VLADİMİR İ. LENİN

SOSYALİZME GEÇİŞ DÖNEMİNDE EKONOMİ

Devrim Yazıları – 3

Türkçesi: Ferit Burak Aydar

agorakitaplığı

VLADİMİR İ. LENİN SOSYALİZME GEÇİŞ DÖNEMİNDE EKONOMİ

FERİT BURAK AYDAR

Ankara doğumlu. İstanbul Üniversitesi İngiliz Edebiyatı mezunu. Yayınlanmış çevirileri arasında Ian Watt'ın *Romanın Yükselişi* (Metis), Edward Said'in *Başlangıçlar* (Metis), John Reed'in *Balkanlarda Savaş* (Pencere), E.F Keller'in *Toplumsal Cinsiyet ve Bilim* (Metis), Esra Özyürek'in *Modernlik Nostaljisi* (Boğaziçi Üniversitesi), *Oryantalizm Tartışma Metinleri* (Doğu-Batı, derleme, ortak çeviri), P de Man'ın *Körlük ve İçgörü* (Metis), A. Philips'in *Hep Vaat* (Metis), Arjun Appaduray'ın *Küçük Sayılardan Korkmak* (Timsahkitap) ve Lenin'in *Devlet ve Devrim*, *Emperyalizm* ve *Ne Yapmalı* (Agora Kitaplığı) kitapları sayılabilir. Ayrıca, Lenin'den *Yenilgicilik ve Enternasyonalizm*, *Sovyet İktidarı ve Dünya Devrimi* ile *Bolşevikler ve Proletarya Diktatörlüğü* başlıklarıyla derlemeler hazırlamış ve onları çevirmiştir.

Vladimir İ. Lenin

SOSYALİZME GEÇİŞ DÖNEMİNDE EKONOMİ

Devrim Yazıları – 3

Türkçesi: Ferit Burak Aydar

a

agorakitaplığı

Teori - 7

Sosyalizme Geçiş Döneminde Ekonomi
Devrim Yazıları – 3
Vladimir I. Lenin

Türkçe'ye çeviren: Ferit Burak Aydar
Görsel kavram: Mithat Çınar
Mizanpaj: Sibel Yurt

Birinci Basım: Haziran 2010

ISBN: 978-605-103-078-4

Baskı ve Cilt: İdil Matbaacılık
Davutpaşa Cad. No: 123, Kat: 1 (Vakılbank üstü)
Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 482 36 01

AGORA KİTAPLIĞI
Kuloğlu Mah. Turnacıbaşı Cad.
No: 54, Çukurcuma-Beyoğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 243 96 26 - (0212) 251 37 04 Fax: (0212) 243 96 28
www.agorakitapligi.com
e- posta agora@agorakitapligi.com

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ:
PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜNDE EKONOMİ: ULUSAL BİR CENNET Mİ, SAVAŞ DÖNEMİ EKONOMİSİ Mİ?

Ferit Burak Aydar

"Sosyalizme geçiş döneminde topraktan rahmet bereket fışkırmasını beklememek gerekir."

(Lenin, Aralık 1919)

GİRİŞ

Lenin'in ölümünün ardından gelişen bürokratik karşı-devrimin ürünü olarak Rusya'da ve diğer Doğu Bloğu ülkelerinde yerleşen Stalinist diktatörlüklerin yaydığı görüşler aleni tahrifatlarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda paradigma belirleyici bir nitelik kazanmıştır. Stalinizmin âdeta bütün sol hareketi

kaplayan egemenliği, Stalinist diktatörlüğe cephe alanları bile zaman zaman etkilemiş, sorunları formüle etme tarzları ya da önkabullerinde belirgin bir yer edinmiştir. Bunun somut örneklerinden birisi, sosyalizme geçiş döneminde ya da proletarya diktatörlüğünde ekonomi sorunudur.

Stalin 1928'de 'tek ülkede sosyalizm'in teorik açıdan doğru, pratik açıdan mümkün olduğuna hükmetmiş, sekiz yıl sonra da teorinin pratiğe dönüştüğünü ve Rusya'da sosyalizmin kurulduğunu ilan etmişti. Her açıdan sorunlu ve cüretkâr bir iddiaydı bu. Marksistler o döneme kadar sosyalizmi daima ekonomik kıstaslar üzerinden değerlendirmişler, bilimsel sosyalizm dışındaki akımlarla en temel farklarını, esasları *Kapital'de* ortaya konan ekonomik analizlerin nesnel sonuçlarına dayandırmışlardı. Marx'ın ilk halefleri -ya da daha doğru bir tabirle, yorumcuları- arasında meseleyi sınıf mücadelesinden tamamen bağımsız bir şekilde, ekonomik verimlilik üzerinden değerlendiren çok sayıda sosyalistin bulunması, bu bilimsel-nesnel yaklaşımın deyim yerindeyse bir diyetiydi. Marksist sosyalizm anlayışı kapitalizmden daha üretken, daha zengin bir toplum vaat ediyordu, ama birileri (devrimciler) sosyalizmin mücadeleyle geleceğini savunurken, birileri (reformistler) egemenleri buna ikna etmeye çalışıyordu!

Oysa Stalinist bürokrasinin 1936'daki 'sosyalizm' ilanı bambaşka bir temele yaslanmaktaydı. Ekonominin dibe vurmuş olmasından ötürü daha birkaç yıl önce yeniden yamyamlığın görüldüğü, çocukların en temel besin maddesinden (sütten) mahrum olduğu, "Moskova ve Leningrad'da 7.500 ana babanın çocuklarını terk ettikleri için mahkemeye çıkartıldıkları",[1] binlerce kadının fuhuşa mahkûm olduğu, *ekonomik suçlardan* ötürü

---

1) Akt. Troçki, *İhanete Uğrayan Devrim*, Alef Yayınları, 2006, s. 204.

ölüm cezasının yürürlükte olduğu, sınai ve tarımsal üretimin kapitalist ülkelerin çok gerisinde seyrettiği SSCB'de ilan edilen 'sosyalizm'in teorik düzlemde ince, epeyce ince bir ayardan geçirilmesi şarttı. Bu ince ayar, Marx-Engels'in Gotha ve Erfurt programlarının eleştirisinde, Lenin'in de bu eserlere dayanarak *Devlet ve Devrim*'de dile getirdiği klasik 'sosyalizme geçiş' modelinin çarpıtılması ve inkâr edilmesine dayalı olacaktı.

Klasik Marksist tez üç aşama öngörüyordu:

1) *Proletarya diktatörlüğü:* Marx'ın tabiriyle, 'siyasal geçiş dönemi', bir ya da birkaç ülkede başlayıp uluslararası arenada nihayete erecek olan siyasal geçiş dönemi.
2) *Sosyalizm:* Sömürünün, sınırların, devletlerin olmadığı sınıfsız toplumun alt aşaması, yani kapitalizmin bağrından doğup geliştiği şekliyle komünizm.
3) *Komünizm:* Sömürünün, sınırların, devletlerin ve kafa emeği ile kol emeği arasındaki ayrımın ortadan kalktığı, sınıfsız toplumun üst aşaması.

Sosyalizm, Marksizmin kurucularının ve devrimden önce bizzat Lenin'in ifade ettiği şekliyle, bir ekonomik bolluk toplumu olmalıydı. Bu toplumda, sınıflar ortadan kalkmış ve baskı altına alınacak bir sınıf kalmadığı için devlet de sönümlenmiş olacaktı. Oysa Stalin'in 'Sovyet Sosyalist' Rusya'sında bunların hiçbiri yoktu. Stalinist bürokrasi burada ufak bir manevrayla birinci ve ikinci evreyi (proletarya diktatörlüğü ile sosyalizmi) birleştirmiş ve ikisinin aynı şey olduğunu savunmaya başlamıştı. Marksist-Leninist teoride sosyalizm ayrı bir toplumsal şekillenmeyi, ayrı bir dünya sistemini anlatırken, Stalinist revizyonizme göre sosyalizm, iktidarın alındığının hemen ertesi gün kurulan sistem demekti. Stalin bunu yapmak-

la aslında anarşist komünizm anlayışıyla Marksist komünizm anlayışı arasındaki ayrımı ortadan kaldırmış olduğunu görmeden, iktidarı alan partinin bugünden yarına hemen sosyalizmi kurmuş olacağını iddia ediyordu; yeni teori buydu.

Ortada tek bir sorun vardı, o da 1917-1936 arası döneme ne ad verileceğiydi: Madem sosyalizm 1936'da kuruldu ve sosyalizmle proletarya diktatörlüğü aynı şeydi, o halde 1917-1936 arası neydi? Bu soru cevapsız bırakıldı.

Stalinizmin bu tahrifatı proletarya diktatörlüğüne, sosyalist ekonomiye, devlete ve devletçiliğe, vs. dair algıyı çok çeşitli şekillerde değiştirdi. Öyle ki devrimci Marksistler arasında bile, Stalinizme karşı çıkarken bu tahrifatın temel önermeleri ya da parametrelerinin kimi zaman bir önkabul olarak alındığı maalesef bir gerçektir. Bunun özü, proletarya diktatörlüğünü ve dolayısıyla Sovyetler Birliği'ndeki işçi devletini (Lenin'in ölümünden bir süre sonra böyle bir devlet kalmış olsun ya da olmasın) değerlendirirken, son tahlilde, ekonomik kıstasların veri alınmasıydı. Marx'ın özellikle vurguladığı gibi, proletarya diktatörlüğü bir *siyasal* geçiş dönemiydi ve kendine ait bir ekonomik sistemi olamazdı; geçiş dönemini değerlendirirken ekonomik kıstasları temel almak doğru değildi (Troçki de, özellikle Komintern'in ilk yıllarında bunu çeşitli kereler vurgulamıştı). Fakat bu husus birçok Marksist tarafından bile unutulmuş, sosyalizme geçiş dönemini ele alırken siyasal niteliklerden ziyade ekonomik nitelikler öne çıkarılmış ve işçi devletinin kendine özgü bir ekonomik formasyonu olduğu önkabul olarak alınmıştı, ki bu tamamen yanlıştır.

Öyleyse, sosyalizme geçiş döneminde, başka bir deyişle proletarya diktatörlüğü döneminde ekonomiden ne anlamak gerekir?

PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ DÖNEMİNDE EKONOMİ

İşçi sınıfının burjuvaziyi devirerek kendi sınıf egemenliğini ilan etmesi, yani proletarya diktatörlüğünün kurulması, kapitalist üretim ilişkilerini kaldırmak ve sosyalizme geçmek için yeterli *değildir*. Bu adım sınıfların ortadan kaldırılmasına giden yolda en önemli adımdır, ama yalnızca bir adımdır. Lenin'in sözleriyle, "toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin alaşağı edilmesi görevimizin yalnızca bir kısmıdır, üstelik de en zor kısmı *değildir*" [2]

Anarşist görüşlerle Stalinist ya da reformist görüşleri bulundukları farklı uçlardan koparıp birleştiren, tam da Lenin'in sık sık vurguladığı bu hususu gözden kaçırmalarıdır. İki eğilim de, burjuvaziye, burjuva mülkiyet düzenine vurulacak köklü bir darbeyle sosyalizmin (ya da komünizmin) kurulacağını savunur. Anarşist kanat, bugünden yarına, devlete ihtiyaç olmadan, hemen bir sınıfsız toplumun kurulabileceğini iddia ederken, Stalinist kanat proletarya diktatörlüğüyle sosyalizmi eş tutarak, yine iktidarın alınmasının ertesinde, devletin egemenliğinde ve mülk sahipliğinde bir sosyalizmin kurulacağını savunmaktadır. Aradaki biçimsel farklılığa rağmen öz aynıdır: İkisinde de mülkiyetin devriyle birlikte yeni bir toplum düzeni kurulur, böylece kapitalizmi yok etmek kapitalistleri yok etmeye indirgenir.

Oysa Marx'ın analizlerinde kapitalistler değil, kapital (sermaye) ön plana çıkartılır. Öyle ki Marx biraz müstehzi bir ifadeyle, devrimle kapitalistlerin de sermayenin boyunduruğundan kurtulacağını söyler, zira kapitalist de son tahlilde sermayenin emrindeki piyondan başka bir şey değildir.

---

2) Lenin, *Collected Works*, Cilt 30, s. 112.

Kapitalist (sermayedar), sermayenin cisimleşmiş halidir ve sermaye de her şeyden önce bir toplumsal ilişkiler bütünüdür. Sermayenin çıkış noktası, üzerinde yükseldiği tarihsel temel, meta dolaşımı ve dolayısıyla pazardır. Marx şöyle der: "On altıncı yüzyılda dünyayı saran ticaret, sermayenin modern tarihinin başlangıcı olmuştur."[3]

Proletarya üretim araçlarını devletleştirerek, ürünlerin meta niteliğine son verir, üretim araçlarını işgücünü satın alan (sermaye) niteliğinden kurtarır. Ne var ki Marx'ın bu tespiti dünya ölçeğinde bir süreç olarak kavranmalı ve dahası bir süreç olduğu asla unutulmamalıdır. Aksi takdirde, sermayenin yeniden doğuşu noktasında iki etken göz ardı edilecektir: uluslararası pazar ve (Lenin'in bu ciltte yayınlanan yazılarında sık sık vurguladığı) küçük üreticiler ya da küçük ölçekli meta üretimi.

Proletarya, üretim araçlarını kendi devletinin mülkiyetine geçirip, üretimi bu temelde örgütleyerek uluslararası pazarla ilişkilerini ancak bir süreliğine koparır, üstelik bu her zaman mutlak anlamda bir kopuş olmaz. İşçi devleti uluslararası işbölümünden kopmuş olmanın yol açtığı göreli yıkımı atlattıktan sonra bile, Lenin'in tabiriyle "*boyun eğdiğimiz, bağlı olduğumuz ve kurtulamayacağımız*" uluslararası pazar kendisini çeşitli yollardan hissettirmeye başlar. Dışarıda daha ucuza üretilen bir malın bindirdiği basınç, her türlü askeri ve siyasal zordan daha etkilidir ve kendisine resmi bir piyasa olmasa bile, bir karaborsa bulması her zaman mümkündür. Neticede işçi devleti dış dünyayla ekonomik ilişkiler kurmaya devam eder ve bu ilişkiler kapitalizmin içeri sızması ve kontrolü yeniden ele geçirmesi tehlikesini içinde barındırır. Bolşevikler

---

3) Marx, *Kapital*, Cilt 1, Sol Yaynları, 2000, s. 150.

için dış ticaret tekelinin ısrarla savunulmasının arkasında bu zorunluluğun tanınması vardı: Dış ticaret tekeli tam koruma değil, *olabildiğince* bir koruma (yani, düzenleme ve denetim) sağlasın diye olmazsa olmaz kabul edilmişti.

Ne var ki işçi devletinin dışında varlığını sürdüren kapitalizmin ülkeye sızmasını, değil dış ticaret tekeli, Berlin Duvarı, hattâ Çin Seddi bile engelleyemez. Marx'ın ifade ettiği gibi, "ürünler bir toplumun dış ilişkileriyle bir kez metalar halini alınca, bunlar gerisin geriye toplum içi ilişkilerde de meta halini alırlar. Bunların arasındaki mübadele oranı, başlangıçta oldukça tesadüfidir. [Fakat] mübadelenin durmadan yinelenmesi, bunu olağan bir toplumsal fiil haline getirir. Bu nedenle, zamanla, emek ürünlerinin hiç değilse bir kısmı özel olarak mübadele amacıyla üretilmek zorundadır."[4] Başka bir ifadeyle, "dış ticarette gelişme, çocukluk çağında kapitalist üretim tarzının temelidir"

Bu tarihsel sürecin proleter devleti örneğinde tekrar yaşanması için yalnızca dış değil, bir iç etken de vardır: küçük üreticiler, yani küçük ölçekli sermaye. İktidarı alan proletarya, burjuvaziyle küçük burjuvazi arasında kesin bir ayrım yapar; burjuvaziyi bastırıp mülksüzleştirirken, küçük burjuvaziyi tarafsızlaştırma yolunu seçer. Proletarya toplumdaki diğer emekçi kesimleri zorla sosyalizme götüremeyeceğini bildiğinden, öncelikli hedefi küçük mülk sahiplerini tarafsızlaştırıp, proletaryanın aktif ya da pasif destekçisi haline getirmektir. Dolayısıyla, küçük mülk sahibi devrimden sonra da varlığını sürdürür. Bu suretle, proletaryaya önemli bir toplumsal destek sağladığı gibi, diğer koşullar uygun olduğunda "*her bir* kü-

4) A.g.y., s. 98.
5) Marx, *Kapital*, Cilt III, Sol Yayınları, 2006, s. 210-211.

çük burjuva tarafından temsil edilen *özel kapitalizmin*"[6] geri dönüşü için kalkış noktası olabilir.

Bu sebeplerle, iktidarı ele geçiren ve burjuvaziyi mülksüzleştiren proletaryanın ekonomik görevleri daha yeni başlamıştır. Sermayenin tek bir ülkedeki kolunu o ülkedeki büyük sermayeye el koymak suretiyle koparmıştır, ama bir bütün olarak sermayenin ördüğü ilişkiler ağından kurtulamamıştır. Lenin'in tabiriyle, "toprak sahipleri ve kapitalistlerden oluşan sömürücüler sınıfı, proletarya diktatörlüğü döneminde ortadan kalkmamıştır ve birdenbire kalkamaz da. Sömürücüler ezilmiştir ezilmesine, ama yok edilmemiştir; bir kolu oldukları uluslararası sermaye biçiminde, hâlâ uluslararası bir temele sahiptir" (C. 30, s. 115). Proletarya bu kapitalist üretim ağını ancak, sermayeyi bütün dünyada devirdikten ve onun üretim aygıtı (özel mülkiyet ve piyasa) yerine, kendi merkezi, planlı ve dünya ölçeğinde örgütlenmiş ekonomik sistemini yerleştirerek üretimde önemli bir ilerleme kaydettikten sonra kesin olarak dağıtmış olacaktır.

Dolayısıyla, mülkiyetin devir tesliminin sosyalizme geçiş için yeterli olmadığını söylememiz gerekir. Devrim, üstyapıdaki altüst oluştan ibaret değildir. Elbette devrim, siyasal iktidarın bir sınıfın elinden başka bir sınıfın eline geçmesidir; elbette devrim nihayetinde üretim araçlarını işçi devletinin mülkiyetine vermek zorundadır. Fakat devrim bundan ibaret değildir, üstyapıdaki bu müdahale yalnızca bir başlangıçtır. İktidarı ele geçiren devrimci sınıf, ekonomik altyapıda da köklü bir dönüşüme yol açarak devrimi tamamlar. Bu noktada mülkiyetin el değiştirmesi, yeni ekonomik ve toplumsal

6) Lenin, *a.g.y.*, C. 32, s. 332 (ilk vurgu Lenin'e ait). Cilt ve sayfa numaraları bundan sonra metnin içinde verilecektir.

ilişkilerin kurulması için yeterli değildir. Dar anlamıyla üstyapıya ait olan mülkiyetin el değiştirmesi edimi (yasal devir), bahsedilen ilişkiler ağını paramparça edip yeni bir ağ kuramadığı müddetçe sosyalist bir hamle olarak görülemez ya da sosyalizme ilerleyemez. Lenin'in de dikkat çektiği gibi, "mümkün olan en büyük 'kararlılık' bile devletleştirme*den* ve mülksüzleştirme*den* toplumsallaştırma*ya* geçiş için yeterli değildir. toplumsallaştırma ile basit mülksüzleştirme arasındaki fark, mülksüzleştirmenin salt 'kararlılık'la, düzgün bir şekilde hesaplama ve dağıtım yeteneğine gerek olmadan halledilebilir olmasıdır, *oysa toplumsallaştırma bu yetenek olmadan gerçekleştirilemez*" (C. 27, s. 333). Lenin'in burada kastettiği şey, yeni bir üretim ilişkilerinin ('hesaplama ve dağıtım', yani merkezi düzeyde planlı ekonominin, vs.) yerleştirilmesidir.

Burjuvazinin mülksüzleştirilmesi, kapitalist üretim ilişkilerinin doğurduğu en canlı öğenin ortadan kaldırılmasıdır. Fakat unutmamak gerekir ki, kapitalistler ve kapitalist üretim ilişkileri de, meta üretiminin, onun göründüğü biçimlerden biri olan para ilişkilerinin yüzyıllara dayanan gelişiminin en üst aşamasıdır ve dolayısıyla aslolan, bu ilişkiler ağının ortadan kaldırılması ve yerine daha ileri bir ekonominin kurulmasıdır. Bu noktada, örneğin Bulgaristan'da olduğu gibi her şeyi devletleştirmek de para etmez. Sorun kapitalistler değil, meta üretimidir; kitlelerin geçimini sağlayan meta ekonomisi yerine, demokratik planlı ve merkezi bir toplumsal ekonominin geçirilmesidir. Böyle bir yaklaşım olmadan tasavvur edilen devrim anlayışı mülkiyet ilişkilerini üstyapıya ait görmüş olur. Halbuki mülkiyet ilişkilerinin *yasal ifadesi* üstyapıya aittir, mülkiyet ilişkilerinin kendisi toplumsal üretim ilişkileri ağına, yani altyapıya aittir. Bu yüzden mülkiyeti kaldırmak

yetmez, sömürünün toplumsal zeminini yok etmek gerekir, yani devletleştirmelerle başlayan sosyalizme geçiş ekonomisinin sosyalist bir ekonomiye dönüşmesi için, üretim araçlarının ilerletilmesi ve ortalama bir işçinin (daha doğru bir tabirle, toplumun bir üyesinin) emek üretkenliğinin kapitalizmdeki bir işçiden daha yüksek hale getirilmesi gerekir. Bu teknik sürece aynı zamanda üretim yöntemleri ve çalışma koşullarında 'demokratikleşme' de eşlik eder. Fakat bütün bunların tek bir ülkenin sınırları dahilinde gerçekleşmesi imkânsızdır.

Bu yüzden, 1917 Rusya'sı gibi ekonomik açıdan geri değil, en ileri ülkede bile kurulsa, proletarya diktatörlüğünde ana hedef devrimi diğer ülkelere yaymaktır. *İktidarı alan proletaryanın ekonomideki görevi, kelimenin dar anlamıyla, ekonomik değil, siyasal ve askeri niteliktedir* Tek ülkede sosyalist bir düzenin kurulamayacak olduğu dikkate alındığında, bu askeri-siyasal görevin ekonomik niteliği anlaşılır.

Proletarya diktatörlüğü döneminde ekonomi sorununu anlamak için Lenin'in şu sözü esastır: "Geçiş döneminde topraktan rahmet bereket fışkırmayacak" (C. 30, s. 241). Şöyle ki, proletarya diktatörlüğü bir toplumsal rejim, istikrara-kalıcılığa sahip bir ekonomik formasyon değil, işçi sınıfının uluslararası ordusunun kazandığı bir askeri mevzidir. İşçi sınıfının burjuva düzene karşı savaşı devam etmektedir, tek fark çok kilit bir mevzinin kazanılmış olmasıdır. İşçi sınıfı bu mevziyi savaşın ortasında ulusal bir cennet kurmak için değil, savaşın (uluslararası devrim mücadelesinin) ihtiyaçları için kullanacaktır. Bu iki görev (ekonomik ihtiyaçlar ile askeri ihtiyaçlar) zaman zaman örtüşse de, kesin bir uyum sergileyemez. Bu yüzden işçi sınıfının öncüsü önderlik ettiği kitleyi bu şekilde eğitmek, bu şekilde devrime gö-

türmek zorundadır: Ulusal ölçekte hemen kurulacak bir cennet değil, iktidarı aldıktan sonra da belli bir dönem devam edecek bir mücadele dönemi; baştan aşağı yeni bir dünyanın kurulacağı bir ülke değil, savaşta kazanılmış bir mevzi.[7]

Örneğin, iki Sovyet iktisat tarihçisi Maurice Dobb ve Alec Nove, Bolşevik iktidarın ilk aylarındaki genel ekonomi politikasının siyasal amaçlara tabi olduğunu belirtir.[8] Biz bunu daha da genelleştirebiliriz: İşçi iktidarı altında ekonomi politikaları her zaman siyasal amaçlara tabi olacaktır, olmak zorundadır. İktidarı alan işçi sınıfı tek bir ülkenin sınırları içinde çabucak bir cennet kurmak için kolları sıvamak yerine, devrimi korumak, diğer ülkelere yaymak ve ancak bu süreç ilerlediği oranda ve sürece ekonomik kalkınmaya odaklanmak zorundadır.

Elbette soyut teorik düzeyde ekonominin üstünlüğü esastır ve bizim niyetlerimizden bağımsız olarak uzun vadede hükmünü icra edecektir. Hiçbir ülkenin işçi sınıfı 'sosyalizme ilerliyoruz' diye onyıllar boyunca binbir türlü sıkıntıya katlanmayacak, 'siyasal amaçlar ekonomiden önce gelir' demeyecektir. Bu şekilde sürekli bir gerilim halinde olmayı milyonlarca insandan beklemek saflık olur. Fakat bu meselenin yalnızca bir ayağıdır. İşçi sınıfı iktidarı ele geçirdikten sonra, ilkin siyasal güçlüklerle karşı karşıya gelir ve bu güçlükler farklı şekillerde ve derecelerde olmakla beraber, bütün geçiş dönemi boyunca devam eder, zira proletarya diktatörlüğü, başka bir

7) Bolşevikler bunu bir köylü ülkesinde, yani devrime devrimci saiklerle değil, kendi küçük burjuva çıkarları için katılan kitlenin ezici çoğunluğa sahip olduğu bir ülkede bile azami oranda başarmışlardı. Örneğin bkz. Marcel Liebman, *Lenin Döneminde Leninizm*, Cilt II, çev. Osman Akınhay, Belge Yayınları, 1992, s. 242-244.

8) Maurice Dobb, *Russian Economic Development Since the Revolution*, Routledge, 1965, s. 28; Alec Nove, *An Economic History of the USSR*, Pelican Books, 1984, s. 45.

deyişle, sosyalizme geçiş dönemi bir savaş dönemidir ve savaş döneminin mantığıyla ekonominin mantığı her zaman uyuşmaz. Troçki'nin sevdiği bir örnekle, eğer savaş sırasında hayatım tehlikeye girerse köprüyü havaya uçururum; soyut ekonomik yararlılık açısından bakıldığında bu bir barbarlıktır, oysa siyasal açıdan bir zorunluluktur: Bu köprüyü zamanında havaya uçurmazsam yalnızca aptallık yapmış olmam, suç da işlemiş olurum. Bu yüzden geçiş dönemi ekonomisi, öncelikle askeri-siyasal zorunluluk kıstasıyla değerlendirilmeli, ancak ondan sonra ekonomik yararlılık kıstasına başvurulmalıdır. Esas hedef devrimi yaymaktır; devrimci iktidarın kurulduğu ülkeyi korumak, o ülkeyi (ve dolayısıyla insanlarını) refah ve mutluluğa ilerletmek için değil, devrimi yaymak-ilerletmek için zorunludur.

Geçiş dönemi ekonomisi, tanımı gereği, "mevcut sistemin hem kapitalizmden hem de sosyalizmden öğeler, parçalar, kırıntılar içermesi anlamına gelir" (C. 30, s. 330). Bunlardan hangisinin baskın çıkacağı somut koşullara göre değişir. Fakat "ülke içinde büyük kapitalist üretim ilişkilerinin mi, yoksa küçük çaplı üretim ilişkilerinin mi hüküm sürdüğüne bağlı olarak, kapitalizmden sosyalizme geçişin farklı biçimlerde gerçekleşebileceğine hiç şüphe yoktur" (C. 32, s. 233). Hedefine doğru ilerleyen işçi devleti elbette gün geçtikçe ekonominin daha çok kısmını elinde toplayacak, kapitalizmden 'öğeler, parçalar, kırıntılar' gün geçtikçe azalacaktır (dolayısıyla, işçi ve emekçilerin refahını artıracaktır). Fakat dünya devrimi çizgisinde duraklama ya da gerileme olması, ya da ülke içindeki ilişkilerde olumsuz gelişmeler yaşanması durumunda, aynı kapitalist öğelerin çoğalması da mümkündür. "Teorik düzlemde konuşacak olursak, sosyalizmin çıkarları açısından

devlet tekeli illa en iyi sistem değildir. Sanayiye sahip bir köylü ülkesinde -eğer bu sanayi işliyorsa ve eğer belli miktarda mal varsa- vergilendirme ve mübadele özgürlüğü sistemi geçiş önlemi olarak kullanılabilir" (C. 32, s. 226).

Burjuvazi toptan mülksüzleştirilmiş olsun ya da olmasın, proletarya diktatörlüğü döneminde ekonomide değişmez bir norm vardır: Üretim ilişkileri altüst olmuştur ve kapitalistlerin hükümranlığı, sermayenin diktatörlüğü sona ermiştir. Burjuvazi ile üretim araçları arasındaki eski ilişki artık yoktur: Burjuvazi ya bu araçları tümden kaybetmiştir, ya da daha devrimden önce ortaya çıkmış olan fabrika komiteleri, militan sendikalar, işçi denetimi, vb. kurumlar aracılığıyla işyerindeki mutlak iktidarını kaybetmiştir. Burjuvazinin belli bir sermaye biriktirmesi mümkün olsa bile, toplumsal baskı ve işçi devletinin uyguladığı zor sonucunda yeni ilkeler devreye girmiştir ve eskinin egemenleri bu kurallara uymak zorundadırlar.

Proletarya diktatörlüğü döneminde aslolan işçi sınıfının siyasal iktidarı elinde tutması, kendi özyönetim organları aracılığıyla ülkeyi yönetmesidir; ekonomik iktidarı kaybetse bile siyasal iktidarı kaybetmemesidir. İşçi devrimini burjuva devriminden ayıran en kritik fark budur. Burjuvazi mülk sahibi bir sınıf olarak kendi devrimini gerçekleştiririrken, öncelikle toplumda ekonomik iktidarı ele geçirmiş, bu kurumları aracılığıyla toplumsal açıdan güçlü hale gelmiş ve nihayet devrimini gerçekleştirip siyasal iktidarla gücünü taçlandırmıştır. Aynı sebeple, burjuvazi 200 yılı aşkın egemenliği döneminde, siyasal iktidarı kısmen ya da tamamen kaybettiği durumlarda bile egemenliğini kaybetmemiştir. Hatta denebilir ki kapitalizmin kuruluş çağında Avrupa'da norm budur: Siyasal iktidardan feragat, ekonomik iktidarda inat!

Halbuki *mülksüz bir sınıf olan işçi sınıfı öncelikle siyasal iktidarı ele geçirmek zorundadır*, onun egemenliğinin teminatı son tahlilde budur. Nasıl burjuvazi siyasal iktidarı kaybetse bile belli bir dönem egemenliğini sürdürebilirse, aynı şekilde proletarya da ekonomik iktidarı bir dönem kaybetse ya da eline almasa bile siyasal iktidarı elinde tutarak egemenliğini sürdürebilir. Ama elbette her iki örnekte de siyasal üstyapıyla ekonomik altyapının bir süre sonra örtüşmesi, uyumun sağlanması gerekir (zaten bu yüzden 'piyasa sosyalizmi' Marksizme aykırıdır), fakat burjuva devrimleri ile proleter devrimleri arasında böyle temel bir fark olduğu açıktır. Marksistler açısından bu ayrım esas olduğundan, proletarya diktatörlüğünü ya da sosyalizme geçiş dönemini değerlendirirken bakılması gereken yer son tahlilde işçi sınıfının siyasal iktidarla ilişkisidir.

DEVRİM'İN ERTESİ GÜNÜ

Gerek bu bahsi geçen genel perspektif gerekse de Rusya'nın kendine özgü yapısı nedeniyle, Rusya'daki işçi devrimi burjuvazinin mülksüzleştirilmesiyle başlamadı. Bilindiği üzere, Rusya 1917 öncesinde, işçi devriminin sorunları kadar burjuva-demokratik devrimin kapsamına giren sorunları da çözmesi gereken bir ülkeydi; kapitalizmin gelişmesinin yol açtığı eşitsizlikler kadar az gelişmiş olmasının da sıkıntıları yaşanıyordu. 1917'de Şubat'tan Ekim'e uzanan sürekli devrim tam da bu sorunlar yumağına verilmiş bir karşılıktı.

Nitekim Bolşeviklerin iktidara yürürken kullandıkları sloganlar da devrimin bu ikili niteliğini yansıtıyordu. Şubat'tan Ekim'e uzanan süreçte Bolşevikler burjuvazinin mülksüzleştirilmesine değil, burjuvazinin denetim altına alınmasına vurgu yapmışlardı ve bu açıdan da fabrikalarda işçi denetimi sloganı

öne çıkmıştı. Geniş bir katman oluşturan köylülüğün sorunlarını ifade eden toprak meselesindeyse burjuva-demokratik, yani 'uzlaşmacı' (Marx ve Engels'in zorunlu addettiği orta yolcu, geçiş niteliğinde) bir tutum benimsenmişti.

Fakat pratikte daha da büyük bir sorun vardı: Savaş Rusya ekonomisini perişan etmişti. Kömür, yakıt, şeker üretimi savaş öncesine göre üçte bir düzeyine inerken, metal, demir ve çelik üretimi neredeyse durmuştu. İthalat hacmi savaş öncesinin altıda birini bulmuyordu. Demiryolları harap, köprüler havaya uçmuş vaziyette olduğundan ulaşımda büyük güçlükler yaşanıyordu. İktidar alındıktan hemen sonra Rusya korkunç bir kış yaşadı. Petrograd'da ekmek tayım günde 50 grama düştü, birçok işçi açlıktan ya da kırsalda yaşamak görece daha rahat olduğundan şehri terk etti, fabrikalar atıl hale geldi. Ayrıca, 1918 kışının sonlarına doğru imzalanan Brest-Litovsk Antlaşması'yla ekonomik açıdan ülkenin en verimli ve en gelişmiş toprakları kaybedildi.

Bolşevikler için derhal kapsamlı devletleştirmelere girişmekten ziyade, önce siyasal iktidarı sağlamlaştırmak, toprak ve barış sorununu çözmek, savaşta darmadağın olan ülkede merkezle yerel arasındaki ilişkiyi kurmak ve sanayi üretimini ve genel olarak üretimi denetim altına almak daha öncelikli bir görevdi. Bolşevikler devrim öncesinde kapitalizmin yeni gelişen özelliklerine ve bu bağlamda bankaların ekonomide işgal ettiği yere özel bir önem atfetmişlerdi. Paris Komünü'nün en önemli yanlışlarından biri (bankaların işçilerin denetimi altında tek bir elde toplanmamış olması) hatırlardaydı. Bu yüzden, öncelikle, bankaların devletleştirilmesi ve emperyalizmin alameti farikalarından olan büyük tröst ve kartellerin işçi mülkiyetine geçirilmesi ilk adım oldu. Çıkarılan kararna-

meyle, "emekçi kitlelerin sermayenin boyunduruğundan kurtulmasının önkoşullarından biri olarak bütün bankaların işçi-köylü devletinin mülkiyetine geçtiği" duyuruldu. Birkaç ay sonra, Şubat 1918'de bankalardaki bütün hesaplara el koyuldu ve bütün dış borçlar feshedildi.

Fakat belirtildiği üzere, Bolşevikler ekonominin diğer parçalarını devletleştirme konusunda acele etmediler. Birçok devletleştirme, işçilerin tabandan inisiyatifleriyle gerçekleşti. Kasım 1917-Mart 1918 arasında 836 devletleştirme yaşanmıştı; bunlardan dörtte üçü merkez tarafından değil, fabrika komiteleri, sendikalar, yerel sovyetler ve yerel ekonomi konseyleri gibi yerel organlarca gerçekleştirilmişti.[9] Başka bir deyişle, Bolşevikler iktidarı aldıklarında devletleştirmeler (ya da, mülksüzleştirmeler) zaten başlamıştı. Hükümetin merkezden gerçekleştirdiği devletleştirmelerdeyse büyük işletmeler ezici çoğunluğu oluşturuyordu. Fakat ertesi yaza kadar devletleştirmeler kapsamlı olarak gerçekleşmedi.

Sanayide devletleştirmeler belli bir plana göre hareket etmekten ziyade, daha çok iktidarın sağlamlaştırılması ve kitlelerin kendiliğinden eylemlerini tamamlamayı amaçlıyordu. Sanayi kolları değil, tek tek fabrikaların devletleştirilmesi söz konusuydu. Rusya'nın sanayi sermayesi ve uzmanlık konusunda ileri kapitalist ülkelere bağımlı ekonomisi de palas pandıras devletleştirmelere girişilmemesinde önemli bir sebepti. Yabancı kapitalistlerle ekonomik ilişkiler alanında hiçbir esneklik göstermeden bozuşmak, Bolşeviklerin devletleştirmelerden sonra bile uzak durdukları bir yaklaşımdı. Bolşevikle-

---

9) Thomas F. Remington, *Building Socialism in Bolshevik Russia – Ideology and Industrial Organization, 1917-1921*, University of Pittsburgh Press, 1984, s. 39. Roy Medvedev de benzer bir rakam ("850 civarında") verir, bkz. *The October Revolution*, Columbia University Press, 1985, s. 119.

rin gözünde devlet mülkiyeti ulvi bir şey, devletleştirmeler de kendinde bir amaç değildi. Elbette işçi devletinin kapitalist keşmekeşe son vermek ve ekonomiyi sosyalizme götürmek için *eninde sonunda* ekonomiyi devletin eline vermesi zorunludur. Fakat devletleştirmeleri tek başına sosyalizmin işareti olarak görmek ya da körü körüne bir inançla, kaynak ve yönetim sorununa bakmadan devletleştirmelere girişmek Bolşeviklere yabancıydı. Bir kez daha vurgulamak gerekirse, işçi devletinin kaynak sağlayamayacağı ya da işletemeyeceği işletmeleri gözü kapalı üzerine alması affedilemez bir yanlış olur; burjuvazinin mülksüzleştirilmesi ve üretim araçlarının devletleştirilmesi ancak ve ancak işçi devleti var olan işletmeleri yeni temellerde örgütleyebildiği oranda ekonomik açıdan meşrudur. Bolşevikler de bu bilinçle hareket etmişlerdi.

Lenin bir konuşmasında bu durumu şöyle anlatır:

> Bana gelip fabrikanın atıl vaziyette olduğundan yakınan bütün işçi heyetlerine şunu söylüyorum: Fabrikanızın kamulaştırılmasını mı istiyorsunuz? Çok güzel, alın size kararname için boş kâğıt, istediğiniz an imzalanabilir. Ama bana şunu söyleyin: Üretimi nasıl yürüteceğinizi öğrendiniz mi? Ne üreteceğinizi hesapladınız mı? Ürettikleriniz ile Rusya ve dünya pazarı arasındaki bağlantıyı biliyor musunuz? Anlıyoruz ki henüz bu öğrenilmemiş; Bolşeviklerin broşürlerinde bunlara dair tek bir satır yazılmamış, keza Menşeviklerin broşürlerinde de bunlardan hiç bahsedilmemiş (C. 27, s. 298).

Fakat Rusya'daki işçi iktidarı altında işler istendiği gibi ilerlemedi. İşçi devletinin ekonomiyi örgütleme potansiyeli toptan devletleştirmelerin çok gerisinde olmasına karşın, şiddeti artan iç savaşın baskısı ve tehdidi nedeniyle devletleştir-

meleri büyük ölçekli işletmelerle sınırlı tutup, orta ve küçük ölçekli işletmelerin bir süre daha özel kapitalist temelde işlemesine izin vermek yerine, sonuna kadar götürme kararı alındı ve 28 Haziran 1918'de bütün önemli sanayi dallarının devletleştirildiği ilan edildi. Bu yol 'Savaş Komünizmi' adı verilen özel ve zorunlu bir dönemin kapılarını açacaktı.

Devrimin ilk aylarında çalışma hayatındaki düzenlemeler de benzer bir ikili nitelik taşıyordu. Toplumun asalak kesimlerini bertaraf etmek amacıyla genel çalışma yükümlülüğü yürürlüğe kondu. Aynı şekilde, ücret farklılıkları ortadan kaldırıldı ve *Devlet ve Devrim*'de belirtilen ilkeler uyarınca, ortalama işçi ücretinden fazla ücret ödenmesi yasaklandı. Ne var ki zorunluluklardan ötürü kısa süre sonra bu ilkeden de geri adım atıldı. Vasıflı eleman, uzman ve teknisyen yokluğunda, çalışmayı reddeden, dahası üretimi sabote eden burjuva uzmanları çalıştırabilmek adına ekonomik teşvik yoluna gidildi ve ücret bareminde bire dört ya da bire beş oranında bir esneme oldu. Keza, Rusya işçi sınıfının kültürel açıdan geri konumu, bu nesnel zorunluluk, sanayide tek adam ilkesinin uygulanmasını zorunlu kıldı. Bu ilke de büyük tartışmalara yol açtı.[10]

Bolşeviklerin tarım politikasındaysa devrimin burjuva-demokratik görevlerinin ağırlığı daha yakından hissedildi.[11] Bolşevikler açısından sanayide olduğu gibi tarımda da büyük işletmenin küçük işletmeye üstünlüğü, başka bir deyişle ekonomik verimliliği tartışılmaz bir gerçekti. Kapitalizm derinlemesine sızdığı her yerde üretim araçlarına muazzam bir itki vermiş, emekçinin bu araçlarını bireysel aletler olmaktan çıkartıp

10) Bu tartışmalar *Devrim Yazıları*'nın dördüncü cildinde ele alınacaktır.
11) Daha fazla ayrıntı için bkz. *Bolşevikler ve Proletarya Diktatörlüğü*, Agora Kitaplığı, 2010, "Sunuş", s. xx-xxvi.

toplumsallaştırmıştı. Fakat Marksist önderler nezdinde siyasal analiz ya da tespit ile somut politikalar yüzde yüz örtüşecek etkenler değildi. Analizden politikalara giden yolda ilkesel temelde oluşturulmuş ama esnekliği bulunan taktikler yer almaktadır. Bu taktikler özellikle de kapitalizmin derinlemesine gelişmediği Çarlık Rusya'sı gibi ülkeler için elzemdir. Örneğin İngiltere'de köylülük daha on dokuzuncu yüzyılın ortasında tamamen ortadan kalkmıştı ve şehirlerdeki işçi-burjuva karşıtlığı, kırsalda da tarım proleteri-kapitalist toprak sahibi şeklinde tezahür etmişti. İngiliz proletaryası için devrimden sonra tarımda uygulanacak politika belliydi: tıpkı kentte olduğu gibi, kırsalda da büyük işletmelerin sahiplerini mülksüzleştirmek ve bu araçları o topraklar üzerinde çalışan tarım proleterlerinin de üyesi oldukları işçi devletinin mülkiyetine vermek, yani devletleştirmek.

Oysa Rusya için böyle bir politika cinayetle eşdeğer olurdu. Elbette sosyalizme geçişte kolektif tarımın rolü yadsınamazdı ve Bolşeviklerin de bu konuda herhangi bir yanılsamaları yoktu. Fakat Bolşevikler sosyalizme geçiş yolunda kolektif tarımın büyük önemine değinmekle birlikte, insan faktörünü dışarıda bırakmıyorlar ve kolektif tarıma geçişin, tıpkı sosyalizme geçiş gibi, ancak gönüllülük esasına dayalı olabileceğini vurguluyorlardı. Sosyalizm kitlelere yukarıdan dayatılacak bir biçim değil, gönüllülük ve örgütlülük temelinde bir toplumsal dönüşüm projesi olarak tasavvur ediliyordu. Bolşeviklerin tarım politikasında esas buydu.

Rusya'da henüz köylülük toprak sevdasından kurtulamamıştı, kapitalist piyasa ilişkileri de köylere derinlemesine nüfuz etmemişti. Küçük toprakları olan köylüler dışında, ipotek ve hacizlerle mülksüzleşmiş, ama aklı hâlâ küçük toprağında

olan ve dolayısıyla proleterleşememiş on milyonlarca köylüye, yine milyonlarca orta halli köylü eşlik ediyordu (bugün bizdekine benzer bir şekilde, bir ayağı köyde bir ayağı kentte emekçiler de azımsanmayacak sayıdaydı). Bu köylü kitlesini arkasına almayan ya da en kötü ihtimalle *tarafsızlaştırmayan* bir devrimci iktidarın yaşama şansı yoktu. Nitekim 1919 Macar Devrimi buna dair olumsuz anlamda çarpıcı bir örnektir.

Béla Kun'un başında olduğu Macar Komünist Partisi, 1919 yılında sosyal-demokratların koalisyon önerisini kabul ederek Macaristan'da bir Sovyet iktidarının kurulmasına ön ayak olmuştu. Macar komünistleri daha en baştan sosyal-demokratlarla Sosyalist Parti çatısı altında birleşerek gösterdikleri basiretsizliği, köylülüğe ilişkin politikalarında da sergilemişler ve geniş köylü kitlelerinin toprak özlemini göz ardı ederek devletleştirmelere koyulmuşlardı. Macar komünistlerini iktidara taşıyan en önemli etken zaten ülkenin işgal tehdidi altında olmasıydı; burjuvazi bu işin altından kalkamayacağı için iktidarı başıboş bırakmıştı. Bu anlamda eline müthiş bir koz geçiren Macar komünistleri, köylülüğe verilecek tavizlerle, tıpkı Bolşevik Devrimi'nde olduğu gibi, çok büyük bir kitle desteğini arkalarına alabilir ve dünya devriminde yeni bir cephe daha açabilirlerdi. Fakat böyle olmadı. Macaristan'ın işgali sırasında, İç Savaş'la boğuşan Bolşeviklerden yeterli yardımı göremeyen Macar komünistleri, içeride de köylülüğün kendilerine sırt çevirdiğini gördüler ve bu önemli teşebbüs dört aya kalmadan karşı-devrimle ezildi.

Bolşevikler ise böyle bir yanlışa düşmediler. Daha devrimin ilk günü "hükümet toprakta özel mülkiyeti derhal kaldıracak ve toprağı köylülere dağıtacaktır" ilanında bulunan Bolşevikler, birkaç gün sonra çıkardıkları kararnameyle

"toprakta özel mülkiyetin derhal tazminatsız olarak kaldırıldığı"nı ilan ettiler, fakat hızla kolektifleştirme ve köylüleri proleterleştirme yoluna gitmek yerine, toprakları köylülere dağıttılar. Bu noktada rehber olarak da Ağustos'ta S-R'ler tarafından hazırlanmış olan köylü toprak fermanını aldılar. Bu basiretli politika karşısında zavallı Çernov, "Lenin bizim kararlarımızı kopyalayıp, kararname diye yayınlıyor, şeklinde ağlayıp sızlanacaktı.

Devletleştirmelerde olduğu gibi, topraklara el konması sürecinde de devrimci iktidara düşen görev, aslında zaten başlamış olan sürece bir düzen ve disiplin kazandırmaktı. Bolşevikler merkeze yakın bölgelerde başıbozukluğa son verip, üretime yeniden başlanmasını sağlayacak şekilde mülksüzleştirmeleri gerçekleştirmeyi başarırlarken, merkeze uzak bölgelerde düzensizlik, yıkım ve şiddet eylemleri devam etti. Örneğin Sibirya'da büyük toprak sahiplerinin egemenliğinden ziyade, orta köylülük egemendi ve kooperatifler güçlüydü. Dolayısıyla, Bolşeviklerin bu bölgeye nüfuz etmesi çok daha gecikti. Fakat derhal sosyalist önlemlere girişmek yerine, köylülüğü tarafsızlaştıran akılcı yaklaşım, İç Savaş sırasında semeresini verdi: Toprak reformunun ulaştığı bölgeler genelde Bolşeviklerin yanında yer alırken, reformun ulaşmadığı ya da ulaşması mümkün olmayan yerlerse beyazları desteklediler.

Bütün bunlardan sonra, devrimin ilk yılında kır ile kent arasındaki, hatta kentin çeşitli bölgeleri arasındaki dağıtım ağını örgütlemek konusunda büyük zorluklar yaşandığını belirtmek gerekir. Zaten daha savaş sırasında devletin ekonomiye müdahaleleri artmış, emperyalist savaş serbest ticaretten tahıl tekeline geçişi dayatmış, zorluklar sebebiyle temel ihtiyaç maddeleri karneye bağlanmıştı. Para biriminin değer kay-

betmesi ve mamul mal sıkıntısı köylüleri ürünlerini pazara getirmekten caydırıyordu. Bu koşullarda, kuşatıldığını hisseden Bolşeviklerin yeni hamlesi 'savaş komünizmi' oldu.

'SAVAŞ KOMÜNİZMİ': KUŞATILMIŞ KALENİN EKONOMİSİ

'Savaş komünizmi', Troçki'nin tabiriyle, kuşatılmış bir kalenin ekonomik hayatını sürdürmek için tasarlanmış acil önlemlerdi; Sovyet Rusya'da 1918 yazından 1921'in ortalarına kadar süren dönemde uygulanan politikalara 'savaş komünizmi' adı verilmişti. Neydi bu önlemler? İç savaşla birlikte köylülerin ürünlerini kente ve cepheye ulaştırmak ve karşı-devrimin belini kırmak için tahıla zorla el konması ve yine aynı amaçla sanayide (küçük işletmelerin de dahil edildiği) devletleştirmelerin düşünüldüğünden de hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi, paranın neredeyse ortadan kalkmasıyla ücretlerin aynî olarak ödenmesi, emek seferberliği, vs.

'Savaş komünizmi', tanımı gereği, savaş dönemine özgü bir politikaydı ve savaşın ihtiyaçlarına verilmiş bir karşılıktı; yalnızca askeri amaçlara hizmet ettiği için değil, aynı zamanda ekonomik yöntemlerin yerine askeri yöntemleri koyduğu için de '*savaş* komünizmi' olarak adlandırılmıştı. Sanayisi çökmüş olan Sovyet Rusya, cephedeki ordunun ve cephe gerisindeki işçi ve emekçilerin en zaruri ihtiyaçlarını karşılamak ve kendisine yönelen kapitalist karşı-devrim tehdidini bertaraf etmek amacıyla, yıktığı burjuva aygıt yerine kaba ve muvakkat nitelikte bir ikame aygıt yaratmak zorundaydı. Bu amaçlarla, küçük-büyük ayrımı gözetmeksizin sanayi işletmelerine devlet tarafından el kondu, fevkalade kullanışsız ve hantal nitelikte bir

merkezi aygıt yaratıldı. Bu sayede köylerde karşı-devrime ciddi bir darbe vuruldu ve cephedeki askerlere İç Savaş boyunca erzak ve askeri teçhizat ulaştırma görevi başarıyla halledildi. Troçki'nin dediği gibi, "sevkiyat oranı belki çok azdı, ama mücadeleden yenilgiyle değil, zaferle çıkmamız için yeterliydi" [12]

Bolşeviklerin uyguladıkları 'savaş komünizmi' politikaları hâlâ tarihçiler arasında tartışma konusudur. Örneğin Roy Medvedev'in de aralarında olduğu bazı tarihçiler, 'Savaş Komünizmi' söz konusu olduğunda sebep-sonuç ilişkisinin Bolşevikler tarafından tersine çevrildiğini, gerçekte Savaş Komünizmi'nin İç Savaş'ın *sonucu değil, sebebi* olduğunu söylemektedirler.[13] Bu argümanda haklılık payı olmakla birlikte, Lenin'in söylediklerini bütünlüğü içinde kavramamaktadır.

Her şeyden önce, Sovyet iktidarı 1918 yazında başlayan *büyük* İç Savaş'tan da önce hem geniş hem de dar anlamıyla bir iç savaşın ortasındaydı. Bolşevikler ilk raundu kazanmışlar, ama kapitalist güçleri ezmeyi henüz başaramamışlardı. Dünya savaşının yarattığı enkaz ve ekonominin darmadağın olması toprak reformuyla da birleşince, kaynaklardan mahrum kalan kentte hayat neredeyse durma noktasına gelmişti. Toprak reformu büyük işletmeleri dağıtarak Rusya kırsalını bir orta köylüler diyarına dönüştürmüştü. Köylülüğün toprak ihtiyacı karşılanmıştı, ama kısa vadede köyün kent ekonomisine katkısı azalmıştı; üretimin diplerde seyrettiği koşullarda köylülüğün kentle paylaşım yapmak gibi bir derdi yoktu. Bolşevikler yıktıkları ticaret aygıtının yerine derhal,

---

12) "Sovyet Rusya'nın Yeni Ekonomi Politikası ve Dünya Devrimi Perspektifleri", *The First Five Years of the Communist International*, cilt 2 içinde, New Park Publications, 1973, s. 228.
13) Roy Medvedev, *The October Revolution*, Columbia University Press, 1985, s. xxv ve ayrıca 145-175.

vakit geçirmeden yeni bir aygıt koymak zorundaydılar, ama bu ilk yıl içinde attıkları adımlar kentin iaşe sorunu çözmekte yetersiz kaldı. Dahası, büyük toprak sahiplerinin defedilmesi zengin köylülerin pusuda beklediği gerçeğini değiştirmiyordu. Küçük köylü ekonomisinin egemen olduğu bir yerde, eşitlik sorununun toprak paylaşımıyla çözülebileceğini düşünmemek gerekir. Özellikle de savaş döneminin yarattığı fırsatlardan yararlanan istifçi-vurguncu takımıyla hesaplaşılamamıştı, zira bunların pek çoğu orta halli köylülerle iç içe geçmişti. Zaten kır sovyetlerinde esas güç bu kesimlerin elindeydi. Bu yüzden, Bolşevik hükümeti köylünün artı tahılına zorla el koyan bir devlet aygıtı yaratmak zorunda kaldı. Medvedev ve diğerlerinin savundukları gibi 1918'de Savaş Komünizmi yerine NEP politikaları uygulansaydı, ekonomiden önce siyasal bir çöküş kaçınılmaz olacaktı, çünkü o zaman kapitalizm 1921'de olduğu gibi küçük üretim ve mübadeleyle değil, özellikle de savaş döneminde istifçilik ve vurguncullukla gücüne güç katan büyük sermayeyle başlayacaktı. Dolayısıyla, Bolşevikler serbest ticarete yeniden izin vererek başlangıç yapamazlardı. Yani, bir kez daha salt ekonomik temelde değil, siyasi-ekonomik temelde düşünülmüştü.

Troçki daha genel bir çerçevede bu zorunluluğu (farklı bir perspektiften kavranan zorunluluğu) çok iyi özetler. Ön açıcı olması bakımından, uzun da olsa, aktarmakta yarar var:

> Rus burjuvazisi bizi ciddiye almayı reddediyordu. Devrimci iktidarın ilk kararnamelerine küçümseyici tebessümlerle karşılık vermişti. Gazeteciler bile -seçmece ödlekler olmalarına karşın- işçi iktidarının en temel devrimci önlemlerini ciddiye almayı reddettiler. Burjuvazi bütün bunların trajik bir şaka, olsa olsa bir yanlış anlama olduğunu düşünüyordu.

Burjuvazimize ve yardakçılarına yeni iktidara saygı duymayı mülklerine el koymak dışında başka nasıl öğretebilirdik? Bunun başka bir yolu yoktu. Her fabrika, her banka, her işyeri, her küçük dükkân, her avukatlık bürosu bize karşı bir kale olmuştu. Savaşçı karşı-devrime maddi bir zemin ve organik bir iletişim ağı sağlıyorlardı. O dönemde bankalar neredeyse alenen sabotajcıları desteklediler ve grevdeki memurları maaşa bağladılar. Tam da bu yüzden, soruna soyut ekonomik 'akılcılık' bakımından değil, devrimci savaşın ihtiyaçları açısından yaklaştık. Örgütlü ekonomik faaliyetin uygun olup olmamasından bağımsız olarak, düşmanı ezmek, beslenme kaynaklarından mahrum bırakmak gerekiyordu. Ekonomik inşa alanında o günlerde bütün çabalarımızı en temel görevlere yoğunlaştırmak zorundaydık, yani işçi devletini ayakta tutabilmek için, bu devleti cephede savunan Kızıl Ordu'nun beslenmesi ve giydirilmesi için, işçi sınıfının şehirlerde kalan kesiminin beslenmesi ve giydirilmesi için (öyle ki bu bile ikinci sırada geliyordu) yarı-açlık düzeyinde bile olsa maddi destek sağlamak gerekiyordu. Bu görevleri iyi ya da kötü çözmüş olan ilkel devlet ekonomisine sonradan Savaş Komünizmi adı verildi (*a.g.y.*, s. 225).

1918'in Haziran ayında Köy Yoksulları Komiteleri kuruldu ve tahıla el koymak üzere köylere işçi iaşe birlikleri gönderildi. Böylece kırsalda Savaş Komünizmi başlamış oluyordu. Köy Yoksulları Komiteleri zengin köylülere, istifçilere ve spekülatörlere karşı bir savaş ilanıydı. Bu komiteler *kulak*'ların ve vurguncuların elindeki tahıl fazlasına el koyacaklar, ürünlerin eşit paylaşımını sağlayacaklardı. Çok uzun süre ayakta kalamamış olsalar da, bu komitelerin kurulduğu ve faaliyete geçtiği dönemi Lenin, tarımda burjuva devriminden sosyalist devrime geçiş olarak adlandırmıştır.

Köylülerin elindeki artıya el koyma politikası tarımsal üretimde kaçınılmaz olarak daralmaya ve düşüşe yol açtı. Acil ihtiyaç karşılandı, ama kalıcı çözüm sağlanamadı. Savaş Komünizmi özel ticareti yasaklamış olmasına karşın, pratikte başarılı olamadı. İaşe ve temel tüketim mallarındaki kıtlık halkı karaborsaya yöneltti ve hükümet birimleri de bundan uzak duramadılar.

Bütün bunlardan sonra, Savaş Komünizmi'ni teorik açıdan nasıl değerlendirmek gerekir?

'Savaş komünizmi' sorununa teorik yaklaşımda biri diğeri kadar yanlış iki yorum öne çıkmaktadır. Bunlardan biri, bu politikaları işçi iktidarının kolektivist önlemleriyle benzerliğinden ötürü idealize eden, diğeriyse bu önlemleri salt zorunluluk olarak gören yorumdur. Elbette ikisinin de doğru yönleri vardır; yanlışlık birinin diğeri pahasına abartılmasından kaynaklanmaktadır. Kuşkusuz 'savaş komünizmi' bir zorunluluktu ve Bolşevikler plansız bir devletleştirmeye girişmek zorunda kalmışlardı. Lenin'in tabiriyle, "muhasebesini tutabileceğimiz, denetleyebileceğimiz ve yönetebileceğimizden vs. daha fazlasını mülksüzleştirmiştik" (C. 33, s. 88). Ama bu işin yalnızca bir ayağıdır. Bolşeviklerin (ve genel olarak, Marksistlerin) anarşik üretim tarzına 'hayır' dediklerini ve yukarıda açıklanan, her işçi iktidarının siyasal-askeri görevleri bağlamında, bu türde 'ekonomik verimliliğe ya da akılcılığa aykırı' önlemlerin her işçi devleti için zorunlu olabileceğini de unutmamak gerekir: Bir işçi devletinin başlı başına bir ekonomik sistem değil, savaşı (dünya devrimini) devam ettirebilmek adına anlam taşıyan bir mevzi olduğu düşünüldüğünde, 'savaş komünizmi'nin salt ekonomik açıdan anlamsız, ama siyasal-askeri amaçlarla birleşik bir

ekonomi perspektifinden bakıldığında anlamlı bir uygulama olduğu görülebilir.

'Savaş komünizmi', kuşatılmış bir kaledeki önlemler paketiydi. Yukarıda da belirtildiği üzere, Bolşevikler o döneme kadar devletleştirmeler konusunda klasik Marksist görüşü savunuyorlardı. Buna göre, siyasal iktidarı ele geçirip proletarya diktatörlüğünü kurduktan sonra, üretim araçlarını en hazır ve uygun olanlarından başlayarak *adım adım* devletleştirmeyi düşünüyorlardı. Nitekim Temmuz 1918'e kadar büyük çaplı devletleştirmelere girişmemekle bu düşüncelerini uygulamışlardı.

Bolşevikler iyi niyetlerle nesnel gerçeklikler arasındaki boşluğu görecek kadar Marksizmin bilimsel ilkelerini içselleştirmişlerdi. Burjuvazinin ekonomiyi örgütlemek ve meta dolaşımını sağlamak için kullandığı mekanizmayı (her şeyden önce piyasayı) ortadan kaldırarak, sorunlar çözülmüş olmuyordu. Lenin tam da bu yüzden, iktidarı ele almadan önce kaleme aldığı manifesto niteliğindeki "Bolşevikler İktidarı Ellerinde Tutabilecekler mi?" yazısında, devletin baskı mekanizmasının parçalanmasından bahsetse de, üretim mekanizmasının parçalanmasından değil, İşçi Sovyetleri'ne tabi hale getirilmesinden bahseder. Yıkmak, sorunun yalnızca ilk ayağıydı. Başka bir deyişle, devrim iktidarın fethinden ibaret değildir (Lenin'in tabiriyle, "proletaryanın iktidarı ele geçirmesiyle sınıf mücadelesi sonlanmış olmayacaktır" [C. 30, s. 269]), hatta devrimleri gerici darbelerden ayıran özellik yıktığı şeyin yerine tarihsel açıdan daha ilerici olanı koymasıdır. Bu olmadan bir devrimden bahsedilemez.

Bolşevikler Rus burjuvazisinin üretim mekanizması (piyasa ve özel mülkiyet, dahası kooperatifler) yerine 'merkezi muhasebe ve bölüşüm aygıtı'nı koyamadıkları oranda, devrimin

ilk adımının anlamsız kalacağını biliyorlardı. Ne var ki Rusya'nın teknik kaynakları, kültür düzeyi ve diğer nesnel koşulları henüz bu değişime uygun değildi. Ayrıca savaş ve sonrasındaki iç savaş, var olan nesnel zemini de alabildiğine tahrip etmişti. Bu koşullar altında büyük çaplı devletleştirmeler ekonomiye yarardan çok zarar getirirdi.

Fakat Bolşevikler hem kır ile kent arasındaki durma noktasına gelmiş alışverişi en azından asgari düzeyde canlandırmak hem de cepheyi ayakta tutmak için bir ekonomi programı belirleme zorunluluğunu hissettiler. Fabrikalar kapitalistlerin elinde kaldığı oranda, Troçki'nin tabiriyle, "düşmanın bu cephelerin arkasındaki destek noktalarını, yani her kategoriden özel kapitalist işletmeyi yok etmek" zorunluluk olarak beliriyordu. Başka bir deyişle, nesnel koşullar Bolşevikleri ekonomik ilkelerini çiğnemek ve hızlı devletleştirmelere ve diğer uygulamalara başvurmak zorunda bırakmıştı.

Bolşevikler hızla devletleştirmelere girişseler de, Rusya'nın doğrudan sosyalizme geçemeyeceğini biliyorlardı. Fakat bu noktada amaçları Rusya'nın kendi başına bir şeyler başarması değil, ileri Avrupa proletaryasının da iktidarı ele geçirmesiyle birlikte ondan teknik, örgütsel ve genel olarak ekonomik yardım almaktı. Lenin ve Troçki kolektifleştirme ve devletleştirmelerin ne zaman olacağı sorusunu yersiz buluyor, Rusya'daki sosyalist hamleleri Avrupa devrimiyle ilişkisi içinde değerlendiriyorlardı. Sovyet Rusya her şeyden önce siyasal bir kaleydi, Rusya'da yapılması gereken sosyalizmi inşa etmek değil, işleri çok daha kolaylaştıracak, Bolşeviklerin kendi başlarına onyıllara sığdıramayacakları hamleleri çok daha kısa bir sürede gerçekleştirmelerini sağlayacak Avrupa devrimi yardımı gelene kadar direnmekti. Lenin'in te-

mel ekonomik ilkesi, dünya devrimi yardıma gelene kadar ayakta kalmaktı.

Dolayısıyla, Kruşçev sonrası Stalinist tarihçilerin de bir dönem sık sık dile getirdikleri gibi, Bolşeviklerin proletarya diktatörlüğü döneminde bir ilke olarak yumuşak, ılımlı bir geçişi, karma bir ekonomiyi savundukları görüşü doğru değildir. Bolşeviklerin 'karma ekonomi en iyidir' diye bir görüşleri yoktu. Rusya'nın o günkü şartlarında karma diye adlandırılabilecek bir ekonomik işleyişin zorunlu göründüğü doğrudur. Ama örneğin Almanya'daki ya da diğer ileri ülkelerdeki işçilerin karma ekonomiyle uğraşması gerekli değildi. Lenin bu konuda açık konuşur: "Nüfusun ezici çoğunluğunu küçük tarım üreticilerinin oluşturduğu bir ülkede sosyalist devrimin gerçekleşebilmesinin tek koşulu, ezici çoğunluğun sanayi ve tarımdaki ücretli işçilerden oluştuğu *son derece ileri bir kapitalist ülkede gereksiz olan* bir dizi özel geçiş önleminin hayata geçirilmesidir" (C. 32, s. 214-215).

Öyleyse, Savaş Komünizmi'nin bir zorunluluk olduğunu söyledikten sonra, bunun *salt* bir zorunluluk olmadığını da söylemek gerekir. Bolşevikler Marksizmin temel ilkelerinden biri olan planlı ve tedrici devletleştirmeler kadar, diğer ilkesine de bağlı kalıyorlardı: anarşik üretim tarzının sonlandırılması.

Marksistlerin gözünde, kapitalizm birbirinden bağımsız üretim birimlerinin var olduğu anarşik bir üretim tarzıdır. Kapitalistler planlamaya ne kadar karşı çıksalar da, kendi işyerlerinde muazzam incelikli bir plana göre hareket ederler, fakat ekonominin geneli 'serbest rekabet'e, arz-talep mekanizmasına ve nihayet, piyasanın kör yasalarına tabidir. Bu mekanizma dönemsel krizlerle muazzam miktarda kaynağın ve değerin israf edilmesine ve savaşlara yol açar. Marksizmin ayrı bir eko-

nomik sistem olarak sosyalizmi savunmalarının temel sebebi budur. Bu yüzden, iktidarı ele geçiren proletaryanın bu üretim tarzını olabildiğince hızlı bir şekilde ortadan kaldırması da bir zorunluluktur.

Nitekim 'savaş komünizmi'ni idealize eden bir anlayışın doğmuş olmasının temelinde de bu vardı. Üretimin merkezileştirilmesi, piyasanın ve para ekonomisinin genel anlamda kalkması, malların dağıtımında eşitliğin getirilmesi ve üretim araçlarının devletleştirilmesi, yanlış bir mantıkla, salt 'savaş komünizmi' olarak değil, gerçek komünizm olarak görüldü, pek çok Bolşevik bu havaya kendisini kaptırdı. Ama özellikle de Kritzman gibi Bolşeviklerin ezberci yaklaşımı, sonradan her devlet mülkiyetini, devletleştirmeleri ve planlı ekonomiyi işçi devletinin planlı-merkezî ekonomik işleyişiyle bir tutup, işçi devleti ya da sosyalizm yakıştırması yapan kesimlerin habercisi niteliğindeydi.

Toparlamak gerekirse, 'savaş komünizmi'ni ancak dünya devrimi perspektifiyle bütünlüğü içinde değerlendirebiliriz: Evet, 'Savaş Komünizmi' zorunluluğun ürünüydü ve kuşatılmış bir kalenin ekonomik programıydı; Batı Avrupa proletaryası Rusya proletaryasının zaferinden kısa süre sonra zafere ulaşsaydı, Rusya'daki iç savaşı fazlasıyla kısaltmakla kalmayacak, ekonomide beklenen ilerlemeleri kaydetmek de mümkün olacaktı. Fakat bilindiği üzere, beklenen yardım gelmedi ve işçi devleti yalıtılmış vaziyette ehveni şer olan önlemleri uygulama seçeneğiyle karşı karşıya kaldı. 'Savaş Komünizmi' döneminde çalışma hayatındaki zorluklar, hassas sosyalistlere dehşetengiz görünen uygulamalar bu yalıtılmışlıktan doğdu.

Zaten bütün önlemlere rağmen 'Savaş Komünizmi' (savaşın başarıya ulaşması anlamında başarılı olsa da) ekonomiyi düz-

lüğe çıkarma noktasında başarılı olamadı. Bu dönemde zorunluluktan atılan fazladan adımların geri alınması gerekiyordu. Kısaca NEP adı verilen 'Yeni Ekonomi Politikası' böyle doğdu.

YENİ EKONOMİ POLİTİKASI (NEP)

Belirtildiği üzere, 'Savaş Komünizmi' ekonominin ihtiyaçlarını göz ardı etme pahasına aşırı bir devletleştirme ve merkeziyetçilik demekti. İç Savaş'ın sonlanmasıyla birlikte, hatta sonlanmasından da önce ekonomideki bu yöntemler Bolşevik önderlerce sorgulanmaya başlamıştı. Örneğin, Troçki daha Şubat 1920'de zorla toplanan verginin kaldırılmasını savunmuştu. Fakat süreç düz bir çizgi halinde ilerlemedi ve eski politikanın terk edilmesine nihai itkiyi teorik yaklaşımlardan çok somut olaylar verdi.

Bu olaylardan en önemlisi, köylülüğün genel tutumunu ifade etmesi bakımından önemli bir sembol olan Kronstadt olaylarıydı. Bolşevikler bu ayaklanmanın bastırılmasının ardından, köylülüğü siyasal açıdan sakinleştirmenin ilk görev olduğunu kesin olarak kabul ettiler. Lenin şöyle diyordu: "Orta köylülüğü ekonomik açıdan tatmin etmek ve mübadele özgürlüğüne geçmek zorundayız, aksi takdirde dünya devrimindeki gecikme dikkate alındığında, Rusya'da proletaryanın egemenliğini devam ettirmek imkânsız -ekonomik açıdan imkânsız- hale gelecektir" (C. 32, s. 225). Tam da bu yüzden, Buharin ve Riyazanov, NEP'i 'köylü Brest-Litovsk'u' olarak nitelendirmişlerdir.

İşte, Yeni Ekonomi Politikası böyle doğdu. Neydi bu uygulamalar? Sovyet devleti aşırı merkezileşme yerine piyasa yöntemlerinin önünü açmıştı. Buna göre, köylünün artı tahılına zorla el koyma uygulamasının yerini, köylülere artı ürünleri-

ni pazarda serbestçe satma imkânı tanıyan aynî vergi almıştı. Keza, para dolaşımına yeniden izin verilmiş ve paranın istikrar kazanması için bazı önlemler alınmıştı. Devlet işletmelerinde ticari hesaplama yöntemleri yeniden devreye sokulmuştu ve ücretler işçilerin yeteneğine ve üretkenliğine bağlı hale getirilmiş, bir dizi küçük ve orta ölçekli sanayi işletmesi özel sektöre kiralanmıştı. Kısacası, piyasanın canlandırılması için kapitalist yöntemlere başvurulmuştu.

'Savaş Komünizmi' döneminde uygulanan tahıla zorla el koyma politikası, köylülüğün üretimi artırma güdüsünü kaybetmesine yol açmış ve aktif ya da pasif sabotajlara kapı aralamıştı. Bolşevikler açısından *o anda* sorun sosyalizm-kapitalizm karşıtlığı değildi, zira üretim o kadar dibe vurmuştu ki belli bölgelerde kapitalizm bile bir ilerleme anlamına gelecekti. Bu yüzden, Sovyet düşmanlarının, 'Bolşevikler kapitalizmi kendi elleriyle geri getiriyorlar' yaygarası anlamsızdı. Lenin meseleyi şöyle özetliyordu:

> Savaşın yükü sebebiyle hâlâ öyle bir yıkım içindeyiz, öyle ezilmiş durumdayız ki aldığımız *bütün* tahıl karşılığında köylülere mamul mallar verebilecek durumda değiliz. Bunu bildiğimizden, ayni vergiyi yürürlüğe koyuyoruz, yani (ordu ve işçiler için) ihtiyaç duyduğumuz tahılın asgarisini vergi biçiminde alacağız ve gerisini mamul mallarla mübadele edeceğiz. Bu yüzden, devletten makine, büyük hammadde, yakıt ve besin stoku talep etmeyen ve köylü tarımına derhal yardım elini uzatabilecek ve onun üretici güçlerini artırabilecek olan *küçük* sanayinin yeniden kurulmasına yardımcı olmak, belirli bir oranda, zorunludur (C. 32, s. 343).

Gerçekten de NEP'le birlikte köylüye bindirilen yük hafifletildi. 1921 yılı için belirlenen vergi yarı yarıya azaltıldı ve

köylüye artı tahılını pazarda satma izni verilerek üretimi artırması için teşvikte bulunuldu. Böylece 1922'deki tarımsal üretimde beş yılın en iyi rakamına ulaşıldı.

Ne var ki, NEP'le birlikte genel perspektif terk edilmemişti. Elbette köylülüğün nihai çözümü makineleşmeden (o günkü adıyla, elektriklendirmeden) geçiyordu; elbette işçi devletinin elindeki sanayi işletmelerinin kaydettiği güçlü bir atılım, kır ile kent arasındaki ilişkilerin sosyalist bir çizgide kurulmasını sağlayacaktı. Fakat bu atılımı kaydetmek için köylünün ekonomik durumunu bir an önce ilerletmek, devrimle birlikte sayıları kabaran orta köylüleri tatmin etmek ve köyden kente gelen tahıl miktarını artırmak şarttı. Başka bir deyişle, Bolşevikler daha iyi sıçrayabilmek için bir adım geri çekiliyorlardı.

Fakat Yeni Ekonomi Politikası yalnızca kent ile köy arasındaki ilişkileri düzenleme ihtiyacından doğmamıştır. NEP devlet elindeki sanayinin gelişmesi için de zorunlu bir aşamaydı.

Devlet, ekonominin kumandasını elinde tutarken, istemeden devletleştirilen işletmeleri elden çıkarmaya çalıştı. Lenin gerçek bir önder olarak, hata yapıldığını açıkça söylüyordu:

> Kötü ulaşım sistemi, engin toprakları, değişen iklimi, farklı tarım koşulları, vs. ile dev bir tarım ülkesi yerel tarım ile yerel sanayi arasında belli bir oranda mübadele özgürlüğüne kaçınılmaz olarak izin vermek zorundadır. Bu açıdan çok ileri gitmiş olmanın kabahati bizdedir; sanayinin ve ticaretin devletleştirilmesinde çok ileri gittik ve yerel meta mübadelesini öldürdük. Bu bir hata mıydı? Kesinlikle bir hataydı (C. 32, s. 219).

Özellikle de atıl ya da verimsiz durumda olan işletmeler kiralanmak üzere seçildi ve eski sahiplerine ya da kooperatif-

lere devredildi. Büyük sanayi devlet mülkiyetinde kalmaya devam ederken, küçük işletmeler üzerindeki devlet mülkiyeti kaldırıldı ve tarımda olduğu gibi sanayide de küçük işletmeciliğe izin verildi. 20'den az işçi çalıştıran işletmeler devletleştirme kapsamının dışına çıkarıldı. Aynı üretim kolundaki devlet işletmeleriyse 'tröstler' halinde örgütlendi ve bunlar tek bir birim olarak alınmaya başladı. Tröste bağlı işletmelerin mali özerkliği yoktu, tamamen dahil olduğu tröste bağlıydılar. Tröstlerin en önemli özelliği artık devlet bütçesinden finanse edilmiyor, ticari ilkelere göre hareket ediyor olmalarıydı (en azından büyük çoğunluğu böyleydi). Verimlilik hesabına dayandırılan ilkeler uyarınca (mesela 'fazla' gelen çalışanları kapının önüne koymak; yakıt, kaynak ve diğer malzemelerin devlet tarafından temin edilmesi yerine satın alınması; kredi koşullarının zorlaştırılması; işletmelere kâr elde etme zorunluluğunun getirilmesi; ücret eşitliği yerine derecelendirme), bu işletmelerin devlete bir kâr payı ödemesi kararlaştırılmıştı. Devlet üretim araçlarının mülkiyetini elinde tutmaya devam etmesine karşın, bu işletmeler devlete ya kâr payı ödüyorlar ya da zorunlu ürün temininde bulunuyorlardı ve ardından tıpkı özel işletmeler gibi pazarda 'kendi' mallarını satmalarına izin veriliyordu.[14]

Bunun dışında, çalıştırılamayan belli işletmelerin yabancı sermayeye kiralanacağı, başka bir deyişle imtiyazlar tanınacağı açıklandı. Fakat imtiyazlar sorununda, Lenin'in tabiriyle, çok laf az iş üretildi. Büyük umutlar bağlanmış olmasına rağmen, imtiyazlar önemsenmeyecek kadar küçük bir oranda kaldı. Bu tür işletmelerde çalışan işçilerin sayısı birkaç bini

14) Ayrıca iyi bir özet için bkz. E.H. Carr, *Bolşevik Devrimi 1917-1923*, Cilt 2, çev. Orhan Suda, Metis Yay., 2007, s. 270-280.

geçmiyordu. İmtiyazlarla gelen sermayenin çok büyük bir oranı kereste sanayisi alanında faaliyet yürüttü.

Sanayideki bu nispi liberalleşmeye paralel olarak çalışma hayatında da belli düzenlemeler yapıldı. Zorunlu işgücü seferberliği kaldırıldı. 1922'de benimsenen çalışma mevzuatıyla, sekiz saatlik işgünü (ağır işlerde daha düşük), iki hafta ücretli izin, hastalık ödeneği, işsizlik ödeneği, tıbbi yardım gibi sosyal haklar ve sendikalarla toplu sözleşme gibi dönemin çok ilerisinde yasalar kabul edildi. Fakat bunun bir diğer ayağı daha vardı: İşsizlik de 1 milyon kişi sınırına dayanmıştı.

Lenin'in başta olduğu NEP döneminde, tarımda olduğu kadar sanayide başarı elde edilemedi. Bunun sebebi, hem sanayinin fiilen makine ve teçhizat bakımından iflas etmiş olması hem de NEP'in esas hedefinin şehir ve sanayi değil, kır ve tarımsal üretim olmasıydı. Bolşevik önderlerin tekrar tekrar belirttikleri üzere, NEP köylülük için atılmış bir adımdı, savaşın ardından barış döneminde de köylülüğü devrim safına çekmenin bir aracı olarak düşünülmüştü. Zaten bu yüzden de NEP, ideal olandan farklı olarak, ağır sanayi yerine, hafif sanayiyi, tüketim malları sanayisini teşvik ederek yola koyulmuştu.

NEP ikili bir niteliğe sahipti: Proletarya burjuvaziyi neredeyse tamamen mülksüzleştirmiş, fakat savaş ortamı yüzünden ekonomiyi kapitalizmin ilerisine taşıyamamış, kapitalizmin de gerisine düşmesine yol açmıştı. Fakat buna rağmen, proletarya siyasal iktidarı kaybetmemiş, bürokratik deformasyonlarla bu süreci atlatmayı başarmıştı. İşte bu koşullar altında yukarıda bahsedilen önlemler iki koldan ilerleyen bir süreci başlatmıştı: bir yandan kapitalist ilkel birikim dönemi, diğer yandan sosyalist ilkel birikim dönemi. Kapitalizmden sosyalizme geçişin ekonomik biçimlerinin kâğıt üzerinde belirle-

nemeyeceğini, değişmez ekonomik biçimlerinin olamayacağını söyleyen Lenin (ve diğer birçok Bolşevik) bu tespiti yapmakta zorlanmıyordu.

Marx ilkel birikim (ya da, ilk birikim) derken kapitalistlerin irili ufaklı diğer mülk sahiplerini mülksüzleştirerek ve kapitalizm öncesi üretim biçimlerini tasfiye ederek sermaye birikimine başladıkları dönemi kasteder. Bu anlamda, Sovyet Rusya'da bir yandan sosyalist birikim dönemi devam ederken, diğer yandan kapitalist ilkel sermaye birikimi, mülk sahipleri arasında rekabet ve alt etme süreci de bir kez daha başlıyordu. Ticaret alanında, özellikle de kır ile kent arasındaki mübadelede özel sermaye yeniden canlanıyor, ikinci kez ilkel kapitalist birikim aşamasından geçiyordu.

Gerçekten de NEP'le birlikte özel sermaye, ticaret alanında daha geniş bir rol oynamaya başladı. Çok kaba tahminlere göre, 1922 sonunda özel tüccar sermayesi ülkedeki ticaret hacminin yüzde 30'unu oluştururken, devlet ve kooperatiflerin oranı yüzde 70'ti (bu oran ileriki yıllarda giderek düşecekti). Kırsal bölgelerde ticaret neredeyse tamamen NEP'çilerin eline geçti, kentte de perakende ticarette epey güçlendiler; perakende ticaretin yüzde 75'i, toptan ticaretinse yaklaşık yüzde 20'si özel şahısların elindeydi.

Elbette ekonominin parçaları birbirinden mekanik bir şekilde ayrılamaz; ekonomi organik bir bütün oluşturur. Sonuçta tüccar sermayesi ortaya çıktığı andan itibaren, hemen sanayiye de sızmaya çalışır ve başarılı olduğu oranda ekonomide açtığı gedikler büyür, bir süre sonra kapitalist dönüşüm tamamlanır. Bu noktada, proletaryanın sosyalizme geçiş döneminde ekonomideki istenmeyen öğelerle boğuşmakta en önemli ve en vazgeçilmez aracı devlet iktidarıdır. Ekonomide-

ki hiçbir önlem tek başına bu siyasal araç kadar etkili olamaz. Bolşeviklerin istemeye istemeye kapitalizmin gelişimine izin verirken güvendikleri de bu olmuştu.

Marksistler ilk andan itibaren siyaseti, ekonominin yoğunlaşmış hali olarak tanımlamışlardır. Sınıfların çıkarlarını ifade eden siyasetin özü ekonomik çıkarlardır ve bu yüzden siyaset diğer öğelerinden ayrıştırıldığında ekonomiye indirgenebilir. Proletarya diktatörlüğünde ekonominin en önemli aracı, devlet mülkiyeti, planlama ya da dış ticaret tekeli, vs. değil, proletaryanın *doğrudan* kendi siyasal iktidarına tutunmasıdır. Troçki'nin sözleriyle: "Pazar temelinde yürüyen ekonomik mücadelede en önemli silahımız devlet iktidarıdır. Yalnızca reformist ahmaklar bu silahın önemini kavramaktan acizdir" (*a.g.y.*).

Fakat proletarya devlet iktidarını elinde tuttuğu için, ekonomiyi bir teferruat olarak göremez. Proletarya bu siyasal gücünü ekonomik güçle birleştirmek zorundadır, ki bu da *son tahlilde* üretim araçlarının devletleştirilmesi, başka bir deyişle burjuvazinin ekonomik açıdan mülksüzleştirilmesinin ardından ülke ekonomisinin emekçilerin yararına olacak şekilde dönüştürülmesidir. Bu olmadığı takdirde, elbette, "sömürgen zevatın (spekülatörlerin, tüccarların, kiracıların ve imtiyaz sahiplerinin) işçi devletinin himayesi altında daha da semirerek, ülke ekonomisinin giderek daha geniş bir kesimini kontrol altına alması, piyasa mekanizmasının yardımıyla sosyalizmin tohumlarını kurutması ve sonra uygun an geldiğinde devlet iktidarını da ele geçirmesi ihtimal dahilindedir" (*a.g.y.*).

Dolayısıyla, proletaryanın bir ekonomik programının olması da şarttır. Bitirirken, bu hususa da kısaca değinelim.

PLANLAMA VE MERKEZİYETÇİLİK

Lenin işçi devletini popüler bir tabirle, "Sovyetler artı elektriklendirme," olarak tarif etmişti. Lenin bu formülle, büyük ölçekli sanayi üretimi temelinde işçi sınıfının öz örgütlerinin yönetimi eline almasını kastediyordu. Bu düşüncenin temelinde, merkezileşmiş bir sınıf olarak işçi sınıfının tarihsel misyonu vardı. Bu misyon, ekonominin barındırdığı merkezi ve toplumsal niteliklerin kapitalizm altında takıldığı engelleri kaldırmak ve üretimi merkeziyetçi-planlı bir şekilde örgütlemektir. Bu merkeziyetçi yapı yerellerin inisiyatif almasını dışlamak şöyle dursun, yerellerle en aktif işbirliği içinde gerçekleştirilecektir. Burada aslolan, ülke ekonomisinin ve devrimlerin ilerlemesi sonucunda kurulacak dünya çapındaki işçi iktidarlarıyla birlikte, dünya ekonomisini son tahlilde tek bir birim olarak görmektir.

Marksist düşüncenin ekonomik alanda anarşist ya da anarko-sendikalist düşünceden farklılığı burada rtaya çıkmaktadır. Bu Marksizm karşıtı akımlar açısından yerel ekonomik birimler (fabrika, tröst, ilçe, vs.) merkezin otoritesine tabi olmamalıdır. İşçiler bir diktatörlükten (burjuvazi) başka bir diktatörlüğe ('bürokratlar-teknokratlar') tabi kılınmamalı, bunun yerine çalışanlar kendi kararlarını kendileri almalıdırlar. Başka bir deyişle, anarşist ya da anarko-sendikalist proje 'toprak işleyenin' sloganının sanayiye ya da genel olarak ekonomiye uygulanmasıdır. Küçük burjuvazinin ya da küçük mülk sahibinin büyük sermaye tarafından yutulma korkusundan kaynaklı tepkisini ifade eden bu yaklaşım, Marksistler açısından ancak geçici bir önlem olarak kabul edilebilir ve son tahlilde kapitalizme kıyasla bir geri adımdır. Neden?

Amaçlar açısından bakıldığında, anarşist ya da diğer liberter anlayışlarla komünizm (bilimsel sosyalizm) arasında bir

fark yoktur. Her ikisi de kapitalizmin ilgasını ve sınıfların, ayrımcılığın, devletin olmadığı bir toplumun kurulmasını savunmaktadır. Fakat anarşist komünizm anlayışı, kapitalizmin ilerici özelliklerini de inkâr eden toptan bir karşı çıkış üzerinden hareket ederken, Marksist komünizm anlayışı kapitalizmin üretimde ve bu temelde toplumsal hayatta yol açtığı kazanımların yadsınmasıyla (korumalı bir şekilde aşılmasıyla) sınıfsız toplumun kurulacağını savunmaktadır. Olumsuz özelliklerin yadsınması ancak olumlu özelliklerin korunmasıyla mümkündür; komünizm ancak bu temelde kurulabilir.

Bu olumlu özellikler her şeyden önce makineli sanayidir. Makineli sanayi, insanın kendi ihtiyaçlarından katbekat daha fazla üretmesini mümkün hale getirmiş ve yoksulluğun maddi temelini ortadan kaldırmıştır. Aynı şekilde, makineli sanayi üretim araçlarının *toplumsallaşmasını* sağlamıştır. Büyük sanayinin hâkim olduğu bugünkü ekonomide, geçmişten farklı olarak üretim araçları toplumsal niteliktedir. Eskiden üretim araçları bireylerin kullanımına uygun ve zorunlu olarak sınırlı, küçük ölçekli bir nitelik taşıyordu. Oysa kapitalizmde üretim araçları ancak bireyler toplamının kolektif olarak çalıştırılmasıyla kullanılabilecek düzeye erişmiştir.

Engels bunu şöyle anlatır:

> Çıkrığın, el tezgâhının, demirci çekicinin yerine iplik makinesi, mekanik tezgâh, buharlı çekiç kondu. Bireysel atölyenin yerini yüzlerce, binlerce işçinin işbirliğini gerektiren fabrika aldı. Üretim araçları gibi üretimin kendisi de bir bireysel işlemler dizisinden bir toplumsal işlemler dizisine, ürünler bireysel ürünlerden toplumsal ürünlere dönüştü.[15]

---

15) Marx-Engels, *Seçme Yapıtlar*, cilt 3, 1979, s. 163.

Başka bir deyişle, geçmişe kıyasla uzmanlaşmanın fevkalade ilerlemiş olduğu ekonomide, üretim büyük bir toplumsal faaliyet haline gelmiştir; üretim araçları ve üretim faaliyeti artık bireysel kapsamda değil, ancak ortaklaşa yapılabilecek bir faaliyete konu olabilecek niteliktedir.

Ne var ki üretim araçlarının kendisi (içerik) bu konumdayken, üretim biçimi ya da tarzı özel niteliktedir, bu toplumsal-kolektif nitelikteki üretim araçları özel mülkiyet altında, piyasanın ve ulus-devlet sisteminin boyunduruğuna vurulmuş durumdadır. Bu çelişkiyi en iyi kapitalist işletmenin işleyişiyle kapitalist pazarın işleyişi arasındaki temel farklılıkta görebiliriz. Tek tek kapitalistler tam da üretim araçlarının doğasına uygun olarak kendi işyerlerinde en sıkı planlamaya dayalı hareket ederler. Uzun vadeli üretim planları, farklı piyasaların durumuna ilişkin raporlar, 'zorlanması' gereken alanlar, ayağı kaydırılması gereken rakiplerin tetkiki, vb. ile muazzam incelikli bir plan dâhilinde üretim yapılır. Fakat kapitalistler kendi işyerlerinde ince elenip sık dokunmuş bir planla hareket ederken, ekonomi makro ölçekte son tahlilde piyasanın kör güçlerine, piyasa anarşisine teslim edilmiştir ve bütün düzenleme girişimlerine rağmen kapitalizm bu anarşiden kurtulamaz.

Marksist komünizm anlayışının bilimselliği burada devreye girmektedir. Marksistlere göre, *ileriyi temsil eden* devrimci öğeler eski (kapitalist) biçimin içinde çoktan baş vermiştir, fakat özel mülkiyet, ulus-devlet ve piyasa üçlüsünün baskısı altında bireyselliğe mahkûm edilmektedir. İşte, bilimsel sosyalizm zaten toplumsallaşmış olan bu üretimi 'fazlalıkları'ndan kurtarmaktan, kendisi toplumsallaşmış (*sosyal*leşmiş) olan üretim araçlarının sahipliğinin de toplumsallaştırılmasından başka bir şey değildir. Marksizm üretim araçlarının üzerinde-

ki bu bireysel boyunduruğu, daha doğru bir tabirle, deli gömleğini çıkarmaya çalışırken, anarşist ya da diğer küçük burjuva anlayışlar -Lenin'in sevdiği bir sözle- banyo suyuyla birlikte küvetteki çocuğu da atmaktadır.

Kurulacak işçi devletinin ekonomi alanındaki görevi üretimde ulaşılan toplumsallaşma, merkezileşme ve planlamayı daha ilerletmek olmalıdır. Toprak sorununun çözümünde olduğu gibi bütünü parçalamak ve bağımsız küçük üreticiler yaratmak ancak geçici bir taviz olarak görülebilir. Aslolan bu bağımsız üreticilerin kolektif bir çatı altında biraraya toplanmasıdır. Aynı şekilde, sanayide de amaç bağımsız üretim birimlerini birbirine bağlayan dolaylı bağı dolaysız bir bağa dönüştürmek ve bu üretim birimlerini demokratik bir tarzda, yerelin hesaplarını, önerilerini ve inisiyatif payını dikkate alarak hazırlanmış bir plan temelinde merkezî düzeyde yönetmektir. Ekonominin atılım yapmasını sağlayacak olan yegâne düzenleme budur.

Fakat yukarıda da belirtilen sebeplerle, Rusya'daki işçi iktidarı Lenin döneminde planlama yapma ve işleyen merkeziyetçi bir ekonomik idare oluşturma konusunda büyük adımlar atamadı. Sanayinin ve teknolojinin yeterince gelişmemiş olması, proletaryanın sayıca azlığı ve kültürel geriliği, savaşla birlikte üretim düzeyinin aşağıya inmesi, Rusya'daki işçi iktidarını ekonomik ilkelerini hayata geçirmekte zorlamıştı. Örneğin bugün çeşitli modern iletişim araçları sayesinde muazzam incelikli bir üretim planı oluşturmak, yerelin her an nabzını tutabilen, bürokratik müdahalelerden vareste bir merkezî işleyiş yaratmak oldukça kolaydır. Oysa 1917 Rusya'sında bazı yerlerde üretimin durumu hakkında en ufak bir bilgi bile alınamıyordu ya da çoğu zaman çelişik ve eksik bilgiler geli-

yordu. İstatistikler bugünküyle kıyaslanamayacak ilkellikteydi. Gelen istatistikleri, verileri değerlendirecek deneyimli personel sıkıntısıysa had safhadaydı. Dolayısıyla, Lenin döneminde planlı ekonomi hem iç savaş hem de Rusya ekonomisinin güncel durumundan ötürü bir hedeften (ya da Lenin'in tabiriyle, 'bürokratik bir ütopya'dan) öteye geçemedi. Tek tek sektörlerde ya da ekonominin belli bir alanında planlamadan kapsamlı, ülke çapında planlamaya geçiş ancak Lenin döneminden sonra gerçekleşebilecekti, ama planlı ekonomi yerleştiğindeyse ortada bir işçi devleti kalmayacaktı.

Nisan 2010

SOSYALİZME GEÇİŞ DÖNEMİNDE EKONOMİ

Devrim Yazıları – 3

EKONOMİ KONSEYLERİ BİRİNCİ KONGRESİ'NDE KONUŞMA

26 Mayıs 1918

Yoldaşlar, müsaadenizle önce Halk Komiserleri Konseyi adına Ekonomi Konseyleri Kongresi'ni selamlamak istiyorum. (*alkışlar*)

Yoldaşlar, Yüksek Ekonomi Konseyi'ni şimdi zor, ama en faydalı görevlerden biri beklemektedir. Ekim Devrimi'nin kazanımları artıkça, başlattığı dönüşüm derinleştikçe, sosyalist devrimin kazanımları daha sağlam temellere oturup sosyalist düzen pekiştikçe, bütün devlet kurumları içinde varlığını devam ettirecek yegâne kurum olarak Ekonomi Konseyleri'nin de giderek daha büyük ve önemli bir role kavuşacağına dair en ufak bir şüphe yoktur. Sosyalist düzenin kurulmasına yaklaştığımız ve salt idari bir aygıta, yalnızca yöne-

tim işiyle ilgilenen bir aygıta duyduğumuz ihtiyaç azaldığı ölçüde, Ekonomi Konseyleri'nin konumu da o ölçüde sağlamlaşacaktır. Sömürücülerin direnişi nihai olarak bastırıldığı ve emekçi kitleler sosyalist üretimi örgütlemeyi öğrendikleri gün, kelimenin gerçek, sınırlı ve dar anlamıyla bu yönetim aygıtı, bu eski devlet aygıtı ölmeye mahkûmdur. Halbuki Yüksek Ekonomi Konseyi türünde bir aygıt büyüyecek, gelişecek, güçlenecek ve örgütlü toplumun bütün temel faaliyetlerini kucaklayacaktır.

İşte bu sebeple yoldaşlar, Yüksek Ekonomi Konseyimizin ve faaliyetleriyle sıkı ve kopmaz bir bağlantı içinde olduğu yerel konseylerimizin deneyimlerini değerlendirdiğimde, henüz birçok şey bitirilmemiş, tamamlanmamış ve örgütlenmemiş olmasına karşın, karamsar sonuçlara varmak için en ufak bir sebep bile bulunmadığını görüyorum. Zira Yüksek Ekonomi Konseyi'nin ve bütün bölgesel ve yerel konseylerin önlerine koydukları görev o kadar büyük, o kadar kapsamlıdır ki, hepimizin gözüne çarpan şeylerde kesinlikle endişeye mahal verecek bir durum yoktur. "Yedi ölç, bir biç" sözü çoğu zaman -elbette bizim açımızdan pek çok zaman- uygulanmamaktadır. Maalesef, ekonominin sosyalist ilkelere göre örgütlenmesi bu sözde dile getirildiği kadar basit değildir.

Bütün iktidarın -üstelik bu kez yalnızca siyasal iktidarın değil, hatta esasen siyasal iktidarın değil, ekonomik iktidarın, yani insanların günlük hayatlarını en derinden etkileyen iktidarın- yeni bir sınıfın eline, üstelik insanlık tarihinde ilk kez nüfusun ezici çoğunluğuna, bütün emekçi ve sömürülen kitlelere önderlik eden bir sınıfın eline geçmesiyle birlikte, önümüzdeki görevler de karmaşıklaşmıştır.

Önümüzdeki örgütsel görevlerin muazzam önemi ve muazzam zorluğu, yüz milyonlarca insanın hayatının en derin temellerini tümüyle yeni ilkelere göre örgütlemek zorunda olduğumuz dikkate alındığında, meseleleri "yedi ölç, bir biç" sözünde olduğu kadar basit bir şekilde düzenlemenin imkânsız olduğunu söylemeye bile gerek yok. Gerçekten de her şeyi sayısız kez ölçüp denememiz ve ancak ondan sonra son kez ölçüp denenmiş şeyi biçmemiz bugün itibariyle imkânsızdır. Ekonomi binamızı çalışma süreci içinde, çeşitli kurumları deneyerek, çalışmalarını izleyerek, emekçi kitlelerin kolektif deneyimiyle ve hepsinden önemlisi çalışmalarının sonuçlarıyla sınayarak inşa etmek zorundayız. Bu işi yola devam ederken ve dahası kapitalist sömürünün son çürümüş dişlerini çekeceğimiz saat yaklaştıkça daha da kuduran sömürücülerin son çırpınışları ve gemi azıya almış direnişleriyle karşı karşıya olduğumuz bir durumda yapmak zorundayız. Ulusal ekonominin çeşitli dallarının biçimi, yönetmelikleri ve yönetim organlarını bazen kısa süre içinde tekrar tekrar değiştirmek zorunda kalsak bile, bu koşullarda karamsarlığa kapılmak için hiçbir sebep yoktur. Bu durum elbette duyguları incinmiş olan sömürücülerin ve burjuvazinin art niyetli feveranlarına zemin hazırlıyor, elbette bu çalışmaya çok yakından katılan ve doğrudan içinde olanlar -sözgelimi, Su Yolları İdaresi- yönetmeliklerin, normların ve yönetim kurallarının ikide bir değişmesinden her zaman hoşnut olmuyorlar; bu tür bir işten alınan haz çok da fazla olamaz. Ama kararnamelerin son derece sık değiştirilmesinin düpedüz nahoş olduğu gerçeğine biraz da olsa gözümüzü kapadığımızda ve Rusya proletaryasının hâlâ yetersiz olan

kendi güçleriyle yürütmek zorunda olduğu dünya çapındaki muazzam tarihi göreve biraz daha derinden bakıp ileriyi düşündüğümüzde; çeşitli yönetim ve disiplin biçimlerinin denenmesinden çok daha fazla, değişikliğin ve denemenin kaçınılmaz olduğu, böylesine muazzam bir görevde yeni toplumun örgütlenme biçimlerini önceden belirlenmiş talimatlara göre ve bir çırpıda yaratıp yerleştirmenin mümkün olduğunu asla iddia edemeyeceğimiz ve geleceğe dair ihtimaller hakkında yazan aklı başında bir sosyalistin böyle bir şeyi aklından bile geçiremeyeceği hemen anlaşılacaktır.

Bütün bildiğimiz ve kapitalist toplumun en iyi uzmanlarının ve gelişimini öngören en iyi beyinlerin bize gösterdikleri şey, tam da dönüşümün tarihsel açıdan kaçınılmaz olduğu ve belli bir çizgide ilerleyeceği, üretim araçlarındaki özel mülkiyetin yok olmaya mahkûm olduğu, tarihin çöplüğünü boylayacağı, sömürücülerin kaçınılmaz olarak mülksüzleştirilecekleri yönündeydi. Bu öngörü bilimsel bir kesinlikle saptanmıştı ve biz sosyalizm bayrağına sarıldığımızda, sosyalist olduğumuzu beyan ettiğimizde, sosyalist partiler kurduğumuzda, toplumu dönüştürmeye giriştiğimizde bunu biliyorduk. Toplumu sosyalist temellerde yeniden örgütlemek amacıyla iktidarı aldığımızda bunu biliyorduk, fakat dönüşümün hangi biçimlerde olacağını ya da somuttaki yeniden örgütlenmenin hangi hızda gerçekleşeceğini bilmiyorduk, bilmemiz de mümkün değildi. Bu noktada bize yalnızca kolektif deneyim, milyonlarca insanın deneyimi kesin bir yol gösterebilir, zira bugüne kadar gerek feodal toplumda gerekse kapitalist toplumda tarihi yazmış olan üst katmanlara dahil yüz binlerce insanın deneyimleri bizim görevimiz için, sosyalizmin inşası için yetersizdir. Biz tam da ortak deneyi-

me, milyonlarca emekçinin deneyimine yaslandığımız için bu şekilde ilerleyemeyiz.

Dolayısıyla, Sovyetlerin temel ve başlıca görevi olan örgütlenme çalışmasının, özellikle de insanları tek tek uygun yerlere yerleştirmek söz konusu olduğunda, kaçınılmaz olarak, bir sürü deneme, bir sürü adım, bir sürü değişiklik, bir sürü zorluk getireceğini biliyoruz, zira bu konuda hiç deneyimimiz yok; bu noktada attığımız her adımda kendi başımızın çaresine bakmamız gerekiyor ve bu yolda yapılan hatalar ne kadar büyük olursa, sendika üyelerinin sayısındaki her yeni artışla, bu zamana kadar gelenek ve alışkanlıklara göre yaşamış olan emekçi ve sömürülen kitlelerin kampından Sovyet örgütlerini kurmakta olanların kampına geçen her yeni yüz binlerle birlikte, bu işe uygun olduğunu ve işi layıkıyla yapabileceğini gösteren insan sayısının arttığına olan inancımız da o kadar sağlamlaşacaktır.

Ekonomi Konseyi'nin -Yüksek Ekonomi Konseyi'nin- sık sık karşılaştığı tali görevlerden birini alalım: burjuva uzmanlardan yararlanma görevi. Hepimiz ya da en azından görüşlerini bilim ve sosyalizm temelinde oluşturanlarımız, bu görevin ancak uluslararası kapitalizm emeğin, devasa ölçekte örgütlenmiş, bilim temeli üzerinde yükselen ve dolayısıyla bilimsel olarak eğitilmiş çok sayıda uzmana dayanan maddi ve teknik önkoşullarını yarattığında ve yarattığı ölçüde yerine getirilebileceğini biliyoruz. Bu olmadan sosyalizmin imkânsız olduğunu biliyoruz. Son elli yıldır kapitalizmin gelişimini gözlemlemiş ve tekrar tekrar sosyalizmin kaçınılmaz olduğu sonucuna varmış olan sosyalistlerin eserlerini tekrar okuduğumuzda, istisnasız hepsinin bilimi burjuva zincirlerinden, sermaye tarafından köleleştirilmesinden, açgözlü kapitalizmin

iğrenç çıkarlarına köleliğinden ancak sosyalizmin kurtaracağına işaret ettiklerini görürüz. Toplumsal üretimin ve paylaşımın bilimsel temelde devasa boyutlarda genişlemesini ve bunların emekçi kitlelerin hayatını olabildiğince kolaylaştırma ve refahlarını artırma amacına tabi kılınmasını yalnızca sosyalizm sağlayacaktır. Bunu ancak sosyalizm başarabilir. Biz sosyalizmin bunu başarmak zorunda olduğunu biliyoruz ve Marksizmin bütün karmaşıklığı ve bütün gücü bu hakikatin anlaşılmasında saklıdır.

Biz bu görevi ona karşı olan unsurlardan yararlanarak gerçekleştirmek zorundayız, çünkü sermaye büyüdükçe burjuvazi de işçileri o kadar çok ezmektedir. Şimdi iktidar proletarya ile yoksul köylülerin elinde olduğu ve hükümetimiz kitlelerin desteğiyle önüne görevler koyduğu için, biz bugün bu sosyalist değişiklikleri burjuva toplumunda eğitilmiş, başka koşulları bilmeyen, başka bir toplumsal düzenin kurulabileceğini tasavvur edemeyen burjuva uzmanların yardımıyla kotarmak zorundayız. Bu yüzden, tamamen dürüst ve işlerine bağlı uzmanların bile binlerce burjuva önyargıya sahip olduğunu, ölmeye yüz tutmuş olan ve çürüyen, bu sebeple de azgınca bir direniş gösteren burjuva toplumuna kendilerinin bile farkında olmadıkları binlerce bağla bağlı olduklarını görüyoruz.

Görevimizin ve başarıya giden yolun bu zorluklarına gözümüzü kapayamayız. İşçi sınıfı iktidarı ele geçirdiğinde, kapitalizmin biriktirdiği ve son derece zengin, bizim için tarihsel açıdan zorunlu ve kaçınılmaz olan kültür, bilim ve teknik hazinelerinin tümünü kapitalizmin bir aracı olmaktan çıkarıp sosyalizmin bir aracına dönüştürme görevini önüne koyduğunda, bu konu hakkındaki görüşlerini kaleme almış olan

sosyalistler arasında, işçi sınıfının karşılaşacağı bu somut, pratik zorluğa işaret eden ne tek bir sosyalist ne de önde gelen bir sosyalistin düşüncesini hatırlıyorum. Bunu genel bir formül şeklinde, soyut bir karşılaştırmayla yapmak kolaydır, ama ha deyince ölmeyen ve ölüme yaklaştıkça pervasız direnişini daha da artıran kapitalizme karşı mücadelede bu görev çok büyük çaba gerektirmektedir. Eğer bu alanda deneyler yapılıyorsa, kısmi hataları tekrar tekrar düzeltmek zorunda kalıyorsak, bu kaçınılmaz olduğu içindir, çünkü ülke ekonomisinin şu ya da bu alanında uzmanları kapitalizmin hizmetkârları durumundan emekçi kitlelerin hizmetkârları konumuna, onların danışmanları konumuna hemen geçiremiyoruz. Bunu hemen yapamıyor olsak da, en ufak bir karamsarlığa kapılmamak gerekir, çünkü önümüze koyduğumuz görev dünya çapında tarihsel zorluğu ve önemi olan bir görevdir. Sosyalist devrimi tek bir ülkede yalnızca kendi çabalarımızla sonuna kadar götüremeyeceğimiz gerçeğine gözlerimizi kapamıyoruz, üstelik bu ülke Rusya kadar geri bir ülke olmasaydı bile, korkunç, acılarla dolu, zor ve yıkıcı dört savaş yılının ardından hüküm süren koşullardan daha iyi koşullarda yaşıyor olsaydık bile bu değişmezdi. Güçler arasındaki bariz orantısızlığa dikkat çekerek Rusya'da gerçekleşmekte olan sosyalist devrime sırt çeviren biri burnundan ötesini göremeyen, hiçbir önemli tarihsel olayın güç dengesizliklerinin olduğu birkaç örnek olmadan gerçekleşemeyeceğini unutan bir tutucudur. Güçler, mücadelenin seyri içinde devrimin ilerlemesiyle birlikte büyürler. Bir ülke köklü değişimler yoluna girmişse, eskiden soyut olarak, teorik düzlemde ortaya konmuş görevleri artık pratikte ele almak o ülkenin ve o ülkede zafere ulaşmış işçi sınıfı partisinin görevidir. Bu deneyim as-

la unutulmayacak. Rusya Devrimi ve uluslararası sosyalist devrim ne denli büyük zorluklarla karşılaşırsa karşılaşsın, bugün sendikalarda ve yerel örgütlerde birleşmiş işçilerin bütün üretimi ulusal ölçekte örgütleme işinde edindikleri deneyimi hiç kimse onlardan alamaz. Bu deneyim sosyalizmin kazanımı olarak tarihe geçmiştir ve geleceğin dünya devrimi sosyalist yapısını bu temel üzerinde kuracaktır.

Müsaadenizle başka bir göreve daha işaret etmek istiyorum. Bu görev, Yüksek Ekonomi Konseyi'nin pratikte çözmek zorunda olduğu belki de en zor görevdir. Çalışma disiplini sorunundan bahsediyorum. Dar anlamıyla konuşacak olursak, bu sorundan bahsederken, tam da sendikaların, onların en büyük örgütlerinin, yani Metal İşçileri Sendikası Merkez Komitesi ve Tüm-Rusya Sendikalar Konseyi'nin, milyonlarca emekçiyi birleştiren en üst düzey sendikal örgütlerin bu sorunu çözmek için herkesten önce kendi başlarına işe koyulmuş olduklarını kabul etmeli ve sevinerek vurgulamalıyız. Unutmamak gerekir ki bu, dünya çapında tarihsel öneme sahip bir sorundur. Bunu anlamak için şu küçük, münferit başarısızlıkları, tek tek bakıldığında üstesinden gelinemez görünen inanılmaz zorlukları bir tarafa bırakmak zorundayız. Daha yüksek bir yere çıkmak ve toplumsal ekonomi sistemlerinin tarihsel değişimine bakmak zorundayız. Ne muazzam bir görev üstlendiğimizi ancak bu şekilde kavrayabiliriz. Feodal Rusya'da 1861'e kadar bunu tamamen kendi meselesi olarak gören bir avuç toprak sahibi tarafından çözülen bu görevi -1861 döneminde devletin bütünlüğünü ve disiplini sağlamak onların göreviydi- bu inisiyatifi bu kez toplumun en ileri temsilcilerinin, emekçi ve sömürülen kitlelerin ele almış olmalarının nasıl muazzam bir öneme sahip olduğu ancak o zaman anlaşılır.

Feodal toprak sahiplerinin bu disiplini nasıl sağladıklarını biliyoruz. Onlar bunu halkın çoğunluğuna baskı, aşağılama ve ağır hapis cezaları gibi inanılmaz eziyetleri reva görerek yaptılar. Bir bütün olarak serflikten burjuva ekonomisine geçiş dönemini hatırlayın. Bütün şahit olduklarınızdan -gerçi birçoğunuz o günleri görmedi ama- ve eski kuşaklardan öğrendiklerinizden, 1861'den sonra yeni burjuva ekonomisine geçişin, eski feodal sopa disiplininden, insanların en saçma, kibirli ve acımasız bir şekilde aşağılandığı ve kişisel olarak şiddete maruz kaldığı disiplinden burjuva disiplinine, açlıktan kırılma disiplinine, lafta serbest sözleşmeli çalışma diye geçen, ama gerçekte kapitalist kölelik disiplini olan disipline geçişin tarihsel açıdan ne kadar kolay göründüğünü biliyorsunuz. Neden? İnsanlık bir sömürücüden başka bir sömürücüye geçmişti de ondan; halkın emeğini sömüren ve yağmalayan bir azınlık, yerini yine halkın emeğini sömüren ve yağmalayan bir azınlığa bırakmıştı da ondan; feodal toprak sahiplerinin yerini kapitalistler, bir azınlığın yerini başka bir azınlık alırken, emekçi ve sömürülen sınıflar ezilmeye devam etmişlerdi de ondan. Gelgelelim, bir sömürücünün disiplininden başka bir sömürücünün disiplinine geçiş bile, onyıllar değilse bile yıllarca süren bir çabayı gerektirdi; onyıllar değilse bile yıllarca süren bir geçiş dönemine mal oldu. Bu dönemde eskinin feodal toprak sahipleri her şeyin mahvolacağına, serflik olmadan ülkeyi idare etmenin imkânsız olduğuna gerçekten, samimi olarak inanıyorlardı. Yeni, kapitalist patron ise her adımında pratik güçlüklerle karşılaşıyor ve kötü bir iş olarak gördüğü işletmesini bırakıp vazgeçiyordu. Bu geçişin zorluğuna ilişkin maddi kanıtlardan, elle tutulur göstergelerden biri, Rusya'nın o dönemde üretimde en iyi maki-

nelerden yararlanmak için yurtdışından makineler getirmesi, ama ne bu makineleri kullanacak kişilere ne de gerekli yöneticilere sahip olmasıydı. Rusya'nın dört bir tarafında bu mükemmel makinelerin kullanılmadan, öylece yattığına şahit olunmuştu. Eski feodal disiplinden yeni, burjuva, kapitalist disipline geçiş işte böylesine zordu.

Dolayısıyla, yoldaşlar, meseleye bu açıdan baktığınızda, işleri güçleri panik yaratmak, umutsuzluk yaymak, bütün çalışmamıza yılgınlık tohumları ekmek, yaptığımız işi anlamsız göstermek olan kişilerin, sınıfların, o burjuvazinin ve yardakçılarının sizi yanıltmasına izin vermemiş olursunuz. Nerede bir münferit disiplinsizlik ya da çürümüşlük örneği görseler parmaklarını o yöne çeviriyorlar ve bu yüzden 'bu iş devrimle olmaz' deyip tövbe ediyorlar, sanki dünya tarihi boyunca insanların yeni bir disiplin yaratırken bir yozlaşma ya da disiplinsizlik örneği sergilemedikleri, sancılı deneme yanılma yöntemlerine başvurmadıkları tek bir büyük devrim varmış gibi. Unutmamak gerekir ki yeni bir disiplinin, çalışma disiplininin, yoldaşça ilişki disiplininin, Sovyet disiplininin fiilen milyonlarca işçi ve sömürülen insan tarafından yaratılmakta olduğu bu hazırlık aşamasına tarihte ilk kez ulaşılmıştır. Bu alanda çabuk başarılar elde edeceğimizi iddia etmiyoruz, böyle bir beklentimiz yok. Bu görevin bütün bir tarihsel çağa yayılacağını biliyoruz. Biz bu tarihsel çağı, henüz burjuva olan bir ülkede kapitalist toplumun disiplinini parçaladığımız bir çağı başlatmış bulunuyoruz ve bütün sınıf bilinçli işçilerin, istisnasız bütün emekçi köylülerin her yerde bu parçalama işlemine yardım ediyor olmalarıyla gurur duyuyoruz. Bu çağ insanların gönüllü olarak, kendi inisiyatifleriyle, yukarıdan talimatlar yerine, kendi canlı deneyimlerinden yola çıkarak

emekçi kitlelerin sömürüsüne ve köleleştirilmesine dayalı olan bu disiplinin yerine, birleşmiş emeğin yeni disiplinini, bütün Rusya'nın, yüz milyonu aşan bir nüfusa sahip olan bir ülkenin birleşmiş ve örgütlü işçilerinin ve emekçi köylülerinin disiplinini koymak zorunda olduklarının bilincine vardıkları bir çağdır. Çok büyük zorlukta bir görev bu, ama ödülü de büyük, çünkü ancak bu görevi pratikte çözdüğümüz gün şu an gömmekte olduğumuz kapitalist toplumun tabutuna son çiviyi çakmış olacağız. (*alkışlar*)

28 Mayıs 1918'de *Izvestiya VTsIK*'in 106. sayısında gazete haberi olarak yayınlandı;
Collected Works, Cilt 27, s. 408-415.

İŞÇİ DENETİMİ ÜZERİNE YÖNETMELİK TASARISI

8-9 Kasım 1917

1) Toplamda en az beş işçi ve büro çalışanı istihdam eden ya da yıllık iş hacmi 10 bin rubleden az olmayan bütün sanayi, ticaret, bankacılık, tarım işletmelerinde ve diğer bütün işletmelerde, bütün ürün ve hammaddelerin üretim, depolama, alım ve satımı üzerinde *işçi denetimi* kurulacaktır.

2) İşçi denetimi, bütün işçiler ve büro çalışanları tarafından uygulanacaktır. Bu denetim, eğer işletme buna izin verecek kadar küçükse, doğrudan; değilse, seçim tutanağının tutulduğu ve seçilenlerin adının hükümete ve yereldeki İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri'ne bildirildiği genel toplantılarda *derhal* seçilecek temsilciler aracılığıyla uygulanacaktır.

3) İşçi ve büro çalışanları tarafından seçilmiş temsilcilerin izni olmadıkça, ülke çapında öneme sahip bir işletmenin ya da sanayi kuruluşunun faaliyetinin durdurulması (bkz. madde 7) ya da çalışma tarzında değişikliğe gidilmesi kesinlikle yasaktır.

4) İstisnasız *bütün* defterler ve belgeler, *bütün* araç gereçler, avadanlık, alet ve ürünler bu seçilmiş temsilcilere açık olacaktır.

5) İşçi ve büro çalışanlarının seçilmiş temsilcileri tarafından alınan kararlar, işletme sahipleri açısından bağlayıcıdır ve ancak sendikalar ile kongreleri tarafından kaldırılabilir.

6) Ülke çapında öneme sahip bütün işletmelerde, *bütün* işletme sahipleri ve işçi ya da büro çalışanlarının işçi denetimi uygulamak üzere seçilmiş *bütün* temsilcileri en sıkı düzen, disiplin ve mülkiyetin korunması konusunda devlete karşı sorumlu olacaklardır. Görev ihmalinden ve yedeklerin, hesapların, vs. gizlenmesinden suçlu bulunan kişilerin bütün mallarına el konacak ve beş yıla kadar hapis cezasına çarptırılacaklardır.

7) Savunma alanında çalışan ya da halk kitlelerinin yaşaması için zorunlu malların üretimiyle şu ya da bu şekilde bağlantılı olan bütün işletmeler, ülke çapında öneme sahip olan işletmeler kapsamına dahildir.

8) İşçi denetimi üzerine daha ayrıntılı kurallar, yereldeki İşçi Temsilcileri Sovyetleri ile fabrika komiteleri konferansları ve ayrıca temsilcilerinin genel toplantılarında büro çalışanları komiteleri tarafından hazırlanacaktır.

8 ya da 9 Kasım (26 ya da 27 Ekim) 1917'de yazıldı;
ilk kez 1929'da Lenin'in Rusça *Toplu Eserler*'inin 2. ve 3. baskısında yayınlandı;
Collected Works, Cilt 26, s. 264-265.

BANKALARIN DEVLETLEŞTİRİLMESİ VE BU AMAÇ İÇİN GEREKLİ ÖNLEMLER HAKKINDA KARARNAME TASLAĞI*

Gerek kapitalistlerin ve memurların vurgunculuk ve sabotaj eylemleri, gerekse ekonomideki genel yıkım nedeniyle başımızı alamadığımız kıtlık tehdidi ve kritik iaşe durumu, bu belayla savaşmak için olağanüstü devrimci önlemler almayı zorunlu kılmaktadır.

Devletin bütün yurttaşlarını ve hepsinden önce, bütün emekçi sınıfları İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri'nin önderliğinde bu mücadeleye sevk edebilmek, hemen ve bütün alanlarda, dur durak bilmeksizin, en devrimci

---

*) Lenin tarafından 1917 Aralık ayının ortalarında Yüksek Ekonomi Konseyi'nin onayına sunulmuştur. Son paragraf elyazmasında yer almaktadır ve ilk kez İngilizce *Toplu Eserler*'de yayınlanmıştır.

tarzda hareket ederek ülkenin ekonomik hayatını olağan hale getirmelerini sağlamak için, aşağıdaki kararname hazırlanmıştır:

1) Bütün anonim şirketler devlet mülkiyetine geçirilmiştir.

2) Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyeleri ve yöneticileri ile zengin (yani, 5 bin rublenin üzerinde mülkleri ya da ayda 500 rublenin üzerinde gelirleri olan) sınıflara mensup bütün hissedarlar, işçi denetimi yasasına uyarak, bütün hisse senetlerini Devlet Bankası'na ibraz ederek ve faaliyetleri hakkında yereldeki İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri'ne haftalık rapor sunarak, bu işletmelerin faaliyetini tam bir düzen içinde yürütmeye devam etmekle yükümlüdürler.

3) Devletin bütün iç ve dış borçları iptal edilmiştir (feshedilmiştir).

4) Küçük borç ve hisse senedi hamillerinin, yani nüfusun emekçi sınıflarına mensup hamillerin çıkarları tamamen garanti altına alınmıştır.

5) Genel çalışma zorunluluğu getirilmiştir. Her iki cinsiyetten de 16-55 yaş arasındaki bütün yurttaşlar, yereldeki İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri tarafından ya da diğer Sovyet iktidarı organları tarafından kendilerine tahsis edilecek işleri yapmakla yükümlüdürler.

6) Genel çalışma zorunluluğuna geçişte ilk adım olarak, zengin sınıflara (bkz. madde 2) mensup kişilerin tüketici-çalışma karneleri tutmaları ve karnelerini düzenli olarak doldurmaları ve her birinin yaptığı işin haftalık kaydının tutulması için bunların ilgili işçi örgütlerine ya da yerel Sovyetlere ve organlarına sunulması zorunludur.

7) İaşe ve diğer zorunlu ürünlerin tam bir hesabını tutmak ve düzgün bir şekilde dağıtımını yapmak amacıyla, bütün yurttaşlar bir tüketici kooperatifine girmekle yükümlü tutulacaklardır. İaşe kurulları, ikmal komiteleri ve diğer benzeri örgütler ile demiryolu ve nakliyat işçileri sendikaları, mevcut yasanın uygulanmasını sağlamak üzere, İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri'nin yönetimi altında gözetim ve denetim uygulayacaklardır. Zengin sınıfların mensuplarıysa, özel olarak, tüketici kooperatiflerinin işlerini örgütleme ve yürütme alanında Sovyetler tarafından kendilerine tahsis edilen görevlerin uygulanmasından sorumlu tutulacaklardır.

8) Demiryolu işçi ve memur sendikaları, taşımacılığın, özellikle de iaşe, yakıt ve diğer zorunlu ürünlerin taşımacılığının daha iyi örgütlenmesi için gerekli acil önlemleri ivedilikle hazırlamak ve derhal hayata geçirmekle yükümlüdürler ve öncelikle İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri'nin ve ardından onun yetkilendirdiği organların ve Yüksek Ekonomi Konseyi'nin emir ve talimatları uyarınca hareket edeceklerdir.

Aynı şekilde, demiryolu sendikaları yerel Sovyetlerle birlikte çalışarak, devrimci önlemler almakta tereddüt etmeksizin iaşe spekülasyonuna karşı son güçleriyle savaşmak ve her türlü vurgunculuğu acımasızca bastırmakla sorumlu tutulacaklardır.

9) İşçi örgütleri, büro çalışanları sendikaları ve yerel Sovyetler, kapanan ya da atıl kalan işletmelerin yeni koşullara uydurulmasına acilen girişmek ve ayrıca işsiz işçileri yararlı işlere ve zorunlu malların üretimine sevk etmek ve sipariş, hammadde ve yakıt elde etmeye çalışmakla yükümlü olacaklardır.

Bu çalışmada ya da yüksek mercilerden özel talimatlar bekleyen kırsal ürünlerin sanayi maddeleriyle mübadelesinin başlamasında en ufak bir gecikmeye yol açmaksızın, yerel sendikalar ve Sovyetler Yüksek Ekonomi Konseyi'nin emir ve talimatlarına sıkı sıkıya uymak zorundadırlar.

10) Zengin sınıflara mensup kişilere bütün paralarını Devlet Bankası'nda ve şubelerinde ya da tasarruf sandıklarında tutma zorunluluğu getirilmiştir ve kişisel ihtiyaçları için haftada 100-125 rubleden (tam rakam yerel Sovyetler tarafından belirlenecektir) fazla para çekmeleri yasaklanmıştır. Üretim ve ticaret ihtiyaçları içinse ancak işçi denetimi organlarından alınmış yazılı bir belge ibraz ederek para çekebilirler.

Mevcut yasanın layıkıyla uygulanmasını denetlemek için, dolaşımdaki kâğıt paraların yeni kâğıt paralarla değiştirilmesini sağlayan bir kararname hayata geçirilecektir. Devleti ve halkı kandıran herkesin mülküne el konacaktır.

11) Bu yasaya aykırı davranan herkes, sabotajcılar, greve giden bütün devlet memurları ve vurguncular benzer bir cezaya çarptırılacak ve ayrıca hapis cezası, cepheye gönderilme ya da kürek cezasına mahkûm edileceklerdir. Yerel Sovyetler ve onlara bağlı organlar bu gerçek halk düşmanlarıyla savaşmak için en devrimci önlemleri acilen hazırlayacaklardır.

12) Sendikalar ve emekçi kitlelerin diğer örgütleri yerel Sovyetlerle el ele vererek ve partinin ya da diğer örgütlerin önerdiği en güvenilir insanlarla işbirliği halinde, mevcut yasanın uygulanıp uygulanmadığını denetlemek, yapılan işin niceliğini ve niteliğini saptamak ve yasayı ihlal eden ya da uymaktan kaçınanları devrim mahkemelerine çıkarmak üzere hareketli müfettiş grupları oluşturacaklardır.

Devletleştirilen işletmelerdeki işçiler ve büro çalışanları işin örgütlenmesi, disiplinin sıkılaştırılması ve emek üretkenliğinin artırılması için her türlü çabayı göstermeli ve olağanüstü önlemlere başvurmalıdırlar. İşçi denetimi organları, Yüksek Ekonomi Konseyi'nce elde edilen sonuçlar hakkında haftalık raporlar sunacaklardır. İhmali ve kusuru olanlar devrim mahkemelerinde yargılanacaklardır.

27 (14) Aralık 1917'den sonra yazıldı;
İlk kez dergisinin Kasım 1918 tarihli 11. sayısında yayınlandı;
Collected Works, Cilt 26, s. 391-394.

REKABETİ NASIL ÖRGÜTLEMELİ?

Burjuva yazarlar rekabeti, özel girişimciliği ve kapitalistlerin ve kapitalist sistemin diğer muhteşem fazilet ve nimetlerini göklere çıkartan yazılarla top top kâğıt harcıyorlar. Sosyalistlerse bütün bu faziletlerin önemini anlamamakla, 'insan doğası'na boş vermekle suçlanmışlardır her zaman. Oysa kapitalizm, rekabetin girişimciliği, enerjiyi ve cesur inisiyatifi *kayda değer* bir ölçüde geliştirebildiği küçük ve bağımsız meta üretiminin yerine çoktan büyük -hem de çok büyük- ölçekli fabrika üretimini, anonim şirketleri, sendikaları ve diğer tekelleri geçirmiş bulunuyor. *Böyle* bir kapitalizmde rekabet, halk *kitlelerinin*, nüfusun ezici çoğunluğunun, her yüz emekçiden doksan dokuzunun girişimciliği, enerjisi ve cesur inisiyatifinin inanılmaz bir

vahşetle baskı altına alınması anlamına gelir. Ayrıca rekabetin yerini toplumsal merdivenin üst basamaklarında mali dolandırıcılığın, kayırmacılığın ve uşaklığın alması anlamına gelir.

Sosyalizm rekabeti yok etmek bir tarafa, rekabetin ilk kez gerçekten *geniş* ve gerçekten *kitlesel* bir ölçekte hayata geçirilmesi fırsatını yaratır, zira sosyalizm, halkın çoğunluğunu, yeteneklerini sergileyip kapasitelerini geliştirebilecekleri ve kitlelerde fazlasıyla olan ama kapitalizmin ezip, bastırıp yok ettiği hünerleri açığa çıkarabilecekleri bir çalışma alanına çeker.

Bugün sosyalist bir hükümet işbaşında olduğuna göre, görevimiz rekabeti örgütlemektir.

Burjuvazinin çanak yalayıcıları ve otlakçıları sosyalizmi tekdüze, rutin ve sıkıcı bir kışla sistemi olarak anlattılar. Para babalarının uşakları, sömürücülerin çanak yalayıcıları, burjuva aydınları kapitalizmde kürek mahkûmiyetine, kışla disiplini altında sıkıcı ve tekdüze bir çalışmaya mahkûm edilen, sefalete ve yarı açlığa zorlanan halkı 'korkutmak' için sosyalizmi bir umacı olarak gösterdiler. Halkı bu kürek mahkûmiyetinden kurtarma yolunda atılacak ilk adım, toprak sahiplerinin mülkiyetine el konması, işçi denetiminin kurulması ve bankaların devletleştirilmesidir. Bir sonraki adımsa, fabrikaların devletleştirilmesi, bütün nüfusun satış kooperatifleri niteliği de taşıyan tüketici kooperatiflerinde zorunlu örgütlenmesi ve son olarak, tahılda ve diğer temel tüketim maddelerinde ticaretin devlet tekeline alınmasıdır.

Ancak şimdi girişimciliğin, rekabetin ve cesur inisiyatifin gerçekten de kitlesel düzeyde sergilenmesi için fırsat yaratılmıştır. Kapitalistlerin kapı dışarı edildiği ya da gerçek bir işçi denetimi sayesinde en azından gücünün dizginlendiği her fabrika, sömürücü toprak sahibinin tepelendiği ve topraklarına el

koyulduğu her köy, ancak şimdi emekçinin yeteneklerini sergileyebileceği, belini biraz doğrultabileceği, dimdik durabileceği ve insan olduğunun farkına varacağı alanlar haline gelecektir. Yüzyıllarca başkası için çalıştıktan, sömürücüler için zorla çalıştırıldıktan sonra, ilk kez şimdi, insanın *kendisi için* çalışıp modern teknolojinin ve kültürün bütün kazanımlarından yararlanması mümkün hale gelmiştir.

Zorla çalışmadan insanın kendisi için çalışmasına geçişin ifade ettiği insanlık tarihindeki bu en büyük değişiklik, elbette, sürtüşmeler, zorluklar, ihtilaflar olmadan, iflah olmaz asalaklara ve onların takipçilerine karşı şiddet kullanmadan gerçekleşemez. Bu konuda hiçbir işçinin tereddüdü yoktur. Korkunç bir yoksullukla, uzun yıllar sömürücüler için kölece çalışmakla, onların hakaretleri ve fiziki saldırılarıyla çelikleşen işçiler ve yoksul köylüler, sömürücülerin direnişini *kırmanın* zaman alacağını görüyorlar. Kapitalistleri 'kınama'ya gelince boğazını parçalayıncaya kadar 'bağıran' ve onlara karşı 'el kol hareketleri yapan', ama sıra *icraata* geldiğinde, kuru tehditleri eyleme dökmeye, kapitalistleri *ortadan kaldırma* görevini pratikte yerine getirmeye geldiğinde hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlayan ve dayak yemiş köpek yavruları gibi davranan aydın zevatın, *Novaya Jizn* tayfasının ve diğer güruhun duygusal yanılsamalarını işçi ve köylülerde bulmazsınız.

Zorla çalışmadan insanın kendisi için çalışmasına, emeğin devasa, ulusal (ve belli bir oranda uluslararası) ölçekte planlanıp örgütlenmesine geçişin ifade ettiği büyük değişim, sömürücülerin direnişinin bastırılmasına yönelik '*askeri*' önlemlerin yanı sıra, proletarya ve yoksul köylülerin *muazzam* bir örgütsel çaba ortaya koymasını da gerektirir. Bu örgütsel görev, dünkü köle sahiplerini (kapitalistleri) ve onların uşakları olan burjuva ay-

dınlarını askeri yöntemlerle acımadan bastırma göreviyle ayrılmaz bir bütün oluşturacak şekilde iç içe geçmiştir. Dünkü köle sahipleri ve onların 'aydın' yardakçıları şöyle diyorlar: "Biz hep örgütleyen ve yöneten olduk. Hep emreden taraf olduk ve hep de böyle kalmak istiyoruz. 'Avam takımı'nın, işçi ve köylülerin emri altına girmeyi reddediyoruz. Onlara boyun eğmeyeceğiz. Bilgiyi, para babalarının ayrıcalıklarını ve sermayenin kitleler üzerindeki egemenliğini savunacak bir silaha dönüştüreceğiz."

İşte burjuvazinin ve burjuva aydınlarının söyledikleri, düşündükleri ve yaptıkları bunlardır. *Kendi çıkarları* açısından bakıldığında, davranışları mantıklıdır. Feodal toprak sahiplerinin asalak ve otlakçılarına, rahiplere, kalemşorlara, Gogol'ün çizdiği bürokratlara ve Belinski'den nefret eden 'aydınlar'a da zamanında serfliğin sona erişi 'zor' gelmişti. Fakat sömürücülerin ve onların 'aydın' uşaklarının davası umutsuzdur. İşçiler ve köylüler maalesef henüz yeterince kararlı, sağlam ve acımasızca olmasa da sömürücülerin direnişini kırmaya başlıyorlar *ve sonunda mutlaka kıracaklardır*.

'Onlar', 'avam takımı'nın, 'sıradan' işçilerin ve yoksul köylülerin, sosyalist devrimin emekçi kitlelere yüklediği, dünya tarihi açısından gerçekten büyük, kahramanca örgütsel görevlerle başa çıkamayacağını düşünüyorlar. Kapitalistlere ve kapitalist devlete uşaklık etmeye alışmış olan bu aydınlar kendilerini avutmak için, 'biz olmadan yapamazsınız' diyorlar. Oysa bu hakaretamiz varsayımda hiçbir gerçek payı bulunmuyor; eğitimli insanlar şimdiden halkın yanında, emekçi kitlelerin yanında yerlerini aldılar ve sermayenin uşaklarının direnişini kıran halka yardım ediyorlar. Köylüler ve işçiler arasında çok sayıda yetenekli örgütçü olmasına karşın, onlar daha yeni yeni uyanmaya, kendi yeteneklerinin farkına varmaya, büyük, canlı ve yara-

tıcı bir çalışma için kollarını sıvamaya, sosyalist toplumu kurma görevini kendi güçleriyle ele almaya yeni yeni başlıyorlar.

Bugün en önemli görevlerden biri, belki de en önemlisi işçilerin ve genel olarak bütün emekçi ve sömürülen kitlelerin bu şekilde kendi başlarına inisiyatif almalarını sağlamak, bunu mümkün olan en geniş bir şekilde yaratıcı *örgütsel* çalışmada geliştirmektir. Yalnızca sözde 'üst sınıflar'ın, yalnızca zenginlerin, yalnızca zengin okullarına gidenlerin devleti yönetebileceği ve sosyalist toplumun örgütsel gelişimini yönlendirebileceği şeklindeki o eski, *saçma*, gerici, aşağılık ve tiksindirici önyargıyı ne pahasına olursa olsun paramparça etmeliyiz.

Bu önyargı, çürümüş rutinin, taşlaşmış düşüncelerin, kölece alışkanlıkların, hepsinden öte çıkarları talan ederek yönetmekten ve yöneterek talan etmekten yana olan kapitalistlerin kokuşmuş benciliklerinin ürünüdür. Hayır, işçiler bilginin gücüne ihtiyaç duyduklarını bir an bile unutmayacaklar. İşçilerin özellikle de bugün bilgiye ulaşmak için sergiledikleri olağanüstü çaba, bu tür yanlış görüşlerin proletarya saflarında yankı bulmadığını ve bulamayacağını göstermektedir. Okuma-yazma bilen, insan sarrafı olan ve pratik deneyimi bulunan *tabandaki* her işçi ve köylü örgütsel çalışma için yeterlidir. Burjuva aydınlarının öylesine bir aşağılama ve küçümsemeyle söz ettikleri o 'avam takımı' içinde bu yetenekte *birçok* insan vardır. İşçi sınıfı ve köylüler bu yeteneğin zengin ve henüz el değmemiş bir kaynağıdırlar.

İşçi ve köylüler hâlâ 'tutuk' davranıyorlar, *kendilerinin yönetici* sınıf olduğu fikrine henüz alışamadılar; henüz yeterince kararlı değiller. Devrim, bütün hayatları boyunca açlık ve yokluğun baskısıyla sopa tehdidi altında çalışmaya zorlanan milyonlarca insana bu nitelikleri *bir çırpıda* kazandıramaz. Fa-

kat 1917 Ekim Devrimi, bu nitelikleri *uyandırdığı*, eski ayak bağlarını koparıp attığı, eski prangaları parçaladığı ve emekçi kitleleri yeni bir yaşamın *bağımsızca* yaratılması yoluna sokabildiği için güçlü, canlı ve yenilmezdir.

Muhasebe ve denetim, işte İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri'nin, her tüketim kooperatifinin, her tedarik birliği ya da komitesinin, her fabrika komitesinin ya da genel olarak işçi denetimi organının *temel* ekonomik görevi budur.

Emek ölçüsünü ve üretim araçlarını, tek amacı üzerindeki çalışma yükünü hafifletmek ya da *burjuvaziden* az da olsa bir şeyler koparmak olan kölenin bakış açısından değerlendirme alışkanlığa karşı mücadele etmeliyiz. İleri, sınıf bilinçli işçiler bu savaşı şimdiden başlattılar ve savaş sırasında fabrikalara kitleler halinde doluşmuş olan, bugünse *halk* fabrikalarına, yani artık halkın mülkiyetine geçmiş bulunan fabrikalara, eskiden olduğu gibi, yani sadece 'pastadan olabildiğince büyük bir parça koparıp sıvışmak' amacıyla yaklaşan yeni işçilere karşı kararlı bir direniş gösteriyorlar. Sınıf bilinçli, dürüst ve aklı başında köylülerin ve emekçilerin tümü, bu kavgada ileri işçilerin yanında yerlerini alacaklardır.

Muhasebe ve denetim, en yüce iktidar organı olarak İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri tarafından bizzat ya da *bu* gücün talimatları doğrultusunda ve otoritesine dayanarak uygulandığı *takdirde*, yani yaygın, kapsamlı ve evrensel bir muhasebe ve denetim, harcanan emeğin ve ürün dağıtımının muhasebe ve denetimi, proletaryanın siyasal egemenliği kurulup güvence altına alındığı andan itibaren sosyalizme geçişin özünü oluşturur.

Sosyalizme geçişte temel bir zorunluluk olan muhasebe ve denctim yalnızca halk tarafından uygulanabilir. Ancak işçi ve

köylü *kitlelerinin* hem muhasebede hem de *zenginlerin, serserilerin, aylakların* ve *şehir eşkıyalarının* denetiminde gönüllü ve bilinçli işbirliği, devrimci coşkuyla dolu böyle bir işbirliği sayesinde baş belası kapitalist toplumun bu kalıntıları, bu insanlık süprüntüleri, bu iflah olmaz derecede çürümüş ve körelmiş uzuvlar, bu salgın, bu bulaşıcı hastalık, sosyalizmin kapitalizmden devraldığı bu ülser yok edilebilir.

İşçiler ve köylüler, emekçi ve sömürülen kitleler! Toprak, bankalar ve fabrikalar artık bütün halkın malıdır. Üretimi ve dağıtımı artık sizler *kendiniz* kayıt ve denetim altına almalısınız. Sosyalizmin zaferine giden *tek* yol, her türlü sömürünün, yokluk ve sefaletin üstesinden gelmenin *tek* güvencesi budur! Rusya'da herkesin ihtiyaçlarını karşılayacak kadar ekmek, demir, kereste, yün, pamuk ve keten vardır, yeter ki işgücünü ve ürünleri uygun bir biçimde dağıtabilelim, yeter ki dağıtım işinde bütün halkın katıldığı *icraata dönük, pratik* bir denetim sağlayabilelim. Bunu başarabilmek için halk düşmanlarını, yani zenginleri ve onların çanak yalayıcılarını, serserileri, aylakları ve şehir eşkıyalarını *yalnızca* siyasal alanda değil, *günlük ekonomik* hayatta da yenilgiye uğratmalıyız.

Halk düşmanlarına, sosyalizmin ve emekçi halkın düşmanlarına acımak yok! Zenginlere ve onların çanak yalayıcıları olan burjuva aydınlarına, serserilere, aylaklara ve şehir eşkıyalarına karşı ölümüne savaş! Bunların hepsi aynı soydandır, hepsi de kapitalizmin yavrularıdır, aristokrat ve burjuva toplumunun zürriyetidir. Bu toplum ki bir avuç insanın halkı soyup soğana çevirdiği, sövüp aşağıladığı, yokluk ve sefaletin on binlerce insanı serseriliğe, yozlaşmışlığa ve üçkâğıtçılığa zorladığı ve tüm insani değerleri ayaklar altına almaya ittiği bir toplumdur. Bu toplum ki emekçi kitlelerde kaçınılmaz biçim-

de sahtekârlık yoluyla da olsa sömürüden kurtulma, kendi yolunu bulma, bir anlığına bile olsa tiksindirici çalışmadan kaçıp kurtulabilme, kendisinin ve yakınlarının çektiklerini hafifletmek, açlıktan ölmemek için, her ne pahasına olursa olsun, hangi yolla olursa olsun en azından bir parça ekmek bulabilme duygularını körükleyen bir toplumdur.

Zenginler ve serseriler bir madalyonun iki yüzüdür, bunlar kapitalizmin beslediği iki temel *asalak* türüdür, bunlar sosyalizmin başlıca düşmanlarıdır. İşte bu düşmanlar bütün emekçi halkın özel olarak gözetimi altına yerleştirilmelidirler. Sosyalist toplumun yasa ve düzenlemelerinin en ufak bir ihlalinde bile acımasızca cezalandırılmalıdırlar. Bu konuda gösterilecek herhangi bir zaaf, tereddüt ya da duygusallık, sosyalizme karşı işlenmiş bir suçtur.

Bu asalakları sosyalist topluma zararsız hale getirebilmek için, milyonlarca işçi ve köylünün gönüllü olarak, şevkle ve devrimci coşkuyla katılımı sonucunda, bütün halkın, yapılan iş miktarının, üretimin ve dağıtımın muhasebe ve denetimini örgütlemeliyiz. Her dürüst, zeki ve çalışkan işçinin *kesinlikle altından kalkabileceği* bu muhasebe ve denetim işini örgütlemek içinse, onların içinde bulunan bir yeteneği, örgütlenme yeteneğini canlandırmalıyız. İşçi ve köylüler arasında örgütsel başarı alanında *rekabeti* teşvik etmeli ve ülke çapında örgütlemeliyiz. İşçi ve köylüler eğitimli bir insanın gerekli tavsiyeleri ile 'avam takımı'ndan bir işçi ya da köylünün 'eğitimliler' içinde sık sık rastlanan *gevşekliği ve derbederliği* denetim altında tutma zorunluluğu arasındaki farkı açıkça anlayabilecek bir konuma getirilmelidirler.

Bu gevşeklik, dikkatsizlik, dağınıklık, düzensizlik, gereksiz telaş, eyleme geçmek yerine tartışma, çalışma yerine konuşma

eğilimi, tek bir iş bitirmeden her işe el atma eğilimi 'eğitilmişler'in temel özelliğidir. Ama bütün bunların sebebi tıynetlerinin kötü oluşu ya da kötü niyetli olmaları değildir. Bütün bunların kökeninde alışkanlıklar, çalışma koşulları, yorgunluk, kafa emeğiyle kol emeği arasındaki o saçma ayrım, vb. vardır.

Devrimimizin yanlışları, kusurları ve zaafları arasında, önemi hiç de azımsanmayacak olanlarından biri de içimizdeki aydınların zavallı -ama bugün için kaçınılmaz olan- temel niteliklerinden ve aydınların *örgütsel* çalışmaları üzerinde işçilerin yeterince denetim *kuramamalarından* kaynaklanmaktadır.

İşçiler ve köylüler hâlâ 'tutuk' davranıyorlar. Bu tutukluğu üzerlerinden atmaları gerekiyor ve *mutlaka* atacaklar. Eğitimli insanların, aydınların ve uzmanların tavsiye ve talimatları olmadan yapamayız. Aklı başında her işçi ve köylü bunu kolaylıkla anlar. Aramızdaki aydınlar işçiler ve köylülerin kendilerine gerekli önemi vermediklerinden ya da yoldaşça bir saygı göstermediklerinden şikâyet edemezler. Fakat tavsiye ve talimat ayrıdır, *pratik* muhasebe ve denetimin örgütlenmesi apayrıdır. Aydınlardan sık sık harika tavsiyeler ve talimatlar geldiğini görüyoruz, ama sıra bunların *uygulanmasına* geldiğinde, sözlerin eyleme dönüştürülmesi sürecinde *pratik denetim* kurmaya geldiğinde, gülünç, *saçma* ve utanılacak derecede 'beceriksiz' ya da yetersiz kaldıklarını da görüyoruz.

İşte bu açıdan, 'halkın' içinden, fabrika işçilerinin ve emekçi köylülerin arasından çıkan pratik örgütçülerin yardımından ve *öncü rolünden* kesinlikle vazgeçemeyiz. "Çömleği yapanlar tanrılar değildir"; işçi ve köylülerin kafalarına iyice yerleştirmeleri gereken gerçek budur. Şimdi yapılacak bütün işin *pratik çalışına* olduğu; teorinin pratiğe dönüştüğü, pratikte ete kemiğe büründüğü, düzeltildiği ve sınandığı o tarihsel ânın

geldiği; Marx'ın "gerçek harekete ait her adımın bir düzine programdan daha önemli olduğu" sözünün özellikle doğru olduğu dönem artık gelip çatmıştır. Gerçekten de zenginleri ve serserileri kısıtlama, engelleme ve tümüyle kayıt altına alma yolunda pratikte atılacak her gerçek adım, sosyalizm hakkında olağanüstü güzellikte bir düzine laftan daha önemlidir. Zira "teori gridir dostum, ama hayat ağacı ebediyen yeşildir"

İşçi ve köylülerin içinden çıkan pratik örgütçüler arasında rekabeti örgütlemek zorundayız. Basmakalıp biçimler oluşturmaya, aydınların oldukça teşne oldukları türden, tepeden tekdüzelik dayatmaya yönelik girişimlere karşı çıkılmalıdır. Basmakalıp biçimlerin ve tepeden dayatılan tekdüzeliğin demokratik ve sosyalist merkeziyetçilikle ortak bir yanı yoktur. Ayrıntılardaki, belirli yerel özelliklerdeki, *yaklaşım* yöntemlerindeki, denetim uygulama *yöntemlerindeki*, asalakların (zenginlerin ve serserilerin, derbeder ve histerik aydınların, vb.) kökünü kurutma ve zararsız hale getirme *yollarındaki çeşitlilik* temeldeki, esaslardaki ve özdeki birliği bozmaz, tersine sağlamlaştırır.

Paris Komünü, basmakalıp, tekdüze biçimlerden azade gönüllü merkeziyetçiliğin, tabandan gelen inisiyatif, bağımsızlık, hareket özgürlüğü ve azimle nasıl birleştirilebileceğinin büyük bir örneğini sunmuştur. Sovyetlerimiz de aynı yolu izlemektedir. Ama Sovyetler hâlâ 'tutuk' davranıyorlar, henüz havalarını bulamadılar, sosyalist sistemi yaratmaya yönelik yeni, büyük ve yaratıcı görevlerine henüz 'dört elle sarılmış' durumda değiller. Sovyetler daha cesur bir şekilde çalışmalı ve daha büyük bir inisiyatif göstermelidirler. Bütün 'komünler' (fabrikalar, köyler, tüketim kooperatifleri ve ikmal komiteleri) emeğin ve ürün dağıtımının muhasebe ve denetiminde pratik örgütleyiciler olarak birbirleriyle *rekabet etmelidirler*. Bu muhasebe ve de-

netimin programı basit, açık ve herkes tarafından anlaşılabilir niteliktedir: Herkesin yiyecek ekmeği olmalıdır; herkesin sağlam bir ayakkabısı ve iyi bir kıyafeti olmalıdır; herkesin başını sokacak sıcak bir evi olmalıdır; herkes dürüst bir şekilde çalışmalıdır; (işten kaytaranlar da dahil olmak üzere) tek bir serserinin bile elini kolunu sallayarak yaşamasına izin verilmemeli, böyleleri ya hapse atılmalı ya da en zor işlerde zorunlu çalışmaya mahkûm edilmelidir; sosyalizmin yasa ve kurallarını çiğneyen tek bir zengin bile, az önce sözünü ettiğimiz serserilerin akıbetinden kurtulamamalıdır, zira hak ettiği de budur. "Çalışmayana ekmek yok." Sosyalizmin pratik *emri* budur. İşlerimizi *pratikte* bu ilkeye göre örgütlemeliyiz. 'Komünlerimiz'in ve işçi-köylü örgütçülerimizin gurur duymaları gereken *pratik* başarıları bunlardır. Dahası bu, aydınlar arasındaki örgütçüler için özellikle geçerlidir (özellikle diyorum, çünkü genel talimatlarla ve kararlarla gurur duyma alışkanlığı aydınlarda çok ileri, hem de bir hayli ileri düzeydedir).

Zenginleri, serseri ve aylakları kayıt ve denetim altında tutmak için bizatihi komünler tarafından, kır ve kentteki küçük birimler tarafından binlerce pratik biçim ve yöntem geliştirmeli ve bunlar pratikte sınanmalıdır. Burada çeşitlilik verimliliğin güvencesi, tek bir ortak hedefe ulaşmada, Rusya toprağını bütün sinek ve haşarattan temizleme anlamına gelen serserilerden ve zenginlerden, vb. temizleme işinde başarının teminatıdır. Örneğin bir yerde bir grup zenginle birlikte bir düzine serseri, işten kaytaran beş-altı işçi (birçok serseri gibi, Petrograd'da ve özellikle de parti matbaalarında işten kaytaran çok sayıda mürettip gibi) ile birlikte hapse tıkılacaktır. Bir başka yerde, aynı nitelikte kişiler umumi tuvaletlerin temizliğiyle görevlendirilecеklerdir. Bir diğerinde, cezalarını tamam-

ladıktan sonra, ıslah olana kadar bütün halk tarafından *zararlı* insanlar olarak takip edilebilmeleri için 'sarı bilet'le dolaşmaları sağlanacaktır. Dördüncü bir yerde, her on serseriden biri, görüldüğü yerde kurşuna dizilecektir. Beşinci örnekteyse, karışık yöntemler uygulanabilir ve örneğin düzelebilir nitelikte bulunan serseriler, burjuva aydınlar ve zenginler kısa sürede ıslah olmalarına olanak tanınarak şartlı salıverilirler. Kısacası, çeşitlilik arttıkça, genel deneyimimiz de zenginleşecek ve gelişecek, sosyalizmin başarısı daha hızlı ve kesin olacak, pratiğin -çünkü bu ancak pratiğin işidir- *en iyi* mücadele yollarını ve yöntemlerini bulması daha da kolaylaşacaktır.

Hangi komünde, bir büyük kentin hangi semtinde, hangi işyerinde ve hangi köyde, açlıktan ölen insan *yok*, işsiz insan *yok*, çalışmayan zengin *yok*, burjuvazinin aşağılık çanak yalayıcıları, kendine aydın diyen sabotajcılar *yok*? Emek üretkenliğinin artırılması, yoksullar için yeni ve güzel evlerin inşa edilmesi, yoksulların zenginlerin evine yerleştirilmesi, her yoksul ailenin her çocuğu için düzenli olarak bir şişe süt sağlanması için nerede daha fazla çaba gösterildi? İşte, komünler, birlikler, üretici-tüketici kooperatifleri ve dernekleri, İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri arasındaki *rekabet* bu hususlarda yaşanmalıdır. *Yetenekli örgütçüler* tam da bu çalışmayla *pratikte* ön plana çıkıp devlet yönetiminde görev almak üzere terfi edeceklerdir. Halk arasında birçok cevher var. Fakat bu saklı cevherlerin kendilerini gösterme imkânları bastırılmıştır. Bunların kendilerini göstermelerine imkân tanınmalıdır. Rusya'yı ve sosyalizm davasını halkın yardımıyla *ancak ve ancak bu* kurtarabilir.

6-9 Ocak (24-27 Aralık) 1918'de yazıldı;
ilk kez 20 Ocak 1929'da *Pravda*'nın 17 sayısında yayınlandı;
Collected Works, Cilt 26, s. 404-415.

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ (BOLŞEVİKLER) OLAĞANÜSTÜ YEDİNCİ KONGRESİ, PROGRAM TASLAĞININ ANA HATLARI

6-8 Mart 1918

[...] Sovyet iktidarının güçlendirilmesi ve geliştirilmesi için,

b) Ekonomi alanında:

Bütün devlet ölçeğinde üretimin sosyalist temelde örgütlenmesi: Tek *egemen güç* olan Sovyet iktidarının genel önderliğinde *işçi örgütleri* (sendikalar, fabrika komiteleri, vs.) eliyle yönetim.

Nakliye ve dağıtım için de aynı ilkelerin geçerli olması (ilk başta 'ticaret'te devlet tekeli, sonrasında 'ticaret'in yerini, Sovyet iktidarının önderliğinde ticaret ve sanayideki büro çalışan-

larının birliği aracılığıyla, tümüyle ve nihai olarak, planlı-örgütlü *dağıtımın* alması).

Bütün halkın zorunlu olarak tüketici ve üretici komünlerinde örgütlenmesi.

(Şimdilik) parayı kaldırmadan ve tek tek ailelerin bireysel düzeyde alım ve atım işlemlerini yasaklamadan, öncelikle, bütün bu işlemlerin tüketici ve üretici komünleri aracılığıyla gerçekleştirilmesini yasayla zorunlu hale getirmeliyiz.

Genel zorunlu çalışma hizmetinin tamamen uygulanması için derhal başlangıç yapılması, ama ücretli emek kullanmadan kendi toprağından geçinen küçük köylülere bunun en ihtiyatlı ve aşamalı şekilde yansıtılması; genel zorunlu çalışma hizmetine giden yolda ilk önlem, ilk adım bütün hali vakti yerinde kişiler için (yani, aylık geliri 500 rublenin üzerinde olan kişiler için, sonra ücretli işçi çalıştıran işletme sahipleri için, hizmetkârları olan aileler için, vs.) tüketici çalışma (bütçe) karnelerine geçilmesi olmalıdır.

Keza alım-satım da, herkesin ait olduğu komün aracılığıyla (seyahatlerde, pazarlarda, vs.) değil, alışverişin (eğer belli bir miktarın üstündeyse) mutlaka tüketici çalışma karnelerine kaydedilmesiyle izinlidir.

Bankaların ve bankalardaki bütün mali işlemlerin tümüyle devletin elinde temerküzü. Banka cari hesaplarının standart hale getirilmesi; ülkenin en büyük işletmelerinden başlayarak *bütün* işletmelerin bankalarda cari hesap tutmalarının zorunlu hale getirilmesine tedrici geçiş. Bankalarda zorunlu mevduat hesabı ve *yalnızca* bankalar aracılığıyla para transferi.

Bütün üretim ve dağıtımda muhasebe ve denetimin standart hale getirilmesi; bu muhasebe ve denetim ilkin işçi örgütleri tarafından, sonra nüfusun *her* üyesi tarafından yürütülmelidir.

Örgütlülüğün, disiplinin ve emek üretkenliğinin sürekli ilerletilmesi için, ileri tekniklere geçiş için, emek ve malzeme tasarrufu için, çalışma saatlerini tedrici olarak altı saate düşürmek için ve *bütün* mesleklerde ve kategorilerde *bütün* ücretleri ve maaşları tedricen eşitlemek için, ülkenin çeşitli (bütün) tüketici ve üretici komünleri arasında rekabetin örgütlenmesi.

Her ailenin bireysel ev ekonomisinin yerini, geniş aile grupları için ortak yiyecek-içecek hizmetinin alması (*Massenspeisung*'a [kamusal catering] geçiş) için düzenli, sistemli önlemler.

c) Mali alanda

Dolaylı vergilerin yerini artan oranlı gelir ve mülk vergisinin ve aynı şekilde devlet tekellerinden (belli) bir kesintinin alması. Bu bağlamda devlet tarafından toplumsal açıdan gerekli işlerde istihdam edilen işçilere ekmek ve diğer ürünlerin aynî olarak verilmesi. [...]

Kommunist, 9 Mart 1918, 5. sayı;
Collected Works, cilt 27, s. 156-157

EKONOMİ POLİTİKASI ÜZERİNE, ÖZELLİKLE DE BANKACILIK POLİTİKASI ÜZERİNE TEMEL ÖNERMELER

Nisan 1918

I) Sanayinin ve mübadelenin devletleştirilmesinin tamamlanması;

II) bankaların devletleştirilmesi ve sosyalizme tedrici geçiş;

III) halkın tüketici kooperatiflerinde zorunlu olarak örgütlenmesi;
(+meta mübadelesi)

IV) üretimde ve malların dağıtımında muhasebe ve denetim;

V) çalışma disiplini;
{+Vergi politikası}.

zorunlu cari hesaplara ya da paranın bankalarda tutulması zorunluluğuna geçiş için önlemler.

Halkın tüketici kooperatiflerinde zorunlu olarak örgütlenmesi ve buna geçiş için önlemler.

Kooperatif aygıtlarının bütün halkın tüketici kooperatiflerinde örgütlenmesine doğru tedrici geçişi üzerine kooperatiflerle yapılacak bir anlaşmanın koşulları.

En tepeden başlayarak zorunlu çalışma hizmeti.

Kaosa, düzensizliğe ve aylaklığa karşı savaşta en acımasız yöntemler ve işçilerle köylülerin disiplin ve özdisiplinini ilerletmek için en sıkı ve sert önlemler kesinlikle temel ve acil nitelikte görülmelidir.

Ekonomik hayatın her alanında hareketli denetim grupları oluşturmak amacıyla devlet denetiminin gerçek bir denetime dönüştürülmesi.

Sovyet hükümetiyle birlikte çalışma arzusunu ortaya koyan burjuva aydınların ve sabotajcıların istihdam edilmesi için pratik koşullar.

Üretim, mal stoku ve emek üretkenliğinin hesabını tutmak için sanayi mahkemeleri.

(Derhal ve kesin.)

1) Sanayinin devletleştirilmesinin tamamlanması.
2) Herkesin tüketici kooperatiflerinde örgütlenmesine tedrici geçiş ve meta mübadelesi.
3) Bankacılık politikası.
4) Çalışma disiplini vesaire.
5) Vergi politikası (maliye).

6) Bütün fabrikaların, demiryollarının, üretim araçlarının ve mübadelenin devletleştirilmesinin tamamlanması. Devletleştirilmiş işletmelerde sendikalist ve kaotik tutuma karşı kesin ve acımasız mücadele. Ekonomik hayatın ülke çapında merkezileştirilmesi yolunda ısrarlı ve sebatkâr çalışma. Hazırlık planları ve ön tahminler, haftalık raporlar ve emek üretkenliğinin artırılması yolunda ardı arkası gelmeyen bir talep. Devletleştirilmiş sanayilerin yönetimi için gerekli aygıtın kurulması ve pratikte sınanması.

İlk kez 1933'te *Lenin Miscellany XXI*'de yayınlandı;
Collected Works, cilt 27, s. 318-319.

SOVYET MALİYE DAİRELERİ TEMSİLCİLERİ TÜM-RUSYA KONGRESİ'NE SUNULAN RAPOR

18 Mayıs 1918

Ülkenin mali durumu kritiktir. Ülkeyi sosyalist temellerde dönüştürme sorunu kimi zaman aşılmaz görünen birçok güçlük çıkarmaktadır, ama her adımda küçük burjuvazinin, vurguncuların ve mülk sahibi sınıfların direnişiyle karşılaşan çalışma ne kadar meşakkatli olursa olsun, bu işin üstesinden geleceğimizi düşünüyorum.

Siz deneyimli, işin pratiğini bilen insanlar genel varsayımlar ve kararnamelerden günlük pratiğe ilerlerken ne tür zorlukların aşılması gerektiğini herkesten daha iyi biliyorsunuz. Önümüzde uzun ve meşakkatli bir yol var, zira mülk sahibi sınıflar can havliyle direniş sergileyecekler, ama görevimiz ne kadar zor olursa, burjuvaziyi alt edip Sovyet otoritelerinin denetimi altına

soktuğumuzda elde edeceğimiz kazanımlar da o kadar büyük olacaktır. Önümüzdeki görevler burjuvaziye karşı son ve belirleyici kavgayı yürütmeye değer, zira ülkenin sosyalist dönüşümü bu görevlerin yerine getirilmesine bağlıdır.

Sovyet hükümetinin maliye alanında ortaya koyduğu temel görevler derhal hayata geçirilmelidir ve sizinle yaptığımız bu toplantı, planladığımız reformların kâğıt üzerinde kalmasını engellemenize yardımcı olacaktır.

Ne pahasına olursa olsun işe yarar mali reformlar yapmalı ve maliye politikamız başarılı olmadığı takdirde hiçbir radikal reformun başarıya ulaşamayacağını unutmamalıyız.

Halk Komiserleri Konseyi adına, dikkatinizi birçok toplantıda öne çıkmış olan görevlere çekmek ve bunların pratiğe dökülmesine ilişkin ayrıntıları ortaya koymanızı istiyorum. Görevler şunlardır:

MALİ İŞLEMLERİN MERKEZLEŞTİRİLMESİ

Mali işlemlerin merkezileştirilmesi ve güçlerimizin temerküzü esastır; bu ilkeler pratikte uygulanmadığı müddetçe, her yurttaşa yeterli yiyeceği ve kültürel ihtiyaçlarını karşılama olanağını sağlayacak ekonomik reformları hayata geçiremeyeceğiz.

Merkezileşme ihtiyacı şu anda kitlelerin bilincinde yer ediniyor; bu değişim yavaş yavaş gerçekleşiyor ve bu yüzden daha yaygın ve daha derin olacaktır; adem-i merkezleşme yönünde bir eğilimi de gözlemek mümkündür, ama bu bir geçiş dönemi hastalığıdır, bir büyüme sancısıdır ve gayet doğaldır, çünkü Çar'ın ve burjuvazinin egemen olduğu dönemdeki merkeziyetçilik kitleler nezdinde her türlü merkezi otoriteye nefret ve güvensizlik doğurmuştu.

Ben merkeziyetçiliği emekçi kitleler için asgari geçimlik sağlamanın bir aracı olarak görüyorum. Ben yerel Sovyet örgütleri için en geniş özerklikten yanayım, ama aynı zamanda ülkeyi bilinçli bir şekilde dönüştürme çalışmamızın verimli olması için, kesin olarak tanımlanmış tek bir maliye politikamız olması ve talimatların yukarıdan aşağıya uygulanması gerektiğine inanıyorum.

Sizlerden ülke maliyesinin merkezileştirilmesine ilişkin bir kararname bekliyoruz.

GELİR VE MÜLKİYET VERGİSİ

Önümüzdeki ikinci görev, artan oranlı gelir ve mülk vergisinin doğru bir şekilde örgütlenmesidir. Bütün sosyalistlerin dolaylı vergilendirmeye karşı olduğunu, çünkü sosyalist açıdan tek doğru verginin artan oranlı gelir ve mülk vergisi olduğunu biliyorsunuz. Bu vergiyi yürürlüğe koyma noktasında muazzam güçlüklerle karşılaşacağımızı saklamayacağım; mülk sahibi sınıflar can havliyle direnişe geçeceklerdir.

Burjuvazi bugün rüşvet vererek ve bağlantılarından yararlanarak vergiden kaçmaya çalışıyor. Bu yüzden bütün boşlukları kapamak zorundayız. Bu alanda birçok planımız var ve temeli atacağımız zemini hazırladık, ama bu binanın gerçek temeli henüz atılmadı. Artık bunun zamanı gelmiştir.

Tek başına kararnameler çıkarmak, gelir vergisini hayata geçirmek için yeterli olmayacaktır; bunun için pratik yöntemlere ve deneyime ihtiyaç vardır.

Aylık gelir vergisi toplama işine geçmemiz gerekeceğini düşünüyoruz. Gelirini devlet hazinesinden alan insan sayısı artıyor ve bu insanların ücretlerinden belli bir kesintiye giderek gelir vergisi toplamak için gerekli önlemleri almak gerekiyor.

İstisnasız bütün gelir ve kazançlar gelir vergisine tabi tutulmalıdır; matbaanın bu zamana kadar çıkardığı iş geçici bir önlem olarak meşrulaştırılabilir, ama çok sık aralıklarla toplanan artan oranlı bir gelir ve mülk vergisine yerini bırakmalıdır.

Sizlerden bu önlemi ayrıntılarıyla geliştirmenizi ve en kısa zamanda kararnamelere ve talimatlara dökülebilecek kesin, pratik planlar hazırlamanızı rica ediyorum.

Lenin tazminatlar konusundaysa şunları söyledi:

Ben tazminatlara ilkesel olarak karşı değilim; proletarya tazminatlara başvurmadan burjuvaziyi yok edemez; geçiş döneminde bu doğru bir önlemdi, ama şimdi bu dönem geride kaldı ve mülk sahibi sınıfların vergilendirilmesinin yerini merkezi düzeyde tek bir devlet vergisi almalıdır.

Burjuvazinin elindeki bütün araçlarla yasalarımızı atlatmaya çalışacağına ve küçük hilelere başvuracağına şüphe yoktur. Biz buna karşı savaşacağız ve sonunda burjuvaziden geriye kalanları alt edeceğiz.

ZORUNLU ÇALIŞMA

Maliye politikamızın üçüncü amacı, zorunlu çalışma uygulamasına geçilmesi ve mülk sahibi sınıfların kayıt altına alınmasıdır.

Savaş, serbest rekabete dayalı eski kapitalizmi tamamen öldürmüş; onun yerini, tekelci devlet kapitalizmi almıştır. Savaş nedeniyle Batı Avrupa, Britanya ve Almanya gibi ileri ülkeler bütün üretimde sıkı muhasebe ve denetim uygulamasına geçtiler; mülksüz sınıflar için zorunlu çalışma getirdiler, ama burjuvazi için birçok yasal boşluk bıraktılar. Biz bu ülkelerin

deneyimlerini uygulamalı, ama zorunlu çalışmayı esasen, savaş sunağında zaten yeterince kurban vermiş olan yoksul halk için değil, savaş sayesinde biti kanlanmış olan mülklü sınıflar için uygulamalıyız.

Öncelikle burjuvazi için olmak üzere çalışma karnesi tutma zamanı gelmiştir. Bu sayede her burjuvanın ülkeye ne kadar emek katkısı sunduğunu görmek mümkün olacaktır. Denetim ise yerel Sovyetler tarafından yürütülmelidir. Bu önlem şu anda yoksullar söz konusu olduğu kadarıyla fuzulidir, zira onlar zaten yeterince çalışıyorlar; dahası, sendikalar emek üretkenliğini artırmak ve çalışma disiplini uygulamak için gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

Bütün mülk sahiplerinin kayıt altına alınması ve zenginleri çalışma, vergi ve harcama karnesi tutmaya zorlayan bir yasa, işte bu hemen hayata geçirmemiz gereken bir önlemdir. Bu önlem pratikte geliştirilmelidir, zira vergilerin yükünü zenginlerin sırtına yüklememize sağlayacaktır ki adil olan da budur.

YENİ PARA BİRİMİ

Bugün dördüncü görevimizse eski parayı yenisiyle değiştirmektir. Para, banknotlar, bugün para diye adlandırılan her şey, bu toplumsal refah markaları, burjuvazinin bu banknotları istifleyerek ekonomik gücü elinde bulundurması oranında yıkıcı bir etkiye sahiptir ve tehlikelidir.

Bu etkiyi azaltmak için, bütün eski paraları yenisiyle değiştirmek üzere tedavüldeki bütün parayı kayıt altına almalıyız. Bu önlemi hayata geçirirken ekonomik ve siyasal açıdan korkunç zorluklarla karşılaşacağımıza kuşku yoktur; hazırlık ça-

lışması eksiksiz olmalı, birkaç milyon yeni para hazır tutulmalıdır; her bucakta, her kentte tasarruf sandıkları olmalıdır, ama bu zorluklar bizi tereddüde sevk etmeyecektir. Herkese sahip olduğu para miktarını açıklaması ve karşılığında yeni para alması için çok kısa bir süre tanıyacağız. Cüzi miktarda para getiren biri, bir ruble karşılığında bir ruble alacaktır; belirlenmiş sınırın üstünde para getiren biriyse eski paranın birazını alacaktır. Bu önlemin yalnızca burjuvaziden değil, aynı zamanda savaş sayesinde zenginleşmiş ve toprağın altına binlerce şişe banknot gömmüş olan kırsaldaki *kulak*'lardan* da tepki toplaması kaçınılmazdır. Sınıf düşmanımızla karşı karşıya geleceğiz. Çetin ama getirisi olan bir kavga vereceğiz. Aramızda bu mücadelenin bütün yükünü üzerimize almamız gerektiği konusunda şüphe eden kimse yok, çünkü bu görev zorunlu ve kaçınılmazdır. Bu önlemi hayata geçirmek için muazzam bir hazırlık çalışması yapmak gerekecek; açıklayıcı bir tür broşür hazırlamalı, yerellerde propaganda yürütmeli, eski paranın yenisiyle değiştirilmesi için zaman belirlemeliyiz, vs. Bunu yapacağız, kaçarı yok. Bu kavga burjuvaziyle son kavgamız olacak ve bize -Batı'da toplumsal devrim saati çalana kadar- yabancı sermayeye geçici olarak haraç verip ülke içinde gerekli reformları gerçekleştirmemizi sağlayacaktır.

Lenin son olarak, Halk Komiserleri Konseyi adına kongreye çalışmalarında başarılar diledi. (Lenin'in konuşması birkaç kez coşkulu alkışlarla kesildi.)

İlk kez 19 Mayıs 1918'de *Izvestiya VtsIK*'ın 99. sayısında gazete haberi olarak yayınlandı;
Collected Works, Cilt 27, s. 383-387

---

*) *Kulak*: Rusça'da zengin köylü. (ç.n.)

A.D. ÇYURUPA'YA MEKTUP

10 Mayıs 1918

Çyurupa Yoldaş,
İaşe Halk Komiseri

Hamili Andrey Vasilyeviç *İvanov*, Putilov fabrikasında işçidir (Şlyapnikov kendisini iyi tanır, Çarlık döneminden kalma *parti* belgeleri var.)

Kendisine dünkü kararnameden ve Çalışma Komiserliği'nin işçileri acilen seferber etmesi kararından bahsettim ve şu düşüncelerimi açtım:

Petrograd'daki *en iyi* işçiler, kır burjuvazisine ve rüşvetçilere karşı disiplinli ve acımasız bir *askeri* haçlı seferine girişmek üzere kendi *seçtikleri* kişilerden 20 bin kişilik güvenilir bir işçi ordusu oluşturmadıkları takdirde, kıtlık ve devrimin mahvolması kaçınılmazdır.

Lütfen, hamiline onaylatın ve bu birliklere bu tür konularda tam plenum yetkisi tanıyacağınıza dair bir belge verin.

Lütfen, *Petrograd'da okunmak üzere* kendisine böyle bir belge verin ve bu mektubu hamiline iade edin.

Halk Komiserleri Konseyi Başkanı

10 Mayıs 1918'de yazıldı;
İlk kez 1931'de *Lenin Miscellany XVIII*'de yayınlandı;
Collected Works, Cilt 44, s. 86.

KITLIK ÜZERİNE: PETROGRAD İŞÇİLERİNE MEKTUP

22 Mayıs 1918

Yoldaşlar, önceki gün delegeniz ve aynı zamanda partili bir yoldaş olan Putilov fabrikasından bir işçi bana uğradı. Bu yoldaş, Petrograd'daki kıtlığa ilişkin ayrıntılı ve oldukça üzücü bir tablo çizdi. İaşe durumunun sanayi bölgelerinin birçoğunda aynı derecede ciddi olduğunu, kıtlığın işçilerin ve genel olarak yoksulların kapısını acımasızca çaldığını hepimiz biliyoruz.

Ama diğer yandan, tahılda ve diğer gıda maddelerinde muazzam bir vurgunculuk yapıldığını görüyoruz. Kıtlığın sebebi Rusya'da hiç tahıl olmaması değil, burjuvazinin ve genel olarak zenginlerin, emekçilerin egemenliğine karşı, işçi devletine karşı, Sovyet iktidarına karşı bu en önemli ve yakıcı sorunda, yani ekmek sorununda son ve kararlı bir mücadele yürütüyor

olmasıdır. Burjuvazi ve genel olarak zenginler (kır zenginleri, yani *kulak*'lar da dahil) tahıl tekelini engelliyorlar; devletin bütün halka ve öncelikle de işçilere, emekçilere ve ihtiyaç sahiplerine ekmek tedarik etmek amacıyla ve bu çıkarları gözeterek giriştiği tahıl dağıtımını sabote ediyorlar. Burjuvazi narhlı fiyatları sabote ediyor, tahıl vurgunculuğu yapıyor, her *pud** tahıldan yüz, iki yüz ruble, hattâ daha da fazla kâr elde ediyor; rüşvet ve yolsuzluğa başvurarak ve sosyalizmin en temel ilkesi olan, "çalışmayana ekmek yok" ilkesini hayata geçirmeye çalışan işçilerin egemenliğini bertaraf etmeye yarayan her şeyi kasten destekleyerek tahıl tekelini ve tahılın düzgün dağıtımını sabote ediyor.

"Çalışmayana ekmek yok!" Bunu her emekçi anlar. Her işçi, her yoksul, hatta her orta halli köylü, kısacası yokluk çekmenin ne olduğunu, kendi emeğiyle geçinmeye çalışmanın ne olduğunu bilen herkes sosyalizmin bu temel ilkesini kabul edecektir. Rusya'da nüfusun onda dokuzu bu ilkeyi destekliyor. [...]

"Çalışmayana ekmek yok!" Peki, bu ilkeyi nasıl hayata geçireceğiz? Bu ilkeyi hayata geçirmek için, öncelikle, tahılda devlet tekeline, yani tahılda her türlü özel ticaretin kesin olarak yasaklanmasına, bütün artı tahılın narhlı fiyattan devlete teslim edilmesine, her türlü istifçiliğin ve artı tahılı saklama girişimlerinin (kişi ayrımı gözetmeksizin) kesin olarak yasaklanmasına ihtiyacımız olduğu gün gibi aşikârdır. İkincisi, bütün tahıl fazlasının azami titizlikle tesciline, tahılın bol olduğu yerlerden kıt olduğu yerlere nakliyesinin kusursuzca örgütlenmesine ve tüketim, işleme ve tohum için rezerv oluşturulmasına ihtiyacımız var. Üçüncüsü, ekmeğin iş-

*) 1 *pud*: 16,4 kilogram. (ç.n.)

çi devletinin, proleter devletinin kontrolünde, bütün yurttaşlar arasında adil ve düzgün bir şekilde, zenginler için ayrıcalığa ve avantaya asla izin vermeyecek şekilde dağıtılmasına ihtiyacımız var. [...]

Diğer yandan, makinelerin ekmek (yakıt) ihtiyacı da ciddi boyutlardadır. Sıkı bir tüketim ve doğru dağıtım ekonomisi kurmak için elimizden gelen çabayı göstermediğimiz takdirde, demiryolları ve fabrikalar durma noktasına gelecek, işsizlik ve kıtlık bütün ülkede yıkıma yol açacaktır. [...]

Ya ileri ve sınıf bilinçli işçiler üstün gelecekler ve yoksul köylü kitlelerini kendi çevrelerinde örgütleyerek sıkı bir düzen, acımasız ve demirden bir egemenlik, gerçek bir proletarya diktatörlüğü kuracaklar, ya *kulak*'ları boyun eğmeye zorlayarak bütün ülke çapında iaşe ve yakıt dağıtımını düzgün bir şekilde örgütleyecekler, ya da burjuvazi *kulak*'ların yardımıyla ve omurgasız, kafası karışık unsurların (anarşistlerin ve Sol Sosyalist-Devrimcilerin) dolaylı desteğiyle Sovyet iktidarını yıkacak ve bir Rus-Alman ya da Rus-Japon Kornilov'unu başa geçirecek ve tıpkı Finlandiya ve Ukrayna'da olduğu gibi on altı saatlik çalışma günü, haftada birkaç dilim ekmek, işçilerin kitleler halinde kurşuna dizilmesi ve zindanlarda işkenceden geçirilmesi programını uygulayacaktır.

Ya o, ya bu.

Bunun ortası yok.

Ülkedeki durum son derece ciddidir. [...]

Kısmi önlemler hiçbir işe yaramayacaktır. Yakınmak, ağlayıp sızlanmak bizi bir yere götürmez. 'Perakendeci yöntemi'yle, 'her koyun kendi bacağından' hesabıyla, yani herkes 'kendi' fabrikası için, herkes 'kendi' atölyesi için yöntemiyle ekmek ya da yakıt temin etme girişimleri örgütsüzlüğü artırıp

vurguncuların bencil, pis ve alçakça faaliyetini kolaylaştırmaktan başka bir işe yaramamaktadır.

İşte bu yüzden yoldaşlar, Petrograd işçileri, size bu mektubu yazıyorum. Petrograd Rusya değildir. Petrograd işçileri Rusya işçilerinin yalnızca küçük bir parçasıdır. Ama aynı zamanda işçi sınıfının ve Rusya'daki bütün emekçilerin en iyi, en ileri, en sınıf bilinçli, en devrimci, en kararlı birliklerinden biridir ve boş laflara, ilkesizlik ürünü yılgınlıklara ve burjuvazinin tehditlerine en zor kanacak olan kesimidir. Halkların tarihindeki kritik anlarda, ileri sınıfların az sayıdaki ileri birliklerinin bile geri kalanları ardına takıp sürüklediği, kitleleri devrimci şevkle güdülediği ve muazzam tarihsel başarılar kaydettiği örnekler hiç de az değildir.

Petrograd işçilerinin temsilcisi, "Putilov fabrikasında 40 bin kişiydik, dedi. "Ama bunların çoğunluğu 'geçici' işçilerdi, proleter değildi, güvenilmez, lapacı takımıydı. Şimdi bizden geriye 15 bin işçi kaldı, ama hepsi de kavgada sınanmış ve çelikleşmiş olan gerçek proleterler."

İşte Petrograd'da ve ülkede *birlikte ayağa kalkması*, ülkenin kurtuluşunun kendi ellerinde olduğunu anlaması gereken devrimci öncü budur. [...]

Şu an, ileri işçilerin her tahıl ve yakıt merkezine, her önemli tedarik ve dağıtım merkezine kitlesel bir 'haçlı seferi' gerçekleştirmelerine ihtiyacımız var; çalışma yoğunluğunu on kat artırmak için, muhasebe ve denetim işinde Sovyet iktidarının yerel organlarına yardım etmek için ve vurgunculuğu, rüşvetçiliği ve disiplinsizliği silahlı zor yoluyla ortadan kaldırmak için bir kitlesel bir 'haçlı seferi'ne ihtiyacımız var. [...]

Bir işçi yoksulların öncü önderi haline gelince, aziz mertebesine yükselmiş olmuyor. İşçiler halkı ileri taşıdılar, ama

aynı zamanda küçük burjuva dağınıklık ve örgütsüzlük mikrobunu kaptılar. En örgütlü, en sınıf bilinçli, en disiplinli ve en sağlam işçilerin birlikleri ne kadar azsa, bu birliklerin o kadar sık yozlaştığını, geçmişin küçük burjuva içgüdülerinin geleceğin proleter komünist bilincine o kadar sık galebe çaldığını gördük.

İşçi sınıfı komünist devrime başlamakla, toprak sahipleri ve kapitalistlerin toplumundan, sömürücülerin ve parazitlerin toplumundan miras kalan zaaflar ve yanlışlıklardan bir anda kurtulamaz. Fakat işçi sınıfı zaafları ve kötülükleriyle eski dünyayı ortadan kaldırabilir *ve sonunda mutlaka, kaçınılmaz olarak kaldıracaktır*, yeter ki düşmana karşı, deneyimle ve mücadelenin zorluklarıyla çelikleşerek her geçen gün daha da bilinçlenen daha çok işçi birliği bulabilelim. [...]

22 Mayıs 1918

N. Lenin

İlk kez 24 Mayıs 1918'de *Pravda*'nın 101. sayısında yayınlandı; *Collected Works*, cilt 27, s. 391-398 (parça).

KITLIKLA MÜCADELE ÜZERİNE RAPOR TÜM-RUSYA MERKEZ YÜRÜTME KURULU, MOSKOVA İŞÇİ, KÖYLÜ VE KIZIL ORDU TEMSİLCİLERİ SOVYETLERİ VE SENDİKALARIN ORTAK OTURUMU

4 Haziran 1918

Yoldaşlar, bugün üzerinde duracağım konu, şu an bütün ülkeleri cenderesine almış ve belki de en ağır şekilde Rusya'yı vurmuş olan ya da diğer ülkelere göre Rusya'da daha yoğun bir şekilde hissedilen büyük krizdir. Bu krizi, bizi vuran bu kıtlığı genel durumun bir sonucu olarak önümüzde duran sorunlarla bağlantılı olarak ele almak gerekiyor. Genel durumdan bahsederken de, elbette kendimizi Rusya'yla sınırlayamayız, özellikle de bugün modern kapitalist medeniyetin var olduğu bütün ülkelerin hiç olmadığı kadar ıstıraplı ve sancılı bir şekilde birbirine bağlı olduğu düşünüldüğünde.

Her yerde, gerek savaşan ülkelerde gerekse tarafsız ülkelerde savaş, iki dev yağmacı grup arasındaki emperyalist savaş üretici

güçlerin tamamen tükenmesine yol açtı. Yıkım ve yoksullaşma öyle bir noktaya ulaştı ki onyıllardır, hatta yüzyıllardır kıtlığın ne olduğunu bilmeyen en ileri, medeni ve kültürlü ülkeler, savaş sonucunda, kelimenin gerçek anlamıyla, kıtlıkla yüz yüze geldiler. İleri ülkelerde, özellikle de büyük ölçekli kapitalizmin uzun zamandır halkı kapitalizmde olabilecek en üst ekonomik örgütlenme düzeyine uygun olarak eğittiği ülkelerde, kıtlığın düzgün şekilde paylaştırılabildiği, uzun süre ertelenebildiği ve şiddetinin nispeten azaltıldığı doğrudur. Ama yenilmiş ve köleleştirilmiş ülkeler bir tarafa, örneğin Almanya ve Avusturya uzun zamandır gerçekten açlıktan kırılıyor. Birçok ileri ve kültür seviyesi yüksek ülkeden -yalnızca savaşan ülkelerden değil, İsviçre ve bazı İskandinav ülkeleri gibi tarafsız ülkelerden degelen her gazetede savaşın sonucu olarak insanlığı tutsak almış kıtlık ve korkunç zorluklar hakkında sayısız haber yer alıyor.

Yoldaşlar, Avrupa toplumunun gelişimini takip edenler için, kapitalizmin barışçıl şekilde sona eremeyeceği ve mücadelenin ya geniş kitlelerin sermayenin boyunduruğuna karşı doğrudan ayaklanmasına ya da daha sancılı ve kanlı bir savaş yoluyla aynı sonuca varacağı uzun zamandır bilinen bir gerçektir.

Savaştan uzun yıllar önce bütün ülkelerin sosyalistleri, kongrelerinde, ileri ülkeler arasındaki bir savaşın yalnızca muazzam bir suç olmayacağını, böyle bir savaşın, kapitalistler arasında sömürgelerin ve ganimetin paylaşımı için yürütülen savaşın, medeniyet ve kültürün en son kazanımlarıyla tam bir kopuş anlamına gelmekle kalmayacağını, aynı zamanda beşeri toplumun temellerini sarsabileceğini, hatta kaçınılmaz olarak sarsacağını vurgulamış ve resmen kayda geçirmişlerdi. Zira tarihte ilk kez teknolojinin en güçlü kazanımları böyle devasa bir ölçekte, böyle yıkıcı ve böyle pervasız bir şekilde mil-

yonlarca insanın hayatını yok etmek için kullanılmıştır. Bu şekilde bütün üretim araçları savaşın hizmetine sokulduğunda, en kötü kehanetlerin gerçekleştiğini ve gerileyişin, açlığın ve bütün üretici güçlerin tamamen gerileyişinin gittikçe daha fazla ülkeyi vurduğunu görüyoruz.

Bu yüzden, bilimsel sosyalizmin büyük kurucularından biri olan Engels'in 1887'de, Rusya Devrimi'nden otuz yıl önce, bir Avrupa savaşının, kendi ifadesiyle, yalnızca onlarca tacın düşmesine ve bunları yerden kaldıracak kimsenin bulunmamasına değil, aynı zamanda bütün Avrupa'nın duyulmadık düzeyde alçalması, dağılması ve gerilemesine yol açacağını, ama diğer yandan, bu savaşın ya işçi sınıfının egemenliğiyle ya da onun egemenliğini vazgeçilmez kılacak koşulların yaratılmasıyla sonuçlanacağını söylerken ne kadar haklı olduğunu hatırlamadan edemiyorum. Marksizmin iki kurucusundan biri olan Engels o dönemde son derece ihtiyatlı konuşuyordu, zira tarih bu yolu tuttuğu takdirde, sonucun kapitalizmin çöküşü ve sosyalizmin yayılması olacağını ve daha acılı ve şiddetli bir geçiş döneminin, daha fazla yokluğun ve bütün üretici güçleri mahveden daha şiddetli bir krizin düşünülemeyeceğini açıkça görüyordu.

Bugün, en ileri ülkelerin bile savaşın bir çıkmaza girdiğini, kapitalizm yaşadığı müddetçe savaştan kurtuluşun mümkün olmadığını ve bu savaşın ıstıraplı bir yıkıma yol açacağını gördüğü bir dönemde, üç yılı aşkın zamandır devam eden emperyalist halk katliamının sonuçlarının anlamını açıkça görüyoruz. Ve eğer biz, yoldaşlar, eğer Rusya Devrimi -Rusya proletaryasının özel bir meziyetinden ötürü değil, Rusya proletaryasını geçici olarak en öne çıkarmış ve şimdilik dünya devriminin öncüsü haline getirmiş olan tarihsel olayların genel akışı, tarihin iradesi nedeniyle- eğer her geçen gün daha da başımızı ağrıtan kıt-

lıktan dolayı çok daha şiddetli ve korkunç sıkıntılar çekmek zorunda kaldıysak, bu talihsizliklerin esasen ve öncelikle lanet emperyalist savaşın bir sonucu olduğunu açıkça kavramak zorundayız. Bu savaş bütün ülkeler açısından inanılmaz badirelere yol açmıştır, ama bu badireler kitlelerden ve halkların ezici çoğunluğundan şimdilik saklanabilmektedir.

Askeri baskılar devam ettiği sürece, savaş devam ettiği sürece, bir yandan savaşa zafer umutları ve krizin emperyalist gruplardan birinin zaferiyle çözülebileceği inancı eşlik ettiği sürece, diğer yandan dizginlerinden boşanmış askeri yasakların devam edip halk militarizm ruhuyla kendinden geçtiği sürece, bunlar devam ettiği sürece, ülkelerin çoğunluğundaki halk kitleleri sürüklenmekte oldukları, hatta yarısının zaten düşmüş olduğu uçurumdan habersiz yaşamaya devam edecektir. Biz bunu bugün özellikle şiddetli bir şekilde hissediyoruz, çünkü Rusya dışında hiçbir yerde, dünyanın en güçlü emperyalist devleri arasındaki dünya savaşının yine bütün dünyaya yayılan güçlü bir proleter devrimi olmadan sonlandırılamayacağım kavramış olan proletaryanın ayaklanarak önüne koyduğu görevlerin büyüklüğü arasında bu denli çarpıcı bir çelişki yoktur.

Olayların akışı bizi bu devrimin en ön safına geçirdiğinden ve olaylar yüzünden uluslararası sosyalizmin diğer birliklerinden yeterince hızlı yardım gelmemesi sonucunda uzunca bir süre, en azından Ekim 1917'den beri yalıtılmış bir birlik olarak kalmaya zorlandığımızdan, bugünkü durumumuz on kat daha zordur. Doğrudan ayaklanan proletaryanın ve onu destekleyen yoksul köylülüğün baş düşmanı devirmek ve sosyalist devrimi korumak adına elinden gelen her şeyi yaptıktan sonra, yine de Rusya'yı kuşatan emperyalist yıkıcı güçlerin baskısının ve savaşın mirasının her adımda daha da ağırlaşa-

rak üzerimize çöktüğünü görüyoruz. Savaşın bu sonuçları henüz tümüyle hissedilmiş değil. Şu an, içinde bulunduğumuz 1918 yazında, belki de devrimimizin en zorlu, en şiddetli ve kritik geçiş aşamalarından biriyle karşı karşıyayız. Üstelik zorluk yalnızca uluslararası alanla sınırlı değildir; gerçek ve tek müttefikimiz olan uluslararası proletaryanın ayaklanma için yeni yeni hazırlandığı, yeni yeni olgunlaştığı, ama Batı Avrupa'da bütün olayların seyrinin, Batı cephesindeki en son çarpışmaların müthiş vahşetinin, savaşan ülkelerde gittikçe şiddetlenen krizin Avrupalı işçilerin ayaklanmasının çok uzakta olmadığını ve gecikse bile kaçınılmaz olarak gerçekleşeceğini gösterse de, bu müttefikimiz henüz açıkça ve uyumlu şekilde hareket edecek konumda olmadığı sürece, uluslararası alandaki politikamız kaçınılmaz olarak geri çekilme olacaktır.

Tam da böyle bir durumda, içeride müthiş zorluklarla boğuşmak zorundayız. Esasen şiddetli iaşe sıkıntısı, bizi çepeçevre saran, bizden azami çaba ve en ileri düzeyde örgütlülük talep eden ve aynı zamanda eski yöntemlerle çözülemeyecek olan korkunç kıtlık nedeniyle kayda değer yalpalamalara şahit oluyoruz. Bu sorunun çözümüne emperyalist savaşa karşı çıkarken bizimle birlikte saf tutan, birlikte emperyalist monarşiyi ve Rusya'nın emperyalist cumhuriyetçi burjuvazisini devirdiğimiz, artan güçlükler, artan görevler ve devrimin derinleşen ortamında silahlarını hazırlamak, güçlerini geliştirmek ve örgütlülüğünü yaratmak zorunda olan sınıfla birlikte girişeceğiz.

Şu an beşeri toplumun en temel sorunuyla karşı karşıyayız: kıtlığı alt etmek ya da en azından iki başlıca şehrimizi ve Rusya'nın tarımla geçinen sayısız bölgesini kasıp kavuran kıtlığın, doğrudan kıtlığın etkilerini azaltmak. Üstelik biz bu sorunu bir iç savaşın ortasında ve her renkten, her dereceden ve her

görüşten sömürücünün hiddetli ve çılgınca direnişinin ortasında çözmek zorundayız. Doğal olarak böyle bir durumda eskiyle bağlarını koparamayan ve yeniye inanamayan unsurlar, kendilerini, tek amacı sömürücülerin iktidarını geri getirmek olan bir savaş durumunda buluyorlar.

Rusya'nın dört bir tarafından aldığımız haberler bu sorunla yüzleşmemizi, yani kıtlık ile sömürücülere ve başını kaldıran karşı-devrime karşı savaş arasındaki bağlantıyı görmemizi gerektiriyor. Önümüzdeki görev kıtlığı alt etmek ya da en azından yeni hasada kadar etkilerini azaltmak, tahıl tekelini ve Sovyet devletinin haklarını, proleter devletinin haklarını savunmaktır. Bütün tahıl fazlalarını toplamamız; bütün stokların ihtiyaç duyulan yerlere ulaştırılmasını ve düzgün bir şekilde dağıtılmasını sağlamamız gerekiyor. Beşeri toplumun korunması anlamına gelen bu temel görev, muazzam bir çaba gerektiriyor ve bu görev yalnızca tek bir şekilde, yani çalışmanın her yerde ve artan şekilde yoğunlaştırılmasıyla çözülebilir.

Bu sorunun savaş yoluyla çözüldüğü ülkelerde, çözüme askeri kölelik yoluyla, işçi ve köylüler üzerinde askeri kölelik kurarak, sömürücülere yeni yeni ayrıcalıklar tanıyarak gidiliyor. Sözgelimi, kamuoyunun susturulduğu, savaşa karşı her türlü muhalefetin bastırıldığı, ama gerçeklik hissinin, savaşa karşı sosyalist düşmanlığın yine de sürdüğü Almanya'da, savaş sayesinde zenginleşmiş olan milyonerlerin sayısını hızla artırmaktan başka bir çözüm yolu olmadığını görüyoruz. Bu biti kanlanmış milyonerler muazzam bir servet biriktiriyorlar.

Bütün emperyalist ülkelerde kitlelerin açlığı korkunç bir vurgunculuk için alan açıyor; yoksulluk ve açlık nedeniyle inanılmaz servetler biriktiriliyor.

Emperyalist ülkeler, örneğin açlığın en örgütlü olduğu Almanya bunu teşvik ediyor. Tevekkeli değil, örgütlü açlığın merkezinin Almanya olduğu, erzak istihkakının ve ekmek kırıntılarının halk arasında en iyi şekilde Almanya'da dağıtıldığı söyleniyor. Yeni milyonerlerin emperyalist devletin sıradan bir özelliği haline geldiğini görüyoruz; gerçekten de açlıkla mücadele etmenin başka bir yolunu bilmiyorlar. Bol miktarda tahıl sahibi olanlar ve nasıl vurgunculuk yapılacağını, örgütlülüğün, erzak istihkakının, düzenlemenin ve dağıtımın nasıl vurgunculuğa dönüştürüleceğini iyi bilenler tarafından iki, üç, dört kat kâr elde edilmesine izin veriyorlar. Bizi bilerek ya da bilmeyerek bu yola kim zorlarsa zorlasın biz bu yolu takip etmek istemiyoruz. Savaşa birlikte karşı durduğumuz, burjuvaziyi birlikte devirdiğimiz ve mevcut krizin zorluklarına birlikte katlandığımız sınıfla omuz omuza vermiş durumdayız, bundan sonra da böyle devam edeceğiz. Küçük ya da büyük kapitalist vurgunculuğu meşrulaştırmak için değil, göz göre göre yapılan dolandırıcılıkla mücadele etmek için tahıl tekelinin korunmasında ısrar etmeliyiz.

Burada, halka karşı tepeden tırnağa silahlanmış olan Çarlıkla karşı karşıya geldiğimizde ya da yine tepeden tırnağa silahlı olan ve geçen Haziran ayındaki saldırıda yüz binlerce işçi ve köylünün kanını dökmeyi suç olarak görmeyen ve kendisine yağmadan pay veren gizli anlaşmaları cebinde tutan, ama emekçilerin ezenlere karşı savaş yürütmesini, yani tek haklı ve kutsal savaşı, emperyalist katliamın daha başında bahsettiğimiz ve şu an attığımız her adımda olayların kıtlıkla kopmaz şekilde birbirine bağladığı savaşı suç kabul eden Rusya burjuvazisiyle karşı karşıya geldiğimizde boğuştuğumuz zorluklar ve tehlikelerden çok daha fazlasıyla karşı karşıyayız.

Çarlık otokrasisinin ilk günden itibaren tahılı narhlı fiyattan sattığını ve bu fiyatları yükselttiğini biliyoruz. Öyle ya, niye yapmasın ki? Sonuçta bu şekilde, milyonlar kazandırdığı müttefiklerine, yani tahıl tüccarlarına, vurguncular ve banka kodamanlarına sadık kalmış oluyordu.

Kadet Partisi'nin uzlaşmacılarının (Sosyalist-Devrimcilerle ve Menşeviklerle el ele vererek) ve Kerenski'nin, bütün Avrupa tahıl tekeli olmadan daha fazla direnemeyeceklerini söylediği için nasıl tahıl tekeline geçtiklerini biliyoruz. Yine, bu aynı Kerenski'nin Ağustos 1917'de o zamanki demokratik yasaları nasıl çiğnediğini de biliyoruz. Demokratik yasalar ve kurnazlıkla yorumlanmış rejimler ne işe yarar ki zaten: çiğnenmeye. Ağustos'ta Kerenski'nin fiyatları ikiye katladığını ve o dönemde her renkten ve her meşrepten sosyalistin bu önleme karşı çıktığını ve öfke kustuğunu biliyoruz. O dönemde, Kerenski'nin davranışından öfkeye kapılmayan ve cumhuriyetçi bakanların ardında, Menşevik ve Sosyalist-Devrimci kabinenin ardında vurguncuların manipülasyonlarının olduğunu, tahıl fiyatlarının ikiye katlanmasının vurguncular verilmiş bir taviz olduğunu, bütün meselenin vurguncular tavizden ibaret olduğunu teşhir etmeyen tek bir gazete yoktu. Bu hikâyeyi biliyoruz.

Şimdi tahıl tekelinin ve açlıkla mücadelenin kapitalist Avrupa ülkelerindeki seyriyle bizdeki seyrini karşılaştırabiliriz. Karşı-devrimcilerin bu olaylardan nasıl yararlandıklarını görüyoruz. Bu dersten kesin ve sağlam sonuçlar çıkarmak zorundayız. Şiddetli bir kıtlık noktasına varmış olan kriz iç savaşı daha da şiddetli hale getirdi. Bu durum, Sağ Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikler gibi açıkça kapitalizmi savunan Kadet Partisi'nden yalnızca açıktan bir Kara Yüzler partisi olmamaları bakımından ayrılan partilerin teşhir olmasına yol

açtı. Kadetlerin söyleyecek tek bir sözleri yok ve kendilerini halka beğendirmek zorunda değiller, amaçlarını saklamak zorunda değiller, oysa Kerenski'yle uzlaşmış ve onunla iktidarı olduğu gibi gizli anlaşmaları da paylaşmış olan bu partiler halka hitap etmek zorundalar. (*alkışlar*) Bu yüzden de zaman zaman, kendi niyetleri ve planlarından bağımsız olarak, kendilerini teşhir etmek zorunda kalıyorlar.

Kıtlığın bir sonucu olarak bir yanda açlıktan kırılan insanların isyan ve ayaklanmalarını, diğer yandaysa bir dizi karşı-devrimci ayaklanmanın belli ki İngiliz-Fransız emperyalistlerinden mali destek alarak ve Sağ Sosyalist-Devrimciler ile Menşeviklerin çabalarından yardım görerek Rusya'nın bir ucundan diğer ucuna bir yangın gibi yayıldığını gözlediğimizde, kendimize her şeyin ayan beyan ortada olduğunu söylüyoruz ve birleşik cephe hayallerini sahiplerine bırakıyoruz.

Rus burjuvazisi açık askeri çarpışmada yenildikten sonra, Ekim 1917'den Şubat-Mart 1918'e kadarki dönemde devrimci güçlerle karşı-devrimci güçler arasındaki bütün açıktan çatışmaların karşı-devrimcilere, hatta en çok umut bağladıkları Don Kazaklarının önderlerine bile davalarının yitik olduğunu, çünkü her yerde halkın çoğunluğunun kendilerine düşman olduğunu kanıtladığını bugün çok açık bir şekilde görüyoruz. En ataerkil bölgelerde, çiftçilerin en zengin ve toplumsal açıdan dış dünyadan en fazla yalıtılmış oldukları yerlerde bile (mesela Kazaklar arasında), istisnasız her yeni girişim ezilen emekçilerin yeni kesimlerinin kendilerine karşı ayaklanmasına yol açmıştır.

Ekim'den Mart'a uzanan dönemdeki iç savaş deneyimi emekçi halk kitlelerinin, Rusya işçi sınıfının ve başkalarını sömürerek değil, kendi emeğiyle geçinen köylülerin ezici çoğunluğunun Sovyet iktidarından yana olduğunu göstermiştir.

Fakat büyük organik gelişim yoluna şimdiden girdiğimizi düşünenler yanıldıklarını kabul etmek zorunda kaldılar.

Burjuvazi dize getirildiğini anladı. Ardından, Rus küçük burjuvazisi içindeki bölünme ortaya çıktı. Bir kısmı Almanların peşine takılıyor, diğer bir kısmıysa İngiliz ve Fransızların dümen suyuna giriyor, ama ikisinin de ortak noktası, kıtlığı kerteriz noktası olarak almış ve kıtlık temelinde birleşmiş olmalarıdır.

Yoldaşlar, Alman yönelimi ile İngiliz-Fransız yönelimini partimizin değil, partimizin düşmanlarının ve Sovyet iktidarının düşmanlarının uzlaştırdıklarını ve bu ikisini ortak bir program etrafında, yani kıtlıktan yararlanarak Sovyet iktidarını devirme amacı etrafında birleştirdiklerini açıkça gösterebilmek için; bunun nasıl gerçekleştiğini açıkça ortaya koymak için, Menşeviklerin en son konferansının raporundan kısa alıntılar yapmak istiyorum. Bu rapor *Jizn* gazetesinde yayınlandı. (*bir hırgür kopar* ve *alkışlar duyulur*)

Jizn'in 26. sayısında yayınlanan bu rapordan, ekonomi politikası üzerine bir rapor sunan Çerevanin'in, Sovyet iktidarının politikalarını eleştirdiğini ve soruna uzlaşmacı bir çözüm önerdiğini öğreniyoruz: icraatçı işadamları olarak tüccar sermayesinin temsilcilerinden, kendileri için uygun olacak şartlarda komisyoncu olarak yararlanmak. Rapordan öğrendiğimize göre, oturumda hazır bulunan Kuzey İaşe Dairesi başkanı Groman, raporda belirtilene göre, kişisel ve diğer türde gözlem ve deneyimlerin (sadece burjuva çevrelerde edinilecek gözlemler diye eklemede bulunayım ben) zengin haznesine dayanarak, şu sonuçlara ulaştığını beyan etmiş: "İki yöntemin benimsenmesi gerekiyor," diyor muhterem, "ilkin, cari fiyatlar yükseltilmelidir; ikincisi hızlı tahıl tesliminde özel mükâfat uygu-

lamasına geçilmelidir", vs. (Bir ses: "Ne yanlış var bunda?") Söz hakkı verilmemiş ama yine de oradaki köşeden kendine bu hakkı tanımış olan konuşmacı (*alkışlar*) sizi bunda bir yanlış olmadığına ikna edebileceğini düşünse de, bunda neyin yanlış olduğunu söyleyeceğim. Kendisi muhtemelen Menşevik konferansının hangi yolu tuttuğunu unuttu. Aynı *Jizn* gazetesi, Groman'ın ardından delege Kolokolnikov'un söz aldığını ve şunları söylediğini yazıyor: "Bizi Bolşevik iaşe örgütlerine katılmaya davet ediyorlar." Çok yanlış, değil mi? Önceki konuşmacının müdahalesini hatırlatarak söylememiz gereken budur. Sakinleşmeyi reddeden ve kendisine böyle bir hak tanınmamış olmasına karşın söz almak için ısrar eden konuşmacı, bunun bir yalan olduğunu ve Kolokolnikov'un böyle bir şey söylemediğini iddia etse de, ben bu sözü dikkate alıyor ve sizi bu reddi bütünlüklü ve herkesin duyabileceği bir şekilde tekrar dile getirmeye davet ediyorum. Sizin de tanıdığınız ve Sovyet hükümeti sorununda sizinle farklı sözcüklerle ve cümlelerle olsa da tastamam aynı şeyi söyleyen Martov tarafından konferansta önerilen kararı hatırlatmak istiyorum. (*karışıklık, bağrışmalar*) Evet, gülebilirsiniz, ama iaşe durumu üzerine bir raporla bağlantılı olarak Menşevik temsilcilerin Sovyet hükümetinin proleter örgütü olmadığını, yani yararsız bir örgüt olduğunu söyledikleri gerçeğini değiştiremezsiniz.

Kıtlıktan ötürü ve kıtlıktan yararlanarak karşı-devrimci ayaklanmaların gerçekleştiği böyle bir dönemde, hiçbir inkâr, hiçbir dalavere işe yaramayacaktır, zira gerçekler açıktır. Çerevanin, Groman ve Kolokolnikov'un bu sorunda savundukları politikayı görüyoruz. İç Savaş canlanıyor, karşı-devrim başını kaldırıyor ve ben Rusya'daki işçi ve köylülerin yüzde doksanının bu olaylardan ders çıkardıklarını (gerçi henüz

herkes bunu bilmiyor ama), çıkarmakta olduklarını ve çıkaracaklarını ve bu dersin şu olacağından eminim: Ancak karşı-devrimi ezerek, ancak kıtlık konusunda sosyalist bir politika izleyerek hem kıtlığı hem de kıtlıktan yararlanan karşı-devrimcileri dize getirmeyi başarabiliriz.

Yoldaşlar, Sovyet iktidarının çok güçlü ve çok sayıda karşı-devrimci düşmana karşı uzun ve şiddetli bir mücadelenin ardından, açıktan çatışmada düşmanlarını alt ettiği ve sömürücülerin askeri direnişinin ve sabotajlarının üstesinden geldikten sonra, örgütlenme sorunuyla karşı karşıya geleceği bir döneme yaklaşıyoruz. Kıtlığa karşı yürütülen bu zorlu mücadele, bu muazzam sorun, aslında örgütlenme sorunuyla doğrudan karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor.

Ayaklanmada başarı elde etmek karşılaştırılamayacak kadar daha kolaydır. Karşı-devrimin direnişini alt etmek, örgütlenme alanında başarılı olmaktan katbekat daha kolaydır. Bu söylediğim, özellikle de ayaklanmış proleter ve küçük mülk sahibi kitlelerin, yani küçük burjuvazinin geniş kesimlerinin (bildiğiniz gibi, bunların arasında genel-demokratik ve genel-emek kapsamında ele alınması gereken birçok öğe vardı) kayda değer ölçüde birlikte hareket edebildikleri bir görevden bahsettiğimiz durumlarda geçerlidir. Şimdiyse bu görevden bir başka göreve geçtik. Kıtlık bizi tümüyle komünist görevle karşı karşıya getirdi. Şu an devrimci sosyalist bir görevle karşı karşıyayız. Önümüzde muazzam zorluklar var.

Bu zorluklardan korkmuyoruz. Bu zorluklarla karşılaşacağımızı biliyorduk. Kapitalizmden sosyalizme geçişin kolay olacağını hiçbir zaman söylemedik. Geçiş sürecine şiddetli bir iç savaş dönemi, bir ülkedeki ayaklamış proletaryaya bir başka ülkenin proletaryasının hatalarını ortak çabayla düzeltmek üzere

katıldığı sancılı önlemler alınan bir dönem eşlik edecektir. Bu noktada bizi genel tüketim maddeleriyle alakalı, burjuva dünyasının ve kapitalist sömürünün en derin kökleriyle bağlantılı olup salt kitle baskısıyla, kolay bir şekilde yok edilemeyecek olan vurgunculuğun en derin kökleriyle alakalı örgütsel görevler bekliyor. Burada burjuva sömürüsünün kökleri ve kök filizleriyle uğraşmak zorundayız, hem küçük mülk sahipleri ve onların bütün hayat tarzı şeklinde hem de küçük mülk sahibiyle küçük patronun alışkanlıkları ve duygularında bütün ülkelerde derin ya da sığ köklere sahip köklerdir bunlar; yeni hayat tarzına alışık olmayan, dahası buna inanmayan ve bundan yana umudu olmayan küçük vurguncuyla uğraşmak zorundayız.

İşçi kitleler içinde birçok unsurun devrimde bizi bekleyen muazzam güçlükleri fark edince umutsuzluğa kapıldığı bir gerçektir. Ama biz bundan korkmuyoruz. Halkın belirli kesimlerinin umutsuzluğa kapılmadığı bir devrim hiçbir zaman olmamıştır.

Kitleler disiplinli bir öncü yarattıklarında ve o öncü, bu diktatörlüğün, bu sıkı hükümetin bütün yoksul köylülerin kazanılmasında (şiddetli mücadelelerin olduğu bu uzun süreçte) yardımcı olacağını bildiğinde, işte o zaman kelimenin gerçek anlamıyla sosyalist devrim başlamış demektir. Fakat zenginlerle vurguncular karşı, Groman ve Çerevanin gibi aydınların bilerek ya da bilmeyerek vurguncuların sloganlarıyla ücretsiz akıl hocalığı yaptığı kişilere karşı örgütlenmekte olan birleşik işçilerin ve yoksul köylü kitlelerin yollarını şaşırıp, tahılın serbestçe satışını ve büyük ölçekte mal ithalini savunduklarını gördüğümüzde, biz bunun *kulak*'ların zorluktan kurtulmasına yardım etmek anlamına geleceğini söylüyoruz. Biz asla bu yolu tutmayacağız. Biz birlikte Ekim zaferini kazandığımız

emekçi unsurlara yaslanacağımızı ve ancak kendi sınıfımızla birlikte ve ancak emekçi nüfusun bütün kesimleri arasında proleter disiplinini yerleştirerek bugün önümüzde duran tarihi görevleri çözeceğimizi söylüyoruz.

Önümüzde aşmamız gereken büyük zorluklar var. Bütün fazlaları ve stokları toplamak, düzgün bir şekilde dağıtmak ve on milyonlarca insana ulaştırılmasını düzgün bir şekilde örgütlemek zorundayız. Bu işin saat gibi tıkır tıkır işlemesini sağlamak zorundayız. Vurguncuların ve müteredditlerin yaydığı panikten beslenen dağınıklığın üstesinden gelmeliyiz. Bu örgütlenme görevi ancak pratik zorluklarla yüz yüze gelen sınıf bilinçli işçiler tarafından kotarılabilir. Bütün güçlerimizi bu göreve adamaya ve bu son, belirleyici kavgaya atılmaya değer. Bu mücadeleyi kazanacağımıza kimsenin şüphesi olmasın. (*alkışlar*)

Yoldaşlar, Sovyet hükümetinin aldığı önlemler üzerine son kararnameler bize proletarya diktatörlüğü yolunun, gerçekten sosyalist olan her sosyalistin görebileceği gibi, açıkça ve kuşkuya yer bırakmayacak şekilde zorlu sınavlarla dolu olduğunu gösteriyor.

Son kararnameler hayatımızın temel sorunuyla ilgilidir: ekmek. Bütün kararnamelerde üç temel fikir var. Birincisi, merkezileşme fikri: Herkesi merkezin önderliğinde ortak görevi yerine getirmek üzere birleştirmek. Ciddi olduğumuzu ve yılgınlığa kapılmayacağımızı kanıtlamak zorundayız, karaborsacıların hizmetlerini elimizin tersiyle itmeli ve bütün proleter güçleri birleştirmeliyiz; zira biz kıtlığa karşı mücadelede ezilen sınıflara yaslanıyoruz ve çözümün ancak onların bütün faaliyetlerini birleştirerek bütün sömürücülere karşı kararlı bir direniş sergilemelerinde saklı olduğunu görüyoruz.

Evet, karaborsacılık ve vurgunculuk yüzünden tahıl tekelinin her taraftan delindiği söyleniyor. Aydınlardan sık sık, karaborsacıların bize yardım ettiği, bizi beslediği şeklinde laflar duyuyoruz. Evet, ama karaborsacılar bizi *kulak* tarzında besliyorlar: *Kulak*'ların iktidarını yerleştirmek, güçlendirmek ve kalıcılaştırmak için, iktidarı elinde bulunduranları elde ettikleri kârlardan yararlanarak ve çeşitli bireyler aracılığıyla bu iktidarlarını yaymalarını sağlamak için ne gerekliyse, onu yapıyorlar. Bizse şu an başlıca kabahati inançsızlık olanlar güçlerini birleştirdiği takdirde, mücadelenin çok daha kolay olacağını iddia ediyoruz. Zorluklarla karşılaşmadan sosyalist düzene geçebileceğimizi umut eden bir devrimcinin, bir sosyalistin kimseye hayrının dokunmayacağını söyleyebiliriz.

Kapitalizmden sosyalizme geçişin son derece zorlu bir mücadele dönemi olduğunu biliyoruz. Fakat yüzlerce güçlüğün üstesinden gelmeye, yüzlerce girişimde bulunmaya hazırlanıyoruz ve yüzlerce girişimde bulunduktan sonra bir sonraki adıma geçeceğiz. Şu an bütün Sovyet örgütlerini bu yeni yaratıcı hayat için toparlıyoruz, bir kez daha ellerinden gelen çabayı ortaya koymalarını sağlamaya çalışıyoruz. Yeni güçlüklerin üstesinden yeni katmanların yardımıyla, yoksul köylüleri örgütleyerek geleceğimize güveniyoruz. Şimdi de ikinci ana göreve geçiyorum.

Bütün bu kararnamelerimize damgasını vuran ilk fikrin merkezileşme olduğunu söyledim. Ancak bütün tahılı ortak bir çuvala doldurarak kıtlığın üstesinden gelebileceğiz. Ama o zaman bile tahıl ucu ucuna yetecek. Rusya'nın eski bolluğundan eser kalmadı ve herkesin elindeki tahıl fazlasını halkın malı olarak görmesini ve emekçi kitlelerin çıkarlarına karşı duyarlı olmasını sağlamak için komünizmin herkesin bilin-

cinde derin kökler salması gerekiyor. Bunu da ancak Sovyet hükümetinin önerdiği yöntemle yapabiliriz.

Bize başka yöntemlerin olduğunu söylediklerinde, Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu toplantısında verdiğimiz şu cevabı veriyoruz: O halde, Skoropadski'ye* gidin, burjuvaziye gidin. Tahıl fiyatlarını yükseltmek olsun, *kulak*'larla güçbirliği yapmak olsun, bu yöntemlerinizi onlara öğretin. Orada dinlemek isteyen birilerini bulursunuz. Ama Sovyet hükümeti tek bir şey söylüyor, o da önümüzde muazzam zorluklar olduğu ve her zorluğa örgütlenme ve disiplin yolunda yeniden ve yeniden çaba göstererek karşılık verilmesi gerektiğidir. Bu zorlukların üstesinden bir ayda gelemeyiz. Ulusların tarihinde onyılların küçük zorlukları aşmak için harcandığı örnekler olmuştur ve bu onyıllar tarihe büyük ve verimli dönemler olarak geçmiştir. Büyük bir devrimin ilk yarım yılındaki ya da ilk yılındaki başarısızlıklara atıfta bulunarak bizi yılgınlığa sürükleyemezsiniz. Biz eski sloganımızı atmaya devam edeceğiz: bütün Rusya çapında merkezileşme, birlik ve proleter disiplini.

Birileri çıkıp da bize, Groman'ın raporunda söylediği gibi, "Tahıl toplaması için yolladığınız birlikler kendilerini içkiye vuruyorlar ve içki kaçakçısı, soyguncu olup çıkıyorlar," dediğinde, bu örneklere çok sık rastlandığının tamamen farkında olduğumuzu söylüyoruz. Bu gerçekleri saklamıyoruz, mazur göstermeye çalışmıyoruz, sözde sol laflar ve niyetlerle üstünü örtmeye çalışmıyoruz. Hayır, işçi sınıfını eski burjuva toplumundan ayıran bir Çin Seddi yoktur. Bir insan öldüğünde merhumu götürüp gömersiniz. Ama devrimde işler böyle yürümez. Eski toplum yok olurken, onun cesedini bir tabuda

*) Pavlo Skoropadski: Karşıdevrimci güçlere önderlik eden komutanlar arasında yer alan Ukraynalı bir soylu toprak sahibi.

koyup defnedemezsiniz. Bu ceset bizim aramızda dağılır, çürür ve bizi zehirler.

Bugüne kadar dünya üzerinde başka türlü ilerleyen bir büyük devrim olmamıştır; her büyük devrim böyle ilerler. Çürüyen bir cesedin miyazmalarının kirlettiği bir havada, yeni düzenin filizlerini korumak ve geliştirmek için savaşmamız gereken şeyler, siyasal ve toplumsal koşullar, Kadet'lerden Menşeviklere kadar çürüyen bir cesedin miyazmalarıyla zehirlenmiş siyasal partilerin oyunları –bunların hepsi de tekerimize çomak sokmak için kullanılacaktır. Sosyalist devrim başka türlü yapılamaz; istisnasız her ülke kapitalizmden sosyalizme ancak çürüyen kapitalizm ve ona karşı sancılı mücadele ortamında geçebilir. Bu yüzden diyoruz ki, ilk sloganımız merkezileşme, ikinci sloganımızsa işçilerin birliğidir. İşçiler, birleşin ve bir daha birleşin! Bu yeni bir şey değil, çarpıcı ya da hiç duyulmadık bir şey değil. Bu slogan, Ağustos 1917'de, tıpkı fiyatları ikiye, ona katlayan Alman burjuvaları gibi fiyatlara iki kat zam yapan Kerenski gibilerin sizi çekmek için vaat ettiği muhteşem başarıları vaat etmiyor. Bu insanlar size doğrudan ve hemen başarı vaat ediyorlar, yeter ki siz *kulak*'lara yeni tavizlerde ve teşviklerde bulunun. Elbette biz bu yola revan olmayacağız. Biz diyoruz ki ikinci yöntemimiz eski bir yöntem olabilir, ama kalıcı bir yöntemdir: Birleşin! (*alkışlar*)

Zor bir durumdayız. Sovyet Cumhuriyeti belki de en sıkıntılı dönemlerinden birini yaşıyor. Yeni işçi katmanları imdadımıza yetişecekler. Polisimiz yok, özel bir askeri kastımız olmayacak, işçilerin bilinçli birliğinden başka bir aygıtımız yok. Bilinçli işçiler Rusya'yı bu umutsuz ve muazzam zor durumdan kurtaracaklar. (*alkışlar*) İşçilerin birleşmesi, birliklerin örgütlenmesi, tarımla geçinmeyen bölgelerdeki aç insanların

örgütlenmesi gerekiyor; biz yardım için onlara dönüyoruz, Iaşe Komiserliği olarak onlara başvuruyor, ekmek uğruna yürüttüğümüz kutsal savaş için, vurguncularа ve *kulak*'lara karşı ve düzenin sağlanması uğruna yürüttüğümüz kutsal savaş için onlara sesleniyoruz.

Eskiden kutsal savaş diye, yüzyıllar önce insanların işkenceyle kutsal kabul etmeye zorlandıkları bir şeye imanla fiziki gücün birleştirildiği seferlere denirdi. Oysa biz bugün şunu istiyor, düşünüyor, biliyoruz ve şuna ikna olmuş durumdayız: Ekim Devrimi, ileri işçileri ve yoksul köylülerin ileri temsilcilerini toprak sahipleriyle kapitalistlere karşı iktidarlarını korumayı kutsal kabul etmeyi öğretmiştir. (*alkışlar*) Halk kitlelerini etkilemek için fiziki gücün yeterli olmadığını biliyorlar. Bizim fiziki güce ihtiyacımız var, çünkü bir diktatörlük kuruyoruz, sömürücülere zor uyguluyoruz ve bunu anlamayan herkesi sosyalizmin biçimi hakkında tartışarak boğazımızı yormamak için hor görerek tersleyeceğiz. (*alkışlar*)

Biz yeni bir tarihsel görevle karşı karşıya olduğumuzu söylüyoruz. Yeni tarihsel sınıfa, işçilerin arasından çıkan ajitatör birliklerine ihtiyaç duyduğumuzu anlatmamız gerekiyor. Üretim yapılmayan eyaletlerin çeşitli bölgclerinden gelme işçilere ihtiyacımız var. Oralardan Sovyet iktidarının bilinçli savunucuları olarak gelecek işçilere ihtiyacımız var; bu işçilerin sosyalist propaganda yürütülmesini sağlamaları gerekiyor; her köylünün anlayabileceği ve bizim gücümüzün müthiş bir kaynağı olan kırsal kesimde yoksullarla zenginler arasındaki ayrımın yerleşmesini sağlamaları gerekiyor. Sömürücüler sayıca kalabalık olduklarından, bu kaynağın gürül gürül akmasını sağlamak zordur. Ayrıca bu sömürücüler kitleleri boyunduruk altına almak için çok çeşitli yöntemlere başvuruyorlar.

Örneğin, yoksul köylülere yasadışı damıtmayla para kazanmalarına ya da fahiş fiyatla satış yaparak her rubleden birkaç ruble kâr elde etmelerine izin vermek gibi. *Kulak*'lar ve kır burjuvazisi kitleleri boyunduruk altında tutmak için işte böyle yöntemlere başvuruyorlar.

Bundan dolayı yoksul köylüleri suçlayamayız, zira onların yüzlerce, binlerce yıldır köleleştirildiklerini, gerek serfliğin gerekse Rusya'da serflikten geriye kalan sistemin mağduru olduklarını biliyoruz. Yoksul köylülere yaklaşımımız yalnızca *kulak*'lara silah doğrultmaktan ibaret olmamalıdır, zira örgütlü gücünü kırsala taşıyan bilinçli işçilerin propagandası da esastır. Yoksulların temsilcileri, birleşin! İşte üçüncü sloganımız da budur. Bununla *kulak*'lara işmar etmiş oluyoruz, mantıksız bir şekilde fiyatların yükseltilmesi değildir bu. Eğer fiyatları ikiye katlarsak, diyecekler ki: "Bakın, fiyatları yükseltiyorlar. Açlıktan kırılıyorlar. Biraz bekleyin, fiyatları daha da yükseltecekler."

Gide gele aşınmış bir yoldur bu. *Kulak*'lara ve vurguncülara oynama yolundan bahsediyorum. Bu yolu tutmak ve cazip bir tablo çizmek kolaydır. Kendilerine sosyalist diyen aydınlar böyle toz pembe tablolar çizmeye bayılırlar. Bu aydınlardan elini sallasan ellisi. Bizse şöyle diyoruz: "Sovyet hükümetini desteklemek isteyenler, bu hükümeti emekçi kitlelerin hükümeti, sömürülen sınıfın hükümeti olarak gören ve değer verenler! Biz size başka bir yol tutmanız çağrısında bulunuyoruz." Bu yeni tarihsel görev hiç de kolay değildir. Eğer bu görevi başarırsak, yeni bir katmanı uyandırmış olacağız, emekçi ve sömürülen kitlelerin en çok ezilen ve cahil bırakılan, en örgütsüz ve hâlâ birleştirilmeye ihtiyaç duyan bu kesimlerine yeni bir örgütlenme biçimi kazandırmış olacağız.

Bütün dünyada, şehirlerdeki işçilerin en ileri birlikleri olan sanayi işçileri birleşmiş, hem de tamamen birleşmiş durumdadır. Fakat dünyanın neredeyse hiçbir yerinde, küçük ölçekli tarımsal üretimle uğraşan ve uzak sapa yerlerde cehalet içinde yaşadıkları için hayat koşulları tarafından köreltilmiş olan kesimleri birleştirmek için sistemli, fedakâr ve yoğun bir çaba gösterilmemiştir. Şu an önümüzdeki görev hem iaşe kıtlığına karşı hem de sosyalist düzen için mücadeleyi tek bir amaç uğruna birleştiriyor. Şu an önümüzdeki sosyalizm kavgası bütün çabamızı harcamaya, her şeyi uğruna feda etmeye değer bir görevdir, zira bu kavga sosyalizm kavgasıdır (*alkışlar*), çünkü bu kavga emekçi ve sömürülen kitlelerin devlet iktidarı için yürüttüğü kavgadır.

Bu yolu tutarken emekçi köylüleri müttefikimiz olarak göreceğiz. Bu yolda bizi sağlam, ama yalnızca sağlam değil, aynı zamanda kalıcı kazanımlar bekliyor. Bu da üçüncü önemli sloganımızdır!

İşte üç temel sloganımız budur: İaşe işinin merkezileştirilmesi, proletaryanın birliği ve yoksul köylülerin örgütlenmesi. Bizlerin, İaşe Komiserliğimizin her sendikaya, her fabrika komitesine çağrısı şudur: Yoldaşlar, zor bir hayatın içindesiniz; o halde, bize yardım edin, bize omuz verin, yasaları ihlal eden herkesi, tahıl tekelini delen herkesi cezalandırın. Bu zor bir görev, ama karaborsacılıkla, vurgunculukla ve *kulak*'larla tekrar tekrar, bıkmadan usanmadan savaşın, o zaman kazanacağız. Zira bu yol işçilerin çoğunluğunun hayatlarının bütün seyri tarafından ve iaşe tedarikindeki büyük zorluk ve başarısızlıklarımızdan çıkardıkları dersler tarafından yönlendirildikleri yoldur. Rusya'da henüz mutlak anlamda tahıl kıtlığının olmadığı dönemde iaşe örgütlerimizin

kusurlarını bireysel ve münferit nitelikte müdahalelerle düzelttiğimizi, oysa şimdi bunu yapamayacağımızı işçiler biliyorlar. Ancak aç şehirlerde ve eyaletlerde en çok sıkıntı yaşayanların ortak çabası ve birliği bize yardımcı olabilir. Sovyet hükümetinin sizi çağırdığı yol şudur: İşçilerin, öncü işçilerin köylerde ajitasyon yürütmek için ve *kulak*'lara karşı tahıl savaşı yürütmek için birliği.

Moskova dolaylarında, hemen yakınındaki eyaletlerde (Kursk'ta, Orel'de ve Tambov'da), en ihtiyatlı uzmanların hesaplarına göre hâlâ 10 milyon *pud*'a kadar tahıl fazlası bulunuyor. Şu an bu tahıl fazlasını devlet stoku olarak toplayabilecek durumda değiliz.

Gelin, bütün gücümüzle bu soruna el atalım. Geçici olarak ümitsizliğin galebe çaldığı ve açlığın pençesindeki işçilerin Kerenski yöntemlerine geri dönmeyi, sabit fiyatları artırmayı savunanların aldatıcı sloganlarını kabul etmeye hazır oldukları her fabrikaya bilinçli işçileri gönderelim ve şunları anlatıralım: "Sovyet hükümetinden ümidi kesmiş insanlar görüyoruz. Gelin, militan ajitatörlerimizden oluşan birliklerimize katılın. Bu birliklerin dağıldığı ve kendilerini içkiye kaptırdıkları sayısız örnek moralinizi bozmasın. Biz bu örneklerin her birini işçi sınıfının uygun olmadığını göstermek için değil, işçi sınıfının eski yıkıcı toplumun kusurlarından hâlâ kurtulamadığını ve bir çırpıda kurtulamayacağını göstermek için kullanacağız. Gelin çabalarımızı birleştirelim, gelin onlarca birlik oluşturalım, gelin faaliyetlerimizi birleştirelim ve bu sayede kusurlarımızdan kurtulalım." [...]

İlk kez 5 Haziran 1918'de *Pravda*'nın 111. sayısında ve *Izvestiya VTsIK*'ın 113. sayısında yayınlandı;
Collected Works, Cilt 27, s. 421-439 (parça).

TÜM-RUSYA MERKEZ YÜRÜTME KURULU, MOSKOVA SOVYETİ VE TÜM-RUSYA SENDİKALAR KONGRESİ'NİN ORTAK OTURUMUNDA YAPILAN KONUŞMA

17 Ocak 1919

(*Alkış tufanı*) Yoldaşlar, müsaadenizle söze biraz iaşe politikamızla ilgili temel gerçeklerden bahsederek başlamak istiyorum. Bu kısa konuşmanın bugün Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu'na oylama için sunacağımız kararın önemini doğru bir şekilde değerlendirme konusunda yararlı olacağını düşünüyorum. Yine bu sayede, hem genel olarak iaşe politikamız hakkında hem de zorlu bir değişimin yaklaşmakta olduğu bugün Sovyet Rusya'nın ve sosyalist devrimin öncüsü ve başlıca dayanağı sıfatıyla örgütlü proletaryaya düşen görev hakkında bir fikir sahibi olabileceğimizi düşünüyorum.

İaşe politikamıza başlıca üç icraat damgasını vurmuştur. Bunları kronolojik olarak şöyle sıralayabiliriz: Köy Yoksulla-

rı Komiteleri'ni oluşturma kararı; bu adım iaşe politikamızın temelini oluşturduğu gibi, aynı zamanda devrimimizin bütün gelişim seyri içinde ve yapısında fevkalade önemli bir dönüm noktasıydı. Biz bu adımı atarak burjuva devrimini sosyalist devrimden ayıran sınırı geçtik. Eğer kırsalda genel bir köylü kalesi değil, gerçekten proleter bir kale de kurmasaydık, şehirlerde işçi sınıfının zaferi ve bütün fabrikaların proleter devletine devredilmesi, sosyalist bir düzenin temellerini atmak ve sağlamlaştırmak için yeterli olmayacaktı. Ekim'de proletaryayla köylülerin genelini birleştirmekle yetinmek zorundaydık. Bu ittifak sayesinde toprak sahipliği sistemini hızla dağıtmayı ve yeryüzünden silmeyi başardık. Fakat ancak yoksul köylüleri, köy proletaryasını ve yarı-proleterleri örgütlemeye başladığımızda kent proletaryası ile kır proletaryası arasında sağlam bir ittifak kurulabildi. Ancak o zaman *kulak*'lara ve köy burjuvazisine karşı gerçek bir savaş verebilir hale geldik. Bu radikal adım bugün de iaşe politikamızın temeli olmayı sürdürüyor.

Belki daha az önemli diyebileceğimiz ikinci adım, temsilcilerimizin katılımı ve inisiyatifiyle geçirilen kararnameydi: kooperatiflerden yararlanma kararnamesi. Aldığımız karar uyarınca, kooperatiflerden ve genel olarak kapitalist toplumun yarattığı ve malum sebeplerle Rusya'da Batı Avrupa'ya nazaran daha zayıf olan mekanizmalardan yararlanmak zorunda olduğumuzu söyledik. Bu açıdan kentlerde ve büyük proleter merkezlerinde olduğu gibi, kırsalda da birçok yanlışımız ve eksiğimiz oldu. Bu noktada bizi kooperatiflerden uzaklaştırma eğiliminde olan bir anlayışsızlık ve yeteneksizlik duvarına, önyargılara ve geleneklere tosladık. Kooperatif hareketinin üst kademelerinde proleter olmayan birçok un-

surun bulunması gayet doğaldır. Burjuvazinin safına geçebilmesi muhtemel olan bu unsurlarla, karşı-devrimci unsurlarla ve onların komplolarıyla savaşmalıyız. Ama aynı zamanda bu mekanizmayı, yani kooperatifleri -bunun da kapitalist bir mekanizma olduğunu unutmayalım- milyonlarca insanı kapsayan bu dağıtım mekanizmasını muhafaza etmek zorundayız, zira bu olmadan sosyalizmi başarıyla kuramayız. Bu açıdan İaşe Komiserliği doğru bir politika belirlemiştir, ama biz bunu henüz tam anlamıyla hayata geçiremedik. Bugün Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu'na komünist grubu adına sunduğumuz ve kooperatif mekanizmasından yararlanılması gerektiğinde ısrar eden teklifler aynı doğrultuda başka bir adımdır. Kooperatif mekanizmasının üst kademelerindeki istenmeyen memurlarla nasıl savaşmak gerektiğini öğrenmek zorundayız; bu kesimlerin ciddi bir direniş gösterebileceklerini düşünmek aptallık olur, bu savaşı yürütebilecek güçlere ve otoriteye sahibiz. Onlarla savaşmayı öğrenmek zorundayız, ama ne olursa olsun kooperatif mekanizmasından yararlanmayı da bilmeliyiz, zira ancak bu şekilde güçlerimizi boş yere harcamanın önüne geçebilir, bu makineyi birleştirebilir ve komünistlerin enerjilerini yalnızca siyasal değil, aynı zamanda örgütsel çalışmaya da ayırmalarını ve bu çalışma için hazır bekleyen mekanizmadan, yani kooperatiflerden teknik olarak yararlanmalarını sağlayabiliriz.

İaşe politikamızdaki üçüncü adımsa işçi iaşe örgütlerinin oluşumudur. İaşe işçileri, bu noktada sizleri önemli bir görev bekliyor. Doğru bir yoldayız ve bütün komiserliklerin bu yolu takip etmelerini sağlamak zorundayız. Bu mesele iaşe sevkiyatları için önemli olmasının yanı sıra, genel olarak toplumsal ve sınıfsal bir öneme de sahiptir. Sosyalist devrimi kalıcı

hale getirmek için, yeni bir sınıf ülkeyi yönetmek zorundadır. Bildiğiniz üzere, 1861'den önce Rusya'yı yöneten güç feodal toprak sahipleriydi. O zamandan beri, genel olarak konuşmak gerekirse, iktidarı elinde bulunduran sınıf burjuvaziydi, zenginlerden oluşan sınıftı. Sosyalist devrimin sürekliliği bu yeni sınıfı, yani proletaryayı hükümet görevine ne derece uygun hale getireceğimize, proletaryanın Rusya'yı ne ölçüde yönetebileceğine bağlıdır. Bu yönetme görevini, emekçi kitlelerin devlet yönetimi sanatında eğitilmesi yolunda atılan bir adım haline getirmeliyiz. Bu eğitim kitaplardan ya da gazetelerden, konuşmalardan ya da broşürlerden değil, pratikte öğrenilir, herkesin bu işe el atmasını sağlamakla olur.

Yoldaşlar, işte iaşe politikamızın esas aşaması budur ve bu aşama iaşe politikamızın yapısının temel niteliğini de göstermektedir. Bu noktada iaşe sevkiyatından sorumlu yoldaşlarımızı çok önemli görevler beklemektedir. Kıtlıktan daha acımasız ve korkutucu bir bela olmadığını söylemeye gerek yok; bu alanda insanlar doğal olarak sabırsızlık, kızgınlık ve öfke gibi duygulara daha kolay kapılıyorlar, zira kıtlık insanın katlanabileceği bir bela değildir. Keza, İaşe Komiserliği'nin en zor görevle karşı karşıya olduğunu da söylemeye gerek yok. Büyük fabrikaların işleyişinde, ürünlerin hesabını tutma konusunda ne denli büyük bir kaosun ve düzensizliğin hüküm sürdüğünü biliyorsunuz, sendikalardaki yoldaşlar bunu bilhassa biliyorlar. Fakat bu, milyonlarca köylüden toplanan iaşenin hesabını tutmaktan bin kat daha kolaydır. Zaten başka bir seçeneğimiz de yok. Ülke genelinde bir iaşe sıkıntımız var. Herkese yetecek kadar yiyecek yok.

Belli besin maddelerinde sıkıntı olması ne anlama geliyor? Eğer bu maddeleri bütün nüfusa dağıtırsak, eğer bütün

köylüler ellerindeki bütün ürünü devrederlerse, eğer herkes tüketimi yoksulluk sınırının biraz altına çekerse -çünkü şu an kusursuz bir beslenme standardını tutturacak kadar besin maddesine sahip değiliz-, eğer her köylü tüketimini yoksulluk sınırının biraz altına düşürmeye ve geri kalanının tamamını devlete devretmeye razı gelirse ve bütün dağıtımı düzgün bir şekilde örgütlersek, düşük tayınlarla yaşamamıza rağmen açlıktan ölmeyiz anlamına geliyor. Fakat önümüze bu hedefi koyduğumuz takdirde, ekonomideki mevcut dağınıklık ve ülke çapındaki verimsizlik dikkate alındığında bu hedefe olağan yöntemlerle ulaşmamız imkânsızdır, zira işin ustalığını daha yeni yeni öğreniyoruz, öncesinde bu bilgiyi edineceğimiz hiçbir yer yoktu. Eğer iaşe sıkıntısı varsa, bunun anlamı... nedir bunun anlamı? Bunun anlamı: Eğer temel besin maddelerinde sıkıntı varken serbest ticarete izin verirseniz, korkunç bir spekülasyon olacak ve fiyatlar tekel ya da kıtlık fiyatları denen düzeye ulaşacak ve yalnızca ortalamanın oldukça üzerinde gelire sahip olan az sayıda insan bu müthiş fiyatlarla ihtiyaçlarını karşılayabilirken, halkın ezici çoğunluğu açlıktan kıvranacaktır. Ülkede iaşe sıkıntısı varken, ülke kıtlık durumundayken ticaret özgürlüğünün anlamı budur. Emperyalistler Rusya üzerine yürümeye başladıklarından beri, Rusya'nın etrafı sarılmıştır. Emperyalistler yıkıcı planlarını açıkça dile getiremiyorlar, ama Kamenev yoldaşın haklı olarak belirttiği gibi, bu durum müdahale döneminin sona erdiği anlamına gelmiyor. Bugün kuşatılmış bir ülke, kuşatılmış bir kale durumundayız. Bu kuşatılmış kalede yokluk kaçınılmazdır. Bu yüzden İaşe Komiserliği'nin görevi, örgütsel anlamda bütün komiserliklerin önündeki en zor görevdir.

Bugünkü düşmanımız, eğer içerideki düşmana bakacak olursak, esasen kapitalistler ya da toprak sahipleri değildir; bu sömürücü azınlığı ezmek kolaydı ve zaten kolayca ezdik. Bugün esas düşmanımız vurguncular ve bürokratlardır. Her köylü tabiatı gereği bir vurguncudur, zira şehirlerdeki ve bazı köylerdeki ciddi yokluktan ve korkunç kıtlıktan yararlanarak cebini doldurma şansı vardır. Sizler, özellikle de sendikalarda çalışan yoldaşlar, belli mallar olmadığında ya da yeterli miktarda olmadığında vurgunculuk yapma dürtüsünün, vurgunculuk eğiliminin sanayi merkezlerinde de ortaya çıktığını ve bu ürünlere ulaşma fırsatı bulanların istiflemeye ve bu şekilde kâr elde etmeye çalıştığını biliyorsunuz. Eğer serbest ticarete izin versek, fiyatlar birdenbire inanılmaz boyutlara, halkın ezici çoğunluğunun erişmesi mümkün olmayan bir düzeye fırlayacaktır.

Yoldaşlar, durum budur ve tam da bu sebeple daha az eğitim görmüş kişiler arasında, bu kesimler yorulmuş, açlıktan ve sıkıntılardan dolayı bezmiş olduklarından, iaşe sevkiyatıyla ilgilenen yoldaşlara karşı tanımlanamayan bir kızgınlık ve tepki eğilimi vardır. Hepsi de düşünmekten aciz, burunlarından ötesini göremeyen ve yiyecek nasıl olsa bir şekilde bulunur diyen insanlardır. Falanca yerde iaşe bulunabildiğini, birinin oraya gidip az çok yolunu bulduğunu duymasına duymuşlar; ama 10 milyon insan için yeterli yiyecek olup olmadığını ve bu sayıda insan için ne kadar yiyecek gerektiğini hesaplamaya gelince ortada yoklar. Birilerinin işleri geciktirdiğini, iaşe işçilerimizin önlerine engel çıkardığını düşünüyorlar. İaşe işçilerinin akıllı ve tutumlu idareciler gibi davrandıklarını anlamıyor, en sıkı disiplin ve en iyi örgütlülükle bile en fazla, olsa olsa açlıktan kurtulmaya yetecek bir standart yakala-

yacağımızı söylüyorlar. Şu an ülkenin içinde bulunduğu durum budur, zira başlıca iaşe kaynaklarıyla (Sibirya ve Donets bölgesi) bağımız kopmuştur; iaşe ve hammadde kaynaklarıyla bağımız koptu, yani hem kitlelerin hem de sanayinin yiyeceğinden yoksun durumdayız ve bu olmadan ülkemiz çok büyük sıkıntılara katlanmak zorunda kalmaktadır.

İaşe işçileri aklı başında yöneticiler gibi davranıyorlar. Birbirimize sıkı sıkıya sarılmamız gerektiğini, ancak bu şekilde ayakta kalabileceğimizi söylüyorlar; yalnızca kendini düşünerek hareket eden, kendi karnını doyurmak için her fiyatı vermeye hazır olan ve hiçbir şeyi kafaya takmayan kişilerin her türlü girişimine karşı sistemli bir eyleme girişmeliyiz. Birey olarak düşünüp hareket etmekten vazgeçmeliyiz, zira 'herkesin tuttuğu kendine' felsefesi yıkımdan başka bir şey getirmemektedir. Kapitalist özel teşebbüs ve piyasa için çalışma sisteminin hepimize, milyonlarca insana bulaştırdığı şu tür eğilimlere ve alışkanlıklara karşı savaşmalıyız: "Ben elimdekini satıp kendi yolumu bulacağım; ne kadar kazanırsam o kadar az aç kalırım, başkaları da o kadar fazla aç kalır." Ülkede yeterince yiyecek varken kitleleri aç bırakan, çok küçük bir azınlık hem servet hem de yoksulluk temelinde zenginleşirken insanları yokluk içinde kıvrandırıp savaşta perişan eden özel mülkiyetin lanetli mirasıdır bu.

Yoldaşlar, iaşe politikamızla ilgili durum budur. Ülkede yiyecek sıkıntısı varken, serbest ticarete doğru atılan her adımla korkunç bir vurgunculuğun ortaya çıktığını söyleyen ekonomi yasasıdır bu. İşte bu yüzden serbest ticaret hakkında edilen bütün laflar, serbest ticareti teşvik etmeye yönelik bütün girişimler tamamen zararlıdır ve İaşe Komiserliği'nin milyonlarca vurguncuya karşı mücadelesinde karşılaştığı inanılmaz zorluklara

rağmen yürüttüğü sosyalist inşa çalışmasından geriye doğru atılmış bir adımdır, bir geri çekiliştir. Kapitalizmden miras aldığımız vurguncuların eski küçük burjuva, özel mülkiyet yanlısı şu düsturuna karşı mücadele etmek zorundayız: "Her koyun kendi bacağından asılır, altta kalanın canı çıksın." Eğer bu şerrin kökünü kazıyamazsak, asla sosyalizmi kuramayız.

Ancak günlük hayatta, gündelik çalışmada sağlanan birlik ve beraberlik bize sosyalizmi kurma imkânı tanıyacaktır, zira en zor olan, ekmek yokken insanın elindeki bir parça ekmeği paylaşmasıdır. Bu birliği tek bir yılda sağlayamayacağımızı, çok uzun süre açlık çekmiş insanların inanılmaz sabırsız olduğunu ve en azından belli zamanlarda bu doğru iaşe politikasından geri adım atmamızı talep ettiklerini biliyoruz. Zaten zaman zaman geri adım atmak zorundayız, ama iaşe politikamızı bütünüyle bırakmamız ya da terk etmemiz söz konusu olamaz.

Yoldaşlar, iaşe krizinin tepe noktasına ulaştığı, stoklarımızın kuruduğu, Çek zaferlerinin bizi Volga bölgesinden büyük oranda mahrum bıraktığı altı ay önce durumumuz böyleydi. Bir buçuk *pud* tahıla izin vermek zorunda kaldık.* Bu önlem bizde büyük, şiddetli bir kavgaya sebep oldu – iki taraf da çok kötü bir durumdaydı. İaşe işçileri şöyle dediler: "Evet, işler vahim, ama beterin de beteri var. Bir haftalığına küçük bir azınlığın rahatı için, milyonların durumunu daha da kötüleştireceğiz." Başka bir kesimse şöyle diyordu: "Yorgunluktan tükenmiş, açlıktan kırılan halktan ideal örgütlenme bekliyorsunuz, imkânsızı istiyorsunuz; genel politikayı bir süreliğine

---

*) Lenin burada 24 Ağustos 1918'de Moskova Sovyeti'nin, 5 Eylül'de de Petrograd Sovyeti'nin Moskova ve Petrograd işçilerine kişisel tüketim için bir buçuk *pud*'a kadar gıda malzemesi taşıma izni veren kararına göndermede bulunuyor. Ülkenin içinde bulunduğu zor durum, tahıl tekelinin bu şekilde esnetilmesini zorunlu kılmıştı. Bu karar 1 Ekim 1918'e kadar yürürlükte kaldı. (ç.n.)

bozsa bile biraz rahatlamaya izin vermelisiniz. Bu önlem yeni bir cesaret getirecektir ve aslolan da budur." Bir buçuk *pud* tahıl fikrini ortaya attığımızda içinde bulunduğumuz durum buydu. Genel, temel, radikal çizgiyi takip ettik, ama durum dayanılmaz hale gelince de geri adım atmak zorunda kaldık, zira halkın az da olsa rahatlamasını, yeniden cesaret ve moral bulmasını sağlamak zorundaydık.

Sınır çizgisinde olduğumuz, görece kolay geçen altı ayı geride bıraktığımız ve zor geçecek altı ayın bizi beklediği bugün de aynısı oluyor. Meseleyi daha açık hale getirmek için şunu söyleyeyim: İaşe Komiserliği 1918'in ilk yarısında 28 milyon *pud*, ikinci yarısındaysa 67 milyon *pud*, yani iki buçuk katı tahıl tedarik etti. Dolayısıyla, ilk yarım yılın özelikle şiddetli bir kıtlık dönemi olduğunu, ikinci yarım yılınsa hasattan ötürü ilerleme fırsatı sunduğunu görebilirsiniz. Şimdi, 1919'da iaşe örgütlerimiz, esasen kırdaki Köy Yoksulları Komiteleri, kentte de işçi iaşe müfettişleri sayesinde muazzam başarı elde etmişler ve iki buçuk kat fazla tahıl tedarik etmemizi sağlamışlardır. Fakat yeni bir yapı kurmak ve yeni yöntemleri denemek zorunda olduğumuz ilk çalışma yılında elde ettiğimiz başarı bütün yılı çıkarmamız için yeterli değildi ve olamazdı, ama bize en azından altı aylık bir soluklanma fırsatı kazandırdı. Bu mühlet sona yaklaşıyor, ama çok zor ve sıkıntılı geçecek yeni bir altı ay başlıyor. İşçilere yardım etmek, kısa süreli bir soluklanma fırsatı elde etmelerini sağlamak, durumlarını iyileştirmek için elimizdeki bütün kaynakları kullanmalıyız. Yani, Moskova Sovyeti Prezidyumu'nun ve başkanı Kamenev'in politikamızı olabildiğince açık bir şekilde ortaya koymamız ve tekel altında olan ve olmayan gıda maddeleri arasında kesin bir ayrım yapmamız konusunda bu denli ısrarcı ol-

ması doğaldır, zira bu sayede bir süreliğine de olsa belli sonuçlar elde edeceğiz ve kentlerdeki ve tarımla uğraşmayan bölgelerdeki işçiler az da olsa rahatlayıp yeniden cesaret ve güç kazanacaklar. Önümüzde altı zorlu ayın uzandığı, ama emperyalist kamptaki güçlerin gerilemeye ve bize yönelik saldırılarının azalmaya başladığına dair işaretlerin olduğu bugün bunlar özellikle zorunludur.

Kamenev yoldaşın yalnızca işaretlerle değil, olgularla da Perm'de yaşadığımız büyük sıkıntılara ve başarısızlıklara rağmen Kızıl Ordu'nun sağlam temellerde kurulduğundan, zafere ulaşabileceğinden ve ulaşacağından bahsettiği doğrudur. Fakat önümüzdeki altı ay çok zor geçecek ve dolayısıyla daha baştan durumu iyileştirmek ve belirgin bir iaşe politikası belirlemek için zorunlu ve mümkün olan her şeyi yapmak zorundayız. Bugün en acil görevimiz budur. Biz komünistler arasında bir buçuk *pud* tahıl fikri konusunda bazen çok şiddetli boyutlara varan bir ihtilaf çıkmıştı. Ama bu bizi zayıflatmadı. Aksine, politikalarımızı daha da eleştirel ve dikkatli bir tarzda değerlendirmemize yol açtı. Karşılıklı atışmalar olabilir, ama hızla ve oybirliğiyle benimsenen ve bir başka zorlu altı aya girdiğimiz bu zorlu dönemeçte neden bizi bir kez daha bütün güçlerimizi toparlamaya ve elimizden gelen çabayı göstermeye zorlayan bir durumun ortaya çıktığını açıklamamızı talep eden bir karara varıyoruz.

Olağanüstü zor bir yıl geçirdik ve şimdi daha da zorlu bir altı ayın arifesindeyiz. Ama Alman devriminden ve İngiltere ile Fransa'da hareketlilik başladığından bu yana geçen her altı ayla birlikte, yalnızca Rusya Devrimi'nin değil, aynı zamanda dünya devriminin de zaferine daha çok yaklaşıyoruz. Şu an durum budur. İaşe politikamızın temel ilkelerinin bir tas-

lağım sunmaya karar verdik; Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu'ndan bu taslağı onaylamasını isteyeceğiz ve böylece iaşe işçileri tarafından biz merkezdekilerin, kentlerdeki ve tarımla uğraşmayan bölgelerdeki işçilerin çabalarını bir kez daha artırmasını sağlayacak uygun kararnameler çıkartılabilecektir. Ancak çaba göstererek kazanabiliriz, ancak çaba göstererek, yorgunluk ve kıtlıktan ötürü birtakım geçici tavizlerde bulunsak bile, komünist iaşe politikamızın temel ilkelerini sürdürebilir ve komünizm dünya çapında tam zafere ulaşana kadar koruyabiliriz. Şimdi madde madde, Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu'ndaki komünist grubunun sunduğu önergeyi okuyacağım:

Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu, Tüm-Rusya Sendikalar Kongresi, Moskova Sovyeti ve Moskova şehrindeki sendikaların ve fabrika komitelerinin temsilcilerinin bu ortak oturumu, iaşe politikasına ilişkin aşağıdaki temel ilkeleri ortaya koyar ve İaşe Halk Komiserliği'ne bu ilkeleri cisimleştiren kararnameleri derhal hazırlamakla görevlendirir:

1) Sovyetlerin iaşe politikasının doğru ve tartışma götürmez olduğunu onaylar. Bu politikanın maddeleri şunlardır:

a) sınıf ilkesi temelinde kayıt ve devlet eliyle dağıtım;
b) temel gıda maddelerinde tekel;
c) sevkıyat işinin özel kişilerden devlete devredilmesi.

2) Halihazırda kararnamesi çıkarılmış olan temel gıda maddelerinde (ekmek, şeker, çay ve tuz) devlet tekeli sıkı sıkıya uygulanmadığı takdirde, daha önemli gıda maddelerinin diğerleri (et, tuzlu su balığı, kenevir, ayçekirdeği ve beziryağı, hayvan yağları, ama tereyağı ve patates hariç) kitlesel ölçekte tedariki narhlı fiyatlardan sağlanmadığı müddet-

çe, mevcut koşullar altında nüfusa düzenli iaşe tedarikinde bulunmak imkânsızdır. Ayrıca narhlı fiyatlarda kitlesel ölçekte ürün tedariki yalnızca geçici bir önlemdir ve bu gıda maddelerinde devlet tekeline hazırlık mahiyetindedir. Nitekim, İaşe Komiserliği'nin sonraki görevi bunu hayata geçirmek olacaktır.

Bu maddede sıralanan bütün gıda maddelerinin tedariki ve nakliyesi (patates hariç) devlet iaşe organları dışında bütün kurumlara yasaktır. Narhlı fiyatlardan kitlesel ölçekte patates alımı hakkı ise devlet organları haricinde işçi örgütlerine, sendikalara ve kooperatiflere de tanınacaktır.

3) Geçici bir tedbir olarak, işçi örgütleri ve kooperatiflere 2. maddede sıralananlar hariç bütün gıda maddelerini temin etme hakkı tanınacaktır.

4) Yerel iaşe organları bu hakkın kullanılmasında iaşe örgütlerine yardımcı olmak zorundadır.

Eski alışkanlıklar açısından ve eski yönetim anlayışı çerçevesinde bakıldığında, 'zorundadır' sözcüğü sizi şaşırtabilir. Belki şöyle diyebilirsiniz: "Sovyet Cumhuriyeti'nde işler şahısların Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu'nun iradesine uymak zorunda kalmalarını gerektirecek kadar kötü olabilir mi?" Evet, bunu zorlamak zorundayız ve her şeyi tereyağından kıl çeker gibi halledeceğimizi zannedip gerçeklere göz yummaktansa, gerçeği dürüstçe itiraf etmek daha iyidir. Lütfen yoldaşlarımız, Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu'nun temsilcileri ve Tüm-Rusya Sendikalar Kongresi'nin delegeleri kendi aralarında konuştuklarını iyice düşünsünler. Gıda maddelerinin düzgün kaydı ve meta mübadelesine terk edilemeyecek olan gıda maddelerinin tam sevkiyatına dair uzun

zaman önce çıkartılan kararnameleri layıkıyla yerine getirip getirmediklerini iyice bir düşünsünler. Meta mübadelesi olmadığında, köylüler, “Kerenski paranızla bizden hiçbir şey alamazsınız,” diyorlar. Eğer kişisel sohbetlerinizde aranızda konuştuklarınızı bir düşünür ve merkezi yetkililerin kaç emrinin yerine getirilmediğini dikkate alırsanız, doğruyu söylemenin daha iyi olduğunu kabul etmeniz ve yerel organlarımızın acımadan ve sıkı bir şekilde zorlanması gerektiğini söylemeniz gerekir. (*alkışlar.*) Yüce organımız olarak Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu ile en fazla temsiliyete sahip olan Tüm-Rusya Sendikalar Kongresi’nin organlarının biraraya geldiği bu toplantıda -şu anda aslolan da budur-, bu en yetkin yoldaşlar yerel organlara merkezi yetkililerin politikalarını istikrarlı bir şekilde uygulatmak için onları zorlamamız gerektiği fikrine alışmak zorunda olduklarını açık bir şekilde söylemelidirler ve bu fikir yerellerde yayılmalıdır. Bu kolay bir iş değildir ve merkezi yetkililere soyguncu, toprak sahibi, sömürücüler olarak bakmaya alışmış olan milyonlarca insanın merkeze hiçbir güveninin olmaması gayet doğaldır. Ancak bu güvensizliği kırmak gerekir. Sosyalizm bu olmadan kurulamaz, zira sosyalizm, merkeziyetçi bir ekonomi sistemi, merkezden yönetilen bir ekonomik sistem kurmak demektir ve bunu ancak gerek fabrika hayatı gerekse bütün hayat tarzıyla buna uygun olarak yetişmiş sınıf olan proletarya yapabilir. Bunu ancak proletarya yapabilir. Dar görüşlü, yerelci eğilimlere karşı, küçük mülk sahibinin alışkanlıklarına karşı savaş kolay değildir. Bunun bir çırpıda halledilemeyeceğini biliyoruz, ama işçileri bu hakikati tekrarlamaya ve pratiğe dökmeye teşvik etmekten asla yorulmayacağız, zira sosyalizm başka türlü kurulamaz.

4. madde ayrıca şunu ifade etmektedir: "Bu gıda maddelerinin nakliyesi ve pazarlaması kesinlikle sınırlanmamalıdır. Hiçbir nöbetçi, kordon, muhafız, vs. bahsi geçen gıda maddelerini pazarlarda, el arabalarında, vs. herhangi bir sınırlama olmadan naklini ve satışını engelleme hakkına sahip değildir."

Bu husus özellikle önemlidir. Kamenev yoldaş burada doğal olarak bir koşuşturmadır gittiği için yerine getiremediğimiz birçok şeye değindi; Iaşe Komiserliğimiz ve diğer komiserliklerimiz emir üstüne emir dağıtmak zorunda kalıyorlar ve böylece yereldeki organlarımız hepsine yetişmekte zorlanıyorlar. Kararnameleri aceleye getirmekle suçlanıyoruz; ama emperyalizmin ilerleyişinden ötürü acele etmemiz gerekiyorsa, akla gelebilecek en büyük felaket (ekmek ve yakıt sıkıntısı) yüzünden acele etmek zorunda kalıyorsak, suç bizim mi? Durum bu olduğundan, görevlerimizi açıklamak, kısmi hataları yerli yerine oturtmak için elimizdeki bütün araçlardan yararlanmak zorundayız ve işte bu yüzden bu mücadelenin çizdiği kesin ve belirgin ayrım çizgisi bu denli önemlidir. Bunu çok daha büyük bir ölçekte başarmak için, yerel organların kafalarına estiği gibi hareket etmelerini, dünkü kararnameyi hatırladıkları ama bugünkünü unuttukları mazeretine sığınmalarını engellemeliyiz. Hangi gıda maddelerinin devlet tekelinde olduğunu, hangilerinin kısıtlamasız nakliye ve satışa açık olduğunu (1. ve 2. maddelerde açıkça sıralananlar hariç her şey) çok açık ve kesin bir şekilde bildiklerinden emin olmalıyız. Bu husus herkesçe bilinmelidir. Şimdi eve dönecek olanlar bunu yerel birimlerde anlatmalı, resmi konumları neyi gerektiriyorsa onu yapmalıdırlar. Konuya dair hazırlanacak kararnamelere harfiyen uyulmasını, merkezin emirlerinin yerel birimlerde

gerçekten hayata geçirilmesini ve önceki kararsızlığa artık bir son verilmesini sağlamak için kararnamelerin birer nüshasını yanlarına alsınlar.

Ayrıca, 4. maddenin sonunda şöyle yazıyor: "Not: Yumurtalarla ve tereyağlarıyla ilgili olarak, bu karar yalnızca kitlesel ölçekte yumurta ve tereyağı alımının İaşe Komiserliği tarafından yürütülmediği bölgeler için bağlayıcıdır."

Yoldaşlar, şimdi de kararnamenin geri kalan maddelerini kısaca okuyacağım. Ayrıntılara giremeyeceğim ve bazıları benden daha bilgili birkaç yoldaş benden sonra söz alacağı için buna gerek olmadığından, ben yalnızca en önemli gördüğüm hususları vurgulayacağım. Burada yalnızca Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu'na benimsemesi için önereceğimiz ve Halk Komiserleri Konseyi ile diğer bütün Sovyet Cumhuriyeti yetkililerine kararnamelerde yer vermeleri ve hiçbir şart koşmadan tamamen hayata geçirmeleri için talimat vereceğimiz temel ilkeleri okuyacağım. (*alkışlar*)

5) Tedarikleri arttırmak ve bireysel görevleri daha verimli hale getirmek amacıyla, artı ürüne el konması ve alınması ilkesi tekel olmayan gıda maddelerini de kapsamalı ve devlete tekel altında olan ya da olmayan ürünler temin eden kooperatifler ve diğer örgütler için bir prim sistemi devreye sokulmalıdır.

İaşe organlarına taze güçler sokmak ve işçilerin daha geniş katılımını sağlamak için gerekli örgütlenme önlemleri:

a) İşçi iaşe müfettişlerinden yaygın şekilde yararlanılmalı ve görev alanı, iaşe organları tarafından 10 Aralık kararlarının nasıl uygulandığını ve tekel altında olmayan gıda maddelerinin tedarikini denetleyecek şekilde genişletilmelidir.

b) Yerel birimlerdeki bütün iaşe organlarında mümkün olan en kısa zamanda işçi müfettişliği kurulmalıdır ve bürokrasiye ve kırtasiyeciliğe karşı amansız bir şekilde savaşmak amacıyla İaşe Komiserliği daireleri de görev alanına dahil edilmelidir.

c) İşçi örgütleriyle (sendikalar ve işçi kooperatifleri) bağlar, yerel organları yukarıda bahsedilen örgütlerin aktif üyeleriyle güçlendirmek suretiyle sıkılaştırılmalıdır.

d) İşçileri iaşe işlerindeki sorumlu mevkileri doldurabilecek pratik uzmanlar olarak eğitmek üzere bütün merkez ve yerel organlar ve kurumlarda bir stajyer işçi sistemi kurulmalıdır.

6) İaşe tedariki ve dağıtımı çalışmasında kooperatif aygıtından sonuna kadar yararlanılmalıdır. Kooperatif örgütlerinin faaliyetlerini denetlemek ve hükümetin iaşe politikasıyla eşgüdümlü hale getirmek için kooperatiflere devletin yetkili organlarının temsilcileri atanmalıdır.

Nitekim kooperatiflerin başındaki kişilerle savaşmanın yollarından biri de budur. Fakat bütün kooperatif aygıtını küçümsemek, daha baştan reddetmek ya da küçümseyici bir tarzda, 'kendimize yeni bir aygıt kurmalıyız; bu bizim işimiz değil, bu yalnızca komünistlere düşen bir şey' demek büyük bir hata olacak ve ölümcül sonuçlara yol açacaktır. Elimizin altındaki bu aygıttan yararlanmalıyız; kapitalizmin bize bıraktığı miraslardan yararlanmadığımız takdirde sosyalizmi kuramayız. Kapitalizmin bizim çıkarlarımıza aykırı olarak yarattığı kültürel değerlerin hepsinden yararlanmalıyız. Sosyalizmin zorluğu burada yatmaktadır: Sosyalizmi ancak düşmanlarımızın yarattığı malzemelerle kurabiliriz, sosyalizme ulaşmanın yegâne yolu budur. Bütün bunları teorik düzeyde biliyoruz ve

bu yılı atlatmakla, sosyalizmin ancak kapitalizmin çıkarlarımız aleyhine yarattığı malzemelerle kurulabileceğini ve sosyalizmi kurmak ve sağlamlaştırmak için bütün bunlardan yararlanmamız gerektiğini de pratikte görmüş olduk.

7 maddede şöyle yazıyor:

7) Gıda maddelerinin nakliyesini yöneten mevzuata gerçekten uyulmasını ve tekellerin sıkı sıkıya uygulanmasını sağlayacak denetim, İaşe Komiserliği'nin oluşturduğu silahlı birliklerin yardımıyla işçilere düşecektir.

İaşe Komiserliği ve Eyalet İaşe Komiteleri ekipleri haricinde tüm iaşe gözcüleri derhal geri çekilecektir. İaşe Komiserliği ve Eyalet İaşe Komiteleri ekipleri ise yerellerde tek tek işçi müfettişliği organları oluşturulduğunda geri çekilecektir.

Zamanım doldu yoldaşlar, yalnızca şunu eklemek istiyorum: Bu son maddelerde iaşe politikamızın ve genel olarak Sovyet politikalarının altında yatan temel ilkeleri görüyoruz. Zor zamanların gelip çattığını, önümüzde daha zorlu bir altı ayın uzandığını, iaşe güçlüklerindeki paydosun sona erdiğini ve en zor dönemin başladığını daha önce de söyledim. Sovyet hükümeti son derece zor bir görev olan sosyalizmin inşasında ne zaman güçlüklerle karşılaşsa, bunların üstesinden gelmenin yalnızca tek bir yolu bulunduğunu, bunun da her seferinde işçilere, işçilerin daha da geniş kesimlerine dönmek olduğunu biliyor. Daha önce de belirttiğim üzere, sosyalizm ancak devletin ve yeni ekonomik hayatın inşası için yüz kat, bin kat daha fazla işçi bizzat ellerini taşın altına sokmaya başladıklarında kurulabilir. İaşe işçilerimizin raporlarından da görüleceği üzere, şimdiden bölge iaşe komitelerinin üyelerinin en az

üçte biri işçidir, esasen Petrograd, Moskova ve İvanovo-Voznesensk'ten işçilerdir, yani proleter ordumuzun çiçeği işçilerdir. Bu güzel, ama yeterli değil. İhtiyaç duyduğumuz oran üçte ikidir ve bu yolda çalışmaya devam etmeliyiz. Bildiğiniz üzere, işçilerin ileri kesimleri devlet yönetimi işine, yeni bir hayatın inşa edilmesi işine şimdiden koyulmuşlardır. Yeni kesimler devşirmek için daha derinlere inmemiz ve daha cesur hareket etmemiz gerektiğini biliyoruz. Bu kesimler halen eğitimsizdirler, hatalar yapmaları kaçınılmazdır, ama biz bundan korkmuyoruz. Bu şekilde genç eğitimli işçileri kazanacağımızı ve sayısız genç ve taze unsuru saflarımıza katarak hataları misliyle telafi edeceğimizi biliyoruz. Yararlanacağımız başka bir kaynak yok. Her seferinde daha da ilerlemeli, mümkün olan her yerden genç işçiler devşirmeli ve onları daha da sorumlu mevkilere getirmeliyiz.

Mevcut iaşe krizinin sebebi daha zorlu bir altı aya girmiş olmamızdır. Keza, ulaşımın durumu da bir etkendir. Daha önce belirttiğim gibi, 1918'in ikinci yarısında 67.500.000 *pud* tahıl tedarik ettik. Ama bunun 20 milyonundan yararlanamadık. Petrograd'daki son şiddetli kriz, stoklarımızın Volga-Bumulga Demiryolu'nda kalmış olmasından kaynaklanıyor, zira bunları taşıyamıyoruz. Demiryolları perişan durumda. Demiryolu araçları korkunç vaziyette, çünkü Rusya geri kalmışlığı nedeniyle bütün ülkelerden daha fazla sıkıntı yaşamıştır ve ayrıca demiryolu işçileri çok iyi bir örgütlülüğe sahip değildir. Sizlerden iaşe örgütlenmesi ve demiryolları için bize deneyimleriyle yardımcı olacak olan sayısız işçiye ihtiyacımız olduğunu insanlara duyurmanızı rica ediyorum. Bu unsurlara iş verin, bir gözünüz çaylakların üzerinde olsun, eski örgütlerden çok daha fazlasını yapacaklarını göreceksiniz. Herkes ulaşım

ve iaşe işine! Hangi dala bağlı olduğundan bağımsız olarak her örgüt bütün güçlerinin bir dökümünü çıkarsın ve sonra, yeterince adam devşirip devşirmediğini, orduya gönderdiğimiz gibi komiserler gönderme noktasında elinden geleni yapıp yapmadığını kendine sorsun. İşçiler iaşe sıkıntısı yaşıyorlar. Bu işe en iyi adamlarımızı vermeli, hepsini sorumlu askeri görevlere, iaşe ve ulaşım görevlerine atamalıyız. Bu noktada, uzman olmasa bile herkesin yararı dokunabilir. Demiryollarında bazen ihtiyaç olan, bir partili yoldaşın yardımı ya da kendi eğitimini alınış ve demiryolu çalışanlarının daha az proleter kesimlerini teftiş ve denetleme yoluyla etkisi altına alacak olan ideolojik açıdan sağlam proleterlerin nüfuzudur. Yoldaşlar, sloganımızı bir kez daha tekrarlıyorum: "Herkes ulaşım ve iaşe işine!" Orduda yaptığımızı burada da yapmalıyız. Nasıl orduya siyasi komiserlerimizi gönderip önümüze koyduğumuz görevleri çözdüysek, aynısını burada da yapmalıyız. Ben bu sefer de başarılı olacağımıza, bu en zorlu altı ayda kıtlığın ve yıkımın üstesinden geleceğimize eminim!

İlk kez kısa haber halinde 18 Ocak 1919'da *Izvestiya*'nın 12. sayısında yayınlandı;
tam metin halinde ilk kez 1929'da yayınlandı;
Collected Works, Cilt 28, s. 391-404.

PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ DÖNEMİNDE İKTİSAT VE SİYASET

30 Ekim 1919

Sovyet iktidarının ikinci yıldönümü vesilesiyle, başlıkta belirtilen konu üzerine kısa bir broşür yazmaya niyetlenmiştim. Ama günlük çalışmanın koşuşturmacası yüzünden, şimdiye kadar bazı kısımlarda ön hazırlıkların ötesine geçemedim. Bu yüzden, konu üzerine en temel gördüğüm fikirlerin kısa, özet niteliğinde bir izahını sunmaya karar verdim. Özet bir izahın, kuşkusuz, birçok mahzuru ve eksikliği vardır. Ama yine de, kısa bir dergi makalesi, önümüze koyduğumuz mütevazı amacı (sorunu ortaya koymak ve çeşitli ülkelerin komünistlerince tartışılması için gerekli temeli döşemek) yerine getirebilir.

1.

Teorik açıdan, kapitalizm ile komünizm arasında, her iki toplumsal ekonomi biçiminin de özellikleri ve niteliklerini birleştirmesi gereken belli bir geçiş döneminin uzandığına kuşku yoktur. Bu geçiş dönemi, ölen kapitalizm ile doğum halindeki komünizm arasında, bir başka deyişle, yenilmiş ama yok edilmemiş olan kapitalizm ile doğmuş ama henüz çok zayıf olan komünizm arasında bir mücadele dönemi olacaktır.

Bu geçiş özellikleriyle temayüz eden bütün bir tarihsel dönemin zorunluluğu, yalnızca Marksistlerin değil, gelişme teorisiyle biraz olsun tanışıklığı olan her eğitim görmüş insanın gözünde açık olmalıdır. Ne var ki sosyalizme geçiş konusunda günümüzün küçük burjuva demokratlarından (sahte sosyalist etiketlerine karşın, MacDonald, Jean Longuet, Kautsky ve Friedrich Adler gibi kişiler dahil olmak üzere İkinci Enternasyonal'in bütün önderleri böyledir) duyduğumuz bütün sözlerde, bu bariz gerçek tamamen hiçe sayılmaktadır. Küçük burjuva demokratlar, sınıf mücadelesine duydukları nefretle, sınıf mücadelesinden uzak durma hayalleriyle, keskin uçları düzleştirme, uzlaştırma, ortadan kaldırma girişimleriyle temayüz ederler. Bu yüzden, bu demokratlar, ya kapitalizmden komünizme bütün bir tarihsel geçiş döneminin zorunluluğunu kabul etmekten kaçınırlar, ya da bu güçlerden birinin mücadelesine önderlik etmek yerine, iki rakip gücü uzlaştırmak üzere planlar hazırlamayı kendilerine iş edinirler.

2.

Rusya'nın son derece geri ve küçük burjuva niteliği yüzünden, ülkemizde proletarya diktatörlüğünün, kimi konu-

larda, ileri ülkelerde olacağından farklı olması kaçınılmazdır. Ama Rusya'da da temel güçler (ve toplumsal ekonominin temel biçimleri) kapitalist bir ülkedekiyle aynıdır. Bu yüzden farklı özellikler ancak daha tali önemi olan konular için geçerlidir.

Toplumsal ekonominin temel biçimleri kapitalizm, küçük meta üretimi ve komünizmdir. Temel güçler ise burjuvazi, küçük burjuvazi (özellikle de köylülük) ve proletaryadır.

Proletarya diktatörlüğü döneminde Rusya'nın ekonomik sistemi, geniş bir devlet ölçeğinde, komünist ilkeler temelinde birleşmiş ve ilk adımlarını atan emeğin mücadelesini, küçük meta üretimine, hâlâ varlığını sürdüren kapitalizme ve küçük meta üretimi temelinde yeni ortaya çıkan kapitalizme karşı mücadeleyi temsil eder.

Rusya'da emek, birincisi üretim araçlarında özel mülkiyet ortadan kaldırıldığı ölçüde, ikincisi de, proleter devlet iktidarı, devlet mülkiyetindeki topraklarda ve devlet mülkiyetindeki işletmelerde ülke çapında büyük ölçekli üretimi örgütlediği, emek-gücünü çeşitli üretim dalları ve çeşitli işletmeler arasında dağıttığı ve devlete ait tüketim maddelerini emekçi halk arasında büyük miktarlarda paylaştırdığı oranda, komünist biçimde birleşmiştir.

Rusya'da komünizmin 'ilk adımları'ndan bahsediyoruz (Mart 1919'da benimsenen parti programımızda da bu şekilde ifade edilmiştir), çünkü bütün bunlar ülkemizde ancak kısmen gerçekleşmiştir, ya da başka türlü ifade edersek, başarıları ancak ilk aşamalarındadır. Genel olarak hemen başarılabilecek her şeyi, tek bir devrimci atılımla hemen başardık; örneğin proletarya diktatörlüğünün ilk günü olan 26 Ekim (8 Kasım) 1917'de, toprakta özel mülkiyet büyük top-

rak sahiplerine tazminat ödenmeksizin kaldırıldı, yani büyük toprak sahipleri mülksüzleştirildi. Birkaç aylık bir zaman içinde, hemen hemen bütün büyük kapitalistler, fabrika, anonim şirket, banka, demiryolu, vb. sahipleri de tazminat ödenmeksizin mülksüzleştirildiler. Sanayide devlet tarafından büyük üretimin örgütlenmesi ve fabrikalarla demiryollarında 'işçi denetimi'nden, 'işçi yönetimi'ne geçiş de, genel anlamda, şimdiden başarılmıştır; ama tarımsal alanda ('devlet çiftlikleri', yani işçi devleti tarafından devlet malı topraklar üzerinde örgütlenen büyük çiftlikler) süreç daha yeni başlamıştır. Aynı şekilde, küçük meta tarımından komünist tarıma bir geçiş olarak, küçük çiftçilerin çeşitli türde kooperatiflerde örgütlenmesine de daha yeni başladık.* Özel ticaret yerine ürünlerin devlet tarafından örgütlenmiş dağıtımı, yani tahılın devlet eliyle tedarik edilerek kentlere, sanayi ürünlerinin ise kırlara gönderilmesi konusunda da aynı şey söylenmelidir. Bu konuda mevcut istatistiki veriler aşağıda sunulacaktır.

Köylü tarımı küçük meta üretimi şeklinde devam etmektedir. Burada, kapitalizm için son derece geniş ve sağlam, kökleri derinde bir temel, kapitalizmin varlığını sürdürmesini ya da komünizme karşı sert bir mücadele içinde yeniden ortaya çıkmasını sağlayan bir temel söz konusudur. Bu mücadelenin biçimleri, tahılın (ve diğer ürünlerin) genel olarak devlet tarafından tedarik edilmesi ve dağıtılmasına karşı özel spekülasyon ve vurgunculuktur.

---

*) Bilindiği kadarıyla, Sovyet Rusya'daki 'devlet çiftlikleri'nin sayısı 3.536, 'tarım komünleri'nin sayısı 1.961, tarım artellerinin sayısı ise 3.696'dır. Merkez İstatistik Kurumumuz şu anda bütün devlet çiftlikleri ve komünlerinin kesin bir sayımını yapmaktadır. Sonuçlar önümüzdeki Kasım 1919'da gelmeye başlayacaktır.

3.

Bu soyut teorik önermeleri örneklendirmek için, gerçek rakamlar aktaralım.

İaşe Halk Komiserliği'nin rakamlarına göre, 1 Ağustos 1917 ile 1 Ağustos 1918 tarihleri arasında, Rusya'da devlet eliyle tedarik edilen tahılın miktarı yaklaşık 30 milyon *pud*, ertesi yıl ise 110 milyon *pud* kadardı. Bir sonraki dönemin (1919-1920) ilk üç ayı boyunca tedarik edilecek tahıl miktarıysa tahminen 45 milyon *pud* kadar olacaktır, oysa 1918'de aynı dönem (Ağustos-Ekim) için bu rakam 37 milyon *pud*'du.

Bu rakamlar komünizmin kapitalizme karşı zaferi açısından bakıldığında, durumda yavaş ama sürekli bir iyileşme olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu iyileşme, dünyada eşi görülmemiş zorluklara, dünyanın en güçlü devletlerinin bütün güçlerinden yararlanan Rus ve yabancı kapitalistler tarafından örgütlenen iç savaşın yarattığı zorluklara rağmen başarılmaktadır.

Bu yüzden, bütün ülkelerin burjuvalarıyla onların aleni ve gizli uşaklarının (İkinci Enternasyonal 'sosyalistleri'nin) yalan ve iftiralarına karşın, bir nokta tartışma götürmez: Proletarya diktatörlüğünün temel ekonomik sorunu söz konusu olduğu ölçüde, ülkemizde komünizmin kapitalizme karşı zaferi güvence altındadır. Dünyanın her yerinde burjuvazi Bolşevizme duyduğu öfkeden ateş püskürmekte ve Bolşeviklere karşı askeri seferler, tertipler, vb. örgütlemektedir, çünkü toplumsal ekonomiyi yeniden inşa etme konusundaki başarımızın, askeri güçle ezilmediğimiz takdirde, kaçınılmaz olduğunun gayet farkındadır. Askeri zor yoluyla ezme girişimleriyse başarıya ulaşamamaktadır.

Elimizdeki çok kısa zamanda ve eşi görülmedik güçlükler altında çalışmak zorunda kalmamıza karşın, kapitalizmi daha şimdiden ne ölçüde alt ettiğimiz aşağıdaki özet rakamlarda görülebilir. Merkez İstatistik Kurumu, tahıl üretimi ve tüketimiyle ilgili verileri hazırlamıştır, fakat rakamlar bütün Rusya'yı değil, yalnızca yirmi altı eyaleti kapsamaktadır.

Sonuçlar şöyledir:

Sovyet Rusya'nın 26 Eyaleti	Nüfus (Milyon)	Tahıl Üretimi (tohum ve yem hariç)	Teslim edilen tahıl (milyon)		Halkın elindeki toplam tahıl (milyon *Pud*)	Kişi başına tahıl tüketimi (*Pud*)
			İaşe	Vurguncular		
Üreten eyaletler	Kent 4,4 Kır 28,6	625,4	20,9	20,6	41,5 481,8	9,5 16,9
Tüketen eyaletler	Kent 5,9 Kır 13,8	114	20 12,1	20 27,8	40 151,4	6,8 11
Toplam (26 eyalet)	52,7	739,4	53	68,4	714,7	13,6

Dolayısıyla, kentlere arz edilen tahıl miktarının yaklaşık yarısı İaşe Komiserliği tarafından, diğer yarısıysa vurguncular tarafından sağlanmaktadır. Kent işçilerinin tükettiği yiyecek üzerine 1918 yılında yapılan dikkatli bir araştırmada da aynı oran görülmektedir. İşçinin devlet tarafından sağlanan ekmeğe ödediği fiyatın, vurguncuya ödediği fiyatın *dokuzda biri* olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Ekmeğin vurguncu fiyatı, devlet fiyatından *on kat* fazladır; işçi bütçeleri üzerine dikkatli bir inceleme bunu ortaya koymaktadır.

4.

Aktarılan rakamlar dikkatle incelendiğinde, bu rakamların Rusya'nın bugünkü ekonomisinin temel özelliklerinin tam bir panoramasını sunduğu görülür.

Emekçi kitleler, yüzyıllardır kendilerini ezen ve sömürenlerden, toprak sahipleri ve kapitalistlerden kurtarılmıştır. Gerçek özgürlük ve gerçek eşitlik yolunda atılan bu adım, kapsamı, boyutları ve hızı bakımından dünyada bir eşi daha olmayan bu adım, özgürlük ve eşitlikten bahsederken parlamenter burjuva demokrasisini kasteden ve bu burjuva demokrasisinin, genel olarak 'demokrasi' ya da 'saf demokrasi' (Kautsky) olduğu yalanına sığınan burjuvazi yandaşlarınca (küçük burjuva demokratları da dahil) görmezden gelinmektedir.

Oysa emekçi kitleler, yalnızca gerçek eşitlikle ve gerçek özgürlükle (toprak sahipleri ve kapitalistler karşısında özgür olmakla) ilgileniyorlar ve işte bu yüzden Sovyet hükümetine böyle sağlam bir destek veriyorlar.

Bu köylü ülkesinde, proletarya diktatörlüğünden ilk kazançlı çıkan, en kazançlı çıkan ve hemen kazançlı çıkan bir bütün olarak köylülük oldu. Rusya'da köylülük toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin olduğu dönemde açlıktan ölüyordu. Tarihimizde yüzyıllar boyunca, köylülük hiçbir zaman kendisi için çalışma fırsatı bulamadı: Yüzlerce milyon *pud* tahılı kapitalistlere, kentlere ve ihracata verirken kendisi aç kaldı. Proletarya diktatörlüğündeyse köylü *ilk kez* kendisi için çalışmakta ve *kentte yaşayanlardan daha iyi beslenmektedir* Köylü ilk kez gerçek özgürlüğü, yani ekmeğini yeme ve aç kalmama özgürlüğünü görmüştür. Bildiğimiz gibi, toprağın dağıtımında azami eşitlik sağlanmıştır; çoğu durumda köylü 'beslenecek boğaz' sayısına göre toprağı bölüşmektedir.

Sosyalizm, sınıfların ortadan kaldırılması demektir.

Sınıfları kaldırmak için, ilkin, toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin alaşağı edilmesi gerekir. Görevimizin bu kısmı başarılmıştır, ama bu yalnızca bir kısmıdır, üstelik de en zor kıs-

mı değildir. Sınıfları kaldırmak için, ikinci adım olarak, fabrika işçisi ile köylü arasındaki farkı ortadan kaldırmak, bunların hepsini işçi haline getirmek gerekir. Bu birdenbire olmaz. Bu görev kıyaslanamaz derecede daha zordur ve zorunlu olarak uzun bir zaman alacaktır. Bu sorun, bir sınıfın alaşağı edilmesiyle çözülebilecek bir sorun değildir. Ancak bütün toplumsal ekonominin örgütsel açıdan yeniden kuruluşuyla, bireysel, dağınık, küçük meta üretiminden büyük toplumsal üretime geçişle çözülebilir. Bu geçiş zorunlu olarak son derece uzun sürecektir. Aceleci, dikkatsiz idari ve yasal önlemler, bu geçişi geciktirmek ve karmaşıklaştırmaktan başka işe yaramaz. Ancak köylüye bütün tarımsal tekniğinde büyük bir ilerleme kaydetmesini, köklü biçimde düzeltmesini sağlayacak türde bir yardımda bulunarak bu süreç hızlandırılabilir.

Sorunun ikinci ve en zor kısmını çözmek için, proletarya, burjuvaziyi dize getirdikten sonra, köylülüğe karşı politikasını hiç sapmadan şu temel çizgide yürütmelidir. Proletarya, emekçi köylüyü mülk sahibi köylüden, çalışan köylüyü bezirgân köylüden, emek harcayan köylüyü vurgunculuk yapan köylüden ayırmalı, bu ikisini birbirine karıştırmamalıdır.

Sosyalizmin *bütün özü* bu ayrımda saklıdır.

Lafta sosyalist, gerçekte küçük burjuva demokrat olan sosyalistlerin (Martov'lar, Çernov'lar, Kautsky'ler ve diğerleri) sosyalizmin özünü anlamamaları şaşırtıcı değildir.

Burada bahsettiğimiz ayrımı yapmak son derece zordur, çünkü gerçek hayatta 'köylü'nün bütün özellikleri, ne kadar farklı, ne kadar çeşitli olurlarsa olsun, bir bütün oluşturur. Ama yine de bir ayrım yapmak mümkündür, hatta mümkün olmakla kalmayıp, köylü tarımının ve köylü hayatının koşullarının kaçınılmaz bir sonucudur. Emekçi köylü yüzyıllardır

toprak sahipleri, kapitalistler, bezirgânlar ve vurguncular tarafından, en demokratik burjuva cumhuriyetlerinde bile *onların* devletleri tarafından ezilmiştir. Emekçi köylü yüzyıllar boyunca kendisini ezen ve sömüren bu güçlerden nefret edip tiksinmeyi öğrenmiştir ve hayat koşullarının doğurduğu bu 'eğitim', köylüyü kapitaliste karşı, vurguncu ve bezirgâna karşı, işçiyle ittifak aramaya *zorlamaktadır.* Ama diğer yandan da, ekonomik koşullar, meta üretimi koşulları, köylüyü kaçınılmaz olarak, (her zaman değil ama çoğu durumda) bir bezirgâna ve vurguncuya döndürmektedir.

Yukarıda aktarılan istatistikler, emekçi köylü ile vurguncu köylü arasında çarpıcı bir farklılık bulunduğunu ortaya koyuyor. 1918-1919'da, kentteki aç işçilere 40 milyon *pud* tahılı devletin belirlediği narhlı fiyattan teslim eden köylü, devlet dairelerinin bütün eksikliklerine, işçi hükümetinin tümüyle farkında olduğu ama sosyalizme geçişin ilk döneminde kaçınılmaz olan eksikliklerine karşın, bu tahılı devlete teslim eden köylü, işte bu köylü emekçi köylüdür, sosyalist işçinin yoldaşı ve dengi, sermayenin boyunduruğuna karşı savaşta onun en sadık müttefiki, kan kardeşidir. Halbuki kent işçisinin ihtiyacından ve açlığından yararlanarak, devleti aldatarak ve her yerde hilekârlık, soygunculuk ve düzenbazlığı artırarak ve yaratarak, 40 milyon *pud* tahılı el altından, devlet fiyatının on katma satan köylü bir vurguncudur, kapitalistin müttefiki, işçinin sınıf düşmanı bir sömürücüdür. Zira bütün devlete ait topraklardan, yalnızca köylünün değil, işçinin de emeğini içeren aletlerle toplanmış artı tahıla sahip olan herkes -artı tahıla sahip olan ve bu tahılla vurgunculuk yapan herkes- aç işçinin sömürücüsüdür.

"Siz özgürlüğü, eşitliği ve demokrasiyi ihlal ediyorsunuz," diye bağırıyorlar, anayasamızda işçinin ve köylünün eşit ol-

mayışma, Kurucu Meclis'in dağıtılmasına, artı tahıla zorla el konmasına, vb. işaret ederek. Bizse, "Dünya tarihinde gerçek eşitsizliği, emekçi köylüye yüzyıllardır reva görülen gerçek bağımlılığı ortadan kaldırmak için bu kadar çok adım atan bir devlet görülmemiştir," cevabını veriyoruz. Ne var ki biz vurguncu köylüyle eşitliği asla kabul etmeyeceğiz, tıpkı sömüren ile sömürülen, tıka basa doyan ile aç kalan arasındaki 'eşitliği', birincinin ikincisini soyma 'özgürlüğü'nü kabul etmediğimiz gibi. Bu farklılığı kabul etmeyi reddeden o eğitimli kişilereyse, kendilerine demokrat, sosyalist, enternasyonalist, Kautsky, Çernov ya da Martov adını verseler de, beyaz muhafız muamelesi yapacağız.

5.

Sosyalizm, sınıfların ortadan kaldırılması demektir. Proletarya diktatörlüğü, sınıfları ortadan kaldırmak için elinden geleni yapmıştır. Ama sınıflar bir çırpıda ortadan kaldırılamaz.

Proletarya diktatörlüğü döneminde sınıflar hâlâ durmaktadır ve duracaktır. Sınıflar ortadan kalktığındaysa diktatörlük gereksiz hale gelecektir. Fakat proletarya diktatörlüğü olmadan sınıflar ortadan kalkamaz.

Sınıflar varlığını sürdürüyor olsa da, proletarya diktatörlüğü döneminde her sınıf bir değişikliğe uğramıştır ve ayrıca, sınıflar arasındaki ilişkiler değişmiştir. Proletarya diktatörlüğü döneminde sınıf mücadelesi ortadan kalkmaz, yalnızca farklı biçimlere bürünür.

Kapitalizmde proletarya ezilen bir sınıftı, üretim araçlarından yoksun bırakılmış bir sınıf olarak, burjuvaziye doğrudan doğruya ve tam olarak karşı duran ve dolayısıyla da sonuna kadar devrimci olabilen yegâne sınıftı. Burjuvaziyi deviren ve

siyasal iktidarı ele geçiren proletarya, *egemen* sınıf haline gelmiştir; proletarya devlet iktidarını kullanmakta, daha şimdiden toplumsallaşmış olan üretim araçları üzerinde denetim uygulamakta; yalpalayan ve arada derede kalan unsurlara ve sınıflara kılavuzluk etmekte; sömürücülerin gittikçe inatçı bir niteliğe bürünen direnişini ezmektedir. Bütün bunlar, sınıf mücadelesinin *özgül* görevleri, proletaryanın öncesinde önüne koymadığı ve koyamayacağı görevlerdir.

Toprak sahipleri ve kapitalistlerden oluşan sömürücüler sınıfı, proletarya diktatörlüğü döneminde ortadan kalkmamıştır ve birdenbire kalkamaz da. Sömürücüler ezilmişlerdir ezilmesine, ama yok edilmemişlerdir; bir kolu oldukları uluslararası sermaye biçiminde, hâlâ uluslararası bir temele sahiptirler. Bazı üretim araçları kısmen hâlâ sömürücülerin elindedir, hâlâ paraları vardır, hâlâ geniş toplumsal ilişkileri vardır. Yenildikleri için, yüz kat, bin kat daha azimli bir direniş sergilemektedirler. Devlet idaresi 'sanatı', askeri ve ekonomik yönetim sanatı onlara bir üstünlük, çok büyük bir üstünlük kazandırmaktadır, bu yüzden önemleri, nüfus içindeki sayısal oranlarından kıyaslanamayacak kadar daha fazladır. Alaşağı edilen sömürenlerin, sömürülenlerin muzaffer öncüsüne, yani proletaryaya karşı yürüttükleri sınıf mücadelesi kıyaslanamayacak ölçüde sertleşmiştir. Zaten bir devrim durumunda başka türlü de olamaz, tabii eğer bu kavramın yerine (bütün İkinci Enternasyonal kahramanlarının yaptığı gibi) reformist düşler koyulmazsa.

Son olarak, köylüler, tıpkı genel olarak küçük burjuvazi gibi, proletarya diktatörlüğü döneminde bile, arada derede, yarı yolda bir konum işgal ederler: Köylüler bir yandan, bütün emekçi halkın ortak çıkarı olan toprak sahipleri ve kapitalistlerden kurtulup özgürleşmek için birleşmiş oldukça büyük

(ve geri Rusya'da çok daha büyük) bir emekçi halk kitlesidirler; diğer yandan da birbirinden kopuk küçük mülk sahipleri, mal sahipleri ve tüccardırlar. Böyle bir ekonomik konum, köylülüğün proletarya ile burjuvazi arasında kaçınılmaz olarak yalpalamasına sebep olur. Bu iki sınıf arasındaki mücadelenin büründüğü keskin biçim, bütün toplumsal ilişkilerdeki inanılmaz ölçüde şiddetli kopuş ve köylülerin ve genel olarak küçük burjuvazinin, eskiye, alışılmışa ve değişmez olana duyduğu büyük bağlılık dikkate alındığında, köylülerin bir o tarafa bir bu tarafa savrulduklarını, yalpaladıklarını, değiştiklerini, kararsız kaldıklarını, vb. görmemiz doğaldır.

Proletaryanın bu sınıfla (ya da bu toplumsal unsurlarla) ilişkisi, onun üzerinde nüfuz kurmak, ona kılavuzluk etmek üzere çaba harcamak olmalıdır. Yalpalayan ve istikrarsız olan unsurlara önderlik etmek, işte proletaryanın görevi budur.

Eğer bütün temel güçleri ya da sınıfları ve proletarya diktatörlüğü tarafından değiştirilmiş haliyle bunlar arasındaki ilişkileri karşılaştırırsak, sosyalizme geçişin, genel olarak 'demokrasi aracılığıyla' mümkün olduğu şeklinde, İkinci Enternasyonal'in bütün temsilcileri tarafından savunulan yaygın küçük burjuva görüşün nasıl da ağza alınamayacak kadar saçma ve teorik açıdan aptalca olduğunu kavrarız. Bu yanılgının temel kaynağı burjuvaziden miras kalan, 'demokrasi'nin sınıflardan bağımsız mutlak bir şey olduğu yolundaki önyargıda yatmaktadır. Aslında, proletarya diktatörlüğü döneminde demokrasi de tümüyle yeni bir aşamaya geçer ve sınıf mücadelesi, mümkün olan bütün biçimlere egemen olan daha yüksek bir mertebeye erişir.

Özgürlük, eşitlik ve demokrasi hakkındaki genel sözler, aslında, meta üretimi ilişkileri tarafından şekillendirilen kav-

ramların gözü kapalı bir şekilde tekrarlanmasından ibarettir. Proletarya diktatörlüğünün somut sorunlarını bu tür genellemelerle çözmeye çalışmak, burjuvazinin teori ve ilkelerini bütünüyle kabul etmek demektir. Proletaryanın bakış açısından, sorun ancak şu şekilde ortaya konabilir: Hangi sınıfın baskısından kurtulup özgürleşmek? Hangi sınıfın hangi sınıfla eşitliği? Özel mülkiyete dayalı bir demokrasi mi, yoksa özel mülkiyetin kaldırılması için yürütülen mücadeleye dayalı bir demokrasi mi? vb.

Engels çok önceleri, *Anti-Dühring*'inde, 'eşitlik' kavramının meta üretimi ilişkilerinden doğduğunu açıklamıştı; eşitlik, sınıfların kaldırılması şeklinde anlaşılmadığı takdirde bir önyargı haline gelir diyordu. Burjuva demokratik ve sosyalist eşitlik anlayışı arasındaki ayrıma ilişkin bu basit ve temel gerçek sürekli unutulmaktadır. Oysa unutulmadığı takdirde, proletaryanın burjuvaziyi alt etmekle, sınıfların kaldırılması yolunda en kesin adımı attığı ve bu süreci tamamlamak için, devlet iktidarı aygıtından yararlanarak ve devrik burjuvaziye ve yalpalayan küçük burjuvaziye karşı farklı baskı, savaş, etkileme yöntemleri kullanarak, sınıf mücadelesine devam etmesi gerektiği açık hale gelir.

(*Devam edecek*)*

30 Ekim 1919.
Pravda, 250. sayı, 7 Kasım 1919;
Collected Works, Cilt 30, s. 107-117.

*) Bu makale tamamlanmadan kalmıştır.

L.B. KAMENEV VE G.V. ÇİÇERİN'E MEKTUP

10 Temmuz 1920

Kamenev ve Çiçerin,

Kamenev yoldaşın planı* tamamen hatalıdır. İngiltere'yle ilişkimiz *salt* ticaridir. Çiçerin haklı değil. İngiltere'ye *yalnızca* bir 'tüccar' yollamalıyız; iki buçuk kopek isterlerse, bir buçuğa bağlayabiliyor olmalı.

Bu noktada teşhirler zararlıdır. 1918'de değiliz. Bu iş için Komintern var. Kamenev'in bütün argümanları onun gitmesine *karşı*.

Lenin

Not. Şimdilik Krasin, Vorovski ve 2-3 yardımcı atayalım.

Lenin

İlk kez 1965'te yayınlandı;
Collected Works, Cilt 44, s. 401.

---

*) Bu plan müzakerelerin 'en geniş ajitasyon temelinde' yürütülmesini ve 'askeri müdahalelerin teşhir edilmesi'ni savunuyordu. Lenin mektubu okuduktan sonra, üzerine "ilkesel olarak katılmıyorum. 10/VII.*Lenin*" notu düşmüş ve bu mektubu yazmıştı.

S.Y. ÇUTSKAYEV'E MEKTUP

30 Kasım 1920

Çutskayev Yoldaş
Nakdi Vergileri Kaldırma Komisyonu

Geçiş dönemi koşullarına daha fazla kafa yormak (ve ilgili *olguları* daha ayrıntılı incelemek) gerekiyor.

Paradan parasız ürün mübadelesine geçiş konusunda şüphe yok.

Bu geçişin başarıya dönüşmesi için *meta mübadelesi* değil, *ürün mübadelesi* olması gerekir.

Meta mübadelesini devam etti*remediğimiz* sürece, yani köylülere sanayi ürünleri vermediğimiz sürece, köylüler onun ikamesi olarak, metaların (ve dolayısıyla *paranın*) *kalıntılarıyla* dolaşımı gerçekleştirmek *zorunda* kalacaklardır.

Köylülüğe ikame (para) ihtiyacını ortadan kaldıracak şey verilmediği sürece, o ikameyi ortadan kaldırmak *ekonomik açıdan* yanlıştır.

Bunu *çok* ciddi bir şekilde düşünmek gerekiyor.

Lenin

İlk kez 1924'te *Vestnik Finansov* dergisinin 1. sayısında yayınlandı; *Collected Works*, Cilt 45, s. 58.

SEKİZİNCİ TÜM-RUSYA SOVYETLERİ KONGRESİ'NDE RKP (B) GRUBUNA İMTİYAZLAR HAKKINDA SUNULAN RAPOR

21 Aralık 1920

Yoldaşlar, imtiyazlar sorununu öncelikle parti grubunda tartışmayı tercih etmekle bence her açıdan doğru bir karar aldınız. Bildiğimiz kadarıyla, imtiyazlar sorunu her yerde azımsanmayacak derecede merak, hatta endişe uyandırdı, üstelik yalnızca parti halkalarında ve işçiler arasında değil, köylü kitleleri arasında da böyle. Bütün yoldaşlar bu yılki 23 Kasım tarihli kararnameden bu yana, en sık gündeme getirilen ve farklı konulardaki toplantılarda yazılı olarak verilen soruların çoğunlukla imtiyazlar sorunuyla alakalı olduğunu ve soruların genel tonu kadar konu üzerine konuşmaların da belli bir kaygıyı yansıttığına dikkat çektiler: "Kendi kapitalistlerimizi kovduk, şimdi başkalarını buyur etmek istiyoruz." Ben bu kaygı-

nın, imtiyazlar sorununa yalnızca partili yoldaşların değil, daha birçok insanın da gösterdiği bu yoğun ilginin iyiye işaret olduğunu ve şunu gösterdiğini düşünüyorum: Üç yıllık inanılmaz zorlu mücadelelerin ardından işçi ve köylülerin devlet iktidarı o kadar güçlenmiş ve kapitalistler hakkındaki deneyimlerimiz zihnimizde öyle kesin bir yer edinmiştir ki, geniş kitleler işçi ve köylülerin devlet iktidarının imtiyazlar olmadan da ayakta kalabileceğine inanmaktadırlar. Ayrıca, gerçekten zorunlu olmadığı müddetçe kapitalistlerle iş yapmaktan kaçınacak kadar derslerini iyi öğrendiklerini düşünmektedirler. Aşağıdan bu tür bir yönlendirme, kitlelerin dışavurduğu bu tür bir önsezi ve partili olmayan kesimler arasındaki bu tür bir endişe, bizimle kapitalistler arasındaki ilişkilere gösterilen son derece müteyakkız dikkati gösteriyor. Bu konuda kitlelerin ruh halini yansıtması bakımından bahsi geçen kaygıyı ve önseziyi kesinlikle memnuniyetle karşılamalıyız.

Fakat imtiyazlar konusunda yalnızca bu devrimci içgüdüyle yönümüzü bulamayacağımız sonucunu da çıkarıyor olmamız gerekir. Sorunu bütün veçheleriyle incelediğimizde, benimsediğimiz siyasal çizginin (imtiyazlar teklif etmenin) doğru olduğunu göreceğiz. Raporumun, daha doğrusu yakın zaman önce Moskova'da önde gelen birkaç yüz yöneticiyle yaptığım bir konuşmanın tekrarının -zira ben bir rapor hazırlamadım ve dolayısıyla sizlere böyle bir rapor sunamayacağım- ana fikri iki önermeye kanıt sunmaktır: Birincisi, her savaş, barış dönemi siyasetinin farklı araçlarla sürdürülmesinden başka bir şey değildir; ikincisi de, tanıdığımız, tanımak zorunda olduğumuz imtiyazlar savaşın başka bir biçim altında, başka araçlar kullanılarak sürdürülmesidir. Bu iki önermeyi kanıtlamak için, daha doğrusu yalnızca ikincisini kanıtlamak

için -çünkü ilkinin özel olarak kanıtlanması gerekmiyor- sorunun siyasal yönüyle başlayacağım. Günümüz dış siyasetinin bütünü ve bizim bu siyasal çizgiyi benimseme sebeplerimizi anlamak açısından önemli olan, günümüz emperyalist güçleri arasındaki mevcut ilişkiler üzerinde duracağım.

Amerikalı Vanderlip, Halk Komiserleri Konseyi'ne bir mektup yolladı ve bu mektubunda Cumhuriyetçilerin, yani Amerika'daki Cumhuriyetçi Parti'nin, banka sermayesinin çıkarlarının temsilcisi olan ve özgürlük için güney devletlerine karşı savaşın hatıralarıyla ilişkili olan partinin üyelerinin o dönemde iktidarda olmadığını yazdı. Bu mektubu Kasım seçimlerinden önce yazmıştı ve Cumhuriyetçilerin bu seçimi kazanacağını (ki kazandılar) ve Mart ayında kendi başkanlarım koltuğa oturtacaklarını umuyordu. Cumhuriyetçilerin siyasal çizgisinde, Amerika'nın Avrupa'nın işlerine burnunu sokması gibi aptallıklar tekrarlanmayacak, Amerika kendi işine bakacak diyor. Amerika, çıkarları gereği Japonya'yla çatışmaya sürüklenecek ve Japonya'yla çarpışacak. 1923'te ABD donanmasının İngiltere donanmasından daha güçlü hale geleceğini dikkatinize sunmak istiyorum, diyor. Savaşmak için petrolün denetimini ele geçirmeleri gerekiyor, zira petrol olmadan modern bir savaş olamaz. Fakat petrole ihtiyaçları olması dışında, aynı zamanda düşmanın petrole ulaşmasını engellemek için gerekli adımları atmaları da gerekiyor. Japonya bu açıdan kötü durumdaydı. Kamçatka yakınlarında bir yerlerde petrol yatakları olan küçük bir körfez var (adını unutmuş) ve Japonların bu petrolü ele geçirmesini istemiyorlar. Kendilerine bu toprakları satmamız durumunda, diyor Vanderlip, Amerikalılar o kadar mutlu olacaklarmış ki ABD hükümetimizi hemen tanıyacakmış. Bu toprakları satmak yerine imtiyaz önermemiz durumundaysa, projeyi kafadan reddedeceklerini söyleyemezmiş, ama Sovyet Hükü-

meti'nin tanınmasını garanti altına alacak kadar coşku uyandıracağına dair söz de veremezmiş.

Vanderlip'in mektubu gayet açıksözlü bir üslûpla yazılmış; Japonya'yla bir savaşın yakın olduğunu açıkça gören ve sorunu alenen, dosdoğru bir şekilde ortaya koyan -yani, siz bizimle iş yapın, biz de size birtakım güzellikler yapalım- bir emperyalistin bakış açısını eşi görülmedik bir pişkinlikle ortaya koyuyor. Mesele şudur: Uzakdoğu, Kamçatka ve biraz da Sibirya fiilen Japonya'nın elindedir, zira bu bölgede kontrol Japon askerlerindedir ve koşullar gereği o bölgede Uzak Doğu Cumhuriyeti adında bir tampon devlet kurulmuştur. Sibiryalı köylülerin Japon emperyalistlerinin elinde yaşadıkları inanılmaz sıkıntıların ve Japonların Sibirya'da uyguladıkları mezalimin pekâlâ farkındayız. Sibiryalı yoldaşlar bunu biliyorlar; yakın dönemdeki yayınlarında buna ilişkin ayrıntılar sundular. Ne var ki biz şu an Japonya'yla savaşa giremeyiz ve Japonya'yla savaşı ertelemekle kalmayıp, aynı zamanda eğer mümkünse bu savaştan uzak durmak için de elimizden gelen çabayı göstermek zorundayız, çünkü sizlerin de bildiği sebeplerle böyle bir savaş bizim gücümüzü aşar. Öte yandan, Japonya Pasifik Okyanusu üzerinden dünya ticaretiyle bağlarımızı koparарak muazzam kayıplar yaşamamıza sebep oluyor. Bu koşullar altında gittikçe büyüyen bir ihtilafın parçası olarak, Amerika ile Japonya arasındaki bir çatışmanın eli kulağındayken (Amerika ile Japonya arasında onyıllardır Pasifik Okyanusu uğruna ve okyanusun kıyılarında egemenlik elde etmek için kıyasıya bir mücadele devam ediyor ve Pasifik Okyanusu ile kıyılarının bütün diplomatik, ekonomik ve ticari tarihi mücadelenin geliştiğine ve Amerika ile Japonya arasındaki savaşı kaçınılmaz hale getirdiğine dair çok kesin işaretler sunuyor) üç yıldır karşı karşıya olduğumuz bir duruma

geri dönüyoruz: Biz, kendimizden askeri anlamda çok daha güçlü emperyalist güçler tarafından çevrili olan, Sovyet Cumhuriyeti'ne karşı nefreti arttırmak için her türlü ajitasyon ve propaganda aracından yararlanan ve kendi tabirleriyle askeri müdahale, yani Sovyet iktidarını boğazlama fırsatını asla kaçırmayacak olan bir sosyalist cumhuriyetiz.

Bunu hatırda tutarak, son üç yılın tarihini Sovyet Cumhuriyeti'nin uluslararası durumu açısından değerlendirdiğimizde şunu görürüz: Bizim beyaz muhafızlarımız tarafından desteklenmiş olan eşi görülmedik güçte bir ittifak olan İtilaf devletlerine karşı direnebilmiş ve dahası bu güçleri alt edebilmiş olmamızın tek sebebi, bu güçler arasında birliğin olmamasıydı. Bu zamana kadar zaferler elde ettiysek bunun tek sebebi, emperyalist güçler arasındaki çarpıcı uyumsuzluktur ve bu huzursuzluğun taraflar arasında arızi ve iç bir tartışma değil, toprakta özel mülkiyete ve sermayeye dayalı olduğundan Sovyetlere karşı güçlerini birleştirme çabaları başarısızlıkla sonuçlanan yıkıcı bir siyasi çizgal izlemeleri kaçınılmaz emperyalist devletler arasındaki derin ve yok edilemez bir çelişki olmasıdır. Mesela, Japonya'yı alalım. Neredeyse bütün Sibirya'yı denetimi altında bulunduran Japonya, Kolçak'a istediği an yardım edebilirdi. Bunu yapmamış olmasının esas sebebi, çıkarlarının Amerika'nın çıkarlarından kökten farklı olmasıydı ve bu yüzden ABD sermayesinin ekmeğine yağ sürmek istemedi. Bu zayıflığı bildiğimizden, elbette, Amerika ile Japonya arasındaki bu husumetten kendi gücümüzü arttırmak ve Japonya ile Amerika arasında bize karşı herhangi bir anlaşma yapılması ihtimalini ertelemek üzere yararlanmak dışında bir politika izleyemezdik; bu tür bir anlaşma ihtimaline dair bir örnek var da üstelik: Amerikan gazeteleri Kolçak'ı desteklemeyi vaat eden bütün ülkeler arasında bir anlaşma metni yayınladılar.

Elbette bu anlaşma suya düştü, ama ilk fırsatta yeniden böyle bir girişimde bulunulması ihtimal dışı değildir. Komünist hareket ne kadar derine yayılır ve güçlenirse, cumhuriyetimizi boğazlama amacını taşıyan yeni girişimlerin sayısı da o kadar artacaktır. Emperyalist güçler arasındaki çelişkilerden bir anlaşmaya varılmasını engellemek ya da böyle bir anlaşmayı geçici olarak imkânsız kılmak için yararlanma politikamızın sebebi budur. Üç yıldır politikalarımızın temel çizgisi bu olmuştur; bu çizgi Brest-Litovsk Antlaşması'nı olduğu kadar, Bullitt'le bir barış antlaşması ve bizim oldukça aleyhimize olan bir ateşkes antlaşmasını da imzalamamızı gerektirdi. Bu siyasal çizgi bize imtiyazlarda bulunmaya yönelik bir teklifin üzerine atlamamızı gerektiriyor. Bugün Amerika'ya Kamçatka'yı veriyoruz, ki burası zaten her halükarda bize ait değil, Japon askerlerinin kontrolünde bulunuyor. Şu anda Japonya'yla savaşacak konumda değiliz. Hiçbir deniz ya da kara gücümüzün bulunmadığı ve bir süre de bulunamayacak olan bir toprak parçasını ekonomik açıdan sömürmesi için Amerika'ya veriyoruz. Bunu yaparak Amerikan emperyalizmiyle Japon emperyalizmini ve bize en yakın olan burjuvaziyi, yani Uzakdoğu Cumhuriyeti'nden hâlâ elini çekmemiş olan Japon burjuvazisini birbirine düşürmeye çalışıyoruz.

Dolayısıyla, imtiyazlarla ilgili müzakerelerde esasen siyasal saiklerle hareket ettik. Öte yandan, son dönemdeki olaylar imtiyazlarla ilgili müzakerelerden bile kazanç elde ettiğimizi en açık şekilde göstermektedir. Henüz kimseye imtiyaz tanımadık ve Amerikan başkanı göreve gelene kadar, yani Mart'tan önce istesek de tanıyamayacağız. Ayrıca, ayrıntılar ortaya çıktığında anlaşmayı reddetme hakkımız saklıdır.

Yani, bu konuda ekonomik çıkarların ikinci sırada geldiği, imtiyazların gerçek değerinin siyasal olduğu ortaya çıkmakta-

dır. Elimize geçen gazetelerin içeriği bu işten bizim kârlı çıktığımızı göstermektedir. Vanderlip imtiyazlar planının şimdilik, yani Cumhuriyetçi Parti seçimleri kazanana kadar gizli tutulmasında ısrar etti. Biz de mektubunu ya da ön taslağın tümünü yayınlamayacağımıza söz verdik. Fakat bu tür bir sırrın uzun süre saklı kalamayacağı anlaşıldı. Vanderlip Amerika'ya döner dönmez çeşit çeşit ifşaatlar yayınlandı. Seçimlerden önce Harding başkan adayıydı; şimdiyse başkan oldu. Aynı Harding, basında Vanderlip aracılığıyla Sovyetler'le temasa geçtiğine ilişkin haberleri tekzip etti. Kesin bir dille yazılmış olan tekzip metni, hemen hemen şu sözleri içeriyordu: Vanderlip'i tanımıyorum ve Sovyetler'le bir ilişiğim yok. Bu inkârın sebebi gayet açıktır. Burjuva Amerika'da seçimlerin arifesinde, Sovyetler'le anlaşma yanlısı olarak tanınmak Harding'e birkaç yüz bin oy kaybettirebilirdi ve bu yüzden, hemen Vanderlip diye birini tanımadığını belirten bir basın açıklamasında bulundu. Ama seçimler biter bitmez, Amerika'dan çok farklı türde bir bilgi gelmeye başladı. Bazı gazetelerde Vanderlip Sovyetler'le bir anlaşmayı tümüyle destekleyen yazılar yayınladı, hatta bir makalede Lenin'i Washington'la karşılaştırdı. Dolayısıyla, burjuva ülkelerde bizimle bir anlaşma yapılmasının propagandasını yürütenler var ve bu propagandacılar Sovyet elçisi ya da bazı gazeteciler değil, Vanderlip türünde en berbat türde sömürücülerin temsilcileri arasından kazanılmış kişilerdir.

Önde gelen yöneticilerin bir toplantısında size bu anlattıklarımı naklettiğimde, Vanderlip'in fabrikalarında çalışmış ve Amerika'dan henüz yeni dönmüş olan bir yoldaş dehşete düştüğünü söyledi. Vanderlip'in fabrikalarındaki kadar sömürüyü başka hiçbir yerde görmemişti, ama şimdi, bu kapitalist dolandırıcının şahsında Sovyet Rusya'yla ticari ilişkilerin kurulmasını savunan bir propagandacı kazanmıştık. Dahası, imtiyazlarla

ilgili anlaşma teklifi dışında bir şey kazanamasak bile yine de bir şeyler kazandığımızı söyleyebileceğiz. Elimize kapitalist ülkelerin Sovyet Rusya'ya karşı baharda yeni bir saldırıya girişme fikrinden vazgeçmediklerine dair bazı raporlar (elbette gizli raporlar) geçti. Birtakım kapitalist devletler ilk adımları atarken, beyaz muhafızlar da, denebilir ki, bütün ülkelerde hazırlıklar yapıyorlar. Öyleyse, bizim esas çıkarımız ticari ilişkilerin yeniden kurulmasından yanadır ve bu amaçla kapitalistlerin en azından bir kısmını yanımıza çekmemiz gerekiyor.

İngiltere'de bu mücadele uzun süredir devam ediyor. Sömürünün en katmerlisini uygulayan kapitalistlerin temsilcileri arasında Rusya'yla ticari ilişkilerin yeniden kurulmasını destekleyen insanların bulunması bile, kazanç hanemize bir şeyler eklemiştir. İngiltere'yle anlaşma -bir ticaret anlaşmasından bahsediyorum- henüz imzalanmadı. Krasin şu an Londra'da harıl harıl müzakereler yürütüyor. İngiliz hükümeti bize teklif taslağını sundu ve biz de kendi karşı taslağımızı sunduk, ama buna karşın İngiliz hükümetinin müzakereleri bilerek uzattığı ve orada ticaret anlaşmalarının sonlandırılmasmı engelleyen ve bu zamana kadar başarılı olan gerici bir askeri grubun iş başında olduğunu görüyoruz. Bizimle bu anlaşmanın imzalanması için uğraşan parti ve grupları güçlendirebilecek her şeyi desteklemek başlıca menfaatimiz ve başlıca görevimizdir. Vanderlip'in şahsında böyle bir destekçi kazanmış olmamızın sebebi, salt tesadüf ya da Vanderlip'in özellikle müteşebbis ruhlu olması ve Sibirya'yı çok iyi tanıması değildir. Bunun sebepleri çok daha derinde yatmaktadır ve elinde çok sayıda sömürge bulunduran İngiliz emperyalizminin çıkarlarının gelişimiyle alakalıdır. Amerikan emperyalizmi ile İngiliz emperyalizmi arasındaki bu anlaşmazlığın kökü derinlerdedir ve bu anlaşmazlığı temel almak bizim açımızdan zorunlu bir görevdir.

Vanderlip'in Sibirya konusunda özellikle bilgi sahibi olduğundan bahsetmiştim. Çiçerin yoldaş görüşmelerimiz sonlanana yakın, Vanderlip'in Batı Avrupa'daki faaliyetleri üzerinde müthiş bir etkide bulunacağı düşüncesiyle, kendisini misafir etmemiz gerektiğine dikkat çekti. Elbette böyle bir kapitalist düzenbazla konuşacak olmak pek de hoş bir durum değildi, ama neticede merhum Mirbach'la bile görev icabı çok nazikçe konuşmak zorunda kalmışlığım var, o yüzden Vanderlip'le konuşmaktan yana hiçbir korkum yoktu. İlginçtir, Vanderlip'le aramızda geçen her türlü hoşbeşten sonra, kendisi şaka yapmaya ve bana Amerikalıların gerçek birer icraat adamı olduğunu ve kendi gözleriyle görmeden asla bir şeye inanmayacaklarını anlatmaya başlayınca, ben de yarı şaka yarı ciddi dedim ki, "Artık kendi gözlerinizle Sovyet Rusya'da işlerin ne kadar iyi olduğunu görebilir ve aynısını Amerika'da da uygulayabilirsiniz" O da cevabını İngilizce değil, Rusça olarak verdi: "*Mozhet byt.*" [Kim bilir.] Ben, "Aa, siz Rusça da mı biliyorsunuz?" diyince, şöyle cevap verdi: "Uzun zaman önce Sibirya'da beş bin kilometre seyahat etmiştim ve bu ülke çok ilgimi çekmişti." Vanderlip'le bu komik sohbetimiz onun giderayak söylediği şu sözlerle noktalandı: "Evet, Mr. Lenin'in boynuzları olmadığı doğru. Bunu Amerika'daki arkadaşlarıma anlatacağım. Avrupa basınında, Sovyetler'in asla ilişki kurulamayacak bir canavar olduğuna dair başka haberler çıkmasaydı bu söylediğine yalnızca gülüp geçerdik. Bizimle ticari ilişkilerin yeniden kurulmasını savunan Vanderlip'in şahsında bir teşebbüste bulunmuş olduk.

Japon basınında, Japon ticaret çevrelerinde olağanüstü bir telaşın görüldüğünden bahsetmeyen tek bir habere rastlayamazsınız. Japon kamuoyu asla kendi çıkarlarına aykırı hareket etmeyeceklerini ve Sovyet Rusya'da imtiyazlara karşı olduklarını söylüyorlar. Kısacası, Japonya ile Amerika arasında düşmanlığın

korkunç şekilde arttığını ve dolayısıyla hem Japonya'nın hem de Amerika'nın üzerimizdeki baskısının azaldığını görüyoruz.

Moskova'da bu gerçekten bahsetmek durumunda kaldığım toplantıda, şöyle bir soru geldi: "Görünen o ki," diye yazıyordu yoldaşlardan biri, "Japonya ile Amerika'yı savaşa sürüklüyoruz, ama savaşı verecek olan neticede işçi ve köylüler olacak. Emperyalist güçlerden bahsediyor olsak da, iki devleti savaşa sürüklemek ve işçilerin kanının dökülmesine sebep olmak biz sosyalistlere yakışır mı?" Cevaben dedim ki: "Eğer gerçekten de işçi ve köylüleri savaşa sürüklüyor olsaydık bu hakikaten de bir suç olurdu. Fakat bizim bütün siyasetimiz ve propagandamız savaşa son verilmesi üzerine kuruludur ve hiçbir şekilde devletleri savaşa sürükleme amacı gütmemektedir. Deneyimlerimiz daimi savaştan kurtulmanın yegâne yolunun sosyalist devrim olduğunu yeterince kanıtlamıştır. Dolayısıyla bizim politikamız başkalarını savaşa sürüklemek değildir. Biz Japonya ile Amerika arasında bir savaşı dolaylı ya da dolaysız olarak meşrulaştıracak bir şey yapmadık. Bütün propagandamız ve bütün gazete yazılarımız Amerika ile Japonya arasındaki bir savaşın 1914'te İngilizlerle Almanlar arasındaki savaş kadar emperyalist bir savaş olacağını ve sosyalistlerin kendi ülkelerini savunmayı değil, kapitalistlerin iktidarını alt etmeyi düşünmeleri gerektiğini anlatmak üzerine kuruludur; sosyalistlerin düşünmesi gereken şey işçi devrimidir. Devrimi hızlandırmak için elinden geleni yapan, ama emperyalist haydutların saldırısına maruz kalan zayıf bir sosyalist cumhuriyet olan bize karşı birleşmelerini daha da zorlaştırmak için emperyalist haydutlar arasındaki çekişmelerden yararlanmak bizim açımızdan doğru bir politika mıdır? Elbette, doğru bir politikadır. Biz dört yıldır bu politikayı uyguluyoruz. Brest-Litovsk Antlaşması bu politikanın başlıca ifadesiydi. Alman em-

peryalistleri direniş sunarken, biz henüz Kızıl Ordu'yu bile kurmadığımız dönemde emperyalistler arasındaki çelişkilerden yararlanarak ayakta kalmayı başardık."

İşte, Kamçatka imtiyazları konusundaki politikamız böyle bir bağlamda ortaya çıktı. Bu imtiyaz türü oldukça istisnaidir. Diğer imtiyazların nasıl şekillendiğinden daha sonra bahsedeceğim. Şimdilik sorunun siyasal yönünü ele alacağım. Şu hususa dikkat çekmekte yarar var: Japonya ile Amerika arasındaki ilişkiler, imtiyazlar önermenin ya da bunları bir tahrik olarak kullanmanın neden yararımıza olduğunu göstermektedir. İmtiyazlar barışçıl anlaşmaların bir bakıma yeniden kurulması, ticari ilişkilerin yeniden hayata geçmesi anlamına geliyor; bizim ihtiyaç duyduğumuz makineleri doğrudan ve kapsamlı şekilde satın alma imkânımız bulunduğu anlamına geliyor. Bütün çabalarımızı bunu başarmaya odaklamalıyız. Bu iş henüz başarılmış değildir.

İngiltere'yle ticari ilişkilerin yeniden kurulması hakkındaki soruyu yönelten yoldaş, bu ülkeyle anlaşmanın neden askıya alındığını bilmek istediğini söyledi. Anlaşmanın gecikmiş olmasının sebebi, İngiliz hükümetinin kararsız davranmış olmasıdır. İngiltere'de ticaret ve sanayi burjuvazisinin büyük kısmı ilişkilerin yeniden kurulmasından yanadır ve her türlü savaş hamlesinin muazzam riskler almak ve devrimi hızlandırmak anlamına geleceğini açıkça anlamış durumdadır. Varşova'ya ilerlediğimiz sırada İngiliz hükümetinin bize ültimatom verip, donanmasını Petrograd üzerine salma tehdidinde bulunduğunu hatırlarsınız. O dönemde bütün İngiltere'de Eylem Komiteleri'nin sökün ettiğini ve İngiliz işçi sınıfının Menşevik önderlerinin savaşa karşı olduklarını ve asla savaşa izin vermeyeceklerini söylediklerini hatırlarsınız. Diğer yandan, İngiliz burjuvazisinin gerici kanadı ve saraydaki askeri klik savaşın devam etmesini istiyor. Ticaret anlaşmasının ertelenmesini kuşkusuz

bu kesimlerin nüfuzuna bağlamak gerekir. Konudan çok uzaklaşmış olacağımız için, İngiltere'yle bu ticari ilişkilerin ya da İngiltere'yle ticari ilişkiler üzerine bu anlaşmanın bütün ayrıntılarına girmeyeceğim. Bu hassas sorun yakın dönemde parti Merkez Komitesi'nde enine boyuna tartışıldı. Bu konuya tekrar tekrar döndük ve bu konudaki politikamızın başlıca niteliği en ileri derecede uyum olmuştur. Şu an amacımız daha düzenli ticarete başlamak ve ülke ekonomisini eski haline döndürme amaçlı kapsamlı planımız için gerekli makineleri olabildiğince çabuk satın alabilmek için İngiltere'yle bir ticaret anlaşması yapmaktır. Bunu ne kadar çabuk yaparsak, kapitalist ülkelerden ekonomik açıdan bağımsızlaşma temelimiz o kadar güçlü olacaktır. Şu anda Rusya'nın silahlı işgalinden yana dilleri yanmış olduğu için hemen savaşa girişmeyi göze alamıyorlar. Azami imtiyazlar pahasına da olsa, ticari ilişkiler kurmak adına fırsat bu fırsat deyip elimizden gelen çabayı göstermeliyiz, zira emperyalist güçlerle kalıcı ticari ilişkiler kurabileceğimize bir an olsun inanmıyoruz; bu ancak geçici bir soluklanma evresi olacaktır. Devrimler ve büyük ihtilaflar tarihinin deneyimi bize savaşların, birden çok savaşın kaçınılmaz olduğunu öğretiyor. Kapitalist ülkelerin yanı sıra bir Sovyet Cumhuriyeti'nin - kapitalist ülkeler tarafından çevrili bir Sovyet Cumhuriyeti'nin- varlığı kapitalistler açısından o kadar dayanılmazdır ki, yeniden savaşa tutuşmak için hiçbir fırsatı kaçırmayacaklarına emin olabiliriz. Halklar emperyalist savaştan bezmiştir ve savaş devam ettiği takdirde öfkelerini göstereceklerі tehdidinde bulunmaktadırlar, ama kapitalistlerin birkaç yıl içinde yeniden savaşa girişmeleri ihtimali dışlanamaz. İşte bu yüzden fırsattan (ki böyle bir fırsat var) yararlanmak için elimizden gelen çabayı göstermeli ve ticaret anlaşmalarını imzalamalıyız. Burada şunu söyleyebilirim (bu söylediklerim kayıt dışıdır), Komünist

Enternasyonal'in bir hükümet kurumu olmadığı konusundaki sağlam duruşunuz sayesinde nihayetinde bizim üstün çıkacağımızı düşünüyorum. İngiliz burjuvazisinin Üçüncü Enternasyonal'e karşı ayaklanmanın saçmalığını fark etmek zorunda kalacak olması bakımından bu çok daha muhtemeldir. Üçüncü Enternasyonal Mart 1919'da kuruldu. İkinci Kongresi ise teklif edilen şartlar bütün ülkelerde açıkça bilindikten sonra Temmuz 1920'de Moskova'da toplandı. Komünist Enternasyonal'e iltihak etmek için açıktan bir mücadele devam ediyor. Komünist partilerin kurulması için örgütsel temeller her yerde mevcuttur. Bu koşullar altında, Komünist Enternasyonal'i dağıtmamız için ciddi bir ültimatom girişiminde bulunulması kesinlikle kabul edilemez. Fakat mesclcye yapılan vurgu, sorunun düğüm noktasını ve siyasal çizgimizde onları neyin rahatsız ettiğini göstermektedir. Gerçi bu olmasa bile, siyasal çizgimizde onların hoşuna gitmeyen şeyin ne olduğunu biz biliyoruz. Doğu sorunu bir parti toplantısında konuşulabilecek bir başka konudur ve İngiltere'yi telaşa düşürmektedir. İngiltere, Doğu'da kendi çıkarları hilafına hiçbir şey yapmayacağımıza dair güvence istiyor. Biz bu tür bir yükümlülüğe girmemeye razıyız ve hazırız. Örnek olarak Doğu Halkları Kongresi'nin, bir komünist kongrenin Rusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Federasyonu'nda değil, Bakû'de, yani bağımsız bir cumhuriyet olan Azerbaycan'da gerçekleşmiş olmasını verebilirim. İngiliz hükümeti bizi İngiltere'nin çıkarlarına aykırı bir şcy yapmakla suçlayamayacak. Anayasamızdan bihaber oldukları için kimi zaman Azerbaycan Cumhuriyeti'ni Sovyet Rusya Cumhuriyeti'yle karıştırıyorlar. Yasalarımız bu konuda kesin ve açıktır; İngiliz bakanlarının yanlış yorumlarını çürütmek kolay olacaktır. Fakat yine de bu konuda farklılıklar vardır ve Krasin bu iki hassas konuda ilgili bakanlarla temas halindedir.

Polonya'nın tam bir hezimet tehdidiyle karşı karşıya olduğu ve Kızıl Ordu'nun karşısında dağılmak üzere olduğu Temmuz ayında İngiltere tarafından bize bir anlaşma metni sunulmuştu ve bu anlaşmada, esasen, Doğu'da İngiltere'nin çıkarlarına aykırı olarak resmi propaganda yürütmeyeceğimize ya da herhangi bir şey yapmayacağımıza dair güvence vermemiz gerektiği yazıyordu. Bu sonraki bir siyasal konferansta halledilecekti, ama o sırada belli bir ticaret anlaşması imzalıyorlardı. Bunu imzalayıp imzalamayacağımızı sordular, biz de imzalayacağımızı söyledik. Bugün de böyle bir anlaşma olsa, yine imzalarız diyoruz. Siyasal konferans İngiltere'nin Doğu'daki çıkarlarını somut bir şekilde belirleyecek. Bizim de Doğu'da belli çıkarlarımız var ve ihtiyaç hâsıl olduğunda biz de bunları açıkça ortaya koyacağız. İngiltere Temmuz'daki teklifini geri çektiğini açıkça söyleyemiyor ve dolayısıyla meseleyi kasıtlı olarak uzatarak müzakereler hakkındaki gerçekleri kendi halkından gizliyor. Müzakerelerin sonucu belirsizdir, bir anlaşma imzalanacağını garanti edemeyiz. İngiltere'de çok güçlü olan saray ve ordu hizbi anlaşmaya karşıdır. Fakat biz azami imtiyaz öneriyoruz ve bir ticaret anlaşması imzalamanın ve demiryollarının (yani, lokomotiflerin) ve sanayinin yeniden işler hale gelmesi ve elektriklendirme için gerekli malzemelerden bazılarını mümkün olduğunca hızlı bir şekilde satın almanın çıkarımıza olduğuna inanıyoruz. Bu bizim açımızdan her şeyden daha önemlidir. Bunu başardığımız takdirde, birkaç yıl içinde o kadar güçlü hale geliriz ki en kötüsü olsa ve birkaç yıl içinde askeri müdahaleyle karşılaşsak bile, o zaman bugünkünden daha güçlü olacağımız için üstesinden geliriz. Merkez Komite olarak, İngiltere'ye azami imtiyaz tanınmasını savunuyoruz. Eğer bu baylar bizi sözümüzü çiğnerken yakalayacaklarını düşünüyorlarsa, hükümetimizin resmi pro-

paganda yürütmeyeceğini ve İngiltere'nin Doğu'daki çıkarlarını ihlal etmek gibi bir niyetimiz bulunmadığını beyan ediyoruz. Eğer bundan bir yarar elde etmeyi umuyorlarsa, buyursunlar denesinler; kaybeden biz olmayacağız.

Şimdi de Fransa ile İngiltere arasındaki ilişkiler sorununu ele almak istiyorum. Karmaşık bir konu bu. Bir yandan, İngiltere ve Fransa Milletler Cemiyeti'ne mensup olduklarından birlikte hareket etmek zorundalar; diğer yandan, ne zaman bir gerilim çıksa, birlikte hareket edemediklerini görüyoruz. Kamenev yoldaş Londra'da Krasin'le birlikte müzakereler yürütürken, bunu çok açık bir şekilde görme imkânı elde ettik. Fransa Polonya'yı ve Vrangel'i desteklemek istiyordu, ama İngiliz hükümeti Fransa'yı desteklemeyeceğini açıkladı. İmtiyazlar İngiltere için Fransa'ya kıyasla daha makbuldür, zira Fransa hâlâ borçlarının geri ödeneceği hayaliyle yaşarken, İngiltere'de pratik zekâsı olan hiçbir kapitalist artık böyle bir umut taşımamaktadır. Bu açıdan da bakıldığında, İngiltere ile Fransa arasındaki ihtilaftan yararlanmak yararımızadır ve bu yüzden, siyasal bir teklif olarak İngiltere'ye imtiyaz tanınmasında ısrar etmeliyiz. Şu an Uzak Kuzey bölgesinde kereste imtiyazlarına ilişkin bir anlaşma taslağı var elimizde. İngiltere ile Fransa arasında siyasal bir birlik olmadığından, durumumuz gereği belli bir risk almamız bile zorunludur, yeter ki İngiltere ile Fransa arasında bize karşı askeri bir ittifak oluşmasını engelleyebilelim. İngiltere ile Fransa'nın destekleyeceği bize yönelik yeni bir savaş (Vrangel'e karşı savaşta olduğu gibi, tamamen bizim zaferimizle sonuçlansa bile) bizim aleyhimize muazzam bir yük demektir, zira bu savaş ekonomik gelişimimizi engelleyecek ve işçi ve köylülerin durumunu daha da kötüye götürecektir. Dolayısıyla, en az kayıp hangisiyse onu yapmaya hazır olmalıyız. Belli ki, imtiyazlardan gelen kayıplar, ekono-

mik gelişimimizdeki bir gecikmeden kaynaklanan kayıplarla ve emperyalistlerin ittifakına direnemediğimiz takdirde karşı karşıya kalacağımız binlerce işçi ve köylünün kaybıyla karşılaştırıldığında önemsizdir. İngiltere'yle imtiyazlara ilişkin müzakereler emperyalistlerin ittifakına karşı durmanın araçlarından biridir. İşte, meselenin siyasal ayağı budur.

Fakat meselenin son bir ayağı daha var: İngiltere'nin ve bütün İtilaf devletlerinin Almanya'ya karşı tutumu. Almanya'nın elektrik alanındaki teknik düzeyi Amerika'dan bile ileridir. Fakat Versay Antlaşması sonucunda dayatılan koşullar Almanya'nın varlığını imkânsız hale getirmektedir. Bu durumdan ötürü Almanya'nın Rusya'yla ittifaka itilmesi doğaldır. Rusya askerlerinin Varşova'ya yaklaşmakta olduğu sırada, bütün Almanya kaynıyordu. Almanya ile Rusya arasında, yani boğazlanmış, ama muazzam üretici güçleri harekete geçirebilecek bir ülke ile Rusya arasında kurulacak bir ittifak –bu durum Almanya'da siyasal bir altüst oluşa sebep oldu: Alman Kara Yüzleri, tıpkı Spartaküs Birliği gibi, Rusyalı Bolşeviklere yakınlık duyuyorlar. Bu gayet anlaşılır bir durum, çünkü ekonomik sebeplerden kaynaklanıyor ve bütün ekonomik durumun ve dış siyasetimizin temelini oluşturuyor.

Biz yalnız olmamıza, kapitalist dünya ise güçlü olmasına karşın, dış siyasetimizin temelinde bir yandan anlaşmazlıklardan faydalanma zorunluluğu (bütün emperyalist güçleri ezmek elbette çok güzel olurdu, ama uzunca bir süre bunu yapabilecek konumda olmayacağız) yatıyor. Varlığımız bir yandan emperyalist güçler arasındaki köklü farklılıklar bulunmasına, diğer yandan da İtilaf devletlerinin kazandığı zafere ve Versay Antlaşması'nın Alman ulusunun ezici çoğunluğunu yaşamanın mümkün olmadığı bir duruma sürüklemiş olmasına dayalıdır. Versay Antlaşması sonucunda, Almanya'nın nefes almayı ya da yağma-

lanmadığı, kendisinden geçim araçlarının zorla alınmadığı, Alman halkının açlığa ve yok oluşa mahkûm olmadığı bir durumu rüyasında bile göremeyeceği bir durum ortaya çıkmıştır; Almanya bunları hayal bile edemiyor ve bu yüzden doğal olarak tek kurtuluş yolu Sovyet Rusya'yla ittifaktan geçiyor ve yüzünü ülkemize çeviriyor. Sovyet Rusya'ya şiddetle karşı çıkıyorlar; Bolşeviklerden nefret ediyorlar ve ülkelerindeki komünistleri gerçek beyaz muhafızlar gibi kurşuna diziyorlar. Alman burjuva hükümeti Bolşeviklerden bütün benliğiyle nefret ediyor, ama öyle bir uluslararası durum var ki kendi istekleri hilafına Sovyet Rusya'yla barış yapmaya zorlanıyor. Yoldaşlar, işte uluslararası politikamızın, dış politikamızın ikinci köşetaşı budur; burjuvazinin boyunduruğunun bilincinde olan halklara, Sovyet Cumhuriyeti olmadan kurtuluşun mümkün olmadığını göstermektir. Sovyet Cumhuriyeti üç yıldır emperyalistlerin saldırılarına direndiğine göre, demek ki yalnızca ama yalnızca tek bir ülke bu emperyalist boyunduruğu parçalamakta başarılı olmuştur. Bu ülkeye 'soyguncular'ın, 'çapulcular'ın, 'haydutlar'ın, Bolşeviklerin, vs. ülkesi diyorlar. Değil mi ki bu ülke olmadan ekonomik durumu düzeltmek imkânsızdır, varsın öyle olsun!

Bugünkü gibi bir durumda imtiyazlar sorununun başka bir ayağı daha var. Elimde 23 Kasım tarihli İmtiyazlar Kararnamesi var. Bu kitapçık kongreye katılan bütün üyelere dağıtılacak. Bu kitapçığı yurtdışında da birkaç dilde yayınlamayı düşünüyoruz. İlk amacımız olabildiğince çok sayıda ülkede olabildiğince çok sayıda insanın imtiyazlar meselesine ilgi göstermesini, özellikle de en fazla ezilen ülkelerin sürece dahil olmasını sağlamaya çalışmaktır. Japonya ile Amerika arasında çok büyük çıkar farklılıkları var. Çin sorununda olsun, birtakım adalar üzerinde olsun, vs. bir türlü anlaşamıyorlar. Keza, Almanya ile İtilaf devletleri arasında da çıkar farklılıkları var. İtilaf

devletleri Almanya'yı öyle bir konuma itmiştir ki varlığı fiilen imkânsız hale gelmiştir. İtilaf devletleri Alman makinelerine ve hayvanlarına el koyduğu için Almanya'da insanlar ölüyor. Bu durum Almanya'yı Sovyet Rusya'yla uzlaşmaya itiyor. Almanya ile İtilaf devletleri arasındaki antlaşmanın ayrıntılarını bilmiyorum, ama her halükarda Almanya ile Sovyet Rusya arasında doğrudan ticari ilişkileri yasakladığı kesindir. Mesela, Alman lokomotiflerini İsveç üzerinden satın almak zorunda kaldık. Almanya'nın Nisan 1921'den önce bizimle doğrudan ticari ilişki kurması pek mümkün değildir. Fakat Almanya'yla ticari ilişkilerimizi yeniden kurma yolunda kat edilen mesafe, İtilaf devletleriyle olandan daha hızlıdır. Almanya'daki varoluş koşulları Alman halkının tamamını (buna Kara Yüzler ve kapitalistler de dahildir) Sovyet Rusya'yla ilişkiler kurmaya itiyor. Almanya'yla halihazırda belli ticari ilişkilerimiz var. Bu bağlar Almanya'ya tarımsal imtiyazlar önerdiğimiz oranda daha da sıkılaşacaktır. Dolayısıyla, projeyi hangi yöntemle hayata geçirdiğimizden bile bağımsız olarak, imtiyazları bir iktisadi yöntem olarak kullanmamız gerektiği açıktır. İmtiyazlara olan ilgi o kadar açıktır ki tek bir imtiyaz tanıyamasak ya da anlaşmalarımızın hiçbiri hayata geçmese bile (ki bu gayet mümkündür), yine de bir şeyler kazanmış olacağız ve hâlâ bu politikayı devam ettirmemiz gerekecek, çünkü bunu yapmakla emperyalist ülkelerin bize saldırmasını zorlaştırmış oluyoruz.

Bundan bağımsız olarak, bütün ezilen halklara bir avuç ülkenin açıktan ya da el altından, bilinçli ya da bilinçsiz olarak diğer halkları boğazladığını -bunun kökeninde Versay Antlaşması yatmaktadır- söylemeliyiz ve bu halklar yardım için bize bakıyorlar ve uluslararası emperyalizme karşı Sovyet Rusya'yla ittifakın ekonomik bir zorunluluk olduğunu her geçen gün daha da iyi anlıyorlar. Dolayısıyla, tarımdaki imtiyazlar eski burjuva

imtiyazlarından çok daha geniş bir kapsama sahiptir; bunlar eski kapitalist imtiyazlardan farklıdır. Alman kapitalistlerine, "Siz bize bir sürü traktör getirin, biz de size karşılığında eşsiz bakir topraklarımızı ve tahılımızı verelim," diyoruz. Bu açıdan imtiyazlar kapitalist niteliktedir, zira büyük kârlar elde etme vaadiyle sermayeyi davet ediyoruz. Bu açıdan imtiyazlar salt kapitalist bir girişimdir, ama karşılaştırılamaz derecede büyük bir öneme sahiptir, çünkü bir bütün olarak Almanya, Avusturya ve diğer ülkeler varlıklarını sürdüremiyorlar, çünkü gıda konusunda yardıma ihtiyaçları var ve ayrıca kapitalistlerin yüzde yüz ya da yüzde iki yüz kâr elde etmelerinden bağımsız olarak, bütün kitleler Bolşevik karşıtı önyargılara rağmen Bolşeviklerin tarafından tümüyle farklı uluslararası ilişkiler kurulduğunu ve bunun tüm ezilen halkların emperyalist boyunduruktan kurtulmasını mümkün kıldığını anlayabiliyorlar. İşte bu sebeple, son üç yılda elde ettiğimiz başarılar bizi önümüzdeki yıl dış siyasette daha da büyük başarılara götürecektir. Siyasal çizgimiz, emperyalizm tarafından boğazlanan kapitalist ülkeleri Sovyet Cumhuriyeti etrafında toplamaktır. İşte bu sebeple, imtiyaz teklifimiz yalnızca kapitalist bir mahiyete sahip değildir. İşte bu sebeple, uzatılan el yalnızca Alman kapitalistlerine, "Siz bize yüzlerce traktör getirin, o zaman isterseniz her rubleden yüzde üç yüz kâr elde edin," teklifini sunan bir el değildir, aynı zamanda ezilen halklara uzatılan bir eldir, gelecekteki proleter devriminin bir öznesi olan ezilen halkların bir ittifakıdır. İleri ülkelerde hâlâ var olan korku ve şüpheler, Rusya'nın sosyalist devrim riskine girebileceğini, çünkü kendi geçim araçlarını elinde bulunduran engin topraklara sahip bir ülke olduğunu, oysa onların, Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerinin bunu yapamayacakları çünkü müttefikten yoksun oldukları iddiasında gelip toplanmaktadır. Bu korku ve şüpheler temelsizdir. Biz diyoruz ki: "Artık bir

müttefikiniz var: Sovyet Rusya!" İmtiyazlar tanıdığımıza göre, bu ittifak dünya emperyalizmine karşı birlikteliği güçlendirecek bir ittifak olacaktır. Bu gerçeği gözden kaçırmamak gerekir, zira imtiyazlar politikamızın haklılığını gösterdiği gibi, imtiyazlar tanımanın bir ihtiyaç olduğunu da kanıtlamaktadır.

Şimdi de salt ekonomik içeriğe sahip birkaç hususu ele alalım. Şimdi bu hususları ele alacağım ve yasanın maddelerini okuyacağım, ama umarım buradaki yoldaşlar 23 Kasım tarihli yasayı daha öncesinde okumuşlardır. Yine de sizlere burada kısaca imtiyaz sahiplerine ödemenin ürünün bir parçasıyla yapılacağını, özel teknik ilerlemeler kaydedilmesi durumunda, ticari ayrıcalıklar tanımaya hazır olduğumuzu ve imtiyazların süresinin masrafların hacmi ve niteliğine bağlı olarak daha uzun ya da kısa olacağını hatırlatmak istiyorum. Ayrıca, yatırılan mülkiyetin kamulaştırılmayacağını ya da ona zorla el konmayacağını garanti ediyoruz.

Bu tür bir garanti olmadan özel sermaye sahipleri ve özel sermaye elbette bizimle ilişki kurmayacaktır. İlk başta anlaşma taslağında yer alan mahkemeler sorunu metinden çıkartıldı, zira bunun bizim yararımıza olmadığını gördük. Dolayısıyla, topraklarımız üzerinde yargı yetkisi hâlâ bizim elimizde bulunuyor. Bir ihtilaf durumunda, mesele bizim yargıçlarımız tarafından çözülecek. Bu çözüm de zorla el koyma değil, adli organlarımız tarafından hukuk kurallarının uygulanması olacaktır.

Anlaşmanın beşinci maddesi iş yasasıyla alakalıdır. Anlaşmanın Vanderlip'le tartışılan ilk taslağında, azgelişmiş kabilelerin yaşadığı yerlerde iş yasasının uygulanmaması yönünde bir madde hazırlanmıştı. Bu tür yerlerde hiçbir iş yasası mümkün değildir. Bu tür yerlerde iş yasasının yerini işçilere belli güvenceler tanıyan özel bir anlaşma alacaktı.

Son maddede, imtiyaz sahiplerine tek taraflı değişiklikler olmayacağına dair taahhüt veriyoruz. Bu garanti olmadığı sürece elbette imtiyazlar tanınması söz konusu olamaz. Tek taraflı olmayan değişiklikler derken ne kastedildiğiyse belirsizdir. Bunun anlamı her imtiyaz anlaşmasının metnine bağlı olacak. Bazı tarafsız devletler arabulucu olarak tayin edilebilir mesela. Bu husus farklılıklara yol açabilir ve bir imtiyazın maddelerini belirlerken belli bir esneklik bırakmaktadır. Bu arada yeri gelmişken belirteyim, kapitalist ülkelerde işçi sınıfının Menşevik önderlerinin güvenilir insanlar olarak görüldüğüne dikkat çekmemiz gerekiyor. Bu unsurlar burjuva hükümetlerde yer alıyorlar ve burjuva hükümetlerin Avrupa ülkelerindeki Menşevikler ya da sosyalist hainler gibi arabuluculara ya da hakemlere karşı çıkmaları çok zordur. Fakat ciddi bir gerilim ortaya çıktığında, Amerikalı ve Avrupalı Menşeviklerin aynı Rus Menşevikleri gibi davrandıkları, yani ne yapacaklarını bilmez bir halde, devrime karşı çıkmaya devam ediyor olmalarına karşın devrimci kitlelerin baskısına boyun eğmek zorunda kaldıkları deneyimle sabittir. Sorun hâlâ çözülmüş değildir; kararımızı peşinen vermeyeceğiz.

Okuduğum metindeki şartlara baktığınızda, kapitalist imtiyaz sahipleri ile sosyalist cumhuriyet arasındaki ekonomik ilişkilerin istikrarlı ya da kalıcı olmaktan uzak olduğunu göreceksiniz. Özel mülkiyetini ve sömürü ilişkilerini muhafaza eden bir kapitalistin sosyalist bir cumhuriyette bir yabancı olduğu açıktır. Bu gerçek, raporumdaki ana konulardan birinin temelini oluşturmaktadır: İmtiyazlar savaşın başka araçlarla sürdürülmesidir. Bu sorunu birazdan ayrıntılı olarak ele alacağım, ama öncelikle üç ana imtiyaz türüne ya da biçimine değinmek istiyorum.

Bu kitapçıkta başlıca imtiyazların bir listesini yayınladık; kitapçık için malzeme sunan ve yayına hazırlayan Ulusal Ekonomi Yüksek Konseyi'nden yoldaşlar bu imtiyazları gösteren haritalar eklediler. Bu haritalarda imtiyazların üç ana gruba ayrıldığı görülmektedir: Birincisi, Uzak Kuzey bölgelerindeki kereste imtiyazları; ikincisi, tarım alanındaki imtiyazlar; üçüncüsü de Sibirya'daki maden imtiyazları.

Rusya'nın Avrupa topraklarının uzak kuzey bölgelerinde tanınacak kereste imtiyazlarından yana ekonomik çıkarımızın ne olduğu açıktır; bu bölgede on, hatta yüz milyonlarca hektar orman arazisi var, ama biz demiryolları, üretim araçları ve işçilerin karınlarını doyurmalarını sağlayacak gıda malzemesinden yoksun olduğumuz için bu topraklardan yararlanamıyoruz, oysa büyük bir ticaret filosu olan ve keresteleri düzgün bir şekilde kesip doğrayabilecek ve bunları büyük miktarlarda ihraç edebilecek bir ülke bu ormanları kullanabilir.

Yabancı ülkelerle ticaret yapmak istiyorsak (ki istiyoruz, çünkü bunun zorunlu olduğunun farkındayız) başlıca çıkarımız kapitalist ülkelerden sanayimizi bir şekilde yeniden ayakları üzerine dikebilmemiz için zorunlu olan üretim araçlarını (lokomotifler, makineler ve elektrik teçhizatı) olabildiğince çabuk bir şekilde edinmektir, ama belki bunu bile başaramayabiliriz, çünkü fabrikalarımızın ihtiyaç duyduğu makineler tedarik edilemiyor. Kapitalistleri fazladan kâr elde edebileceklerini söyleyerek çekmeliyiz. Gelen kapitalist artı bir kâr elde edecek. Güzel, varsın artı kâr elde etsin! Biz de güçlenmemizi sağlayacak temel şeyleri elde edeceğiz; kendi ayaklarımız üzerinde sapasağlam duracağız ve ekonomik alanda da zafere ulaşacağız. En iyi makineleri, vs. elde etmek istiyorsak, bedelini ödemek zorundayız. Neyle ödeme yapacağız? Elimizde hâlâ birkaç milyon tutarında altın rezervi bulunuyor. On-yirmi yılı kapsayan Rusya'nın elek-

triklendirilmesi planına bakarsanız, bu özel planın, sanayinin yeniden ayakları üzerine dikilmesi çalışmasıyla birlikte, yaklaşık 17 milyon altın ruble gibi bir para tutacağını görürsünüz. Elektriklendirme tek başına 1 milyon altın rubleyi aşan bir doğrudan masraf gerektirecektir. Elimizdeki altın rezervleriyle bu masrafın altından kalkamayız; gıda maddeleri ihraç etmek bizim için hiç istenilir bir şey değil ve dahası tehlikeli de, çünkü daha kendi sanayimiz için yeterli gıda malzememiz yok, ama bu ihtiyacın karşılanması gerekiyor. Bu durumda bizim açımızdan ekonomik yönden en uygun imtiyaz projesi, kerestelerin çürümeye yüz tuttuğu ve tam bir kayba yol açacağı (çünkü ekonomik açıdan bu kereste rezervlerinden yararlanamıyoruz) Uzak Kuzey bölgelerindeki muazzam bir alanı kapsayan ormanlardır. Kereste dünya pazarında muazzam değere sahiptir. Ayrıca Uzak Kuzey bölgeleri siyasal açıdan da uygundur, çünkü merkezden uzak bir sınır bölgesidir. Bu imtiyaz hem ekonomik hem de siyasal açıdan uygundur ve bundan olabildiğince yararlanmamız gerekiyor. Daha önce de bahsini ettiğim Moskova Konferansı'nda, Milyutin Rusya'nın Avrupa topraklarının kuzeyindeki imtiyazlara ilişkin İngiltere'yle yürütülen müzakerelerin ilerlediğini söyledi. Bu bölgede kesilip kullanılmayı bekleyen on milyonlarca hektarlık kereste var. Eğer üç-beş milyon hektar dama modeliyle elden çıkartılırsa, teknisyenlerimizin de bu çalışmada yer alması şartını koşarak, modern işletmelerden yarar sağlama, bir şeyler öğrenme fırsatı elde ederiz; bu şekilde hem çok şey kazanırız hem de bizimle ticari ilişkiler geliştiren kapitalist güçlerin bize yönelik askeri eylemlere katılmalarını zorlaştırırız, çünkü savaş her şeyi fesheder ve savaş çıkması durumunda bütün binalara, teçhizatlara ve demiryollarına el koyarız. Başka bir deyişle, Kolçak'ların, Denikin'lerin ve diğerlerinin bize yönelik hamle yapma ihtimali görece zorlaşmış olacaktır.

İkincisi, tarımdaki imtiyazlardır. Engin ve verimli topraklara sahip olan, ama demiryollarından çok uzak olduğu için erişemediğimiz Batı Sibirya'yı istisna kabul edersek, Rusya'nın Avrupa bölgelerinde ve yalnızca Ural nehri boyunca (Tarım Komiserliğimiz gerekli adımları atmış ve İç Savaş'ın zafere ulaşmasının ardından tüm Kazak köyleri tarafından terk edilmiş olan ama ıslah edemediğimiz toprak miktarını hesaplamıştır ve bu miktar Ural Nehri boyunca en az 3 milyon hektardır) işlenmesi gereken, ama koşum hayvanı eksikliğimiz ve üretici güçlerimizin zayıflığı nedeniyle işleyemediğimiz mükemmel topraklar vardır.

Don Bölgesi'ndeki boş kalan devlet çiftlikleri yaklaşık 800 bin hektardır; bu toprağı tarıma açabilmek için muazzam miktarda koşum hayvanına ya da tarlaya sokamadığımız traktörlere ihtiyacımız var; kimi kapitalist ülkeler (bunlara acilen gıda malzemesine ihtiyaç duyan Avusturya, Almanya ve Bohemya da dâhildir) traktörlerle tarlayı işleyip, iyi bir mevsimde mükemmel bir buğday hasadı elde edebilirler. Bunu ne ölçüde gerçekleştirebileceğimizi zaman gösterecek. Şu anda biri Moskova'da, diğeri Petrograd'da olmak üzere çalışmakta olan iki traktör fabrikamız var, ama içinde bulunduğumuz zor koşullardan ötürü çok fazla traktör üretilemiyor. Traktör, eski çiftçilik yöntemlerinde köklü bir değişim gerçekleştirmenin ve işlenen toprak alanını genişletmenin en önemli araçlarından biridir. Bu tür imtiyazlarla birçok ülkeye dünya ekonomisini muazzam ölçekte geliştirebileceğimizi göstereceğiz.

Propagandamız ve barış teklifimiz başarıya ulaşmazsa ve teklifimiz kabul edilmezse, yine de yalnızca siyasal değil, aynı zamanda sosyalist açıdan da bir yarar elde edeceğiz. Kapitalist dünyada olup bitenler yalnızca zenginliğin çarçur edilmesi de-

ğil, aynı zamanda bir çılgınlık ve bir suçtur, zira bazı ülkelerde paranın durumundaki altüst oluştan ötürü, yani yenilgiye uğramış olan bazı ülkelerde para değer kaybettiğinden, satılamayan bir iaşe fazlası bulunmaktadır. Muazzam miktarda gıda malzemesi çürümeye terk edilmişken, Almanya gibi ülkelerde on milyonlarca insan açlıktan ölüyor. Bu saçmalık, kapitalizmin bu suçu bütün kapitalist ülkelerde ve Rusya'yı çevreleyen küçük ülkelerde açıkça kendisini gösteriyor. Sovyet Cumhuriyeti, kapitalist ülkelere diyor ki: "Bizde traktörlerle sürülebilecek yüz binlerce hektar verimli toprak var; sizde de traktör var, petrol var, eğitimli teknisyenler var. Kapitalist ülkelerdeki halklar da dahil olmak üzere bütün halklara, ekonominin yeniden işler hale getirilmesini ve bütün halkların açlıktan kurtuluşunu başlıca amaç haline getirmeyi teklif ediyoruz." Kapitalistler bunu anlamadıkları takdirde, kapitalist sistemin çürümüşlüğü, çılgınlığı ve cani niteliği teşhir olmuş olacaktır. Bu yalnızca propagandadan ibaret olmayacaktır: Bu, komünist bir devrim çağrısı olacaktır, zira kapitalizmin dağılmakta olduğu ve insanların ihtiyaçlarını karşılayamadığı şüpheye yer bırakmayacak şekilde görülecektir. Nitekim bu gerçek bütün halkların bilincinde giderek daha da sağlam bir yer edinmektedir. Önemsiz bir azınlık oluşturan emperyalist ülkeler gittikçe zenginleşirken, büyük çoğunluğu oluşturan diğer ülkeler fiilen yıkımın eşiğindedir. Dünya ekonomisinin baştan aşağı yeniden örgütlenmesi gerekiyor ve Sovyet Cumhuriyeti tartışılmaz derecede pratik ve gerçekleştirilebilir olan şöyle bir yeniden inşa planı sunuyor: "Kapitalizmde açlıktan kıvranıyorsunuz, oysa makine bakımından olağanüstü derecede zenginsiniz. Biz sizdeki makinelerle bizdeki hammaddeleri biraraya getirerek krizi çözebiliriz, ama kapitalistler köstek oluyorlar. Kendilerine teklifimizi kabul etmele-

rini önerdik, ama onlar geri durup planımızı baltalıyorlar." Bu da ikinci türde imtiyazdır, yani tarım ya da traktör imtiyazı.

Üçüncü tür ise maden imtiyazıdır. Bu imtiyazlar, hedeflenen her bölgenin ayrıntılarıyla birlikte Sibirya haritasında gösterilmiştir. Sibirya'nın madeni zenginliği kelimenin gerçek anlamıyla sınırsızdır ve önemli bir ilerleme kaydedilse bile biz uzun yıllar boyunca kendi başımıza bunun olsa olsa yüzde birinden yararlanabiliriz. Madenler en iyi makineleri gerektiriyor. Örneğin, bakır cevheri gibi kapitalistlerin elektrikli sanayide fazlasıyla ihtiyaç duydukları ama az miktarda sahip oldukları ürünler var. Bizimle düzenli ilişkiler kurmaya cesaret ettikleri takdirde, dünya ekonomisini yeniden canlandırmak ve dünyadaki teknolojiyi geliştirmek mümkündür.

Elbette bu imtiyazları hayata geçirmek daha zordur, yani kereste ya da tarım imtiyazlarından daha büyük zorluklar çıkarmaktadır. Tarımdaki imtiyazlar söz konusu olduğu kadarıyla, mesele kullanılan traktörlerle kısa süreli çalışmakla sınırlıdır. Kereste imtiyazları da görece kolaydır, özellikle de bizim kullanamadığımız bir alanla alakalı olduğundan; ama maden alanındaki imtiyazlar çoğu zaman demiryollarına yakın mesafede, çoğu zaman yoğun nüfuslu bölgelerdedir. Burada ciddi bir tehlike söz konusudur ve imtiyazlarla ilgili karar vermeden önce artısını eksisini iyi değerlendirmek gerekiyor. Ancak belli şartlar getirerek imtiyazları tanıyabiliriz, zira imtiyazların yeni türde bir savaş olduğuna şüphe yoktur. Kapitalistler yeni türde bir savaşa tutuşmak için geliyorlar: Bizatihi kapitalistlerin varlığı bile, çevrelerindeki sosyalist dünyaya karşı bir savaştır. Sosyalist bir devletin olduğu yerde kapitalist işletmeler, ekonomik anlamda, ticaret özgürlüğü için ve zorunlu teslimatların kaldırılması için, özel mülkiyeti kaldırmış bir cumhuriyete karşı özel

mülkiyet için verilen bir savaştır. Bu ekonomik temelde çeşitli ilişkiler (Suharevka pazarı* ile kurumlarımız arasındaki düşmanlıklara benzer türde ilişkiler) gelişmektedir. Suharevka karaborsasını kapattığımız, ama kapitalistleri davet etmekle yeni 'Suharevkalar' açtığımızı söyleyenler olabilir. Biz bu gerçeğe gözlerimizi kapamıyoruz. Diyoruz ki: Bu zamana kadar yenilmediysek, düşmanlarımız işletmelerimizi sabote etmek için her türlü yola başvururken, dışarıdan müdahalelerle içeriden sabotajlar birleşmişken zaferler kazanmayı bildiysek, o zaman bu tür şeylerle başa çıkmayı, imtiyaz sahipleri yalnızca belirli bölgelerdeyken ve belirli koşullar ve ilişkiler varken gözümüzü üzerlerinden ayırmamayı da kuşkusuz başarmalıyız. Askeri casusluğa ve kapitalist sabotajcılığa karşı mücadelede pratik deneyim sahibiyiz. Onlarla kurumlarımızda gizliden gizliye faaliyet yürütürken savaştık; kuşkusuz kapitalistler belli bir listeye göre ve belli koşullar altında davet edilirken de onlarla başa çıkmayı beceririz. Elbette bu koşulları çiğnemeye çalışacaklarını biliyoruz ve biz de bu tür ihlallere karşı savaşacağız. Fakat yoldaşlar, kapitalist temellerde imtiyazların savaş demek olduğunu da unutmayalım. Diğer ülkelerde sermayeyi devirene kadar ve sermaye bizden çok daha güçlü olduğu sürece, güçlerini her an üzerimize salabilir ve bize karşı yeni bir savaşa girişebilirler. Bu yüzden daha da güçlenmeli, bunu yapabilmek için de büyük ölçekli sanayiyi geliştirmeli ve ulaşım sistemimizi işler hale getirmeliyiz. Bunu yapmakla risk aldığımızı biliyoruz; burada bir kez daha savaş ilişkileri, mücadele ilişkileri söz konusudur ve bizim politikalarımızı baltalamaya çalışırlarsa, biz de onlarla savaşırız. İmtiyazlar konusundaki barışçıl bir anlaşmanın kapita-

*) Moskova'nın merkezinde karaborsacılığın merkezi olarak anılan pazaryeri. (ç.n.)

listlerle barışçıl bir anlaşma olacağını düşünmek çok feci bir hata olur. Bu anlaşma savaşa dair bir anlaşmadır, ama bizim için görece daha tehlikesiz olduğu gibi, işçi ve emekçiler için de görece daha külfetsizdir, yani en iyi tankların ve silahların üzerimize salındığı dönemdekinden daha az külfetlidir. Dolayısıyla, her türlü yöntemden yararlanmalı ve ekonomik imtiyazlar pahasına, ekonomik güçlerimizi geliştirip ekonomimizi yeniden ayakları üzerine dikmeliyiz. İmtiyazlardan korkan yoldaşlarımız, “Elbette kapitalistler anlaşmalarına sadık kalmayacaklar,” diyorlar. Evet, kapitalistlerin anlaşmalarına sadık kalıp kalmayacaklarından emin olmak imkânsızdır. İmtiyazlar bir savaştır, savaş da son sözdür ve genel anlamda söylersek, sosyalist cumhuriyetin ilişkilerine ilişkin bir sözdür.

Savaş bizi her an tehdit ediyor. Polonya’da barış müzakereleri yürütüyoruz ve bir antlaşma imzalanması çok yüksek bir ihtimaldir, hatta daha kesin konuşacak olursak, çok büyük ihtimalle barış imzalanacak. Fakat Savinkov’ların ve Fransız kapitalistlerinin antlaşmayı engellemek için çalıştıklarına şüphe yoktur. Kapitalistler açısından savaş bugün olmasa bile yarın mümkündür ve üç yıllık deneyimden bir şey öğrenmemiş olsalardı, hiç kuşkusuz, bugün hemen savaşa girişirlerdi, hem de koşa koşa. İmtiyazlar belli bir risk barındırıyor; neticede imtiyazlar bir kayıptır; imtiyazlar savaşın bir devamıdır. Buna şüphe yok, ama bizim için daha avantajlı bir savaştır. Üretim araçları, lokomotifler ve makineler bakımından belli bir asgariye ulaştığımızda, ekonomik anlamda bu zamana kadar olduğumuzdan farklı olacağız ve emperyalist ülkeler bizim için daha az tehlike barındıracak.

İmtiyaz sahiplerinin çalıştırdıkları işçiler için özel koşullar yaratacağı ve onlara daha iyi kıyafetler, daha iyi ayakkabılar ve daha iyi yiyecek sağlayacağını söyleyenler var. Yokluk içinde

kıvranan ve daha uzunca bir süre yokluk çekmek zorunda olan işçilerimiz arasında başvuracakları propaganda bu olacak. O zaman, işçileri yoksullukla boğuşan bir sosyalist cumhuriyetle, işçilerin mükemmel geçim araçlarına sahip oldukları kapitalist bir ada yan yana olacak. Bu korku, bu önsezi parti toplantılarımızda sık sık dile getiriliyor. Elbette böyle bir tehlike olduğu reddedilemez ve imtiyazların savaşın bir devamı olduğunu ve barış anlamına gelmediğini gösteriyor. Biz bu zamana kadar çok daha büyük yokluklar çektik, ama kapitalist ülkelerdeki işçilerin her şeye rağmen, Rusya'da kendilerini bekleyen koşulların çok daha kötü olduğunu bile bile ülkemize geldiklerini gördük. O zaman kuşkusuz bu tür bir propagandaya karşı biz de karşı propagandayla kendimizi savunabiliyor olmalıyız; elbette kapitalizmin bazı işçilere daha iyi koşullar sağlayabileceğini, ama bunun geri kalan işçilerin koşullarını iyileştirmeyeceğini işçilere gösterebiliyor olmamız gerekir. Son olarak, burjuva Amerika ve Avrupa'yla her temasa geçtiğimizde neden kazanan onlar değil de hep biz olduk? Neden bugüne kadar biz onlara değil de, onlar bize heyet göndermekten korktular? Bu zamana kadar gelen heyetler esasen Menşevik unsurlardan oluşmasına ve üstelik ziyaretleri kısa sürmüş olmasına karşın, her seferinde gelenlerin en azından küçük bir kısmını yanımıza çekmeyi başardık. Hakikati işçilere açıklayamamaktan korkmamız mı gerekiyor?! Bu tür korkularımız varsa, eğer bu tür kaygıları doğrudan çıkarlarımızın (ki imtiyazlar söz konusu olduğu oranda en önemli mesele budur) önüne koyuyorsak, o zaman halimiz yaman demektir. Köylülerimiz ve işçilerimiz hâlâ güç durumdalar ve durumlarının iyileştirilmesi şarttır. Bu konuda hiç kimsenin şüphesi olamaz. İmtiyazlar politikasının savaşın bir devamı olduğu konusunda uzlaşacağımızı düşünüyorum, ama kapi-

talist düşmanlar tarafından çevrili olan yalıtılmış bir sosyalist cumhuriyeti ayakta tutmayı başarmanın, çevresindeki kapitalist düşmanlardan çok çok daha zayıf olan bir cumhuriyetin bekasını sağlamanın ve bu suretle düşmanlarımızın bize karşı mücadelede kendi aralarında bir ittifak oluşturmaları ihtimalini tümüyle ortadan kaldırmanın ve politikalarına taş koyup zafere ulaşmalarına fırsat vermemenin görevimiz olduğu konusunda da anlaşmamız gerekiyor. Rusya ekonomisini yeniden ayakları üzerine dikmek için gerekli makineleri ve fonları sağlamakla yükümlüyüz; bunu sağladığımızda, kendi ayaklarımız üzerinde o kadar sağlam bir şekilde duracağız ki hiçbir kapitalist düşman bizi korkutup sindiremeyecek. Burada genel hatlarıyla izah ettiğim imtiyazlar konusundaki politikamızda, bize rehberlik eden bakış açısı budur.

İlk kez 1921'de *Sekizinci Tüm-Rusya Sovyetleri Kongresi Tutanakları* adlı kitapta yayınlandı;
Collected Works, Cilt 31, s. 463-486.

SEKİZİNCİ TÜM-RUSYA SOVYETLERİ KONGRESİ'NDE HALK KONSEYİ'NİN ÇALIŞMALARI ÜZERİNE RAPOR HAKKINDAKİ TARTIŞMAYA CEVAP

23 Aralık 1920

(*alkışlar*) Yoldaşlar, konuşmamı biraz önce dinlediğiniz konuşmalar ve beyanlar üzerine birkaç sözle sınırlamak zorundayım. Aldığım notlardan biri şaşkınlığını dile getiriyor ve Sovyetler Kongresi'nin bu tür beyanları ve konuşmaları dinlemesinin ne anlamı olduğunu soruyor. Sanırım birçoğunuz bu görüşe katılmayacaktır. Şu an belki de çok popüler olan -biraz önce bazı kesimleri konuşmuş olan belli partilerin koyduğu şekliyle- bazı sloganların mevcut siyasal durumda nerelere varabileceğini hatırlamak kuşkusuz çok yararlıdır. Örneğin, Menşevik Parti'nin ya da daha doğru bir tabirle, bu partinin belli bir kesiminin temsilcisinin nasıl akıl yürüttüğünü ele alalım. Halen eski sıfatlarını koruyan Menşevik Parti'nin ve

Sosyalist-Devrimcilerin sürekli saf değiştiren farklı parçalardan müteşekkil bir küme olması ve bu niteliğin onları isteyerek ya da istemeyerek, bilinçli ya da bilinçsiz olarak uluslararası emperyalizmin suç ortaklarına dönüştürmesi bizim suçumuz değil. Bu kongredeki beyanları ve konuşmalarından bunu açıkça görebiliriz.

Örneğin, ben yeni bir savaş döneminin yaklaştığına dair yeni bir teori ortaya attığım için eleştirildim. Bildirilerimin temelinde ne olduğunu göstermek için tarihte çok gerilere gitmemize gerek yok. Vrangel'in işini daha yeni bitirdik; ama Vrangel'in askerleri bir yerde, cumhuriyetimizin sınırlarından çok uzakta olmayan bir yerde mevzilenmiş, zaman kolluyorlar. Dolayısıyla, bizi sürekli tehdit eden ve dünya emperyalizmi var olduğu sürece hep tehdit edecek olan tehlikeyi unutan biri, kurduğumuz emekçi cumhuriyetini de unutmuş demektir. Gizli diplomasi yürüttüğümüzü söylemek; tepemizde hâlâ kılıç sallanırken, yaptığımız yüzlerce teklife ve vermeye hazır olduğumuz inanılmaz tavizlere rağmen şu âna kadar büyük güçlerden birinin bile bizimle barış antlaşmasına yanaşmamış olduğu bir dönemde, bizim yalnızca savunma savaşı vermemiz gerektiğini söylemek, çoktan anlamsız hale gelmiş olan küçük burjuva pasifizminin bayatlamış laflarını tekrarlamaktır. Eğer her an harekete geçmek için hazır bekleyen güçlere karşı, askeri-stratejik açıdan bakıldığında saldırgan diye nitelendirilebilecek eylemlere asla girişmeyeceğimizi söylersek, bize verilen bu akla uyarsak, bize yalnızca aptal değil aynı zamanda cani de denmesi gerekir. Bu pasifist lafların vardığı yer burasıdır. Bu laflar, düşmanlarla çevrili olan Sovyetler'in eli kolu bağlı kalacağı ve paramparça edilmek üzere dünya emperyalizminin önüne atılacağı bir duruma yol açacaktır.

Keza, proletaryanın birliğinden ve bizim bu birliği bozduğumuzdan bahsettiklerini duyuyoruz, ki böyle laflara gülmemek elde değil. Bu ülkede proletaryanın birliği hakkında çok söz edildiğini duyduk, ama şimdi, toplumsal devrim çağında proletaryanın birliğinin ancak devrimci Marksist bir parti tarafından ve diğer bütün partilere karşı amansız bir mücadele yoluyla başarılabileceğini görüyoruz. (*alkış tufanı*)

Ayrıca, bütün halkın silahlanmasından bahsediliyor; halk arasında en belirleyici türde bir sınıf mücadelesinin kızıştığı bir dönemde, eski burjuva-demokratik sloganın ABC'sinin tekrarlandığını duyuyoruz.

Dün kongremizin partili olmayan köylü delegelerinin özel ve küçük bir konferansında çok kısa süreliğine de olsa bulunma şansı elde ettim ve kırsal hayatın en yakıcı bazı sorunları hakkında, hepinizin bildiği iaşe tedariki, yokluk ve kıtlık sorunlarına ilişkin tartışmalardan çok şey öğrendim. Bu tartışmadan edindiğim en çarpıcı izlenim yoksul köylüler (gerçek emekçiler) ile *kulak*'lar ve aylaklar arasındaki mücadelenin derinliğiydi. Devrimimizin en büyük anlamı, toplumsal devrimin bu temel sorununu yalnızca teorik değil, aynı zamanda geniş ve pratik açıdan da kırsal bölgelerdeki en alt kesimlerin, siyasal açıdan en az eğitimli kitlenin, partili olmayan köylü kitlelerin gündemlerine almalarına yardımcı olmuş olmamızdır. Sovyet Rusya'nın engin topraklarındaki bütün köyler ve mezralarda insanlar, aldığımız siyasal ve ekonomik önlemlerin kime yarar sağladığını tartışıp anlıyorlar. Her yerde, en ücra köylerde bile emekçi köylüler ve *kulak*'lar sorunu herkesçe anlaşılıyor. Bazen birbirlerini çok ateşli ve hararetli bir şekilde suçluyorlar, ama ne olursa olsun meselenin içyüzünü araştırıyor ve emekçi köylülere yardım edip, onları ayakları üzerine kaldırmanın ve

küstah *kulak*'ların bütün saldırılarını püskürtmenin kesinlikle ama kesinlikle zorunlu olduğunu fark ediyorlar.

Kırsal bölgelerde sınıf mücadelesi gerçeğe dönüşmüş, köylü kitleler arasında derinlere yayılmıştır. Biz bu mücadeleyi bilinçli bir mücadeleye dönüştürmek için elimizden geleni yapıyoruz. Bütün bunlardan sonra, bir 'Enternasyonal'in önderleri karşımıza çıkıp, halkı silahlandırmaktan bahsettiğinde, insan kendisini sanki Marksizm ve sosyalizm konulu bir hazırlık sınıfında öğrenciymiş gibi hissediyor. Bütün dünyada şiddetle devam eden sınıf mücadelesini unutmak, savaşan proletaryaya karşı bütün dünyanın emperyalistlerine istemeden de olsa yardım etmek demektir. Halkın silahlandırılması düşmanlarımızın sloganıdır; biz silahlı bir sınıf temelinde yükseliyoruz, zafere bu temelde ulaştık ve bundan sonra da hep bu temelde ulaşacağız. (*alkış tufanı*)

Menşeviklerin ve Sosyalist-Devrimcilerin temsilcileri özel bir referandum yapmadan imtiyazlarda bulunmak gibi bir şeyi nasıl düşünebildiğimizi ve neden ekonomi siyasetimizin temeline emek eşitliğini oturtmadığımızı sordular (Sosyalist-Devrimcilerin karar teklifinde bu emek eşitliğine 'emeğin egemenliği' adı verilirken, Menşeviklerin karar teklifinde anlam aktarımı yapılmış ve kır ile kent emekçileri arasında eşitlik adı verilmiştir). İyi de, 'emeğin egemenliği' hakkındaki bu laflar sendikaların proletaryanın sınıf egemenliğinden bağımsız olması için yürütülen bir ajitasyon değil de nedir? Batı Avrupa burjuva basınının tamamı, Menşeviklerle ve Sosyalist-Devrimcilerle el ele vererek, sendikaların bu 'bağımsızlığı'na ilgi ve alaka gösterip, bu konuda sızlanıyorlar.

Martov, Bağımsız Sosyal-Demokratlarm Halle Kongresi'nde Bolşeviklerin şu nefret ettiği diktatörlüğünden vareste

bir şekilde istediği her şeyi söyleme fırsatı bulduğunda ne oldu? Martov'un konuşması tadından yenmez bir parça olduğu için, birkaç gün sonra İngiltere'deki en gerici ve emperyalist gazetelerde tam metin olarak yayınlandı. Bu gazeteler Bolşeviklerin emellerini teşhir ettiği için Martov yurttaşa teşekkür ettiler. (Yeri gelmişken belirteyim, İngiltere'de hitap biçimi olarak 'yurttaş' değil, 'Mr.' lafı kullanılmaktadır.) Bize karşı dünya çapında yürütülen mücadelenin orta yerinde yapılan bu tür konuşmalar, İtilaf devletlerinin siyasetinin bir parçası değil de nedir? Elbette emeğin egemenliği, vs. hakkındaki görüşlerinizin bu şekilde sunulmasının bir küçük burjuva saçmalığı olduğunu söyleyebilirsiniz, ama aslında, tekrarlayacak olursam, bunlar -ne eksik ne fazla- İtilaf devletlerinin siyasetinin bir parçasıdır, başka bir şey değil. Yarın, buraya İtilaf devletlerinin bir temsilcisi gelse, konuşmanız bütün kapitalist ülkelere yollanacak ve orada milyonlarca nüsha halinde basılacaktır. Böylece Dan yurttaş, konuşmanız, Avrupalı işçilerin siyasal açıdan bilinçli olmayan kesimini yanlış yönlendirip, aldatabilecektir.

Dan yurttaşın iddiasına göre, ben çalışma disiplininden bahsederken, yalnızca zora başvurulmasını savunuyormuşum. Sosyalist-Devrimci Parti'nin temsilcisiyse daha da açık konuştu ve benim iknaya dayalı zorlamayı savunduğumu söyledi. Oysa bizim bütün politikamız buna verilmiş açık bir cevaptır. Biz hiç hata yapmadığımızı iddia etmiyoruz. Ama siz de bir zahmet, bizim yaptığımız bu hataları belirleyin ve nasıl daha iyi yapılacağını gösterin. Ne Menşevikler ne de Sosyalist-Devrimcilerden şöyle sözler duyuyoruz: "İşte yokluk, işte köylüler ve işçiler arasında yoksulluk; işte yoksulluktan kurtulmanın yolu..." Hayır, onlar asla bu tür bir şey söylemiyor-

lar. Onların tek söyledikleri, bizim zora başvurduğumuz. Evet, bu reddedilemez. Ama size soruyoruz, Dan yurttaş: Siz zora karşı mısınız, değil misiniz? Meselenin özü, meselenin düğüm noktası budur. Bize kesin bir cevap verin: Evet mi, hayır mı? Siz 'ne evet ne hayır' cevabını veriyorsunuz.

Gördüğünüz gibi, yalnızca emeğin egemenliğinden bahsetmekle, köylülerin özgürlüğünü çiğnediğimizi söylemekle yetinmek istiyorlar. Peki, kimdir köylü? Sovyet anayasamız köylülerin emekçi, çalışan kitleler olduğunu yazmıyor mu? Biz emekçi köylülere saygı duyuyoruz ve onları işçilerin dengi ve kardeşi olarak görüyoruz. Bu köylüler olmadan Sovyet politikamızın bir adım bile ilerletilmesi mümkün değildir. Emekçi köylülük ile işçiler arasında kardeşçe bir anlayış vardır. Ama köylüler arasında bir başka unsur daha var ki bu unsur engin bir 'Suharevka' oluşturmaktadır. Her toplantıda, partili olmayan insanların biraraya geldikleri toplantılarda bile dikkatli bir incelemenin ardından bunun görülebileceğini umuyorum. Spekülatör köylüler emekçi kitleleri mi temsil ediyorlar? Kırsal bölgelerde ekonomik sorunların özü budur. Küçük mülk sahibi olan köylüler ile işçiler iki ayrı sınıf oluştururlar ve küçük ölçekli üretimin temelini kaldırıp, yerine, raporumda da dikkat çekmiş olduğum gibi, devasa, büyük ölçekli bir makineli üretim koyduğumuzda bu iki sınıf arasındaki ayrımı kaldırmış olacağız. Ekonomik açıdan bu kaçınılmazdır, ama burada konuşan Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler bütün köylüler ile işçiler arasında emek eşitliği gibi ipe sapa gelmez laflar sarf ettiler. Bunlar laf-ı güzaftır, iktisadi açıdan bakıldığında tam bir safsatadır ve bilimsel Marksizme aykırıdır. Sibirya ve Gürcistan'daki devrimimizi alın, uluslararası devrim deneyimini alın, o zaman, emek eşitliği hakkında ettiğiniz yankı

uyandırıcı sözlerin yanlış olduğunu kendi kendinize de anlayacaksınız. Bu slogan, burjuvazinin bize karşı yürüttüğü siyasetin özlü bir parçasıdır, o kadar.

Dan'ın burada dile getirdiği iddiaya göre, Çeka dairelerinde Menşeviklerin Ekim affına dahil edilmeyeceklerine dair bir belge varmış; Dan yurttaş buradan hareketle, Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu Başkanlığı'nı Çeka'nın yönlendirdiği ve yönettiği sonucunu çıkarıyor. İktidarda olan bir parti olarak böyle bir şeye inanmamız beklenebilir mi? Burada bütün delegelerin yüzde 70-80'ini oluşturan komünistler, Çeka'nın başında Cerjinski yoldaşın, yani Merkez Yürütme Kurulu'nun ve parti Merkez Komitesi'nin bir üyesinin bulunduğunu ve Tüm-Merkez Yürütme Kurulu Başkanlığı'nda parti Merkez Komitemizden altı üyenin yer aldığını bilmiyorlar mı? Bu koşullar altında, Merkez Yürütme Kurulu Başkanlığı'nı Çeka Başkanlığı'nın ya da Harekât Daire Başkanlığı'nın yönlendirip yönettiğine inanmak için hiçbir haklı gerekçe yoktur. Bu tamamen saçmadır. Elbette burada önemsenecek bir şey yoktur ve Menşevik Parti temsilcisi resmen bir komedi sergilemektedir. Fakat ben birkaç gün içinde Batı Avrupa'da ya da Amerika'da yarım milyon ya da bir milyon nüsha halinde yayınlanacak bir burjuva gazetesini almanızı isterim. Orada kalın harflerle, "Dan yurttaş, Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu Başkanlığı'nı Çeka'nın yönlendirip yönlendirdiğini teşhir etti" haberini bulacaksınız.

İlk kez 1921'de *Sekizinci Tüm-Rusya Sovyetleri Kongresi Tutanakları*'nda yayınlandı;
Collected Works, Cilt 31, s. 519-524.

SEKİZİNCİ TÜM-RUSYA SOVYETLERİ KONGRESİ'NDE RKP (B) GRUBUNUN TOPLANTISINDA YAPILAN KONUŞMA

24 Aralık 1920

Yoldaşlar, öncelikle zor sorununda dile getirilen yanlış görüşler hakkında size birkaç söz söylemek istiyorum. Bu yanlış yorumu ortaya koymak için Sekizinci Kongre'nin tutanaklarından üç satır okumak istiyorum.*

Zora karşı çıkmak için dile getirilen görüş tümüyle komünler sorunuyla bağlantılıydı. Kanaatimce, bu alanda en ufak bir şiddet bile zararlı olacaktır. Bu görüşü (yani, komünler kurarken zora başvurmanın aptalca olduğu görüşünü) genel olarak ikna ve zorlama sorununa uygulamaya çalışanlar

---

*) Kastedilen cümle şudur: "Orta köylülere karşı zora başvurulması bize tarif edilemeyecek derecede zarar verecektir," (23 Mart 1919, Lenin, *Collected Works*, Cilt 29, s. 210). (ç.n.)

oldu. Bu açıkça konuyu saptırmak demektir ve yanlıştır. Sunduğumuz yasa tasarısına ve başlayan fikir alışverişine ilişkin olarak, soruna daha solcu bir eğilim kazandırma çabasının pratiklikten en uzak yaklaşım olduğunu söylemeliyim. Aşırı sola mensup olduğunu söyleyen Hanov yoldaşın teklifinde somut ya da icraata dönük hiçbir şey görmedim. Schlichter yoldaşın yasanın kabulünü erteleyip, bu işi Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu'nun bir sonraki oturumuna bırakma teklifiniyse en berbat teklif olarak değerlendiriyorum. Biz Halk Komiserleri Konseyi'ndeki üyeler olarak, esas itibariyle yerel birimlerdeki temsilcilerden oluşan Sovyetler Kongresi nihai karar alsın diye yasa tasarısını olabildiğince çabuk bir şekilde hazırlamaya çalıştık. Bu kampanyayı ilçeler düzeyinde çok geciktirme tehlikesiyle karşı karşıyayız. Kampanyayı yürütmek için bir yönergeye ihtiyacımız var. Bu tür bir yönerge hazırlamak ise en az iki-üç hafta alacaktır. Schlichter'in konuşmasında gündemin başka bir maddesi olan, Eyalet Yürütme Kurulları'nın haklarına ilişkin yaptığı tavsiyeden daha zararlı bir şey olamaz. Yasa tasarısı özü bakımından şunu öneriyor: Şu an sistemin temelini oluşturan bireysel köylü tarımına yardım etmek için pratik önlemler alınmalıdır ve bu yardım yalnızca teşvik değil, aynı zamanda zorlama biçimine bürünmelidir.

Taslağın aklımızdaki önlemlere kesin olarak işaret ettiğini söylemeliyim. 11. madde, yani en önemli olanı, Eyalet Ekim Komiteleri'nin, Tarım Halk Komiserliği'nin sevk ve idaresinde, "tarlaların makineyle işlenmesi ve otlakların iyileştirilmesiyle ilgili başlıca yöntemler, ekimler ve toprağın doğal verimliliğini koruma yöntemlerine ilişkin bağlayıcı mevzuat" yayınlayabileceğini belirtiyor. Bu mevzuatın kaynağı neresi olmalı-

dır? Yasa tasarısında, esasen daha etkili çiftçiler tarafından kullanılan yöntemlerin benimsenmesi gerektiği yazıyor. Hangi yöntemler yasayla zorunlu hale getirilmelidir? Tarımı ilerletmenin bilinen yöntemleri: Bunlar yasayla zorunlu hale getirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Sonda ise şunu okuyoruz: "Şu tür yönetmelikler ve taleplerin yürürlüğe konması yasaktır: 1) Köylü tarımında köklü bir değişikliğe yol açacak olanlar (tabii eğer bu yönetmelik ve talepler bucak kongreleri tarafından teklif edilmediyse ya da devlet söz konusu yerele ileri aletler ve üretim araçları tedarik etmediyse; 2) ortalama araçlara sahip haneler tarafından yerine getirilmesi zor olanlar; 3) risk taşıyanlar."

Bir yoldaş, Osinski yoldaşın raporundaki eksikliğin çok pratik ve ayrıntılı olmasından kaynaklandığını ve bu yüzden sorunu düzgün bir şekilde ortaya koyamadığını iddia etti. Halbuki Osinski yoldaşın raporunun en değerli özelliği, zorluğun üzerine cesaretle gitmesi ve sizlere işe koyulup, acil pratik sorunları (örneğin tohum sorunu, tohumluk tahılın tüketilmesini engellemek için gerekli önlemlerin alınması sorunu, vb.) tartışma çağrısında bulunmuş olmasıydı. Bunun Rusya'nın Avrupa kısmında gerçekleştirilmesi, son derece zengin olan Altay Bölgesi'nde olduğundan çok daha zordur, zira Altay Bölgesi'nde emir vermek anlaşılan o ki çok daha kolaydır. Orada emirler vermek çok kolaysa ve emirler vererek pratik sonuçlar elde edilebiliyorsa, o zaman her eyaletteki toprak dairesi -Altay ya da başkası- en büyük teşviki hak edecektir.

Maalesef Rusya Avrupa'sının yoksul eyaletlerinde durum böyle olmaktan uzaktır. Mevcut seferberliğin bütün görevi, kongremizin bütün görevi gibi, bu sorunu Schlihter'in ve di-

ğer yoldaşların bizi ilgilenmeye çağırdıkları genel nitelikteki bütün görüşlerden olabildiğince uzak tutmaktır. Ben sorunların daha pratik ve icraata dönük bir tarzda ortaya konmasını tercih ediyorum ve Osinski'nin meseleye yaklaşım tarzını doğru buluyorum. Tohumlar sorununu ele alalım. Tohumları korumak için bir şey yapmadığımız takdirde hepsi tüketilecek. Bunu yapmanın en pratik yolu nedir? Kamuya ait silolarda depolamak ve köylülere bürokrasiye kurban edilmeyeceğine ve düzgün bir şekilde paylaştırılacağına dair garanti vermektir. Şu anda hedefimizin bütün tarlaları ekmek için gerekli tohum miktarını devletin korumasına vermek olduğuna köylüleri ikna etmek zorundayız. Orta halli köylüyü buna kesinlikle ikna edeceğiz, çünkü bu apaçık bir zorunluluktur. Buna itiraz edilirse ve birileri Çyurupa için çalışamayacağını söylerse ve onu bir canavar gibi göstermeye çalışırsa, biz tek bir şey söylemeliyiz: "Şakayı bırakın da şu soruya dosdoğru cevap verin: Sanayiyi yeniden ayakları üzerine dikmek için sizin öneriniz nedir?" Köylülere tarımda kullanılan makineler ve aletlerden temin etmeliyiz. Eğer devlet bütün ihtiyaçları karşılayacak ve gerekli bütün tarımsal ve teknik teçhizatı sağlayacaksa, sürekli büyüyen bir fona ihtiyaç duyacaktır. Oysa biz bu konuda çok yavaş ilerliyoruz. İşte bu yüzden meseleyi devlet çiftlikleri ve kolektif çiftlikler sorunuyla karıştırmamak gerekiyor. Kolektif çiftlikler acil bir sorun değildir. Hepimizin bildiği üzere, kolektif çiftlikler hâlâ öylesine dağınık, öylesine örgütsüz, öylesine acınacak bir durumdadır ki bunlara kolektif çiftlik yerine imarethane dense yeridir. Sekizinci Tüm-Rusya Kongresi delegelerinin Halk Komiserleri Konseyi'ni ya da Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu'nu, Tüm-Rusya Tarım ve Orman İş-

çileri Sendikası'nın çalışmalarını geliştirmek için özel önlemler almaya zorlamalarına hiçbir itirazım yok. Bu meyanda, bu sendika bir kaledir, zira saflarında bize gerçek anlamıyla icraat yapan örgütçüler olma konusunda yardım edebilecek gerçek yarı-proleter unsurları birleştirmektedir.

Ne var ki mevcut yasa tasarısının amacı farklıdır. Devlet çiftliklerinin ezici çoğunluğunun mevcut durumu ortalamanın altındadır. Biz çalışmamızı bireysel köylüye dayandırmak zorundayız; bireysel köylüyü neyse o olarak almalıyız, zira belli bir süre boyunca neyse o olarak kalacaktır ve şu anda sosyalizme ve kolektifleştirmeye geçmeyi hayal etmenin hiç gereği yoktur. Genel görüşleri bırakıp, hemen bu baharda atmamız gereken ilk pratik adımları tartışmak zorundayız; sorunu yalnızca bu şekilde ortaya koymak pratik bir nitelik taşıyacaktır. Bunu yapmak için, Halk Komiserleri Konseyi tarafından hazırlandığı şekliyle bu yasayı bir an önce geçirmeli, gerekli değişiklikleri ve düzeltmeleri yapmalı ve meseleleri bir an bile olsa ertelememeliyiz.

Tarım araç gereçlerinin toplumsallaştırılmasına gelince, devlet adına hangi zorunlu yönetmeliklerin çıkartılabileceğine sanırım en iyi karar verecek olan sizlersiniz. Ben şu konuda uyarıda bulunayım. Zengin köylülerin araç gereçlerinin toplumsallaştırılması hakkını tanıyan bir yasamız zaten var. Bunun başarıyla yerine getirilebildiği bölgelerde, bu araç gereçlerin belediyeleştirilmesi bu yasaya göre tamamen serbesttir; fakat kullanılacak yöntemler her zaman ve her yerde tümüyle yerleşmiş değildir. Bu yüzden, esas amacı farklı olan bir yasaya bunu sokuşturmak, en acil görevlere ve baskının gerekli olabileceği yerlere odaklanmak yerine güçlerimizi dağıtma tehlikesine yol açacaktır. Biz bunun yerine,

bütün çabamızı kesin aciliyet gerektiren hususlara, bütün ekim planının gerçekleşmesini sağlamak için ne pahasına olursa olsun gerekli miktarda tohumun toplanmasına ve nerede emekçiler yoksullar ve orta köylüler egemense deneyimle sabit olan tarım yöntemlerini kitlesel ölçekte hayata geçirmeye odaklamalıyız. Mesele budur. Şu an bu tür önlem paketlerini ne kadar sınırlı tutarsak o kadar iyidir, çünkü birkaç önlemin hayata geçmesini sağlayarak tarımı geliştirmek için gerekli bütün makineleri doğru bir temele oturtmuş ve köylüleri tuttuğumuz yolun doğru olduğuna ikna etmiş olacağız. Ama eğer yapabileceğimizden daha fazlasının altına girersek, köylülerin gözünde kendi itibarımızı zedelemiş olacağız. Emir yağdırarak daha fazlasının yapılabileceği eyaletler varsa, kimsenin buna diyecek sözü olamaz. Yasada diyor ki: Kendi köylü deneyimlerinizi dikkate alın; hayvan ve araç gereç toplama noktasında yapabileceklerinizi gözden geçirin. Eğer eyaletlerde iyi durumda tarım araç gereçleri hâlâ mevcutsa, bu iş başarıyla yerine getirilecektir. Fakat bu açıdan durumun çok daha kötü olduğu ve köylülerin bu tür emirleri yerine getiremedikleri eyaletlerde yasayı uygulamak mümkün olmayacak ve deyim yerindeyse, yasa havada kalacaktır; bu önlemlerin önemini anlayacaklarına, köylüler hayal kırıklığına uğrayacaklardır ve beni gelecek adına en çok korkutan şey de budur. İşte bu yüzden, öncelikle mutlak anlamda temel olan şeyle, yani tohumları muhafaza etmekle işe koyulmalıyız.

Şimdi de küçük köylünün bireysel tarım faaliyetini geliştirmek için gerekli önlemlere geçelim. Bu önlemler gayet uygulanabilir niteliktedir ve hemen, enine boyuna tartışılmalı, burada karara bağlanıp yasayla zorunlu hale getirilmeli, emir ve

zor yoluyla uygulanmalıdır, ki tekrar tekrar tartışıldıktan sonra kabul edilen yasa harfiyen uygulansın. Bir an önce komiteler oluşturulmasını, rapordan sonra kongrenin plenum oturumunda resmi olarak komiteler oluşturulana kadar beklememeyi teklif ediyorum. Bu gayri-resmi komite hemen ya da hiç olmadı bugün içinde kurulabilir. Resmi komite ise sonra kurulur, ama bunu bir gün, hatta yarım gün bile ertelemek hata olacaktır. Toplamda 2.500 delegemiz var ve kanımca bu delegelerin en az onda biri birkaç yıllık çalışmanın ardından bu sorun hakkında pratik bilgiye sahiptir. Eğer 250 delegemiz varsa, yani cumhuriyetimiz dokuz tarımsal alt bölgeye ayrıldığına göre her alt bölge için 25'in üstünde delegemiz varsa, kanımca bu kadar temsilci pratik sorunları, almamız gereken somut önlemleri bir an önce tartışmak için yeterlidir.

Farklı bölgelerde tarımı ilerletmek için ne tür önlemler alınmalıdır? Belki bir alt bölgede zorunlu ekim yönünde belli adımlar atılabilir; bir diğerinde, belki daha sıkı bir düzen için (mesela, daha bu baharda Altay eyaletindeki koşulları araştırmış yoldaş tarafından teklif edilen gibi) zemin döşenebilir. Yine bir başka alt bölgede, belki tarım uzmanları ve partili olmayan köylülerin yardımıyla daha vakitli bir sürme ve tırmıklama için önlemler alınabilir. Kanımca bir an önce komiteler oluşturmalı ve bölgeleri alt bölgelere ayırmalıyız, zira aynı önlemler bütün alt bölgelerde uygulanamaz. Ayrıca, kararnamede doğrudan bahsi geçmeyen, ama yasa tasarısının en önemli kısmını oluşturan sorunların tartışılmasına yarım gün ya da bir gün ayırmalıyız. Yasada şöyle deniyor: Partili olmayan köylüleri ikna etmek için uygun önlemler alınmalıdır. Eğer bu açıdan geriden geliyorsak, o zaman şu an geliştirdiğimiz ve bu zamana kadarkinden katbekat daha güçlü ve yaygın bir şekil-

de geliştireceğimiz kitle ajitasyonuyla her bölge ve eyalet için önlemler tasarlayabiliriz; bu önlemleri başarıya ulaştırmak için çabalayacağız ve iaşe politikamızda olduğu kadar sıkı çaba göstereceğiz. İaşe politikamızda görev bu kadar karmaşık değildi: Köylülerden gıda maddelerinin belli bir miktarını bırakmalarını talep ediyorduk. Oysa burada köylünün kendi çiftliğinde devletin zorunlu gördüğü değişiklikleri yapmasını talep ediyoruz. Esas mesele bu değişiklikleri tanımlarken hata yapmamaktır. En önemli şey budur. Kurayev yoldaşın bu sorunları somut olarak ortaya koyuyor olması doğru yolda olduğunu gösteriyor; fakat buradan genel kolektifleştirme planı, devlet çiftliklerinin rolü (ki bazen çok berbat bir roldür) ve satın almalara ilişkin Marksist yaklaşım tarzı hakkındaki görüşlere sıçramak bizi doğrudan pratik görevlerden uzaklaştırıp, normalde yararlı olabilecek, ama son derece önemi haiz bir yasa geçirecek olan Sovyetler Kongresi'nde yararlı olmayan genel görüşlere geri götürür. Bu adım için zemin döşerken, Köy Sovyetleri'nin rolü ve faaliyetlerinin ne olması gerektiğini dikkatle düşünmeliyiz. Bir Köy Sovyeti'nin başkanının başvurulması gereken kişi olup olmadığını dikkatlice düşünmek zorundayız, zira köylüler arasında bu önlemlerin hayata geçirilmesinden sorumlu olan kişi esasen odur. Köy Sovyeti başkanının görevleriyle Yardım Komitesi başkanının görevlerini tek bir kişide birleştirmek yararlı olacak mıdır? Bunu bir öneri olarak ortaya atıyorum. Yerel birimlerde çalışmaya aşina olan yoldaşların bu soruna dikkatle eğilmelerini istiyorum. Yardım Komiteleri yasayla hangi önlemlerin zorunlu hale getirilmesi gerektiğini tartışmalıdırlar. Bu sorunu ele alırken partili olmayan kişilerden korkmaya gerek yok. Bütün teklifleri dikkatlice tartacağız ve kimin yanımızda, kimin karşımız-

da olduğunu öğreneceğiz. Her bucakta ve her köyde açıklık sağlanmalıdır. Talepler gayet uygulanabilir niteliktedir ve belli bir çabayla bu baharda hayata geçirilebilir. Grubun bu konferansının şimdi bitirilmesini teklif ediyorum. Genel tartışmanın sonlandığına kanaat getirince, özgül tarımsal koşulları olan farklı bölgeler için komiteler oluşturmalı ve hemen sorunu tartışmaya başlamalıyız. Pratik açıdan yapılması gereken budur ve yasa tasarısının başarısı da buna bağlıdır.

İlk kez 1930'da *Sekizinci Tüm-Rusya Sovyetleri Kongresi Tutanakları*'nda yayınlandı;
Collected Works, Cilt 31, s. 525-531.

G.M. KRJİJANOVSKİ'YE MEKTUP

19 Şubat 1921

Gizli

G.M.,

Şuna bak ve not al. Hemen gizlice geri gönder.

Milyutin plan konusunda saçma sapan şeyler yazıyor. En büyük tehlike, devlet ekonomisini planlama çalışmasının bürokratikleşmesidir.

Bu büyük bir tehlike. Milyukov bunun farkında değil.

Korkarım, soruna çok farklı yaklaşımınla *sen de bu tehlikenin farkında değilsin.*

Dilenciden farkımız yok. Aç, perişan dilencileriz.

Şu an bizim için tam, bütünlüklü, gerçek bir plan 'bürokratik bir ütopya'

Boşuna uğraşma.

Hemen, bir gün, hatta bir saat bile gecikmeden, parça parça *en önemli*, asgari sayıda işletmeyi seç ve *bunları ayakları üzerine dik*.

Raporundan önce bunları yüz yüze konuşalım. *Bir daha düşün.*

Lenin

İlk kez 1924'te Krjijanovski'nin *Tovaroobmen i planovaya rabota* adlı kitabında yayınlandı;
tam metin halinde 1928'de yayınlandı;
Collected Works, Cilt 35, s. 475.

RKP (B) ONUNCU KONGRESİ'NE SUNULAN ARTI TAHILA ZORLA EL KONMASI YERİNE AYNİ VERGİ UYGULAMASINA GEÇİŞ ÜZERİNE RAPOR

15 Mart 1921

Yoldaşlar, artı ürüne zorla el konması yerine vergi uygulamasına geçiş sorunu öncelikle ve esas olarak siyasal bir sorundur, zira bu sorunun özü işçi sınıfının köylülükle ilişkisidir. Biz bu sorunu gündeme getiriyoruz, çünkü aralarındaki mücadele ya da anlaşma bütün devrimin kaderini belirleyecek olan iki ana sınıfın ilişkilerini, yeni ya da sanırım daha uygun bir tabirle, daha dikkatli ve doğru bir yeniden incelemeye ve belli bir revizyona tabi tutmak zorundayız. Burada bunun sebeplerini ayrıntılı olarak ele almama gerek yok. Özellikle savaş, yıkım, terhisler ve korkunç kötü hasadın yol açtığı aşırı sefaletten kaynaklanan sebeplerin hepsini sizler çok iyi bili-

yorsunuz; köylülüğün konumunu özellikle zor ve kritik hale getirmiş olan ve proletarya saflarından burjuvazinin safına geçmesini kolaylaştıracak olan bütün koşulları biliyorsunuz.

Ben meselenin teorik önemi ya da teorik boyutu hakkında birkaç söz söyleyeyim. Nüfusun ezici çoğunluğunu küçük tarım üreticilerinin oluşturduğu bir ülkede sosyalist devrimin gerçekleşebilmesinin tek koşulu, ezici çoğunluğun sanayi ve tarımdaki ücretli işçilerden oluştuğu son derece ileri bir kapitalist ülkede gereksiz olan bir dizi özel geçiş önleminin hayata geçirilmesidir, buna şüphe yok. İleri kapitalist ülkelerde onyıllardan beridir tarımda çalışan bir ücretli tarım işçileri sınıfı vardır. Ancak böyle bir sınıf toplumsal, ekonomik ve siyasal açıdan sosyalizme doğrudan geçişe destek verebilir. Ancak bu sınıfın yeterince gelişkin olduğu ülkelerde, ülke çapında geçiş önlemleri olmadan kapitalizmden sosyalizme doğrudan geçiş mümkündür. Rusya'da durumun böyle olmadığını birçok yazımızda, bütün konuşmalarımızda ve basma verdiğimiz bütün demeçlerde vurguladık. Bunun sebebi, Rusya'da sanayi işçileri azınlıktayken, küçük çiftçilerin ezici çoğunluğu oluşturmasıdır. Böyle bir ülkede sosyalist devrimin zafere ulaşması iki koşula bağlıdır. Birincisi, bir ya da birkaç ileri ülkede sosyalist devrimin vakitlice desteğe gelmesidir. Bildiğiniz gibi, biz bu koşulu yerine getirmek için geçmişe kıyasla çok şey yaptık, fakat yaptıklarımız amacımıza ulaşmak için yeterli değildi.

İkinci koşul ise diktatörlüğü uygulayan, yani devlet iktidarını elinde tutan proletarya ile köylü nüfusun çoğunluğu arasında anlaşmadır. Anlaşma, bir dizi önlem ve geçişi de içinde barındıran çok geniş bir kavramdır. Bu noktada, propaganda ve ajitasyonumuzun açık ve dürüst olması gerektiğini söylemem gerekiyor. Siyaseti, sık sık üçkâğıtçılığa varan ucuz, kü-

çük hilelerden ibaret görenleri kesin bir dille mahkûm etmek zorundayız. Bu kişilerin hataları düzeltilmelidir. Bir sınıfı aptal yerine koyamazsınız. Son üç yılda kitleleri siyasal açıdan bilinçlendirmek için çok şey yaptık. Ama kitleler için en öğretici olan, kıyasıya yürüyen mücadeleler olmuştur. Dünya görüşümüze, onyıllardır biriktirdiğimiz devrimci deneyime ve devrimimizin derslerine uygun olarak, meseleleri açık ve yalın bir şekilde ifade etmek zorundayız: Bu iki sınıfın çıkarları farklıdır, küçük çiftçiyle işçinin istediği şey aynı değildir.

Diğer ülkelerde devrim olmadıkça, Rusya'da sosyalist devrimi ancak köylülükle anlaşmanın kurtarabileceğini biliyoruz. Bence bunu bütün toplantılarda ve bütün basında bu şekilde, dürüstçe ifade etmek gerekir. İşçi sınıfıyla köylülük arasındaki bu anlaşmanın (yumuşak bir dille söylersek – ama bu 'yumuşak' sözcüğü tutanaklara geçirilmesin) sağlam olmadığını, hatta hiç eğip bükmeden söylersek, durumun çok kötü olduğunu biliyoruz. Hiçbir koşul altında kitlelerden bir şey gizlememeliyiz; köylülüğün ilişki biçimimizden memnun olmadığını, bu tür bir ilişki istemediğini ve hayatını bu şekilde devam ettirmeyeceğini hiç eğip bükmeden açıkça söylemek zorundayız. Bu reddedilmez bir gerçektir. Köylülük bu açıdan isteğini yeterince kesin bir dille ifade etmiştir. Bunu emekçi nüfusun geniş kesimlerinin isteği olarak almalıyız. Bu gerçeği görmek zorundayız. Biz şunu dürüstçe söyleyecek kadar gerçekçi siyasetçileriz: Köylülüğe karşı politikamızı bir daha gözden geçirelim. Bu zamana kadar süregelen durum daha fazla devam ettirilemez.

Köylülere şöyle demeliyiz: "Geriye dönmek, özel mülkiyeti ve serbest ticareti tümüyle geri getirmek istiyorsanız, bunun kesinlikle ve kaçınılmaz olarak toprak sahipleriyle kapitalistlerin egemenliğine geri dönüş anlamına geleceğini bilin. Tarihte-

ki sayısız örnek ve devrimler bunu kanıtlamaktadır. Komünizmin ve siyasal iktisadın alfabesini kısaca incelemek bile bunun kaçınılmaz olduğunu kanıtlayacaktır. Gelin, meseleyi beraber inceleyelim. Proletaryayla yollarını ayırıp, kapitalistlerle toprak sahiplerinin egemenliğine geri dönmek ve ülkeyi de o cehenneme geri döndürmek köylülüğün çıkarına mıdır, değil midir? Bunu bir düşünün, sonra gelin birlikte düşünelim."

Meseleyi enine boyuna düşündüğümüzde, proletaryayla küçük köylülüğün çıkarları arasındaki derin uçuruma karşın sonuç bizim lehimize olacaktır.

Kaynaklarımız yeterli olmamasına karşın, orta köylülüğün ihtiyaçları karşılanmalıdır. Bugün geçmişe göre çok daha fazla orta köylü var; çelişkiler keskinliğini kaybetmiş, toprak daha eşit bir biçimde dağıtılmış, *kulak*'ların beli bükülmüş ve büyük oranda mülksüzleştirilmiş durumdadır (Rusya'da bu durum Ukrayna'da olduğundan daha fazla, Sibirya'da olduğundan daha azdır). Bütüne bakıldığında istatistikler köylerde bir tesviye sürecinin, bir eşitlik sürecinin yaşandığını, yani eskiden var olan 'topraksız köylüler ile *kulak*'lar' şeklindeki keskin bölünmenin ortadan kalktığını kesin bir dille söyleyebileceğimizi göstermektedir. Her şey daha dengeli hale gelmiştir, köylülük genel olarak orta köylü konumuna gelmiştir.

Kendi ekonomik özellikleri ve ekonomik kökleriyle bu orta köylülüğü tatmin edebilir miyiz? Küçük tarımcılığın ekonomik temelinin, ekonomik köklerinin üç yıl içinde yeniden şekillendirilebileceğini düşünen bir komünist elbette hayalcidir. Aramızda bu tür hayalperestlerden çok sayıda görüldüğünü saklamamıza gerek yok. Zaten bunun özellikle kötü bir yanı da yok. Rusya gibi bir ülkede hayalperestler olmadan sosyalist devrime başlanabilir miydi? Her türlü deney ve girişimin kolektif tarım

alanında oynayabileceği muazzam rolü elbette pratik göstermiştir. Fakat aynı pratik, en iyi niyetler ve isteklerle dolu kişilerin, kolektif çaba konusunda hiç deneyime sahip olmadan köylere gidip komün kurmaya çalıştıklarında, bu komünleri çekip çevirmeyi bilmedikleri için olumsuz bir rol oynayabileceğini de göstermiştir. Bu kolektif çiftliklerin deneyimi yalnızca çiftliklerin nasıl idare edilmemesi gerektiği konusunda örnek sunmaktadır: Çevredeki köylüler ya güldüler ya da alay ettiler.

Bu türde birçok örnek olduğunu çok iyi biliyorsunuz. Bunun bizim açımızdan şaşırtıcı olmadığını tekrarlamak istiyorum, zira küçük köylüyü dönüştürmek ve zihniyetini ve alışkanlıklarını değiştirmek bizden sonraki nesillerin başaracağı bir iştir. Küçük çiftçinin bu sorununu çözmenin (deyim yerindeyse, zihniyetini değiştirmenin) yegâne yolu maddi temel, teknik teçhizat, tarımda traktör ve makinelerin yaygın kullanımı ve kitlesel ölçekte elektriklendirmeye geçilmesidir. Bu sayede küçük çiftçi temelden ve müthiş bir hızla dönüşecektir. Bu işi bizden sonraki nesillerin çözeceğini söylemek, çözümün yüzyıllar alacağını söylemek demek değildir. Fakat traktör ve diğer makinelere ulaşmanın ve bu engin ülkeyi elektriğe kavuşturmanın her halükarda onyıllar alacağını çok iyi biliyorsunuz. İşte, nesnel durum budur.

Haklı olarak hoşnutsuz ve şikâyetçi olan köylülerin taleplerini karşılamak zorundayız. Onlara şöyle yaklaşmalıyız: "Evet, artık bu böyle gitmez." Köylüyü nasıl memnun etmeliyiz ve dahası, köylüyü memnun etmek ne demektir? Bu cevabı nerede bulabiliriz? Elbette köylülüğün taleplerinde. Bu taleplerin neler olduğunu biliyoruz. Fakat bunları doğrulamalı ve çiftçilerin ekonomik talepleri hakkında bütün bildiklerimizi iktisat bilimi çerçevesinde incelemeliyiz. Bunu yaptığımızda, küçük köylüle-

ri tatmin etmek için özünde iki şey gerektiğini göreceğiz. Birincisi, belli oranda mübadele özgürlüğü, yani küçük mülk sahibi için özgürlüktür; ikincisi de meta ve ürün edinme ihtiyacıdır. Öyle ya, mübadele edecek bir şey yoksa mübadele özgürlüğü neye yarar, ticareti yapılacak bir mal yoksa ticaret özgürlüğünü kim ne yapsın! Bu durumda hepsi kâğıt üstünde kalır ki sınıfları kâğıt parçalarıyla tatmin edemezsiniz, ancak maddi şeyler işe yarar. Bu iki koşulu kesin bir şekilde kavramak gerekiyor. İkinci koşulu (metaları nasıl tedarik edeceğiz ve dahası elde edebileceğiz mi?) daha sonra ele alacağız. Öncelikle ilk koşulu ele alalım: serbest mübadele ya da mübadele özgürlüğü.

Mübadele özgürlüğü ne demektir? Mübadele özgürlüğü demek serbest ticaret demektir ve bu da yönünü kapitalizme doğru çevirmek demektir. Mübadele özgürlüğü ve ticaret özgürlüğü küçük mülk sahipleri arasında meta dolaşımı demektir. Marksizmin en azından en temel ilkelerini incelemiş insanlar olarak hepimiz, bu mübadelenin ve ticaret özgürlüğünün meta üreticilerini kaçınılmaz olarak sermaye sahipleri ve emek-gücü sahipleri şeklinde, kapitalistler ve ücretli işçiler şeklinde böleceğini, yani kapitalist ücretli köleliği yeniden canlandıracağını biliyoruz. Sonuçta kapitalizm gökten zembille inmemiştir, aksine bütün dünyaya tarımdaki meta ekonomisinden yayılmıştır. Bunu teoride gayet iyi biliyoruz ve Rusya'da küçük çiftçinin hayatını ve çalışma koşullarını gözlemlemiş herkes bunu görmüş olmalıdır.

O halde Komünist Parti nasıl olup da ticaret özgürlüğünü tanıyıp kabul edebiliyor? Bu önerme uzlaşmaz çelişkiler barındırmıyor mu? Şöyle ki, sorunun pratikteki çözümü doğal olarak son derece büyük zorluklar yaratmaktadır. Sizlere de dağıtılmış olan, artı tahıla zorla el koyma uygulamasının yerini verginin

almasına ilişkin ön taslağın, özellikle de yerel ekonomik pazarın çerçevesi içinde meta mübadelesine izin verilmesine ilişkin olarak gayet haklı ve kaçınılmaz sorunlara yol açtığını tahmin edebiliyorum ve nitekim bazı yoldaşlarla konuşmalarımızdan böyle olduğunu biliyorum. Sekizinci paragrafın sonunda bunu görebilirsiniz. Bu ne demektir, bu mübadelenin sınırları nelerdir ve nasıl uygulanmalıdır? Bu kongrede bu soruya cevap bulmayı bekleyen biri sükûtu hayale uğrayacaktır. Cevabı yasalarımızda bulacağız; takip edilecek ilkeyi ve sloganı belirlemek bize düşüyor. Partimiz hükümettedir ve parti kongresinin alacağı karar bütün ülke için bağlayıcı olacaktır: Artık sorunu ilkesel düzeyde kararlaştırmak bize kalmıştır. Bunu yapmak ve köylülüğü kararımızdan haberdar etmek zorundayız, zira ekim zamanına çok az kaldı. Ayrıca bunun nasıl yapılabileceğini görmek için bütün yönetim aygıtımızı, bütün teorik güçlerimizi ve bütün pratik deneyimimizi birleştirmeliyiz. Teorik açıdan bakıldığında, bu mümkün müdür? Küçük çiftçi için kapitalist işletme sahibi olma özgürlüğü ve ticaret özgürlüğü, proletaryanın siyasal iktidarının altını oymadan belli bir ölçüde yeniden kurulabilir mi? Bu yapılabilir mi? Evet, yapılabilir, zira önemli olan ölçüyü tutturmaktır. Az miktarda bile olsa ürün tedarik edebilirsek ve bunları devletin (siyasal iktidara sahip olan proletaryanın) elinde tutabilirsek ve bu malları tedavüle sokabilirsek, biz devlet olarak siyasal iktidarımızı ekonomik iktidarla birleştirmiş oluruz. Bu malların tedavüle sokulması, şu an acınacak durumda olan ve korkunç savaş koşulları ve ekonomik kaostan ötürü gelişemeyen küçük çiftçiliği tetikler. Küçük çiftçi, küçük çiftçi olarak kaldığı sürece, kendisini kamçılayacak bir şeye, ekonomik temeliyle, yani bireysel küçük çiftçilikle uyumlu bir teşvike ihtiyaç duyar. Bu noktada yerel birimlerde mübadele özgürlüğü kaçınılmazdır. Eğer bu pazar devlete, mamul ürünler

karşılığında, kentin ve sanayinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere belli bir asgari tahıl verirse, ekonomik dolaşım canlanacak ve üstelik devlet iktidarı proletaryanın elinde kalacak ve daha güçlenecektir. Köylüler, fabrikaları ve imalathaneleri (sanayiyi) elinde bulunduran işçinin köylülükle değiş tokuşu örgütleyebileceğini pratikte görmek istiyorlar. Öte yandan, kötü ulaşım sistemi, engin toprakları, değişen iklimi, farklı tarım koşulları ve saireyle dev bir tarım ülkesi, yerel tarım ile yerel sanayi arasında belli bir oranda mübadele özgürlüğüne kaçınılmaz olarak izin vermek zorundadır. Bu açıdan çok ileri gitmiş olmanın kabahati bizdedir; sanayinin ve ticaretin devletleştirilmesinde çok ileri gittik ve yerel meta mübadelesini öldürdük. Bu bir hata mıydı? Kesinlikle bir hataydı.

Bu bakımdan birçok bariz hata yaptık ve bunları görmemek, sınırlarımızın dışına çıktığımızı ve nerede duracağımızı bilmediğimizi anlamamak büyük bir suçtur. Elbette zorunluluk etkenini de atlamamak gerekir; bu zamana kadar bize eşi görülmedik bir yük bindiren ve ekonomik alanda da savaş dönemi önlemleri almak dışında başka bir yol bırakmayan amansız savaş koşullarında yaşadık. Enkaz halindeki ülkenin bu savaşı atlatmış olması bir mucizeydi, ama mucize gökten zembille inmedi, aksine işçi sınıfı ve köylülüğün ekonomik çıkarlarından doğdu ve bu iki sınıfın kitlesel coşkusu toprak sahipleriyle kapitalistleri dize getiren bir mucize yarattı. Fakat teorik ve siyasal açıdan gerektiğinden daha ileri gittiğimiz de reddedilemez bir gerçektir ve gerek ajitasyon gerekse propagandamızda bu gerçeği saklamamalıyız. Proletaryanın siyasal iktidarını yok etmeden, tersine güçlendirerek, yerel ölçekte mübadele özgürlüğüne önemli ölçüde izin verebiliriz. Bunun nasıl yapılacağını hayatın kendisi gösterecektir. Ben yalnızca bunun teorik açıdan mümkün olabileceğini gösterme derdindeyim. Devlet iktidarını elin-

de bulunduran proletarya, eğer stokları varsa, bunları tedavüle sokabilir ve bu suretle orta köylüleri -yerel ekonomik mübadele temelinde- belli bir ölçüde tatmin edebilir.

Şimdi de yerel ölçekteki ekonomik mübadele hakkında birkaç söz söylemek istiyorum. Öncelikle, kooperatifler. Kooperatifler şu anda müthiş bir gerileme halindedir, ama tabiatıyla, yereldeki ekonomik mübadelenin bir aracı olarak kooperatiflere ihtiyacımız var. Programımız kapitalizmden miras kalan kooperatiflerin en iyi dağıtım ağı olduğunu ve korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Programda söylenen budur. Biz bunu yaptık mı? Yaptıysak bile çok az. Bunun sebebi bir kez daha, kısmen hatalar yapmış olmamız, kısmen de savaş döneminin getirdiği zorunluluklardır. Kooperatifler daha icraata dönük, ekonomik açıdan daha ileri unsurları öne çıkardılar ve bu suretle siyasal alanda da Menşevikler ile Sosyalist-Devrimcileri piyasaya sürdüler. Bu bir kimya yasasıdır, elden bir şey gelmez. (*gülüşmeler*) Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler bilerek ya da bilmeyerek kapitalizmin ve Yudeniç'lerin geri dönüşü için çalışan unsurlardır. Bu da bir yasadır. Onlarla savaşmak zorundayız. Ve ortada bir savaş varsa, o savaş askeri tarzda olmak zorundadır; kendimizi savunmak zorundaydık ve savunduk. Peki, mevcut durumu aynen devam ettirmek gerekiyor mu? Hayır, gerekmiyor. Bu şekilde elimizi kolumuzu bağlamak hata olur. Bu yüzden, kooperatifler sorununda bir karar sunuyorum. Müsaadenizle bu kısa kararı okumak istiyorum:

> RKP Dokuzuncu Kongresi'nin kooperatifler hakkındaki kararı tümüyle artı tahıla zorla el konması ilkesine dayalıyken, bunun yerini şimdi ayni vergi almıştır. Bu çerçevede, RKP Onuncu Kongresi şu kararı almıştır:
>
> Bahsi geçen karar iptal edilmiştir.

Kongre, Merkez Komite'ye RKP'nin programıyla uyumlu şekilde ve artı tahıla zorla el koyma yerine ayni verginin geçirilmesi amacını gözeterek, Parti ve Sovyet kanalları aracılığıyla kooperatiflerin yapısı ve faaliyetini ilerletecek ve geliştirecek kararları almak ve hayata geçirmekle görevlendirir.

Bunun epey belirsiz olduğunu söyleyebilirsiniz. Evet, öyle ve belli bir dereceye kadar da öyle olması gerekiyor. Neden öyle? Çünkü kesin bir dille yazmak için, önümüzdeki yıl ne yapacağımızı da kesin olarak bilmemiz gerekiyor. Peki, kim biliyor bunu? Hiç kimse.

Oysa Dokuzuncu Kongre kararı, "İaşe Komiserliği'ne bağlı kalınması"ndan bahsettiğinden elimizi kolumuzu bağlıyor. İaşe Komiserliğimiz iyi bir kurumdur, ama küçük çiftçilere karşı tutumumuzu değiştirdiğimiz bir sırada kooperatifleri yalnızca ona tabi kılmak ve elimizi kolumuzu bağlamak bariz bir siyasal hata olacaktır. Yeni seçilen Merkez Komite'ye belli önlemler alıp değişiklikler hazırlama ve atacağımız ileri ya da geri her adımı gözden geçirme görevi vermeliyiz: Ne kadar ilerleyeceğiz, siyasal çıkarlarımızı nasıl koruyacağız, işleri kolaylaştırmak için ne kadar esnekliğe ihtiyaç var, deneyimimizin sonuçlarını nasıl kontrol edeceğiz, vs? Teorik olarak söylersek, bu açıdan birtakım geçiş aşamalarıyla ya da geçiş önlemleriyle karşı karşıyayız. Açık olan bir şey var: Dokuzuncu Kongre kararı düz bir çizgide ilerleyeceğimizi varsaymıştı, oysa devrimler tarihinde defalarca görüldüğü gibi, hareketin zikzaklı bir seyir izlediği anlaşıldı. Bugün böyle bir kararla elimizi kolumuzu bağlamak siyasal bir hata olacaktır. Bu kararı iptal ederek, kooperatif mekanizmasının önemini vurgulayan programımızı rehber edinmemiz gerektiğini söylüyoruz.

Kararı iptal ederken şöyle diyoruz: Tahıl fazlasına zorla el koyma yerine ayni vergi uygulamasına geçişe odaklanın. Peki, bunu ne zaman yapacağız? Hasattan önce değil, yani birkaç ay sonra. Her yerde aynı şekilde mi olacak? Kesinlikle hayır. Orta Rusya'ya, Ukrayna'ya ve Sibirya'ya aynı modeli uygulamak aptallığın daniskası olur. Yerel birimlerde serbest mübadele konusundaki bu temel fikrin kongrenin bir kararı olarak formüle edilmesini öneriyorum. Bu kararın ardından, Merkez Komite'nin kesinlikle birkaç gün içinde bir mektup yollayarak -benim burada yapabileceğimden çok daha iyi bir tarzda, üslûbu şekle şemaile sokacak en iyi yazarlardan yararlanarak- köklü değişiklikler olmayacağına, işlerin aceleye getirilmeyeceğine ya da ani kararlar alınmayacağına ve meselenin proletaryanın çıkarlarına zarar vermeden orta köylülüğe azami tatmin sağlayacak şekilde halledilmesi gerektiğine dikkat çekeceğine inanıyorum. Önce birini, sonra diğerini deneyin, pratikte, deneyim yoluyla öğrenin, sonra deneyimlerinizi bizimle paylaşın ve biz de nelerin altından kalkabildiğinizi bilelim ve biriken deneyimleri değerlendirmek üzere özel bir komisyon, hatta birkaç komisyon kuralım. Kanımca *Proletarya Diktatörlüğü Çağında Kâğıt Para* kitabının yazarı Preobrajenski yoldaşa özel bir davette bulunmalıyız. Bu son derece önemli bir konudur, zira para dolaşımı ülkedeki meta dolaşımının durumunu sınamanın mükemmel bir aracıdır. Eğer durum iç açıcı değilse, para, üzerindeki rakamlardan bağımsız bir kâğıt parçasına dönüşür. Deneyim temelinde ilerlemek için aldığımız önlemleri tekrar tekrar gözden geçirmek zorundayız.

Bu noktada, 'Peki, mallar nereden gelecek?' diye bir soru yöneltilebilir, zira serbest ticaret mallara ihtiyaç duyar ve köylüler de kurnaz insanlardır, alay etmeyi çok iyi bilirler. Şu an

hiç mal tedarik edebiliyor muyuz? Bugün edebiliyoruz, zira uluslararası alanda ekonomik konumumuz önemli ölçüde düzeldi. Cumhuriyetimiz ilk kurulduğunda, bizi 'haydutlar ve timsahlar' diye adlandıran (bu sözleri bana çok önemli bir İngiliz siyasetçiden duymuş olan bir İngiliz kadın sanatçı [Clare Sheridan] söylemişti) uluslararası kapitalistlere karşı savaş veriyoruz. Timsahlar adidir. Uluslararası sermayenin hükmü buydu. Sınıf düşmanın hükmü buydu ve kendi açısından doğruydu. Fakat bu tür çıkarımların doğruluğu pratikte sınanmalıdır. Eğer sen uluslararası sermayeysen, yani bir dünya gücüysen ve 'timsah' gibi laflar ediyorsan ve elinin altında her türlü teknik araç gereç varsa, o zaman yakala timsahı da bitir işini! Sermaye bunu denemedi mi? Denedi, ama boyunun ölçüsünü aldı. İşte o zaman, siyasal ve ekonomik gerçekleri kabul etmek zorunda kalan kapitalistler şöyle dediler: "Ticaret yapmalıyız." Bu bizim en büyük zaferlerimizden biridir. Şöyle söyleyeyim, şu an yaklaşık 100 milyon altın ruble değerinde iki kredi teklifi almış bulunuyoruz. Altınımız var, ama altın satamazsınız, çünkü altın karın doyurmaz. Her ülke yoksullaştı, para ilişkileri savaş yüzünden bütün kapitalist ülkeler arasında son derece karmaşık bir hal aldı. Ayrıca, Avrupa'yla temas halinde olabilmemiz için bir ticaret filosuna ihtiyacımız var, ama bizde böyle bir filo yok. Bizim filomuz düşman ellerde. Fransa'yla antlaşma yapmadık; Fransa bizim kendilerine borçlu olduğumuzu ve bundan dolayı bütün tüm gemilerimizin kendisine ait olduğunu düşünüyor. Onların bir donanması var, ama bizim yok. Bu koşullar altında, altınımızdan bu zamana dek sınırlı ve gülünç denecek kadar önemsiz bir ölçüde yararlanabildik. Oysa şimdi kapitalist bankerlerden 100 milyon altın ruble değerinde iki kredi teklifi aldık. Elbette bize

müthiş bir faiz oranı dayatacaklar. Yine de bu türde ilk teklifleri bu; bu zamana kadar, 'sizi temizleyeceğiz, her şeyinizi alıp karşılığında hiçbir şey vermeyeceğiz' diyorlardı. Oysa şimdi bizi temizleyemedikleri için, bizimle ticaret yapmayı kabul ediyorlar. Şu anda Amerika ve İngiltere'yle ticaret anlaşmalarının cepte olduğunu söyleyebiliriz; aynısı imtiyazlar için de geçerlidir. Burada bulunan ve sayısız şikayete karşın, imtiyazlar ve bir kredi anlaşması üzerine bir dizi plan ortaya koyan Mr. Vanderlip'ten dün bir mektup daha aldım. Mr. Vanderlip, ABD'de Japonya'ya en çok düşmanlık besleyen Batı eyaletleriyle bağı olan mali sermayenin en kurnaz temsilcilerinden biridir. Dolayısıyla, mal tedarik etmemiz ekonomik açıdan mümkündür. Bunu nasıl başaracağımız ayrı bir konudur, ama önümüzde kesin bir fırsat olduğu açıktır.

Tekrarlayacak olursam, tepede kapitalizmle bir güç birliğine benzeyen ekonomik ilişkiler türü, tabanda proleter devlet iktidarına köylülükle serbest mübadele imkânı tanımaktadır. Bunun yer yer alay konusu edildiğini biliyorum ve bu konuda daha önce de konuşma fırsatım olmuştu. Moskova'da 'kamuoyu'nu şekillendirmeye çalışan bir entelektüel-bürokratik katman var. Bu kesimler, "Bakın komünizm ne hale geldi!" diye alay ediyorlar. "Koltuk değnekleriyle ayakta duran, yüzü gözü bandajlı bir adama benziyor, tam bir 'şaşı bak şaşır'!" Bu türde alayları yeterince duydum, sahipleri ya bürokrat ya da tümüyle sorumsuz tipler. Rusya savaştan öyle bir durumda çıktı ki ancak öldürülesiye dayak yemiş bir adama benzetilebilir; bu dayak yedi yıl devam etti ve değneklerin üzerinde yürüyebiliyor olması bile bir başarıdır! Bugün böyle bir durumdayız! Bu durumdan koltuk değnekleri olmadan kurtulabileceğimizi düşünmek hiçbir şey anlamamaktır! Başka ülkelerde devrim olmadığı sü-

rece, bu durumdan yakamızı sıyırmak onyıllar alacaktır ve bu koşullar altında ileri ülkelerin kapitalistlerinden yardım elde etme adına muazzam servetimizden, zengin hammadde kaynaklarımızdan vereceğimiz yüz milyonlar, hatta milyarlar çöpe gitmiş olmayacaktır. Sonradan hesabı kapatır, faiziyle bile geri alırız. Eşi görülmedik derecede harap olmuş bir ülkede (köylülerin ezici çoğunluğunun aynı derecede yıkıma uğradığı bir ülkede) proletaryanın egemenliği sermayenin yardımı olmadan devam ettirilemez ve elbette sermaye bunun karşılığında müthiş bir faiz talep edecektir. Bunu anlamamız gerekiyor. Bu yüzden önümüzde iki seçenek var: Ya bu türde ekonomik ilişkiler ya da hiç! Sorunu başka türlü ortaya koyan biri pratik ekonomiden hiçbir şey anlamıyor ve kendi çapında güya alay ederek gerçeklerden kaçıyor demektir. Kitlelerin tamamen yorgun ve bitkin durumda olduğunu kabul etmek zorundayız. İleri ülkeler dört yıllık savaşın etkilerini hâlâ atlatamamışlarken, bizimki gibi bir ülkede yedi yıllık savaşın ardından başka ne beklenebilirdi ki?!

Bu geri ülkede, eşi görülmedik fedakârlıklara katlanmış olan işçi ve köylüler yedi yıllık savaşın ardından tamamen tükenmiş durumdadırlar. Öyle ki çalışma kapasitesinin tamamen kaybedilmek üzere olduğunu söylesek yeridir. Şu an ekonomik açıdan bir soluklanma fırsatı elde etmeye ihtiyacımız var. Altın rezervimizi üretim araçları elde etmek için kullanmayı umuyorduk. Gönül isterdi ki makinelerimizi kendimiz üretelim, ama dışarıdan satın alsak bile sanayimizi inşa edebiliriz. Ne var ki bunu yapmak için çalışabilir durumda işçi ve köylülere ihtiyaç var; oysa işçilerle köylülerin birçoğu yorgunluktan, bezginlikten ötürü çalışabilir durumda değil. Bizim onlara yardım eli uzatmamız ve eski programımızın aksine, altın rezervini tüketim malları için kullanmamız gerekiyor. O program teorik açı-

dan doğruydu, ama pratik açıdan kusurluydu. Size Lezhava yoldaştan aldığım bazı bilgileri aktaracağım. Dediğine göre, Litvanya, Finlandiya ve Letonya'dan şimdiden birkaç bin *pud*'luk çeşitli gıda maddesi satın alınmış ve bunlar azami hızla gemilere yüklenmekteymiş. Bugün Londra'da 18.500.000 *pud*'luk kömür teslimatı için anlaşmaya varıldığını öğrendik. Bu kömürü Petrograd sanayisini ve tekstil sektörünü canlandırmak için kullanacağız. Köylüler için ürün alarak, elbette programımızı ihlal ediyoruz, bir düzensizlik ortaya çıkmış oluyor, ama bir soluklanma dönemine ihtiyacımız var, zira insanlar öyle tükenmiş durumdalar ki çalışacak dermanları yok.

Bireysel meta mübadelesi hakkında da birkaç söz söylemem gerekiyor. Mübadele özgürlüğünden bahsederken, bireysel meta mübadelesini kastediyoruz ve bu da *kulak*'ları cesaretlendirmek anlamına geliyor. Öyleyse ne yapmalıyız? Artıya zorla el koyma uygulamasından vergiye geçişin, yeni düzende daha fazla *kulak* anlamına geleceği gerçeğine gözlerimizi kapayamayız. *Kulak*'lar öncesinde adım atamadıkları yerlerde baş gösterecekler. Fakat buna karşı yasaklayıcı önlemlerle değil, devletin kanatları altında örgütlenerek ve hükümetin tepeden önlemleriyle savaşabiliriz. Köylülere makine verirsek, gelişmelerine yardımcı olmuş oluruz, ama makine ya da elektrik gücü sağlarsak, on binlerce, hatta yüz binlerce *kulak* yeryüzünden silinmiş olur. Bütün bunları sağlayana dek, belli bir ürün temininde bulunmamız zorunludur. Elinde mal varsa, güç senindir; bu imkânı engellemek, kısıtlamak ya da reddetmek, orta köylüler için bütün mübadeleyi anlamsız ve kabul edilemez hale getirmek demektir. Rusya'da köylülerin büyük kısmı orta köylü haline gelmiştir ve bireysel temelde mübadeleden korkmak için hiçbir sebep yoktur. Herkesin elinde devletle değiş tokuş edeceği bir şe-

yi var: Birinin tahıl fazlası, diğerinin bahçesinde yetiştirdiği ürünü, bir başkasının da emeği var. Temelde durum şudur: Orta köylülüğü ekonomik açıdan tatmin etmek ve mübadele özgürlüğüne geçmek zorundayız, aksi takdirde dünya devrimindeki gecikme dikkate alındığında, Rusya'da proletaryanın egemenliğini devam ettirmek imkânsız -ekonomik açıdan imkânsız- hale gelecektir. Bunu açıkça kabul etmeli, söylemekten korkmamalıyız. Tahıl fazlasına el koyma uygulaması yerine ayni vergiye geçiş üzerine karar taslağında (metni sizlere dağıtıldı) birçok uyumsuzluk, hatta çelişki var ve zaten bu yüzden metnin sonuna şu notu düştük: "Kongre, Merkez Komite'nin tahıl fazlasına zorla el koyma yerine ayni vergiye geçme konusunda ortaya koyduğu önerileri, özü bakımından onayarak (bu oldukça muğlak bir kavram, pek çok şeyi kapsayabilir), parti Merkez Komitesi'ni bu önerileri derhal uyumlu hale getirmekle görevlendirir." Bunların uyumlu hale getirilmediğini biliyoruz, çünkü bunu yapacak zaman bulamadık. Ayrıntılara girmedik. Verginin pratikte nasıl uygulanacağı ayrıntılı bir şekilde hazırlanacak ve Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu ile Halk Komiserleri Konseyi'nin çıkardığı bir yasayla vergi uygulaması hayata geçirilecektir. Öngörülen prosedür şudur: Tasarıyı bugün kabul ederseniz, Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu'nun ilk oturumunda karar hükmüne kavuşacaktır; ardından Halk Komiserleri Konseyi ile Çalışma ve Savunma Konseyi bunları yasalaştıracak ve daha da önemlisi pratik talimatlar verecektir. Yerel birimlerdeki insanların bunun önemini anlamaları ve bize yardımcı olmaları önemlidir.

Neden artıya zorla el koyma yerine ayni vergi uygulamasına geçmemiz gerekiyor? Artıya zorla el koymak bütün artıya el koyulması ve zorunlu bir devlet tekeli kurulması anlamına geli-

yordu. Başka çaremiz yoktu, zira var olan muazzam ihtiyacı ancak bu şekilde karşılayabilirdik. Teorik düzlemde konuşacak olursak, sosyalizmin çıkarları açısından devlet tekeli illa en iyi sistem değildir. Sanayiye sahip bir köylü ülkesinde -eğer bu sanayi işliyorsa ve eğer belli miktarda mal varsa- vergilendirme ve mübadele özgürlüğü sistemi geçiş önlemi olarak kullanılabilir.

Bu mübadele köylü açısından bir teşvik, bir cesaretlendirmedir. Mülk sahibi bütün artı ürünün kendisinden zorla alınmayacağını ve yalnızca vergi ödeyeceğini (bu da mümkün olan her durumda önceden belirlenebilir) bildiğinde kendi çıkarı için bir çaba gösterebilir ve kuşkusuz gösterecektir. Aslolan küçük köylüye toprağı işlemesi için bir teşvik vermektir. Devlet ekonomimizi, üç yılda dönüştüremediğimiz ve bir on yıl daha geçse dönüştüremeyeceğimiz orta köylülerin ekonomisine uydurmak zorundayız.

Devlet, iaşe alanında belli sorumluluklarla yüzleşmek zorundaydı. Bu yüzden, geçen yıl zorla el koyma kotaları artırılmıştı. Vergi daha düşük olmalıdır. Kesin rakamlar saptanmış değil, saptanamaz da. Popov'un *Sovyet ve Federatif Cumhuriyetlerin Tahıl Üretimi* adlı kitapçığında Merkez İstatistik Dairemizin yayınladığı kesin rakamlar aktarılıyor ve tarımsal üretimin neden düştüğü gösteriliyor.

Eğer mahsul kıtlığı varsa, artı tahıla el koyulamaz, çünkü olmayan bir şeyi alamazsınız. Aksi takdirde, köylünün boğazından geçecek tahıla el koymak gerekir. Yok, eğer ortada bir mahsul varsa, herkes biraz açlık çeker ve devlet kurtulur ya da tıka basa yiyemeyen kişilerden bir şey alamazsak, devlet mahvolur. Köylüler arasındaki propagandamızda bunu açıkça ifade etmek zorundayız. İyi hasat ise tahıl fazlasının 5 milyar *pud*'a kadar çıkması anlamına gelir. Bu da tüketim ihtiyacını

karşıladığı gibi, belli bir rezerv de sağlar. Önemli olan köylülere ekonomik bir teşvik vermektir. Küçük köylüye şöyle dememiz gerekiyor: "Mülk sahibi olarak senin görevin üretmek, devletin göreviyse senden asgari vergi almak olacak."

Zamanım dolmak üzere, bitirmek zorundayım. Tekrarlayacak olursam, şu an bir yasa çıkaramayız. Karar metnimizdeki sorun, yeterince yasa niteliğinde olmamasıdır; zaten yasalar parti kongrelerinde yazılmaz. Bu yüzden, MK'nın sunduğu kararın temel alınmasını ve MK'ya karardaki çeşitli önerileri uyumlu hale getirme talimatı verilmesini teklif ediyoruz. Karar metnini yayınlayacağız ve yerel birimlerdeki parti yetkilileri de bunları uyumlu hale getirmeye ve düzeltmeye çalışacaklar. Metni baştan sona uyumlu hale getirmek mümkün değil; bu çözümü olmayan bir sorun, zira hayat çeşitliliklerle doludur. Geçiş önlemlerini bulmak zor bir görevdir. Bunu çabucak ve doğrudan yapamasak da cesaretimizi yitirmemeliyiz, zira sonunda zafere ulaşacağız. Az da olsa siyasal bilince sahip bir köylü bizim hükümet olarak işçi sınıfını ve emekçi köylülerin (yani onda dokuzun) anlaşabileceği emekçi kitleleri temsil ettiğimizi, geriye doğru her hareketin Çarlık hükümetine geri dönüş anlamına geldiğini kesinlikle anlayacaktır. Kronstadt deneyimi bunu kanıtlamaktadır. Kronstadtlılar ne Beyaz Muhafızları istiyorlar ne de hükümetimizi, ama başka bir iktidar da yok ve bu yüzden kendilerini bizim lehimize ve her türlü yeni hükümet aleyhinde en iyi propaganda malzemesi sunan bir durumda buluyorlar.

Şu anda köylülerle anlaşmaya varacak konumdayız ve bunu pratikten kopmadan, ustaca, akıllıca ve esnek bir şekilde yapmalıyız. İaşe Komiserliği aygıtına aşinayız ve bunun en iyi aygıtlarımızdan biri olduğunu biliyoruz. Bu aygıtın diğer komiserlik aygıtlarından daha iyi olduğunu ve onu korumamız

gerektiğini de biliyoruz. Fakat yönetim aygıtı siyasete tabi olmalıdır. Köylülerle düzgün ilişkiler kuramadığımız takdirde, o mükemmel İaşe Komiserliği aygıtı hiçbir işe yaramayacaktır, zira bu durumda bu muhteşem aygıt bizim sınıfımıza değil, Denikin ve Kolçak'a hizmet edecektir. Kesin bir değişiklik, esneklik ve ustaca geçiş siyasal açıdan zorunlu hale geldiğinden, önderlerin bunu kavraması şarttır. Güçlü bir aygıt her türlü manevraya uygun olmalıdır, ama güç beraberinde hantallığı getirirse ve değişimin önünde durmaya başlarsa, mücadele kaçınılmazdır. Dolayısıyla, bütün çabamızla şu amacı gerçekleştirmeye odaklanmalıyız: aygıtın tümüyle siyasete tabi kılınması. Siyaset sınıflar arasındaki ilişkidir ve cumhuriyetimizin kaderini belirleyecek olan da budur. Bir yardımcı araç olarak aygıt ne kadar güçlüyse, manevralar için de o kadar iyi ve işe yarar olacaktır. Manevra yapamayan bir aygıtın, bizim nezdimizde bir kıymeti yoktur.

Şu temel hakikati göz önünde bulundurmanızı istiyorum: Ayrıntıları ve yorumları eklemek birkaç ayımızı alacaktır. Şu an esas aklımızda tutmamız gereken şey, bu akşamdan tezi yok bütün dünyaya kararımızı duyurmamız gerektiğidir. İktidar partisinin bu kongresinin, özünde, artıya zorla el koyma yerine vergi uygulamasına geçtiğini ve küçük çiftçiye çiftliğini genişletmesi ve daha fazla ekim yapması için belli teşvikler vereceğini duyurmalıyız. Kongre bu yola girmekle, proletarya ile köylülük arasındaki ilişki sistemini düzeltmekte ve bu sayede ilişkilerin daha kalıcı hale geleceği inancını ifade etmektedir. (*alkış tufanı*)

İlk kez kitap halinde 1921'de yayınlandı;
Collected Works, Cilt 32, s. 214-228.

RKP (B) ONUNCU KONGRESİ'NDE AYNİ VERGİ ÜZERİNE ÖZET KONUŞMA

15 Mart 1921

Yoldaşlar, sanırım sözlerimi çok kısa birkaç sözle sınırlayabilirim. Öncelikle, Sibirya iaşe sevkiyatı işçileri sorunuyla başlayacağım. Yarovslavski ve Danişevski benden şunu ifade etmemi istediler. Drozjin suçlu olmadığını kanıtlamak için yargılanmıştır. Şüpheci laflar gelebilir, ama her halükarda bu yolun doğru olduğunu söylemek gerekir. Kulağımıza bir sürü skandal ve dedikodu çalınıyor ve bunların yanlışlığını kanıtlamanın doğru yolu budur. Sonra, Tyumen'deki bazı iaşe sevkiyatı işçileri kırbaçlama, işkence, tecavüz ve diğer suçlardan ötürü kurşuna dizildiler. Sonuç olarak, bu hiçbir şekilde iaşe sevkiyatı işiyle bağlantılı olarak görülemez, aksine iaşe sevkiyatı işinin gerçekleştiği koşullar dikkate alındığında, normal-

de olduğundan daha sert cezalar gerektiren bir adi suç vakasıdır. Dolayısıyla, bu açıdan, alınan önlemler doğruydu.

Şimdi, kooperatifler sorunu hakkında birkaç söz söyleyerek başlamak istiyorum. Çyurupa yoldaşın raporu -hepimiz kendisini dinledik- baş raportörün raporuna karşıt bir bakış açısını temsil eden ortak bir rapor değildi. Merkez Komite'nin artı tahıla el koyma sistemi yerine vergiye geçilmesi kararı öyle açık bir oybirliğiyle kabul edildi ki (en önemlisi, daha kongre bile açılmadan önce yerel birimlerdeki çeşitli yoldaşların bu karardan bağımsız olarak kendi pratik deneyimleri temelinde aynı sonuçlara ulaştıklarını gördük), bu kararın bir önlem olarak uygun ve zorunlu olduğundan şüphe etmek özünde imkânsızdır. Çyurupa yoldaş, raporunda kimi konularda birkaç öneride ve uyarıda da bulundu, ama farklı bir siyasal çizgi önermedi.

Çyurupa yoldaşun raporunda bu genel çizgiden tek sapma kooperatifler sorununda gözlendi. O benim karar taslağıma karşı çıktı, ama iddiaları inandırıcılıktan yoksundur. Yercl birimlerdeki serbest ekonomik mübadelede ilişkilerinin nasıl gelişeceğini ve fonun nasıl kullanılması gerektiğini (kooperatif dernekleriyle mi, yoksa küçük çaplı özel ticaretin yeniden hayat bulmasıyla mı?) belirlememiz pek mümkün değil. Kuşkusuz bu sorunu incelemek gerek ve bu açıdan yerel deneyimleri dikkatlice incelemek zorundayız; elbette bu konuda hepimiz aynı fikirdeyiz. Fakat kanımca kooperatifler hâlâ bazı açılardan üstünlüklere sahiptir. Kooperatifler siyasal açıdan -buna daha önce işaret etmiştim- bize karşı siyaseten düşman olan ve fiilen Kolçak ve Denikin çizgisini takip eden unsurların örgütlenme, toplanma ve birleşip kaynaşma merkezleri olarak hizmet gördüğü oranda, küçük ölçekli ekonominin ve küçük ölçekli ticaretin bir başka biçiminden ibarettir. *Kulak*'ların her ortaya çıkı-

şı ve küçük burjuva ilişkilerinin gelişimi elbette ona uygun siyasal partiler doğurur; bu partiler Rusya'da onyıllardır görülüyor ve biz de bunların neler olduğunu yakından biliyoruz. Bize düşen bu partilerin büyümesine izin vermeli mi vermemeli mi tartışmasını yapmak değildir, zira bu partiler küçük burjuva ekonomik ilişkilerin sonucu olarak kaçınılmaz bir şekilde doğmaktadır. Bizim önümüzde yalnızca, bu partilerin yoğunlaşma ve eşgüdüm biçimleri arasında tercih yapmak olabilir, ki bu da sınırlı bir niteliğe sahiptir. Kooperatiflerin bu açıdan en kötü araçlar olduğu söylenemez. Tersine, komünistler kooperatiflerde sistemli bir nüfuza ve kontrole sahip olmak için azımsanamayacak derecede büyük fırsatlar elde edeceklerdir.

Dokuzuncu Kongre'nin kooperatifler hakkında aldığı karar Çyurupa yoldaş tarafından şiddetle savunulurken, Milyutin yoldaş karara şiddetle karşı çıktı.

Bu arada yeri gelmişken belirteyim, Çyurupa yoldaş, kongre tarafından çözüme bağlanmadan önce kooperatifler sorununda bir çekişmeye tanık olduğumu söyledi. Onun haklı olduğunu söylemeliyim. Gerçekten de bir mücadele vardı ve Dokuzuncu Kongre'nin benimsediği karar Iaşe Dairesi'ne daha fazla yetki ya da daha doğru bir tabirle, tam bir yetki tanıyarak bu çekişmeye bir nokta koydu. Fakat bu temelden hareketle, kooperatiflere ilişkin siyasal önlemler konusunda geniş bir seçme özgürlüğü ve hareket özgürlüğü tanımamak gerektiğini savunmak kuşkusuz siyasal açıdan yanlış olacaktır. Sözgelimi, Halk Komiserleri Konseyi başkanı sıfatıyla konuşacak olursam, şahsen ben birçok toplantıda bu küçük çekişmeyi, hatta ağız dalaşını izlemek zorunda olmayı, herkes adına bağlayıcı olan ve çekişmeye bir son veren bir kongre kararının desteğini almaktan daha itici buluyorum. Fakat bu tür rahatlıklardan

ötürü rehavete kapılmamalı, aksine kesin bir ekonomi politikasının çıkarlarını korumaya bakmalıyız. Bu somut sorunda, siyasal çizgimizi değiştirirken ayrıntılarda bir dolu zorluğun ortaya çıktığını burada hepiniz gördünüz ve gelen bir dolu not -bir yığın not- bunu kanıtlıyor. Bütün mesele bundan ibarettir. Bunları bir çırpıda çözemeyeceğimize şüphe yok. Dokuzuncu Kongre'nin kooperatifler hakkında aldığı kararın yürürlükte kalmasına izin verirsek, elimizi kolumuzu bağlamış olacağız. Kendimizi öyle bir konuma sokacağız ki, kongreye tümüyle tabi olduğumuz ve belirlediği politikaları uygulamak zorunda olduğumuz için, bu kararın lafzından ayrılamayacağız. Kararın birçok yerinde artı tahıla zorla el konmasından bahsediliyor, oysa biz onun yerine vergi sistemini getiriyoruz.

Ekonomik mübadeleye ne kadar serbestlik tanıyacağımıza dair hiçbir fikrimiz yok.

Buna belli bir oranda izin vermemiz gerektiğine şüphe yok ve bunun için gerekli ekonomik koşulları hesaba katmalı ve doğrulamalıyız. Zaten bu yüzden, Dokuzuncu Kongre'nin kararını iptal ettiğimiz takdirde, kuşkusuz belli bir oranda kapanmış görünen sorunun tekrardan açık bir sorun haline geldiği noktaya geri döneceğiz. Bu kesinlikle kaçınılmazdır. Bundan kaçınmak, genel hatlarını çizdiğimiz ve kuşkusuz köylüler açısından daha makul olan ekonomi politikası ilişkilerine zarar verecektir.

Zorla el koymadan vergi uygulamasına geçişin köylüler açısından daha makul bir ekonomi politikası olup olmadığı konusunda bu kongrede ya da genel olarak komünistler arasında herhangi bir görüş ayrılığı yok. Nitekim, partili olmayan köylülerden de bu yönde bazı açıklamalar geldi. Bu kesin olarak anlaşılmıştır ve zaten değişiklik yapmamız gerektiğini

gösteren işaret de budur. Bu yüzden, size kooperatifler hakkındaki kararı bir kez daha okuyayım:

> RKP Dokuzuncu Kongresi'nin kooperatifler hakkındaki kararı tümüyle artı tahıla zorla el konması ilkesine dayalıyken, bunun yerini şimdi ayni vergi almıştır. Bu çerçevede, RKP Onuncu Kongresi şu kararı almıştır:
>
> Bahsi geçen karar iptal edilmiştir.
>
> Kongre, Merkez Komite'ye RKP'nin programıyla uyumlu şekilde ve artı tahıla zorla el koyma yerine ayni verginin geçirilmesi amacını gözeterek, Parti ve Sovyet kanalları aracılığıyla kooperatiflerin yapısını ve faaliyetini ilerletecek ve geliştirecek kararları almak ve hayata geçirmekle görevlendirir.

Merkez Komite adına, kongreden ilk kararı (artı tahıla zorla el koyma yerine vergi uygulamasına geçilmesine ilişkin karar taslağını) benimsemesini, bunu bir temel olarak alıp, parti Merkez Komitesi'ni tekliflerin eşgüdümünü sağlama, taslağın son halini hazırlama ve ardından Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu'na sunmakla görevlendirmesini talep ediyorum; aynısı kooperatiflere ilişkin ikinci taslak için de geçerlidir.

Şimdi de burada dile getirilen görüşlere geliyorum. Yazılı halde gelen soruların çok fazla olduğunu belirtmeliyim, öyle ki bu kadar çok soru içinden değinilen konuları sıralamak bir tarafa, bunları burada tartışmak için uygun bir tarzda sınıflandırmaya çalışmaktan bile vazgeçmek zorundayım. Bu görevden vazgeçmek zorunda olduğum için üzgünüm, ama bu notları ileride konu hakkında bir tartışmada malzeme olarak kullanmak üzere saklayacağım.

Belki de bunlardan basında ayrıntılı bir şekilde yararlanmak ya da hiç olmadı, bunları derleyip sınıflandırarak, zorla el koy-

ma yerine vergi sisteminin geçirilmesine ilişkin yasa taslağının hazırlanmasında iktisatçı, yönetici ve siyasal önder sıfatıyla doğrudan görev alacak yoldaşların yararlanması için ayrıntılı ve gerçekten tam bir özet çıkarmak mümkün olacaktır. Şu anda, yalnızca iki ana eğilimi seçebilir ve bu notlarda dile getirilen iki ana soru kümesi hakkında birkaç şey söyleyebilirim.

İlki, teknik sorunlarla alakalıdır: Bu önlemleri hayata geçirirken doğacak birçok soruna ve zorluğa dair ayrıntılı göndermelerden bahsediyoruz. Raporumda bunun kesinlikle kaçınılmaz olduğuna ve bu zorlukları çözmeye nasıl ilerleyeceğimizi bir çırpıda belirlemenin şu an imkânsız olduğuna dikkat çekmiştim.

İkincisiyse, ekonomi politikasının genel ilkeleriyle alakalıdır. Konuşmacıların birçoğu, hatta çoğu ve bu yazılı sorular, hepsi de küçük burjuvazinin, burjuvazinin ve kapitalizmin gücünün önlenemeyen artışına dikkat çektiler. Bazı yoldaşlar notlarına şöyle şeyler yazmışlar: "Burjuvazinin, küçük ölçekli sanayinin ve kapitalist ilişkilerin gelişimine kapıları açıyoruz." Yoldaşlar, buna cevap vermek için, raporumda söylediğim bir şeyi tekrarlamak zorundayım: Ülke içinde büyük kapitalist üretim ilişkilerinin mi, yoksa küçük çaplı üretim ilişkilerinin mi hüküm sürdüğüne bağlı olarak, kapitalizmden sosyalizme geçişin farklı biçimlerde gerçekleşebileceğine hiç şüphe yoktur. Bu noktada devlet kapitalizmi ile küçük ölçekli serbest mübadele arasındaki ilişki üzerine konuşmamdan çıkartılan belli sonuçların eleştirildiğini belirtmeliyim; ama ne konuşmalarda ne de notlarda önermelerimi eleştiren oldu (notların çoğunu okudum, ama onlarca not olduğundan bitiremedim). Eğer ülkemiz büyük ölçekli sanayinin ağırlıkta -ya da fevkalade gelişkin- olduğu ve tarımda büyük ölçekli üretimin ileri dü-

zeyde bulunduğu bir ülke olsaydı, komünizme doğrudan geçiş mümkün olurdu, aksi takdirde komünizme geçiş ekonomik açıdan imkânsızdır. Milyutin yoldaş dedi ki, eskiden uyumlu bir sistemimiz vardı ve yasalarımız, kendi ifadesiyle söylüyorum, belli bir oranda bu tür bir geçiş için uyumlu bir sistemi ifade ediyordu, ama küçük burjuvaziye birtakım tavizlerde bulunmanın zorunlu olduğu dikkate alınmamıştı. Fakat Milyutin yoldaş bunu söyledikten sonra, benim çıkardığımdan farklı bir sonuç çıkarıyor. Eskiden yaratılmış olan uyumlu sistemin gerisinde ekonomik gereklilikler, düşünceler ya da koşullar değil, savaşın dayatması vardı. Büyük bir savaşın ardından içine düştüğümüz o görülmedik yıkım ortamında, bir dizi iç savaşa katlanmak zorunda olduğumuz o dönemde başka bir çıkış yolu yoktu. Şunu çok kesin bir dille ifade etmemiz gerekir: Politikalarımızı uygularken, yanlışlar yapmış ve bazı durumlarda ipin ucunu kaçırmış olabiliriz. Ama o sırada hüküm süren savaş dönemi koşullarında, siyasal çizgimiz özünde doğruydu. Bütün artı ürün stoklarına tazminat bile ödemeden el koymak dahil olmak üzere, toptan ve ânında tekele başvurmak dışında başka bir seçenek yoktu. Bu işin altından kalkabilmemizin yegâne yolu buydu. O dönemkı politikamız uyumlu bir ekonomik sistem değildi; ekonomik koşulların gerektirdiği bir önlem değil, çoğunlukla savaş koşullarının dayattığı bir önlemdi. Oysa şu an ekonomideki esas düşüncemiz ürün miktarını artırmaktır. Temel üretici güçlerimiz olan köylüler ve işçiler öyle bir yoksulluk, yıkım, yorgunluk ve bezginlik içindeler ki bir süreliğine her şeyi şu temel gerçeğe tabi kılmalıyız: ne pahasına olursa olsun ürün miktarının artırılması.

Bazıları şunu soracaktır: Artı tahıla el koyma yerine vergi sisteminin geçirilmesi ile şu an yürürlükte olan ekim seferberliği-

nin ne alakası var? Yoldaşlar sundukları notlarda bazı çelişkileri teşhir etmeye çalıştılar. Ben burada bir çelişki değil, ekonomik tutarlılık bulunduğunu düşünüyorum. Ekim seferberliği, ekim yapılan alanı artırmak için bütün ekonomik fırsatlardan mümkün olduğunca yararlanmayı amaçlayan önlemlere dayalıdır. Bu amaçla, tohumları yeniden dağıtmalı, düzgün bir şekilde depolamalı ve ilgili yerlere nakletmeliyiz. Fakat tohum stoklarımız sınırlı olduğundan bunları başka yerlere nakledemiyoruz; sık sık ekilmeden bırakılmış alanı asgariye indirmek ve korkunç alet-edevat eksikliğine karşın tümüyle ortadan kaldırmak için çeşitli yardımlaşma biçimlerine başvurmak zorunda kalıyoruz. Bazı eyaletlerde bu tamamen konu dışıdır. Eğer bahar seferberliğinden önce birçok yerde vergi sistemine geçişi bizzat talep eden -zira bu geçiş onları mevcut ekonomik temelde çiftliklerini geliştirmeye teşvik ediyor- partisiz köylülere devlet yetkilileri tarafından bu önlemin karara bağlandığı ve uygulanacağı kesin bir dille söyleniyorsa, bu tutum genel ekim seferberliği politikamıza aykırı mıdır? Hayır, değildir; bu önlem, teşvik öğesi içeren bir önlemdir. Bunun çok küçük bir teşvik öğesi içerdiğinin söyleneceğini biliyorum. Ama mesele bu değil. Elbette köylülere gelecek hasatta toplayacakları tahılla değişilecek mallarla dolu olan İngiltere'den yola çıkmış onlarca gemi gösterebilseydik, kuşkusuz bu çok daha gerçek bir teşvik olurdu. Ama ticaretimizin mevcut durumu hakkında pratik bilgiye sahip olan insanları aldatmaya çalışmak gülünç olacaktır. İngiltere'den gelen gemilerin kömür ve az miktarda gıda maddesi içerdiğini biliyoruz; bilgiyi Krasin yoldaştan aldık. Henüz imzalanmamış ama yakında imzalanacak olan ticaret anlaşmasına kadar yarı-yasal ticaretin bireysel tüccarlarla yürütüldüğünü ve burjuva hükümetin bunu yasaklayamayacağını biliyoruz. Eko-

nomik ablukayı parçalamak zor bir iş ve elbette büyük vaatlerde bulunamayız. Her halükarda elimizden geleni yapıyoruz ve ithalat planını buna uygun olarak değiştiriyoruz.

Küçük mülk sahibinin, küçük çiftçinin bakış açısından, zorla el koyulan artı üründen daha az olması gereken vergi, daha kesin bir içeriğe sahip olacak ve küçük üreticiye daha fazla ekim yapma ve artı ürününü çiftliğini geliştirmek için kullanma imkânı verecektir. Küçük mülk sahibinin bakış açısından, çalışkan çiftçiye azami yardımda bulunma siyasetidir bu ve ekim seferberliğinde bu husus vurgulanmaktadır. Son tahlilde bütün itirazlar şuna indirgenebilir: Bu politikadan kim en fazla kazanacak? Ekonomik açıdan komünizme düşman olan küçük burjuvazi mi, yoksa sosyalizme geçişin temeli olan ve (toplumsal gelişimin mihenk taşı olan üretici güçlerin durumu dikkate alındığında) sosyalist ekonominin örgütlenmesinin temeli olan -zira ileri sanayi işçilerini, proletaryanın diktatörlüğünü uygulayan sınıfı birleştirmektedir- büyük ölçekli sanayi mi?

Birkaç konuşmacı, bu süreçten kesinlikle küçük burjuvazinin (el zanaatları temelindeki meta üretiminin) en kârlı çıkacağını kanıtlamaya ya da böyle bir ekonomik çıkarımda bulunmaya çalıştı. Nitekim, imtiyazlarda bulunmamızdan ötürü büyük sanayinin sosyalist nitelikli olmaktan çıkacağı gerekçesiyle bu çıkarımı özellikle vurguladılar. Kanımca bu görüşlerde ekonomiye ilişkin temel bir hata var. Küçük sanayinin göreli, hatta diyelim ki mutlak olarak en kârlı çıkacağı kesin olarak kanıtlanabilse bile, attığımız adımların doğruluğu ne teorik ne de pratik olarak çürütülmüş olacaktır. Sorun şu ki, sosyalizmi kurma görevimizin ekonomik açıdan sağlamlaşması için başka bir temel yoktur. Açıklayıcı olması açısından şöyle bir örnek üzerinden ilerleyelim. Diyelim ki küçük sanayi 100 birim (100 milyon iş

birimi ya da başka türde 100 birim, o kısmı önemli değil), büyük sanayi de 200 birim değere sahiptir. Diyelim ki kapitalist bir temelde küçük sanayi 175 birime çikarken, büyük sanayi 200 birimde kalıyor olsun. Büyük sanayide duraklama, küçük sanayideyse muazzam bir gelişme olduğunu varsayıyoruz. Kanımca bu en kötü varsayıın bile bizim lehimize büyük bir kazanım olacaktır, çünkü şu anda, bu yılki deneyimlerin gösterdiği, yakıt ve nakliye koşullarımızın işaret ettiği ve iaşe dağıtımının - Milyutin yoldaşın bunu hatırlatması çok isabetli oldu- göstermekte olduğu gibi, zar zor ayakta duruyoruz.

Bu noktada konuşmacılardan şöyle bir şu soru geliyor ki aynısı yazılı notlarda da var: "Eğer kırsal bölgelerde kapitalizm gelişirse, işçi devleti nasıl ayakta kalacak?" Bu tehlike (kırsal bölgelerde küçük üretimin ve küçük burjuvazinin gelişimi) elbette son derece ciddi bir tehlikedir.

Şimdi de imtiyazlar sorununa geliyorum. İmtiyazlar, ileri ülkelerdeki kapitalizmle bir güçbirliğini ifade eder. İmtiyazların niteliği hakkında kafamız net olmalıdır. İmtiyazlar ileri ülkelerdeki ileri mali sermayeyle ekonomik bir işbirliğini, bir güç birliğini, bir anlaşmayı ifade ediyor; bu anlaşma, bize ufak bir ürün artışı sağlayacak, ama aynı zamanda imtiyaz sahiplerinin ürünlerini de artıracaktır. Eğer imtiyaz sahiplerine maden ya da kereste verirsek, onlar aslan payını kendileri alacaklar ve bize ufak bir pay vereceklerdir. Fakat elimizdeki ürün miktarını artırmak bizim için şu an o kadar önemli ki ufak bir pay bile muazzam bir kazanç olacaktır. İmtiyaz anlaşmasıyla garanti altına alacağımız ve yabancı sermayeye en ufak bir güçlük bile çıkarmayacak olan kent işçilerinin koşullarındaki ufak bir ilerleme bile bizim lehimize bir kazanç olacak ve büyük sanayimizi güçlendirmeye yarayacaktır. Nitekim bu da, ekonomik etkisinin bir sonucu

olarak, proletaryanın, yani siyasal iktidarı elinde bulunduran sınıfın koşullarını iyileştirmeye yarayacaktır.

Küçük ölçekli tarımın ve küçük sanayinin büyük sanayimiz için tehlike arz edebilecek boyutlara ulaşacağından korkmak yersizdir. Sanayinin yükselişi için belli işaretler olmalıdır.

Eğer kötü bir hasat yaşarsak (Popov'un broşüründen daha önce bahsetmiştim) ve kaynaklarımız geçen yıl olduğu kadar kıt olursa, krizin durulması ve küçük sanayinin gelişmesi söz konusu olamaz: Kapitalist ilişkiler ancak tarımsal üretim bir artı sunduğu takdirde yeniden ayakları üzerine dikilebilir. Bu mümkündür ve dahası çok önemlidir, zira bizim lehimize maddi bir kazanımı ifade etmektedir. Küçük üretimin mi, yoksa büyük ölçekli üretimin mi daha kârlı çıkacağı sorunu, kaynaklarımızdan yararlanma ve kapitalizmle yaptığımız imtiyazlar anlaşması sonucu gerçekleşecek olan pazarı geliştirme işini birleştirme ve eşgüdümlü hale getirme noktasında ne ölçüde başarılı olduğumuza göre belirlenecektir (nitekim bu süreçte tarımsal üretimimizde de bir artış yaşanacaktır). Küçük üretimin mi, yoksa büyük ölçekli üretimin mi daha kârlı çıkacağı, hangi tarafın bu kaynaklardan daha iyi yararlandığına bağlı olacaktır. Kanımca büyük sanayinin en önemli dallarını elinde tutan işçi sınıfı kilit sektörlere yoğunlaşırsa, küçük sanayi görece daha hızlı bir gelişme kaydetse bile, ondan daha kârlı çıkacaktır. Tekstil sanayimizin durumu öyle boyutlardaydı ki 1920 yılının sonunda bariz gelişme belirtileri vardı, ama yakıt sıkıntısı yaşanıyordu. Böyle olmasa, 800 milyon arşın kumaş elde ederdik ve tarım ürünleriyle değişmek üzere kendi ürettiğimiz malzemeler olurdu.

Fakat yakıt krizinden ötürü, üretimde muazzam bir düşüş yaşandı. Dışarıdan kömür almayı başarmış olmamıza ve bu

yükle dolu gemiler bir iki haftaya kadar gelecek olmasına karşın, yine de birkaç hafta, hatta birkaç ay boşa gitti.

Büyük ölçekli üretim alanındaki her ilerleme ve bazı büyük fabrikaları yeniden üretime açma imkânı proletaryanın durumunu o kadar güçlendirecektir ki, küçük burjuva unsurlar güçlense bile onlardan korkmamız için herhangi bir sebep olmayacaktır. Küçük burjuvazinin ve küçük sermayenin büyümesinden korkmamamız lazım. Şu an asıl korkmamız gereken şey açlığın, yokluğun ve iaşe sıkıntısının uzamasıdır, zira bu sıkıntı sonucunda proletaryanın tümüyle yorgun düşmesi ve kendini küçük burjuva yalpalamalara ve umutsuzluğa kaptırması gibi bir tehlike vardır, ki bu çok daha korkunç bir ihtimaldir. Eğer üretim hacmi artarsa, küçük burjuvazinin gelişimi bize büyük bir zarar veremeyecektir, zira artan üretim büyük sanayinin gelişimini tetikleyecektir. Bu yüzden küçük çiftçiliği teşvik etmemiz gerekiyor. Küçük çiftçiliği teşvik etmek için elimizden geleni yapmakla yükümlüyüz. Vergi uygulaması, bu yönde alınacak en mütevazı önlemlerden biridir, ama bu tür bir teşvik sağlayacağına şüphe yoktur ve bu yüzden bu önlemi almamız şarttır. (*alkışlar*)

İlk kez 1921'de *RKP Onuncu Kongresi Tutanakları* (Moskova) adlı kitapta yayınlandı;
Collected Works, Cilt 32, s. 229-238.

AYNİ VERGİ ÜZERİNE
(YENİ POLİTİKANIN ÖNEMİ VE KOŞULLARI)

21 Nisan 1921

GİRİŞ YERİNE

Ayni vergi sorunu bugün çok büyük ilgi görmekte ve birçok tartışmaya, farklı görüşe konu olmaktadır. Bu gayet doğaldır, çünkü mevcut koşullar altında, politikanın temel sorunlarından birisidir.

Tartışmalar birbirinden oldukça kopuk nitelikte olsa da, malum sebeplerden ötürü hepimizin bunda bir kabahati var. Bu yüzden, soruna 'güncel tartışmalar' yönünden değil, genel ilkeler açısından yaklaşmamız çok daha yararlı olacaktır. Başka bir deyişle, öncelikle bugünkü politikanın belli pratik önlemlerinin modelini oluşturan resmin genel ve temel arkaplanını inceleyelim.

Bunu yapabilmek için, öncelikle, *Günümüzün Başlıca Görevi: 'Sol' Çocukluk ve Küçük Burjuva Zihniyeti* başlıklı broşürümden uzun bir parçayı buraya aktarmak istiyorum. Bu broşür ilk kez 1918'de Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti tarafından yayınlanmıştır ve gazetelere yazdığım iki makaleyi kapsamaktadır: İlki, Brest Barışı'yla ilgili 11 Mart 1918 tarihli makale; ikincisiyse, o zamanlar var olan Sol Komünistler grubuna karşı yazdığım 5 Mayıs 1918 tarihli polemik yazımdır. Oradaki polemik bugün anlamını yitirdiğinden o kısmı çıkartıyorum ve 'devlet kapitalizmi'yle ve kapitalizmden sosyalizme geçiş ekonomisi olan bugünkü ekonomimizin başlıca unsurlarıyla ilgili tartışmalara yararı olacak kısmı alıyorum.

O dönemde şöyle yazmıştım:

GÜNÜMÜZ RUSYA EKONOMİSİ
(1918 Broşüründen Alıntı)

Sovyet Cumhuriyetimizin bugünkü koşullarıyla kıyaslandığında devlet kapitalizmi ileri bir adım olacaktır. Eğer ülkemizde aşağı yukarı altı aylık bir süre içinde devlet kapitalizmi kurulabilirse, bu hem büyük bir başarı olacak hem de en fazla bir yıl içinde sosyalizmin ülkemizde kalıcı bir yer edinmesi ve yenilmez hale gelmesi adına çok kesin bir güvence teşkil edecektir.

Bu sözler karşısında bazı kimselerin büyük bir hiddetle irkileceklerini tahayyül edebiliyorum. Ne! Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde devlet *kapitalizmine* geçiş ileri bir adım olacak, öyle mi? Bu, sosyalizme ihanet değil midir?

Bu sorunu daha ayrıntılı ele almalıyız.

Birincisi, bize ülkemizi Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti diye adlandırma hakkını ve sebeplerini veren, kapitalizmden sosyalizme *geçişin* doğasını incelemeliyiz.

İkinci olarak, ülkemizde sosyalizmin *başlıca* düşmanının küçük burjuva ekonomik koşullar ve küçük burjuva unsurlar olduğunu göremeyenlerin yanılgısını ortaya koymalıyız.

Üçüncü olarak da, *Sovyet* devleti ile burjuva devleti arasındaki ayrımın ekonomik anlamlarını tümüyle kavramalıyız.

Gelin bu üç hususu inceleyelim.

Sanırım, Rusya'nın ekonomik sistemi sorununu inceleyen hiç kimse, bu ekonominin bir geçiş niteliği taşıdığını yadsımamıştır. Keza hiçbir komünist, 'Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti' teriminin bugünkü ekonomik sistemin sosyalist bir düzen olduğunu değil, Sovyet hükümetinin sosyalizme geçişi başarma konusundaki kararlılığını ifade ettiğini de sanırım yadsımamıştır.

İyi ama, geçiş sözcüğü ne anlama geliyor? Bir ekonomiye uygulandığı şekliyle, mevcut sistemin hem kapitalizmden hem de sosyalizmden öğeler, parçalar, kırıntılar içerdiği anlamına gelmiyor mu? Öyle olduğunu herkes kabul edecektir. Gelgelelim bunu kabul eden herkes, bugün Rusya'da var olan çeşitli sosyo-ekonomik yapıları gerçekte hangi unsurların oluşturduğunu düşünme zahmetine katlanmıyor. Oysa sorunun özü tam da budur.

Bu unsurları sıralayalım:

1) Ataerkil, yani önemli ölçüde doğal ekonomi, köylü tarımı;
2) Küçük meta üretimi (tahıllarını satan köylülerin çoğunluğunu kapsamaktadır);
3) Özel kapitalizm;

4) Devlet kapitalizmi;
5) Sosyalizm.

Rusya o kadar engin ve o kadar çeşitlilik gösteren bir ülkedir ki, bütün bu farklı sosyo-ekonomik biçimlerin hepsi iç içe geçmiştir. Durumun kendine özgü niteliğini oluşturan budur.

Akla şu soru geliyor: Baskın olan unsurlar hangileridir? Çok açık ki, bir küçük-köylü ülkesinde baskın olan küçük burjuva unsurdur ve bu böyle olmak zorundadır, çünkü büyük çoğunluk (toprağı işleyenler) küçük meta üreticileridir. Devlet kapitalizmi kabuğu (tahıl tekeli, devlet kontrolündeki müteşebbisler ve tüccarlar, burjuva kooperatifçiler) *vurguncular* tarafından kâh şurasından kâh burasından paramparça edilmiştir ve vurgunculuğun başlıca konusuysa *tahıldır*.

Esas mücadele bu alanda verilmektedir. 'Devlet kapitalizmi' gibi ekonomik kategoriler üzerinden konuşacak olursak, bu mücadele hangi unsurlar arasında yürümektedir? Yukarıda sıraladığımız unsurların dördüncüsü ile beşincisi arasında mı? Elbette hayır. Sosyalizmle savaş halinde olan devlet kapitalizmi değildir; devlet kapitalizmine ve sosyalizme karşı birlikte mücadele eden, küçük burjuvazi ve özel kapitalizmdir. Küçük burjuvazi, kapitalist olsun, sosyalist olsun, *her türlü* devlet müdahalesi, muhasebesi ve denetimine karşıdır. Bu reddedilemez gerçeğin yanlış anlaşılması ekonomik alandaki birçok yanlışın kökeninde yatmaktadır. Vurguncu, karaborsacı tüccar, tekel kaçakçısı, bunlar bizim başlıca 'iç' düşmanlarımız, Sovyet hükümetinin aldığı ekonomik önlemlerin düşmanlarıdır. 125 yıl önce Fransız küçük burjuvasının, en içten ve en ateşli devrimcilerin, 'seçtikleri' birkaç vurguncuyu sallandırarak ve dehşet saçan bildiriler yayınlayarak vurguncuları ezmeye uğraşması mazur

görülebilirdi. Ama bugün, bazı Sol Sosyalist-Devrimcilerin bu sorunda takındıkları salt Fransızlara özgü tutumun, siyasal bilinçli devrimcilerde nefret ve tepkiden başka bir duygu uyandırması mümkün değildir. Vurgunculuğun ekonomik temelinde, Rusya'da olağanüstü derecede yaygın olan küçük mülk sahiplerinin ve *her bir* küçük burjuva tarafından temsil edilen özel kapitalizmin yattığını çok iyi biliyoruz. Bu küçük-burjuva ahtapotunun yüz binlerce kolunun emekçilerin çeşitli kesimlerini zaman zaman sardığını; toplumsal ve ekonomik organizmamızın bütün gözeneklerine devlet tekeli yerine vurguncu güçlerin sızdığını biliyoruz.

Bunu göremeyenler körlükleriyle küçük burjuva önyargılarının esiri olduklarını gösteriyorlar.

Küçük burjuvanın kenarda birikmiş bir parası, savaş sırasında 'namusluca' ama özellikle de namussuzca kazanılmış birkaç binliği vardır. Bu para vurgunculuğun ve özel kapitalizmin karakteristik ekonomi türüdür, yani temelidir. Para, sahibine toplumsal servetten pay alına hakkı veren bir belgedir; sayısı milyonlara varan küçük mülk sahiplerinin büyük bir kesimi bu belgeye sarılır ve onu 'devlet'ten saklar. Onlar sosyalizme ya da komünizme kesinlikle inanmıyorlar ve proleter fırtınası gelip geçene kadar 'gün sayıyorlar' Ya küçük burjuvaziyi denetim ve muhasebeyle kendimize tabi kılarız (bunu ancak yoksulları, yani nüfusun çoğunluğunu ya da yarı-proleterleri sınıf bilinçli proleter öncünün etrafında örgütleyebilirsek yapabiliriz) ya da onlar, tıpkı zamanında devrimin aynı küçük mülkiyet toprağından zuhur eden Napoléon'lar ve Cavaignac'larm alaşağı edilmesi gibi, kesin ve kaçınılmaz olarak bizim işçi iktidarımızı da devireceklerdir. Sorun bu şekilde durmaktadır karşımızda. Sorunu yalnızca bu açıdan ele alabiliriz.

Binliklerini istifleyen küçük burjuva, devlet kapitalizminin düşmanıdır. O, binliklerini her türlü devlet denetimine karşı durarak, yoksullara karşı, yalnızca kendisi için kullanmak ister. Bu binliklerin milyarları bulan toplamı, sosyalist inşamızın temeline kertik koyan vurgunculuğun özünü oluşturur. Diyelim ki, belirli sayıda işçi, birkaç günde, 1000 birim değerinde mal üretiyor. Yine diyelim ki, bu toplam değerin 200 birimi, küçük vurgunculuk, dolandırıcılık ve küçük mülk sahiplerinin Sovyet kararnamelerini ve yönetmeliklerini uygulamamaları nedeniyle telef oluyor. Sınıf bilinçli her işçi şöyle diyecektir: Eğer 300 birim ödeyerek daha iyi bir düzen ve örgütlenme sağlanabilecekse, 1000 birimin 200 birimi yerine 300 birimini seve seve veririm, çünkü Sovyet yönetimi altında düzen ve örgütlenme kurulduğu ve küçük burjuvanın devlet tekelini çiğnemesine son verildiği anda, sonrasında bu 'haracı' 100'e, ya da 50'ye indirmek çok kolay olacaktır.

Tamamen açık bir şekilde anlaşılması için kasten son derece basitleştirdiğim, rakamlarla verilmiş bu basit örnek, bugün devlet kapitalizmi ile sosyalizm arasındaki karşılıklı ilişkiyi tümüyle açıklamaktadır. Siyasal iktidar işçilerin elindedir ve işçiler sosyalist amaçlar dışında hiçbir şey için tek kuruş bırakmaksızın, bütün binliği almak için her türlü yasal imkâna sahiptirler. İktidarın gerçekten işçilere geçmiş olmasına yaslanan bu yasal fırsat sosyalizmin bir öğesidir. Fakat küçük mülk sahibi ve özel kapitalist unsur, birçok yoldan bu yasal konumu baltalamakta, vurgunculukta direnmekte ve Sovyet kararnamelerinin uygulanışını engellemektedir. Bugün ödediğimizden *daha fazlasını* ödeyecek olsak *bile* (rakamlara dayanan örneği bu hususu daha anlaşılır kılmak için bilerek seçtim) devlet kapitalizmi ileriye doğru dev bir adım olurdu, çünkü devlet ka-

pitalizmi için şu an bu 'haracı' ödemeye değer, çünkü işçiler için yararlıdır, çünkü şu an en önemli şey düzensizliğe, ekonomik yıkıma ve gevşekliğe karşı zafer kazanmaktır, çünkü bizi tehdit eden en büyük, en ciddi tehlike, küçük mülk sahipliği anarşisinin devamıdır ve (onu yenemediğimiz takdirde) *hiç kuşkusuz* sonumuzu hazırlayacaktır, oysa devlet kapitalizmine daha büyük bir haraç ödemek bizi yıkmayacak, aksine bizi en güvenilir yoldan sosyalizme götürecektir. İşçi sınıfı, küçük mülkiyetin anarşisine karşı devlet sistemini korumayı öğrendiği zaman, büyük ölçekli üretimi, devlet kapitalizmi çizgisinde bütün ülke çapında örgütlemeyi öğrendiği zaman, (bunu söylememe izin verin) bütün kozları elinde tutacak ve sosyalizmin sağlamlaştırılması güvence altına alınacaktır.

Birincisi, devlet kapitalizmi *iktisadi açıdan* bugünkü *ekonomi* düzenimizden çok daha üstündür.

İkincisi, Sovyet rejiminin devlet kapitalizminden korkması için bir sebep yoktur, zira Sovyet devleti, işçilerle yoksul köylülerin iktidarının güvence altında olduğu bir devlettir.

Soruna daha da açıklık kazandırmak adına, öncelikle devlet kapitalizminin en somut örneğini ele alalım. Herkesin bildiği üzere, bu örnek Almanya'dır. Almanya'da, *junker-burjuva emperyalizmine tabi olan* büyük ölçekli modern kapitalist tekniğin ve planlı örgütlenmenin 'en üst aşaması' vardır. Altı çizili sözcükleri atın ve militarist, junker, burjuva, emperyalist devletin yerine yine bir devlet, ama farklı bir toplumsal türde, farklı bir sınıfsal içerikte bir devlet, yani bir Sovyet devleti, bu da demektir ki bir işçi devleti koyun, o zaman sosyalizm için gerekli koşulların hepsi oluşmuş demektir.

Modern bilimin en son buluşlarına dayalı büyük ölçekli kapitalist sanayi tekniği olmaksızın sosyalizm düşünülemez. On milyonlarca insanı üretimde ve dağıtımda tek bir standarda en sıkı biçimde uymak zorunda bırakan planlı bir devlet örgütlenmesi olmaksızın, sosyalizm düşünülemez. Biz Marksistler, her zaman bunu söyledik ve bunu bile anlamayan kimselerle (anarşistler ve Sol Sosyalist-Devrimcilerin nereden baksan yarısı) konuşmak için bir saniye bile harcamaya değmez.

Diğer yandan, proletarya devleti elinde bulundurmadığı müddetçe de sosyalizm düşünülemez. Bu da işin alfabesidir. Tarih öylesine garip bir yol tuttu ki (dangalaklıkta çığır açmış olan Menşevikler hariç hiç kimse tarihten 'tam' bir sosyalizmi pürüzsüzce, kolaylıkla, kimseyi incitmeden, âdeta tereyağından kıl çeker gibi getirmesini beklemiyordu), 1918'e gelindiğinde, uluslararası emperyalizmin kabuğu içinde geleceğin iki civcivi gibi yan yana duran, sosyalizmin birbiriyle bağlantısız iki yarısını doğurdu. 1918'de Almanya ve Rusya, sosyalizm için, bir yanda ekonomik, üretim ve sosyo-ekonomik koşulların, öte yanda siyasal koşulların maddi gerçekleşmesinin en çarpıcı tecessümü haline gelmişlerdi.

Almanya'da zafer kazanan bir proleter devrimi, emperyalizmin kabuğunu (ne yazık ki, bu kabuk en iyi çelikten yapılmıştır ve bu yüzden herhangi *bir civcivin* zorlamasıyla kırılamaz) derhal ve çok kolay bir şekilde kıracak ve hiç zorluk yaşamaksızın ya da çok az zorlukla mutlaka dünya sosyalizminin zaferine yol açacaktır, tabii eğer, 'zorluk' derken dargörüşlü hamkafaların anladığı şeyi değil, dünya çapında tarihsel ölçekte bir zorluğu kastediyorsak.

Almanya'da devrim hâlâ yavaş yavaş 'gelirken', bize düşen görev Almanların devlet kapitalizmini *incelemek*, onu kopya et-

mek için hiçbir çabadan kaçınmamak ve barbar Rusya'nın Batı kültürünü kopya etmesini hızlandırmak için diktatörce yöntemleri benimsemekten çekinmemek, barbarlığa karşı mücadelede barbarca yöntemleri kullanmak konusunda tereddüt etmemektir. Karelin türü tefekkürlere dalan ve Alman emperyalizminden 'ders almanın' biz devrimcilere yakışmayacağını söyleyen anarşistler ve Sol Sosyalist-Devrimciler olsa da (ne hikmetse, birden aklıma Merkez Yürütme Kurulu'nda Karelin'in ve Ghe'nin yaptığı konuşmalar geldi), onlara vereceğimiz tek bir cevap var: Bu insanları ciddiye alan bir devrim, layığını bulup hapı yutmuştur ve bir daha asla iflah olmayacaktır.

Bugün Rusya'da küçük burjuva kapitalizmi egemendir ve buradan, hem büyük ölçekli devlet kapitalizmine hem de sosyalizme giden *tek bir yol vardır*, o da 'üretimin ve dağıtımın ülke çapında muhasebesi ve denetimi' adlı ara duraktan *geçmektedir*. Bunu anlayamayanlar iktisadi açıdan affedilemez bir hata işlemektedirler. Bu kimseler ya hayatın gerçeklerini bilmiyor, gözlerinin önünde var olan şeyi göremiyor ve gerçekle yüzleşemiyorlar, ya da kendilerini 'kapitalizm' ile 'sosyalizm'i soyut düzlemde karşılaştırmakla sınırlayıp, ülkemizde gerçekleşen geçiş döneminin somut biçimleri ve aşamalarını incelememeyi tercih ediyorlar.

Parantez içinde belirtelim, *Novaya Jizn* ve *Vperyod* gruplarındaki en iyi unsurları yanlış yola sürükleyen teorik hata tam da budur. İçlerindeki en kötü ve vasat unsurlar, aptallıkları ve omurgasızlıkları yüzünden, huşu içinde baktıkları burjuvazinin kuyruğuna takılmış gidiyorlar. En iyileriyse, sosyalizmin kurucuları tarafından, kapitalizmden sosyalizme bütün bir geçiş döneminden bahsedilmesinin ve yeni toplumun 'uzun doğum sancıları'yla doğacağının vurgulanmasının sebepsiz olmadığını an-

layamamışlardır. Ayrıca bu yeni toplum, ancak şu ya da bu sosyalist devleti yaratmak için girişilecek birçok farklı, kusurlu ve somut girişimden geçerek vücut bulabilecek bir soyutlamadır.

Rusya devlet kapitalizminin ve sosyalizmin *ortak* yolunu (ülke çapında muhasebe ve denetim) aşmaksızın bugünkü ekonomik konumundan ileriye gidemeyeceği içindir ki, başkalarını ve kendilerini 'devlet kapitalizmine *doğru* evrim' ile korkutma girişimi tam bir teorik saçmalıktır. Bunu yapmak, düşüncenin 'evrim'in gerçek yolundan sapmasına izin vermek ve bu yolun ne olduğunu anlayamamaktır. Bu, pratikte, *bizi* küçük mülk sahipliği kapitalizmine doğru *geriye çekmekten* farksızdır.

Okuru, devlet kapitalizmine ilk kez böyle 'yüksek' bir paye biçmediğime ve aynı şeyi Bolşevikler iktidarı ele geçirmeden *önce* de söylediğime inandırmak için, Eylül 1917'de yazılan *Yaklaşan Felaket ve Bu Felaketle Mücadele Etmenin Yolları* başlıklı broşürümden şu parçayı aktarıyorum.

> Junker-kapitalist devletinin, toprak sahibi-kapitalist devletinin yerine, devrimci-demokrat bir devlet, yani bütün ayrıcalıkları devrimci bir tarzda ortadan kaldıran ve en tam demokrasiyi devrimci bir tarzda hayata geçirmekten korkmayan bir devleti koymayı deneyin. Gerçekten devrimci demokrat bir devletin var olduğu durumda, tekelci devlet kapitalizminin, kaçınılmaz ve önlenemez bir şekilde, sosyalizme doğru bir adım anlamına geldiğini görürsünüz.
>
> Zira sosyalizm, devlet kapitalizmi tekelinden bir sonraki adımdır.
>
> Devlet kapitalizmi, sosyalizm için tam bir *maddi* hazırlıktır, sosyalizmin eşiğidir, tarih merdiveninde sosyalizm adını alan basamakla arasında başka basamaklar bulunmayan bir basamaktır (s. 27-28).

Bu satırların, Kerenski'nin iktidarda olduğu, proletarya diktatörlüğünü *değil*, sosyalist devleti *değil*, 'devrimci-demokrat' devleti tartıştığımız bir sırada yazıldığına lütfen dikkat edin. Bu siyasal merdivende ne kadar *yukarıda* durursak, Sovyetlerde sosyalist devlet ile proletarya diktatörlüğünü *ne kadar tam* birleştirirsek, 'devlet kapitalizmi'nden *o kadar az* korkmamız gerektiği açık değil midir? *Maddi* koşullar, ekonomi ve üretim açısından, henüz sosyalizmin 'eşiğinde' olmadığımız açık değil midir? Henüz varmamış olduğumuz 'eşiği' aşmadan sosyalizm kapısından geçmemizin mümkün olmadığı açık değil midir?

Aşağıdakiler de son derece öğreticidir.

Merkez Yürütme Kurulu'ndaki tartışmamız sırasında Buharin, başka şeylerin yanı sıra, uzmanlar için yüksek maaş sorununda, 'kendileri'nin 'Lenin'den daha sağda' olduklarını, zira Marx'ın da belirli koşullar altında kapitalistlerin 'varını yoğunu satın alma'nın* (yani, kapitalistlerin bütün servetini, başka bir deyişle burjuvaziden bütün toprakları, fabrikaları, işletmeleri ve diğer üretim araçlarını *satın* almanın) işçi sınıfı açısından daha uygun olacağını söylediğini hatırlarsak, bu konuda ilkesel bir sapma görmediklerini söyledi.

Bu son derece ilginç bir ifadedir.

Marx'ın düşüncesini dikkatli bir şekilde ele alalım.

Marx burada 1870'lerin İngiltere'sinden, tekelci aşamasından önceki kapitalizmin gelişimindeki son noktadan bahsediyordu. O sırada İngiltere militarizmin ve bürokrasinin diğer

*) Marx'ın bu sözünü Engels aktarmaktadır. Bkz. "Almanya'da Burjuva Demokratik Devrim", *Fransa'da ve Almanya'da Köylü Sorunu*, Sol Yayınları, 1975, s. 430.

ülkeler kadar gelişkin olmadığı, işçilerin burjuvaziyi 'satın almaları' anlamında, sosyalizmi 'barışçıl' bir zaferle kazanmaları imkânının en yüksek olduğu bir ülkeydi. Bu bağlamda Marx da, "Belirli koşullar altında işçiler burjuvaziyi satın almayı elbette reddetmeyeceklerdir," demişti. Marx biçimsel sorunlarda, devrimi gerçekleştirme yöntemleri ve yolları konusunda, ne kendisini ne de sosyalist devrimin gelecekteki önderlerini bağımlı kılmıştı. Birçok yeni sorunun ortaya çıkabileceğini, devrimin seyri içinde bütün durumun değişeceğini, dahası durumun köklü bir biçimde ve çoğu zaman da devrimin seyri içinde değişebileceğini tam olarak kavramıştı.

Peki, Sovyet Rusya hakkında ne diyorsunuz? İktidar proletaryanın eline geçtikten *sonra* ve sömürücülerin silahlı direnişi ve sabotajları bastırıldıktan *sonra*, Rusya'da şu an, İngiltere'de yarım yüzyıl önce sosyalizme barışçıl bir geçiş başlamış olsaydı mevcut olabilecek olan koşullara benzeyen *belirli* koşulların hüküm sürdüğü açık değil midir? O dönem İngiltere'sinde şu koşullardan ötürü kapitalistlerin işçilere bağımlı kılınması güvence altına alınmış olacaktı: 1) Köylülüğün bulunmaması sebebiyle işçilerin, proleterlerin nüfus içindeki mutlak ağırlığı (1870'lerde İngiltere'de sosyalizmin tarım işçileri arasında son derece hızla yayılması konusunda umut verici belirtiler vardı); 2) prolctaryanın işçi sendikalarındaki mükemmel örgütlülüğü (o dönemde İngiltere bu bakımdan dünyada başı çeken ülkeydi); 3) yüzyıllar boyunca gelişen siyasal özgürlüğün eğittiği proletaryanın görece yüksek kültür düzeyi; 4) iyi örgütlenmiş İngiliz kapitalistlerinin siyasal ve ekonomik sorunları uzlaşma yoluyla halletme konusundaki eski alışkanlığı (İngiliz kapitalistleri o dönemde, dünyadaki diğer bütün ülkelerinden kapitalistlerinden çok daha iyi örgütlenmişlerdi, oysa

bu üstünlük şimdi Almanya'ya geçmiştir). O dönemde, işçilerin, İngiliz kapitalistlerini *barışçıl yoldan* boyun eğdirmelerinin mümkün olduğu fikrini yaratan koşullar bunlardı.

Bugün Rusya'da kapitalistlerin işçi sınıfı karşısındaki bağımlılıkları, temel önem taşıyan belirli koşullar (Ekim zaferi ve Ekim'den Şubat'a kadar uzanan dönemde kapitalistlerin silahlı direnişinin ve sabotajlarının bastırılması) sayesinde güvence altına alınmıştır. Fakat Rusya'da elde edilen zaferin önemli etkeni, işçilerin, proleterlerin nüfus içindeki mutlak ağırlığı ve işçilerin yüksek bir örgütlenme düzeyinde olmaları *değil*, proletaryanın, yoksul köylülerden ve hızla sefalete sürüklenmiş olanlardan aldığı destekti. Son olarak, bizde, ne yüksek bir kültür düzeyi, ne de uzlaşma alışkanlığı var. Bu somut koşullar dikkatlice değerlendirilecek olursa, bugün iki yöntemi *birlikte* uygulayabileceğimiz ve uygulamak zorunda olduğumuz açıkça görülecektir. Bir yandan, devlet kapitalizmini ya da her türlü uzlaşma biçimini reddeden ve vurgunculuk yoluyla, yoksul köylüleri dolandırarak, vb. Sovyetlerin aldığı önlemlerin uygulanmasını engellemeye devam eden kültürsüz kapitalistleri acımasızca bastırmalıyız. Diğer yandan, *uzlaşma yöntemini*, başka bir deyişle, 'devlet kapitalizmi'ni kabul eden, devlet kapitalizmini uygulamaya koyabilen ve on milyonlarca insana ürün sağlayan en büyük ölçekli işletmelerin akıllı ve deneyimli örgütleyicileri olarak proletaryaya faydalı olan kültürlü kapitalistleri satın almalıyız.

Buharin son derece bilgili bir Marksist iktisatçıdır. Bu yüzden, tam da sosyalizme geçişi kolaylaştırmak amacıyla büyük ölçekli üretimin örgütlenmesini muhafaza etmenin önemini işçilere öğreten Marx'ın çok haklı olduğunu hatırlıyor. Marx'ın (bir istisna olarak) öğrettiği şey (ki o dönemde İngil-

tere bir istisnaydı), eğer koşullar kapitalistleri barış içinde boyun eğmeye ve kültürlü, örgütlü bir tarzda sosyalizme kapılanmaya zorlayacak gibiyse, *kapitalistlere sağlam bir ödeme yapmanın* ve onları satın almanın tasavvur edilebilir bir fikir olmasıydı, tabii ödemeyi sağlam yapmak kaydıyla.

Ama Buharin, Rusya'daki mevcut durumun kendine özgü nitelikleri hakkında yeterince derin düşünmediği için yolunu şaşırıyor. Şöyle bir istisnai durum var: Biz, Rusya proletaryası olarak, siyasal sistemimiz bakımından, işçilerin siyasal iktidarının dirayeti bakımından, İngiltere ya da Almanya gibi herhangi bir ülkeden *daha ilerideyiz*, fakat iyi bir devlet kapitalizminin örgütlenmesi, kültür düzeyimiz ve sosyalizmin 'kuruluşu' için maddi koşullar ve üretimin hazırlık derecesi bakımından Batı Avrupa'nın en geri ülkesinden bile *gerideyiz*. Mevcut durumun kendine özgü niteliği gereği, Sovyet hükümetinin hizmetinde çalışmaya ve 'devlet' sanayisini mümkün olan en büyük ölçekte örgütlemeye yardıma gerçekten hazır olan kapitalistler arasındaki en kültürlü, en becerikli ve en işinin ehli örgütçülere işçilerin kendine özgü bir 'satın alma' önerisinde bulunmaları gerektiği açık değil midir? Bu kendine özgü durumda, her ikisi de küçük burjuva nitelikte olan iki hatadan sakınmak için elimizden gelen çabayı göstermemiz gerektiği açık değil midir? Öte yandan, ekonomik 'güçlerimiz' ile siyasal gücümüz arasında bir uyumsuzluk olduğunu kabul ettiğimize göre, 'demek ki' iktidarı almamamız gerekiyordu gibi bir sonuca varmak ölümcül bir hata olurdu. Böyle bir iddia ancak, böyle bir 'uyumsuzluğun' her zaman olabileceğini, toplumların gelişiminde olduğu gibi, doğanın gelişiminde de her zaman görüldüğünü, ancak tek başına alındığında her biri tek yanlı olan ve belli tutarsızlıklar barındıran bir dizi girişimle tam sosyalizmin *bütün* ülkelerin pro-

leterlerinin devrimci işbirliğiyle yaratılabileceğini unutan 'kendi kabuğunda yaşayan adam' tarafından ileri sürülebilir.

Öte yandan, kendilerini 'parlak' devrimci sözlere kaptıran, ama geçiş döneminin en zorlu aşamalarını hesaba katarak sürekli, bilinçli ve sistemli devrimci çalışmayı yürütmekten aciz olan lafazanlara ve boş atıp dolu tutanlara doludizgin gitme imkânı vermek bariz bir hata olacaktır.

Neyse ki, devrimci partilerin gelişim tarihi ve Bolşevizmin bu partilere karşı yürüttüğü mücadele tarihi, bize çok kesin biçimde tanımlanmış türleri miras bırakmıştır, ki bunlar arasında, Sol Sosyalist-Devrimciler ve anarşistler kötü devrimcilerin çarpıcı örnekleridir. Şimdi bunlar 'sağ Bolşevikler'in 'uzlaşma'sına karşı histerik bir şekilde, avazları çıktığı kadar, kendilerini yırtarcasına bağırıyorlar. Ama 'uzlaşma'da neyin kötü olduğunu ve 'uzlaşma'nın *neden* tarih ve devrimin seyri tarafından haklı olarak mahküm edildiğini anlamaktan acizdirler.

Kerenski zamanında uzlaşma, iktidarın emperyalist burjuvaziye teslim edilmesi anlamına geliyordu, ki her devrimin temel sorunu iktidar sorunudur. Ekim-Kasım 1917'de Bolşeviklerin bir kesiminin uzlaşmacılığı, ya proletaryanın iktidarı ele geçirmesinden korktukları ya da yalnızca Sol Sosyalist-Devrimciler gibi 'güvenilmez yol arkadaşları'yla değil, aynı zamanda düşmanla, yani Çernovcular ve Menşeviklerle de iktidarı eşit olarak *paylaşmayı* istedikleri anlamına geliyordu. Bu düşmanlar, Kurucu Meclis'in dağıtılması, Bogayevski'lerin acımadan bastırılması, Sovyet kurumlarının her yerde kurulması gibi temel sorunlarda ve her kamulaştırma girişiminde kaçınılmaz olarak bize engel olacaklardı.

Oysa şimdi iktidar ele geçirilmiş, korunmuş ve 'güvenilmez yol arkadaşları'nın dahil olmadığı tek bir partinin, prole-

tarya partisinin elinde sağlamlaştırılmıştır. *İktidarı* paylaşma gibi, proletaryanın burjuvazi üzerindeki devrimci diktatörlüğünü reddetme gibi bir sorunun olmadığı ve olamayacağı bugün bir uzlaşmadan bahsetmek, ezberlenmiş ama anlaşılmamış sözleri bir papağan gibi tekrarlamaktan başka bir şey değildir. Ülkeyi yönetebileceğimiz ve yönetmemiz gereken bir duruma eriştikten sonra, kapitalizmin yetiştirdiği en etkin unsurları masraftan kaçınmaksızın yanımıza çekmeye ve küçük mülk sahibi unsurun yol açtığı dağılmaya karşı onları hizmetimize almaya çalışmamızı bir 'uzlaşma' olarak tanımlamak, sosyalist inşanın ekonomik görevlerini çözme konusunda tam bir yeteneksizliği ortaya koymaktadır.

AYNİ VERGİ, SERBEST TİCARET VE AYRICALIKLAR

Yukarıda aktarılan 1918 tartışmalarında, söz konusu zaman aralıkları bakımından bazı hatalar vardır. Bu zaman aralıkları, o dönemde umulduğundan çok daha uzun sürdü. Bu şaşırtıcı değildir. Ama ekonomik hayatımızın ana öğeleri aynı kalmıştır. Birçok durumda 'yoksul' köylüler (proleterler ve yarı-proleterler), orta köylü haline gelmiştir. Bu durum, küçük mülk sahiplerinin, küçük burjuva 'unsur'ların sayısında bir artışa yol açmıştır. 1918-1920 arasındaki İç Savaş, ülkedeki yıkımı daha da artırmış, üretici güçlerin eski düzeyine getirilmesini engellemiş ve proletaryaya başka herhangi bir sınıftan daha fazla zarar vermiştir. Buna başka şeylerin yanı sıra 1920 mahsulünün kötülüğü, hayvan yemi kıtlığı ve hayvanların telef olması da eklendi ki, başlıca yakıt türümüz olan odunun taşınmasında köylülerin atlarından yararlanılmasını engelle-

diği için bu durum ulaşımın ve sanayinin eski haline dönmesini daha da geciktirdi.

Bunun sonucunda, 1921 baharında siyasal durum, köylünün durumunun düzeltilmesini ve üretici güçlerinin artırılmasını sağlamak üzere derhal, çok kesin ve acil önlemler almayı gerektiriyordu.

Neden işçilerin değil de, köylülerin?

Çünkü işçilerin durumunu düzeltmek için, tahıla ve yakıta ihtiyaç vardır. Bütün ülke ekonomisi açısından, en büyük 'arıza' şimdi budur. Zira tahıl üretimini ve toplanmasını, yakıt depolanmasını ve ulaştırılmasını ilerletmek ancak köylülerin koşullarını düzeltmekle ve onların üretici güçlerini artırmakla mümkün olabilir. İşe köylülerden başlamak zorundayız. Bunu anlayamayanlar ve köylülerin bu şekilde ön plana çıkarılmasını, proletarya diktatörlüğünden 'vazgeçme' ya da buna benzer bir şey olarak görenler, hiç düşünmeden konuşuyorlar ve söyledikleri lafların büyüsüne kapılıyorlar. Proletarya diktatörlüğü, politikaları proletaryanın belirleyip yönetmesi demektir. Proletarya, önder ve egemen sınıf olarak, politikayı öncelikle en acil ve en 'can sıkıcı' sorunu çözecek şekilde yönetmesini bilmelidir. Bugün en acil şey, köylü tarımının üretici güçlerini derhal artıracak önlemler almaktır. İşçilerin içinde bulunduğu koşulları iyileştirmek, işçilerle köylüler arasındaki ittifakı güçlendirmek ve proletarya diktatörlüğünü sağlamlaştırmak ancak *bu yolla* mümkün olacaktır. İşçilerin durumunu *bu yolla* düzeltmeyi *reddeden* bir proleter ya da proleter temsilcisi, *gerçekte* beyaz muhafızların ve kapitalistlerin suç ortağı olacaktır; bu yoldan gitmeyi reddetmek, işçilerin mesleki çıkarlarını sınıf çıkarlarından üstün tutmak, bütün işçi sınıfının, onun diktatörlüğünün, büyük toprak sahiplerine ve kapitalistlere karşı köylülerle itti-

fakının ve emeğin sermayenin boyunduruğundan kurtuluşu mücadelesindeki öncü rolünün çıkarlarını, işçilerin acil, kısa vadeli ve kısmi çıkarları uğruna feda etmek demektir.

Bunun için, yapılması gereken ilk iş, köylülerin üretici güçlerini artırmak üzere acil ve ciddi önlemlerin alınmasıdır.

İaşe politikamızda ciddi bir değişiklik yapmadan bunu başaramayız. Bu değişikliklerden biri, artı ürüne el koyma yerine, hiç değilse yerel ekonomik mübadelede, vergi ödendikten sonra, serbest pazar anlamına gelen ayni vergi uygulamasına geçilmesiydi.

Bu değişikliğin özü nedir?

Bu konuda yanlış fikirler yaygındır. Bu yanlış fikirlerin esas sebebi, geçiş döneminin anlamını araştırmak ya da onun gerektirdiği şeyleri belirlemek için hiçbir çabanın gösterilmemesi ve değişimin genel olarak komünizmden genel olarak burjuva düzenine doğru olduğunun varsayılmasıdır. Bu hatayı önlemek için, kaçınılmaz olarak, Mayıs 1918'de söylenenlere atıfta bulunmak gerekiyor.

Aşırı kıtlık, yıkım ve savaş yüzünden başvurmak zorunda kaldığımız kendine özgü Savaş Komünizmi'nden, ürünlerin düzenli sosyalist mübadelesine geçişin biçimlerinden biri ayni vergidir. Buna karşılık, ürünlerin düzenli sosyalist mübadelesi de, küçük köylü nüfusunun egemen olmasının yarattığı kendine özgü koşullarıyla, sosyalizmden komünizme geçişin biçimlerinden biridir.

Bu kendine özgü Savaş Komünizmi sırasında, köylüden bütün artı ürününü -hatta bazen gerekli ihtiyaçlarının da bir kısmını- ordunun ihtiyaçlarını karşılamak ve işçileri beslemek amacıyla aldık. Bunun çoğunu borç olarak, kâğıt para karşılığında aldık. Bunu yapmasaydık, mahvolmuş bir küçük köylü

ülkesinde büyük toprak sahiplerini ve kapitalistleri yenmemiz mümkün olmayacaktı. Sömürücülerimiz dünyanın en güçlü ülkelerinden yardım almalarına karşın zafer kazanmış olmamız, yalnızca işçi ve köylülerin kurtuluşları için verdikleri mücadelede sergileyebilecekleri kahramanlık mucizelerini değil, aynı zamanda, Menşeviklerin, Sosyalist-Devrimcilerin ve Kautsky ile şürekâsının bu 'Savaş Komünizmi' yüzünden bizi *suçlarken* burjuvaziye uşaklık ettiklerini de göstermiştir. Bunun için alkışı hak ediyoruz.

Fakat ne kadar alkışı hak ettiğimiz de bir o kadar önemlidir. Biz savaş ve yıkım yüzünden 'Savaş Komünizmi'ne başvurmak zorunda kaldık. Savaş Komünizmi, proletaryanın ekonomik görevlerine uygun düşen bir politika değildi, olamazdı; bu, yalnızca geçici bir önlemdi. Bir küçük köylü ülkesinde iktidarda bulunan proletarya adına doğru olan politika, tahılı köylüden onun ihtiyaç duyduğu mamul mallar karşılığında almaktır. Ancak böyle bir iaşe politikası proletaryanın görevlerine uygun düşer ve sosyalizmin temellerini güçlendirerek onu tam zafere götürebilir.

Ayni vergi işte bu politikaya bir geçiştir. Savaşın yükü yüzünden hâlâ öyle bir yıkım içindeyiz, öyle ezilmiş durumdayız ki (savaş daha dün bitti, ama kapitalistlerin açgözlülüğü ve garezi yüzünden yarın yeniden patlak verebilir), aldığımız *bütün* tahıl karşılığında köylülere mamul mallar verebilecek durumda değiliz. Bunu bildiğimizden, ayni vergi sistemini yürürlüğe koyuyoruz, yani (ordu ve işçiler için) ihtiyaç duyduğumuz tahılın asgarisini vergi biçiminde alacağız ve gerisini mamul mallarla mübadele edeceğiz.

Fakat unutmamamız gereken bir şey var. Yoksulluğumuz ve yıkım halimiz o kadar ciddi boyuttadır ki, büyük ölçekli

sosyalist devlet sanayisini *tek bir hamlede* kuramayız. Bu ancak büyük sanayi merkezlerinde geniş tahıl ve yakıt stoklarıyla, yıpranmış makinelerin yerine yenilerinin konmasıyla, vb. gerçekleştirilebilir. Deneyimlerimiz bizi bunun tek bir hamlede yapılamayacağına ikna etmiştir. Nitekim yıkıcı emperyalist savaştan sonra en zengin ve en ileri ülkelerin bile bu sorunu ancak uzun yıllara yayılan bir dönem sonrasında çözebileceklerini biliyoruz. Bu yüzden, devletten makine ya da büyük hammadde, yakıt ve besin stoku talep etmeyen ve köylü tarımına derhal yardım elini uzatabilecek ve onun üretici güçlerini artırabilecek olan *küçük* sanayinin yeniden kurulmasına yardımcı olmak, belirli bir oranda, zorunludur.

Bütün bunların sonucu ne olacaktır?

Bütün bunların sonucu, küçük burjuvazinin ve kapitalizmin (yerel de olsa) belli bir serbest ticaret temelinde canlanması olacaktır. Bu kadarı kesindir ve buna gözlerimizi kapamak gülünç olur.

Peki, bu gerekli midir? Haklı gösterilebilir mi? Tehlikeli değil midir?

Bunun gibi birçok soru sorulmaktadır ve çoğu durumda bu sorular, yumuşak bir dille söylersek, soranların safdilliğini göstermektedir yalnızca.

Benim, Mayıs 1918'de yaptığım, ekonomimizdeki çeşitli sosyo-ekonomik yapıların unsurlarına (bileşenlerine) ilişkin tanımı inceleyin. Hiç kimse -ataerkil, yani yarı-barbar sistemden sosyalist sisteme kadar- ekonominin bu beş biçiminin, bu beş aşamasının (ya da bileşeninin) varlığını yadsıyamaz. Bir küçük köylü ülkesinde kısmen ataerkil, kısmen küçük burjuva olan küçük köylü 'yapı'sının egemen olduğunu söylemek

malumu ilam etmek olur. Mübadele var olduğu sürece, küçük ekonominin küçük burjuva-kapitalist tarzı geliştirmesinin kaçınılmaz olduğu, sokaktaki adamın günlük deneyimiyle bile doğrulanan, karşı çıkılmaz bir gerçektir, siyasal iktisadın en basit gerçeklerinden biridir.

Bu ekonomik gerçeklik karşısında, sosyalist proletarya nasıl bir politika izleyebilir? Küçük köylüye, tahıl ve hammadde karşılığında, büyük ölçekli sosyalist sanayinin ürettiği mallardan *bütün* istediklerini vermek olabilir mi? Bu en arzu edilen ve en 'doğru' politikadır; zaten biz de bu yola girmiş bulunuyoruz. Ama *bütün* malları veremeyiz, henüz bundan çok uzağız. Bunu yakın bir zamanda da yapamayız, en azından ülkenin elektriklendirilmesinin ilk aşamasını tamamlamadan bunu yapamayacağız. O halde, ne yapmalı? Birinci seçenek, devlete ait olmayan, özel mübadelenin, yani ticaretin, yani milyonlarca küçük üreticinin bulunduğu yerde kaçınılmaz olan kapitalizmin gelişimini tamamen yasaklamaya, bastırmaya çalışmaktır. Fakat böyle bir politika, onu uygulamaya çalışan parti için, aptalca bir iştir ve intiharla eşdeğerdir. Aptalcadır, çünkü ekonomik açıdan imkânsızdır. İntiharla eşdeğerdir, çünkü böyle bir politikayı uygulamaya çalışan bir partinin felakete sürüklenmesi kaçınılmazdır. Şunu kabul edelim: Bazı komünistler tam da *böyle* bir politikayı benimsedikleri için 'düşünceleri, söyledikleri ve yaptıklarıyla' hataya düşmüşlerdir. Biz bu hataları düzeltmeye çalışacağız ve mutlaka düzeltmek zorundayız, yoksa işlerimiz kötü bir hal alacaktır.

İkinci seçenekse (akla uygun yegâne ve *mümkün olan* en son politika budur) kapitalizmin gelişimini tümden yasaklamaya, bastırmaya çalışmamak, bunun yerine, kapitalizmi *devlet kapitalizmi* yoluna sokmaya çalışmaktır. Ekonomik açıdan

bu mümkündür, çünkü serbest ticaretin ve genel olarak kapitalizmin öğelerinin bulunduğu her yerde -şu ya da bu biçimde, şu ya da bu derecede- devlet kapitalizmi vardır.

Sovyet devleti ve proletarya diktatörlüğü, devlet kapitalizmiyle birleştirilebilir mi? Bu ikisi birbiriyle bağdaşır mı?

Elbette bağdaşır. Mayıs 1918'de benim söylediğim tam da buydu. O dönemde bunu kanıtladığımı umuyorum. Dahası, küçük mülk sahibi (hem küçük-ataerkil, hem küçük burjuva) unsurla kıyaslandığında, devlet kapitalizminin ileri bir adım olduğunu da kanıtlamıştım. Devlet kapitalizmini yalnızca sosyalizmle kıyaslayanlar bir dolu hata yapıyorlar, zira bugünün siyasal ve ekonomik koşullarında, devlet kapitalizmini küçük burjuva üretimiyle de kıyaslamak esastır.

Gerek teorik, gerekse pratik bakımdan bütün sorun, (belirli bir dereceye kadar ve belirli bir süre için kaçınılmaz olan) kapitalizmin gelişimini, devlet kapitalizmi yoluna sokmanın doğru yöntemlerini bulmak ve yakın gelecekte devlet kapitalizminin sosyalizme dönüşmesini güvence altına almak için onu hangi koşullarla çevrelemenin gerektiğini belirlemektir.

Bu sorunun çözümüne yaklaşmak için, her şeyden önce, Sovyet sistemimiz içinde ve Sovyet devletinin çerçevesi içinde devlet kapitalizminin pratikte nasıl bir şey olacağını ve olabileceğini mümkün olan en belirgin bir şekilde zihnimizde canlandırmamız gerekiyor.

Sovyet hükümetinin, kapitalizmin gelişimini devlet kapitalizmi yoluna sokmasının ve devlet kapitalizmi 'nakli yapması'nın en basit örneği, imtiyazlardır. Bugün hepimiz imtiyazların gerekli olduğu konusunda hemfikiriz, ama hepimiz imtiyazların ne anlama geldiği üzerine kafa yoruyor muyuz? Yukarıda değindiğimiz ekonomi biçimlerinin ışığı altında ve on-

ların karşılıklı ilişkileri açısından, Sovyet sisteminde imtiyazlar nedir? İmtiyazlar, küçük mülk sahibi (ataerkil ve küçük burjuva) unsura karşı Sovyet devleti, yani proleter devleti ile devlet kapitalizmi arasında bir ittifak, bir güç birliği, bir anlaşmadır. İmtiyaz sahibi bir kapitalisttir. İşini kapitalist yoldan, kâr amacıyla yönetir; normalden fazla kâr elde etmek amacıyla, ya da başka türlü sağlayamayacağı veya büyük zorlukla sağlayabileceği hammaddeleri elde etmek amacıyla, proleter hükümetiyle bir anlaşma yapmayı istemektedir. Sovyet hükümeti üretici güçlerini geliştirerek ve derhal ya da çok kısa bir süre içinde artan sayıda mal temin ederek, kazançlı çıkacaktır. Diyelim ki, yüz tane petrol sahasına, madene ve orman arazisine sahibiz. Elimizde makine, yiyecek ve ulaşım imkânları olmadığından bütün bunları geliştiremiyoruz. Yine bu yüzden de diğer bölgelerin geliştirilmesi için hemen hemen hiç bir şey yapamıyoruz. Büyük işletmelerin yetersiz gelişim düzeyi sebebiyle, küçük mülk sahibi unsur bütün biçimleriyle daha belirgindir ve bu da çevredeki (ve sonra bütün) köylü tarımının kötüleşmesinde, üretici güçlerinin dağılmasında, Sovyet iktidarına olan güveninin azalmasında, hırsızlığın ve küçük (ama en tehlikeli türde) vurgunculuğun yayılmasında, vb. yansımasını bulmaktadır. Sovyet hükümeti, imtiyazlar yoluyla, devlet kapitalizmi 'nakli yaparak' küçük üretime karşı büyük üretimi, geri üretime karşı ileri üretimi, el üretimine karşı makineli üretimi güçlendirmektedir. Ayrıca Sovyet hükümeti, büyük sanayinin imal ettiği mallardan daha çok miktarda ediniyor ve küçük burjuva ilişkilerin anarşisine karşı, devletin düzenlediği ekonomik ilişkileri kuvvetlendirmektedir. İmtiyazlar politikasının ılımlı ve dikkatli bir şekilde uygulanması, sanayinin durumunun ve işçilerle köylülerin içinde bulundukları koşul-

ların (belirli bir ölçüde) hızla iyileştirilmesinde bize yardımcı olacaktır. Elbette, bütün bunlar belirli fedakârlıklar ve en değerli ürünlerden on milyonlarca kilosunun kapitalistlere teslim edilmesi pahasına olmaktadır. İmtiyazların, bizim için tehlikeli olmaktan çıkıp yararlı hale geldiği koşullar ve bunun derecesi, güçler ilişkisine bağlıdır ve mücadele tarafından belirlenecektir, zira imtiyazlar da bir mücadele biçimidir ve sınıf mücadelesinin başka bir biçim altında sürdürülmesidir, hiçbir şekilde sınıf mücadelesinin yerine toplumsal barışın konması değildir. Mücadelenin yöntemlerini pratik tayin edecektir.

Sovyet sistemi içindeki diğer devlet kapitalizmi biçimleriyle karşılaştırıldığında, imtiyazlar belki de devlet kapitalizminin en basit, açık ve kesin biçimidir. İmtiyazlar, en medeni, en ileri Batı Avrupa kapitalizmiyle resmi bir yazılı anlaşmayı içerir. Bu anlaşmayla, kazançlarımızı ve kayıplarımızı, haklarımızı ve yükümlülüklerimizi tam olarak biliyoruz. İmtiyazları ne kadar süre için verdiğimizi biliyoruz. Anlaşmanın sona ermesinden önce bir tazminat öngörülüyorsa, bu tazminatın koşullarını biliyoruz. Dünya kapitalizmine belli bir 'haraç' ödüyoruz; belli şartlar altında kendimizi 'fidye' olarak veriyoruz ve bu sayede Sovyet iktidarını derhal istikrara kavuşturup ekonomik koşullarımızda iyileştirme sağlıyoruz. İmtiyazların bütün zorluğu, bir ayrıcalık anlaşması yaparken, bütün koşulları iyi düşünüp tartmak ve sonra anlaşmanın yerine getirilmesini sağlamaktır. Kuşkusuz burada zorluklar vardır ve muhtemelen ilk başta hatalar yapmak kaçınılmaz olacaktır. Ama bu zorluklar, toplumsal devrimin diğer sorunlarıyla ve özellikle de devlet kapitalizmini geliştirmenin, aşılamanın ve ona izin vermenin diğer biçimlerinden doğan zorluklarla karşılaştırıldığında önemsizdir.

Ayni vergiye geçilmesiyle ilgili olarak bütün parti ve Sovyet işçilerinin karşısında duran en önemli görev, 'imtiyazlar' politikasının (yani 'imtiyazlı' devlet kapitalizmine benzeyen bir politikanın) temel ilkelerini, kapitalizmin diğer biçimlerine (serbest ticarete, yerel mübadeleye, vb.) uygulamayı başarmaktır.

Kooperatifleri ele alalım. Ayni vergi kararnamesinin, kooperatif yönetmeliklerinin derhal gözden geçirilmesini ve kooperatiflerin 'özgürlük' ve haklarının belirli bir ölçüde artırılmasını gerektirmiş olması şaşırtıcı değildir. Kooperatifler de, devlet kapitalizminin daha az basit olan bir başka biçimidir; çizgileri daha muğlaktır, kendisi daha karmaşıktır ve bu yüzden hükümetimiz için pratikte daha büyük zorluklar doğurmaktadır. Küçük meta üreticileri kooperatifleri (bir küçük köylü ülkesinde kooperatiflerin egemen ve tipik biçimi olarak işçi kooperatiflerinden değil, bu kooperatiflerden bahsediyoruz) kaçınılmaz olarak küçük burjuva, kapitalist ilişkiler doğurur, bu ilişkilerin gelişimini kolaylaştırır, küçük kapitalistleri ön plana iter ve en çok onlara yarar sağlar. Başka türlüsü mümkün değildir, çünkü ülkemizde küçük mülk sahipleri baskındır ve mübadele mümkün ve zorunludur. Rusya'nın mevcut koşullarında, kooperatiflere tanınan özgürlük ve haklar, kapitalizme verilen özgürlük ve haklardır. Bu apaçık gerçeğe gözlerimizi kapamak, ya aptallıktır ya da suçtur.

Fakat özel kapitalizmin tersine, Sovyet yönetimi altındaki 'kooperatif' kapitalizmi, devlet kapitalizminin bir çeşididir ve bu yüzden bugün için -elbette belli ölçüler içinde- bizim için yararlıdır. Ayni vergi, artı ürünün (vergi şeklinde alınan kısımdan geriye kalanının) serbestçe satılması demek olduğundan, kapitalizmin *bu* gelişimini (zira serbest pazar, kapitalizmin gelişmesi *demektir*) kooperatif kapitalizmi yoluna sokmak için eli-

mizden gelen çabayı göstermeliyiz. Kooperatif kapitalizmi, muhasebeyi, denetimi, gözetimi ve devletle (bizim örneğimizde, Sovyet devletiyle) kapitalist arasında sözleşmeye dayalı ilişkilerin kurulmasını kolaylaştırması bakımından devlet kapitalizmine benzer. Kooperatif ticareti yalnızca yukarıda belirtilen sebeplerden ötürü değil, milyonlarca insanın ve sonrasında bütün nüfusun bir çatı altında toplanması ve örgütlenmesini kolaylaştırdığı için de özel ticaretten çok daha yararlı ve kullanışlıdır ve bu yolda atılan adımlar, daha sonrasındaki devlet kapitalizminden sosyalizme geçiş açısından muazzam bir kazançtır.

Devlet kapitalizminin iki ayrı biçimi olarak imtiyazlarla kooperatifleri karşılaştıralım. İmtiyazlar, büyük ölçekli makineli sanayiye dayanır; kooperatiflerse küçük sanayiye, el zanaatlarına, hatta kısmen ataerkil sanayiye dayanır. Her imtiyaz anlaşması tek bir kapitalisti, tek bir şirketi, sendikayı, karteli ya da tröstü ilgilendirir. Kooperatiflerse binlerce, hatta milyonlarca küçük mülk sahibini kucaklar. İmtiyazlar belirli bir süre için geçerli olan belirli bir anlaşmaya izin verir, hatta bunların varlığını gerektirir. Kooperatiflerse ne belirli bir anlaşmaya ne de belirli bir süreye izin verir. Kooperatiflerle ilgili yasayı yürürlükten kaldırmak, bir imtiyaz anlaşmasını feshetmekten çok daha kolaydır, fakat bir anlaşmanın feshi, kapitalistle yapılan ekonomik ittifakın, ya da ekonomik 'birarada yaşama'nın pratik ilişkilerinde ani bir bozulma anlamına gelir, oysa kooperatif yasasının ya da herhangi bir yasanın yürürlükten kaldırılması, ne Sovyet hükümeti ile küçük kapitalistler arasında pratikte var olan birarada hayatı derhal ortadan kaldırır, ne de genel olarak, günlük ekonomik ilişkileri sonlandırabilir. İmtiyaz sahiplerini 'gözetlemek' kolaydır, ama kooperatifçileri gözetlemek kolay değildir. İmtiyazlardan sosyalizme geçiş, büyük ölçekli bir üre-

tim biçiminden, başka bir büyük ölçekli üretim biçimine geçiştir. Küçük mülk sahiplerinin kooperatiflerinden sosyalizme geçişse, küçük ölçekli üretimden büyük ölçekli üretime geçiştir, yani daha karmaşık bir geçiştir, ama başarıya ulaştığı takdirde, nüfusun daha geniş kesimlerini kucaklayabilecek ve bütün 'yeniliklere' inatla direnen, eski, sosyalizm öncesi, hatta kapitalizm öncesi ilişkilerin derin ve daha güçlü köklerini söküp atabilecek kapasitededir. İmtiyazlar politikası başarıya ulaştığı takdirde, bize modern, ileri kapitalizm düzeyi üzerine kurulu, iyi -bizimkilerle kıyaslandığında iyi- birkaç büyük işletme sağlayacaktır. Yirmi-otuz yıl sonra bu işletmeler tamamen bize geçecektir. Kooperatif politikasıysa, başarıya ulaştığı takdirde, küçük ekonominin ilerlemesi ve onun belirsiz bir süre içinde, gönüllü birleşme temeli üzerinde büyük ölçekli üretime geçişin kolaylaştırılması sonucunu verecektir.

Devlet kapitalizminin bir üçüncü biçimini ele alalım. Devlet, kapitalisti, bir tüccar olarak işe alır ve devlet mallarının satışı ve küçük üreticinin mallarının satın alınması üzerinden ona belirli bir komisyon öder. Dördüncü bir biçim daha vardır: Devlet, kendisine ait olan bir sınai kuruluşu, petrol sahasını, orman arazisini, toprağı, vb. kapitalist girişimciye, bir imtiyaz sözleşmesine çok benzer şekilde kiralar. Bizde devlet kapitalizminin bu son iki biçiminden ne bahsediliyor, ne buna kafa yoruluyor, ne de dikkate alınıyor, ama bu güçlü ve akıllı olduğumuz için değil, zayıf ve aptal olduğumuz için böyle. 'Kaba gerçek'le yüzleşmekten korkuyoruz ve çoğu zaman 'yüceltici yalanlar'a kapılıyoruz. Kapitalizmden sosyalizme geçmekte 'olduğumuzu' tekrarlayıp duruyoruz, ama bu 'biz'in neyin nesi olduğu konusunda kesin bir fikir edinme zahmetine girmiyoruz. Bu netliğe sahip olabilmemiz için, 5 Mayıs 1918 tarihli makalemde sıraladı-

ğım, ülke ekonomimizi oluşturan bütün parçaların -tek bir istisna bile olmadan- tam listesini daima aklımızda tutmamız gerekiyor. 'Biz', proletaryanın öncüsü, ileri müfrezesi olarak, doğrudan doğruya sosyalizme geçiyoruz; ama ileri müfreze bütün proletaryanın küçük bir kesiminden, bütün proletarya ise nüfusun küçük bir kesiminden ibarettir. Eğer 'biz' sosyalizme doğrudan geçiş sorunumuzu başarıyla çözeceksek, öncelikle, *kapitalizm öncesi* ilişkilerden sosyalizme geçiş için hangi *ara* yolların, yöntemlerin, araçların ve aygıtların gerekli olduğunu kavramamız gerekiyor. İşte bütün mesele budur.

RSSCF haritasına bir bakın. Vologda'nın kuzeyinde, Rostov üzeri Don'un ve Saratov'un güneydoğusunda, Orenburg ve Omsk'un güneyinde, Tomsk'un kuzeyinde, onlarca büyük medeni devlete yetecek bir alan vardır. Fakat bütün bu topraklarda ataerkillik ve yarı-barbarlık ya da aleni barbarlık hüküm sürmektedir. Peki, ya demiryollarıyla, yani büyük kentlerle, büyük ölçekli sanayiyle, kapitalizmle ve kültürle kurulacak maddi bağ ile köyler arasında kilometrelerce uzanan patikaların bulunduğu, daha doğrusu patikaları bile olmayan toprakların bulunduğu Rusya'nın geri kalmış ücra köylerine ne demeli? Ataerkillik, *Oblomovculuk** ve yarı-barbarlık bu bölgelerde de egemen değil mi?

Rusya'ya egemen olan bu koşullardan sosyalizme doğrudan geçiş mümkün müdür? Evet, bir dereceye kadar mümkündür, fakat tamamlanmış dev bir bilimsel çalışma sayesinde,** içeriğini artık tam olarak bildiğimiz bir koşulla. Bu ko-

---

*) Gonçarov'un bütün gün boyunca yatağından çıkmayan Oblomov adlı karakteri, Lenin'in özellikle de kapitalizm öncesi kır ilişkilerinden beslendiğini düşündüğü tembelliği, uyuşukluğu, plan-programsızlığı, kaderciliği, ertelemeciliği vb. anlatmak için çok sık başvurduğu bir tabire adını vermiştir. (ç.n.)

**) Devlet Planlama Komisyonu'nun hazırladığı Rusya'nın elektriklendirilmesi planı.

şul, elektriklendirmedir. Eğer onlarca yerel elektrik santrali inşa edersek (bunların nerede ve nasıl yapılacağını ve yapılması gerektiğini biliyoruz) ve bu santrallerden bütün köylere elektrik enerjisi verebilirsek, yeterli sayıda elektrik motoru ve diğer makineleri sağlayabilirsek, ataerkillikle sosyalizm arasında geçiş aşamalarına ya da ara bağlantılara gerek kalmayacaktır ya da çok az kalacaktır. Ama biz çok iyi biliyoruz ki, bu 'tek' koşulun ilk aşamasını tamamlamak için en azından on yıl gereklidir; ancak İngiltere, Almanya ya da Amerika gibi ülkelerde proleter devrimi zafere ulaştığı takdirde bu sürenin kısalması mümkündür.

Önümüzdeki birkaç yıl içinde, ataerkillikten, küçük üretimden sosyalizme geçişi kolaylaştıracak ara bağlantılara kafa yormayı öğrenmeliyiz. 'Biz' hâlâ 'kapitalizm kötü, sosyalizm iyidir' deyip duruyoruz. Oysa bu iddia yanlıştır; çünkü bu iddia, mevcut ekonomi biçimlerinin hepsini hesaba katmamakta ve aralarından yalnızca ikisini seçip almaktadır.

Sosyalizmle kıyaslandığında kapitalizm kötüdür. Küçük üreticilerin dağınıklığından kaynaklanan bürokrasiyle, ataerkillikle ve küçük üretimle kıyaslandığındaysa kapitalizm iyidir. Küçük üretimden doğrudan doğruya sosyalizme geçmemiz mümkün olmadığı oranda, küçük ölçekli üretimin ve mübadelenin basit bir sonucu olarak bir miktar kapitalizm kaçınılmazdır. Bu yüzden, küçük üretimle sosyalizm arasındaki ara bağlantı olarak, üretici güçleri artırmanın bir aracı, bir yolu, bir yöntemi olarak kapitalizmden (özellikle de kapitalizmi devlet kapitalizmi yoluna sokarak) yararlanmak zorundayız.

Bürokrasinin kötülüklerinin ekonomik veçhelerine bir göz atın. 5 Mayıs 1918'de bunların hiçbirini görmüyoruz. Ekim Devrimi'nden altı ay sonra, eski bürokratik aygıtı tepeden tır-

nağa paramparça ettikten sonra, bürokrasinin kötülüklerinden hiçbirini hissetmiyoruz.

Ama bir yıl sonra, Rusya Komünist Partisi Sekizinci Kongresi'nde (18-23 Mart 1919) kabul edilen yeni parti programında, tehlikeyi kabul etmekten korkmayarak, aksine bu tehlikeyi ortaya koymayı, teşhir etmeyi, rezil etmeyi ve ona karşı savaşma düşüncesini, iradesini, enerjisini ve eylemini uyandırmayı arzuladığımızdan, açıkça, *'Sovyet sisteminde bürokrasinin kısmen canlandığı'*ndan bahsettik.

İki yıl sonra, 1921 baharında, bürokrasinin kötülüklerini tartışan Sekizinci Sovyetler Kongresi'nden (Aralık 1920) sonra ve bu kötülüklerin analiziyle bağlantılı görüş ayrılıklarını toparlayan Rusya Komünist Partisi Onuncu Kongresi'nden (Mart 1921) sonra, *bu kötülüklerin* daha da belirgin ve tehdit edici bir şekilde karşımızda durduğunu görüyoruz. Bürokrasinin ekonomik kökleri nelerdir? Çoğunlukla iki temel kökü vardır: Bir yandan, gelişmiş bir burjuvazi, işçilerin (ve kısmen köylülerin) devrimci hareketine karşı kullanılmak üzere öncelikle askeri, sonra adli, vb. nitelikte bürokratik bir aygıta ihtiyaç duyar. Bizde böyle bir şey yok. Bizim mahkemelerimiz, burjuvaziye karşı kurulmuş sınıf mahkemeleridir. Ordumuz, burjuvaziye karşı kurulmuş bir sınıf ordusudur. Bürokrasinin kötülükleri orduda değil, ona hizmet eden kurumlardadır. Ülkemizde bürokrasinin farklı ekonomik kökleri vardır: Yoksulluğu, cahilliği, kültürsüzlüğüyle küçük üreticinin atomize olmuş, dağınık niteliği, yolların ve tarımla sanayi arasında *mübadelenin* olmaması, yine bu ikisi arasında bağın ve karşılıklı ilişkinin olmaması. Bu, esasen İç Savaş'ın bir sonucudur. Ambargo altında olduğumuz, dört bir taraftan kuşatıldığımız, bütün dünyadan ve tahıl ambarımız olan güneyden, Sibirya'dan ve kömür madenlerinden ko-

parıldığımız bir sırada, sanayiyi yeniden kuramazdık. Savaş Komünizmi'ne geçmekte ya da en umutsuz aşırlıklara girişmeyi göze almakta tereddüt edemezdik: İşçi ve köylü egemenliğini kurtarmak adına yarı-aç bir hayata, hatta daha da beterine katlanmak, ama ne pahasına olursa olsun, eşi görülmedik yıkıma ve ekonomik ilişkilerin yokluğuna rağmen, dayanmak zorundaydık. Sosyalist-Devrimcileri ve Menşevikleri (gerçekte onlar, daha ziyade korktukları için, burjuvazinin peşinden gittiler) korkutan şeyin, bizi korkutmasına izin vermedik. Abluka altına alınmış bir ülkede (kuşatılmış bir kalede) kazanılan zaferde çok kritik rol oynayan etken, 1921 baharında, yani en son beyaz muhafızın nihayet RSSCF topraklarından sürülmesinden sonra, bu kez olumsuz yanını gösterdi. Kuşatılmış kalede, her türlü ticarete 'kilit vurmak' mümkün ve zorunluydu; kitlelerin olağanüstü bir kahramanlık göstermesiyle bu duruma üç yıl dayanabildik. Ondan sonra, küçük üreticinin yıkımı arttı ve büyük ölçekli üretimin yeniden kurulması daha da gecikti, ertelendi. 'Kuşatma'nın bıraktığı bir miras olarak bürokrasi ve küçük üreticinin tümüyle yalıtılmış, ezilmiş durumu üzerine kurulu olan üstyapı kendini tam olarak gösterdi.

Bir kötülükle daha sağlam bir şekilde mücadele etmek için, tekrar tekrar sıfırdan işe koyulabilmek için o kötülüğü korkmadan kabul etmeyi öğrenmeliyiz; faaliyetimizin her alanında bunu birçok kez yapmak, tamamlanmamış olanı tamamlamak ve soruna farklı yaklaşım yöntemlerini seçmek zorunda kalacağız. Büyük ölçekli sanayinin yeniden kurulmasındaki bariz gecikme dikkate alındığında, sanayi ile tarım arasındaki mübadeleye 'kilit vurulması' dayanılmaz bir hal almıştır. Bu yüzden, yapabileceğimiz şeye odaklanmalıyız: Küçük sanayiyi yeniden kurmalı, işe bu taraftan başlamalı, savaş ve ambargonun el ele

vererek yarı yarıya yıktığı yapının bu yanını desteklemeliyiz. Kapitalizmden korkmadan, ticareti geliştirmek için mümkün olan her şeyi ne pahasına olursa olsun yapmalıyız, çünkü getirdiğimiz sınırlamalar (ekonomik alanda büyük toprak sahipleriyle burjuvazinin mülksüzleştirilmesi, siyasal alanda işçi ve köylülerin egemenliği) yeterince dar, yeterince 'ılımlı'dır. Ayni verginin temel fikri ve ekonomik anlamı budur.

Bütün parti ve Sovyet çalışanları, 'küçük' araçlarla, küçük ölçekte olsa da, küçük yerel sanayiyi geliştirmek suretiyle ona yardım ederek, köylü tarımını hızla ilerletmek amacıyla, bütün çabaları ve dikkatlerini ekonomik kalkınma hamlesinde - eyaletlerde, ondan da fazla ilçelerde, ondan da fazla bucak ve köylerde- yerel inisiyatifi olabildiğince teşvik etmeye yoğunlaştırmalıdırlar. Devletin hazırladığı birleşik ekonomi planı, bütün dikkatin ve 'öncelikli' çabanın bu noktaya toplanması gerektiğini gösteriyor. En geniş ve en derin 'temel'e en yakın olan bu alanda gerçekleştirilecek bir ilerleme, büyük sanayinin en enerjik ve en başarılı şekilde yeniden kuruluşuna en hızlı geçişe imkân sağlayacaktır.

Bugüne kadar, iaşe toplama işçilerinin bildiği tek bir temel talimat vardı: Tahılın yüzde yüzünü toplayın. Şimdi başka bir talimat var: Verginin yüzde yüzünü en kısa zamanda toplayın, ardından büyük *ve küçük* sanayinin ürünleriyle değişilmek üzere bir yüzde yüz daha toplayın. Verginin yüzde yetmiş beşini ve büyük ve küçük sanayi ürünleri karşılığında (ikinci yüzün) yüzde yetmiş beşini toplayanlar; verginin yüzde yüzünü ve mübadeleyle gelen (ikinci yüzün) yüzde elli beşini toplayanlardan ülke çapında önemi haiz olan daha yararlı bir iş yapmış olacaklardır. İaşe işçisinin görevi şimdi daha karmaşık hale gelmiştir. Bir yandan, mali bir görev yapmaktadır: vergiyi mümkün olan

en kısa zamanda ve en verimli şekilde toplamak. Öte yandan, genel ekonomik bir görev yapmaktadır: Kooperatifleri yönetmeye çalışmak, küçük sanayiye yardımcı olmak, tarımla sanayi arasındaki mübadeleyi artıracak şekilde yerel inisiyatifi geliştirmek ve bunu sağlam bir temele oturtmak. Bürokrasi pratiğimiz bu işi hâlâ kötü bir şekilde yaptığımızı gösteriyor. Bu alanda *kapitalistlerden hâlâ birçok şey öğrenmemiz gerektiğini* kabul etmekten korkmamalıyız. Çeşitli eyaletlerin, ilçelerin, köyler ve bucakların pratik deneyimlerini karşılaştıracağız: Bir yerde, küçük ve büyük özel kapitalistler şunu şunu başarmışlar; bu onların yaklaşık kârıdır. Bu kâr, kapitalistten aldığımız 'ders' karşılığında kendisine verdiğimiz ücrettir ya da haraçtır. Bir şeyler öğrendiğimiz oranda, üçün beşin hesabını yapmadan bu haracı ödemekten çekinmemeliyiz. Komşu bir bölgede kooperatif yöntemleriyle de bu kadarı elde edilmiştir. Kooperatiflerin kârları da bunlardır. Üçüncü bir yerdeyse, tamamen devlet yöntemleriyle, komünist yöntemlerle şu kadarı elde edilmiştir (şimdilik bu üçüncüsü, az bulunan bir istisna olacaktır).

Eyalet yürütme komitelerinin topladığı her ekonomi konferansının ve bölgesel ekonomi merkezinin başlıca görevi, ayni vergi ödendikten sonra geriye kalan fazla stokla derhal çeşitli 'mübadele' sistemleri ya da deneyleri örgütlemektir. Birkaç ay içinde karşılaştırma ve inceleme yapmayı sağlayacak pratik sonuçlar elde edilmelidir. Yerli ya da ithal tuz; en yakın kentten sağlanan gazyağı; el zanaatlarına dayalı doğrama sanayisi; yerli hammadde işleyerek köylüler için belirli, ama belki de fazla önemi olmayan, ama yine de zaruri ve yararlı maddeler üreten el zanaatları; 'yeşil kömür' (elektriklendirme için yerel birimlerdeki küçük su gücü kaynaklarından yararlanılması) vb., bütün bunlar, tarımla sanayi arasındaki mübadeleyi canlandırmak için

ne pahasına olursa olsun işler hale getirmelidir. Bu alanda en iyi sonuçları alanlar, özel kapitalizm yoluyla olsa bile, kooperatifler olmaksızın olsa bile ya da kapitalizmi doğrudan devlet kapitalizmine dönüştürmese bile, Rusya'da, sosyalizmin inşası davasına katkıları, komünizmin saflığı üzerine 'kafa yoran', devlet kapitalizmi ve kooperatifler için düzenlemeler, kurallar ve talimatnameler hazırlayan, ama ticareti canlandırmak için pratikte hiçbir şey yapmayanlardan çok daha fazla olacaktır.

Özel sermayenin sosyalizme yardımcı olması çelişkili bir durum değil midir?

Hayır, hiç de çelişkili değildir. Bu, reddedilmez bir ekonomik gerçektir. Ulaşımın neredeyse tamamen altüst olduğu bir küçük-köylü ülkesinde, ulaşım sistemini ve büyük sanayiyi denetleyen proletaryanın siyasal önderliğinde savaştan ve ablukadan henüz çıkmakta olan bir ülkede yaşadığımıza göre, şu iki sonuç kaçınılmazdır: Birincisi, yerel mübadele bugün için birinci derecede önem kazanmıştır; ikincisi de, sosyalizme (devlet kapitalizmi şöyle dursun) özel kapitalizm yoluyla yardımcı olma imkânı mevcuttur.

Kelimeler üzerinden tartışmayı bırakalım! Bu tür tartışmalar hâlâ çok fazla yaşanıyor. Pratik deneyim konusunda daha fazla çeşitliliğe sahip olmamız ve bu deneyimleri daha geniş bir incelemeye tabi tutmamız gerekiyor. Belirli koşullar altında, yerel çalışmanın örnek biçimde örgütlenmesi, en küçük ölçekte bile olsa, merkezi devlet çalışmalarının birçok dalından ulusal anlamda daha büyük önem taşımaktadır. Genel olarak köylü tarımı, özelde de sanayi ürünlerinin tarımdaki artı ürünle mübadelesi bakımından şu an hüküm süren koşullar tam olarak budur. Tek bir bucakta bile olsa, bu alanda örnek örgütlenme, herhangi bir Halk Komiserliği'nin merkez

örgütlenmesinde yapılacak 'örnek' ilerlemeden çok daha büyük önem taşımaktadır; merkez aygıtımız son üç buçuk yıl içinde öylesine genişlemiştir ki, belirli bir oranda zararlı olan bir rutin yerleşmiştir; bunu hemen düzeltip ilerleme kaydetmemiz imkânsızdır, bunu nasıl yapacağımızı bilmiyoruz. Bu durumu kökten iyileştirme, çok sayıda taze kuvvet devşirme, bürokrasiye karşı etkili bir şekilde mücadele ve rutinin zararlı yönlerini atma işinde gerekli olan yardım, yerel birimlerden ve tabandan, küçük çapta da olsa bir 'kompleks'in örnek örgütlenmesiyle gelmelidir. 'Kompleks' derken yalnızca tek bir çiftliği, tek bir sanayi dalını ya da tek bir fabrikayı değil, yalnızca küçük bir bölgede de olsa ekonomik ilişkilerin *bütününü*, ekonomik mübadelenin *bütününü* anlatmak istiyorum.

Merkezde çalışmaya mahkûm olanlarımız, en mütevazı ve kısa zamanda başarılabilir ölçekte de olsa, aygıtı iyileştirme ve bürokratik kötülüklerden temizleme görevine devam edeceklerdir. Fakat bu görevin yerine getirilmesinde en büyük yardım yerel birimlerden geliyor ve gelecek. Genel olarak konuşmak gerekirse, görebildiğim kadarıyla, işler merkeze göre yerel birimlerde çok daha iyi ilerliyor; bu gayet anlaşılır bir şey, zira bürokrasinin kötülükleri doğal olarak merkezde toplanmıştır. Bu bakımdan Moskova en kötü durumda olan kenttir ve genel olarak cumhuriyetin en kötü 'yereli'dir. Yerel birimlerde ortalamanın altında olan yerler de üstünde olan yerler de vardır, ama ortalamanın üstü çoğunluktadır. Ortalamanın altında kalan yerler, komünistlere yaltaklanan ve ara sıra köylülüğe karşı iğrenç saldırılarda ve zulümde bulunan eski devlet görevlileri, toprak sahipleri, burjuvalar ve diğer pisliklerin gerçekleştirdiği suiistimallerin sonucudur. Bu durum, terörist bir temizlik harekâtını, seri yargılamaları ve infaz man-

galarını gerektirmektedir. Varsın Martov'lar, Çernov'lar ve benzeri partili-olmayan küçük burjuvalar göğüslerini yumruklayarak haykırsınlar: "Tanrım, sana şükürler olsun ki ben 'bunlar' gibi değilim, asla terörizmi kabul etmedim. Bu ahmaklar 'terörizmi kabul etmiyorlar', çünkü işçileri ve köylüleri aldatan beyaz muhafızların uşağı ve suç ortağı olmayı tercih ediyorlar. Sosyalist-Devrimciler ve Menşevikler 'terörizmi kabul etmiyorlar', çünkü 'sosyalizm' bayrağı altında kitleleri *beyaz muhafız terörizminin insafına terk etme* görevlerini yerine getiriyorlar. Rusya'daki Kerenski rejimi ve Kornilov darbesi, Sibirya'daki Kolçak rejimi ve Gürcistan'daki Menşevik yönetim bunu kanıtlamıştır. Finlandiya'da, Macaristan'da, Avusturya'da Almanya'da, İtalya'da, İngiltere'de, vb. İkinci Enternasyonal ve 'İki-buçukuncu' Enternasyonal kahramanları bunu kanıtlamışlardır. Varsın beyaz muhafız terörizminin dalkavuk yardakçıları terörizmi reddettikleri çamurda yuvarlansınlar. Biz acı ve reddedilemez gerçekten bahsetmeye devam edeceğiz: 1914-1918 emperyalist savaşının ardından eşi görülmedik bir kriz, eski bağların kopması ve sınıf mücadelesinin yoğunlaşmasıyla sarsılan ülkelerde -yani, dünyanın bütün ülkelerinde- ikiyüzlülere ve lafebelerine karşın terörizmden vazgeçilmesi mümkün değildir. Ya Amerikan, İngiliz (İrlanda), İtalyan (faşistler), Alman, Macar ve diğer türde beyaz muhafız burjuva terörizmi, ya da proleter kızıl terör. Bunun orta yolu, 'üçüncü' yol yoktur, olamaz da.

Ortalamanın üzerinde olanlarsa, bürokrasinin kötülüklerine karşı mücadelede kazanılan başarı, işçilerin ve köylülerin ihtiyaçlarına gösterilen büyük dikkat, ekonomiyi geliştirmek, emek üretkenliğini artırmak ve tarımla sanayi arasındaki yerel mübadeleyi canlandırmak için gösterilen büyük

özendir. İyi örnekler, kötü örneklerden çok daha fazla olmasına karşın, yine de sayıca çok azdır. Ama yine de iyi örnekler vardır. Bütün yerel birimlerde İç Savaş'ın ve yokluğun çelikleştirdiği yeni, genç komünist güçler ortaya çıkmaktadır. Bu güçlerin alt kademelerden üst kademelere sistemli bir şekilde yükselmesini sağlamak adına hâlâ çok az şey yapıyoruz. Bu iş daha ısrarlı bir şekilde ve bugün olduğundan daha geniş ölçekte yapılabilir ve yapılmalıdır. Öte yandan, bazı işçiler merkezdeki çalışmadan yerel birimlere nakledilebilir ve nakledilmelidir. Ekonomik çalışmanın *tamamını örnek* bir şekilde örgütleyebilecekleri ilçelerin ve bucakların yöneticileri olarak, merkezde yaptıkları işlerle kıyaslandığında *ülke çapında* çok daha fazla önem taşıyan bir iş yapacaklar ve daha yararlı olacaklardır. Çalışmanın örnek bir biçimde örgütlenmesi, yeni işçilerin yetiştirilmesine yardımcı olacak ve diğer bölgelerin görece daha kolay izleyecekleri örnekler sağlayacaktır. Merkezde olan bizler, bütün ülkedeki diğer bölgeleri 'iyi' örnekleri izlemeye teşvik edebilir, hatta bunu onlar için zorunlu kılabiliriz.

Tarımla sanayi arasındaki 'mübadele'yi; ayni vergi ödendikten sonra geriye kalan artının, esasen el zanaatlarına dayalı olan küçük sanayi ürünleriyle mübadelesini geliştirme işi, kendi doğası gereği bağımsız, işinin ehli ve akıllı *yerel inisiyatifi* gerektirir. İşte bu yüzden, bugün ilçeler ve bucaklardaki çalışmaları örnek biçimde örgütlemek, ülke açısından olağanüstü önem taşımaktadır. Askeri sorunlarda -örneğin, son Polonya savaşında- bürokratik hiyerarşiden ayrılmaktan, Devrimci Askeri Konsey üyelerinin (merkezdeki daha üst düzey görevlerini değiştirmeden) 'rütbelerini indirmek'ten ya da onları daha alt kademe görevlere vermekten korkmuyorduk.

Şimdi neden Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu üyelerini, danışma kurulu üyelerini ya da diğer yüksek mevkilerdeki yoldaşları ilçelerde, hatta bucaklarda çalışmaya göndermeyelim? Kuşkusuz bunu yapmaktan 'utanacak' kadar 'bürokratlaşmadık'. Merkez organlarında bunu seve seve yapacak çok sayıda işçi bulacağımıza eminim. Bütün ülkenin ekonomik gelişimi bundan muazzam bir kazanç elde edecektir ve örnek ilçeler ya da örnek bucaklar yalnızca büyük bir rol değil, gerçekten hayati ve tarihsel bir rol oynayacaklardır.

Bu arada, küçük ama yine de önemli bir koşul olarak, vurgunculuğa karşı mücadele sorununa yaklaşımımızda gerekli olan değişikliği de belirtmek zorundayız. 'Düzgün' ticareti, yani devlet denetiminden kaçmayan ticareti desteklemeliyiz; bu ticareti geliştirmek yararımızadır. Fakat vurgunculuğu, siyasal ve ekonomik anlamda, 'düzgün' ticaretten ayırmak *mümkün değildir*. Serbest ticaret, kapitalizmdir; kapitalizm de vurgunculuktur. Buna göz ardı etmek abes olur.

O halde, ne yapmalıyız? Vurgunculuğun artık cezasız kalacağını mı ilan edelim?

Hayır! Vurguncululukla ilgili bütün yasaları gözden geçirip yeniden yazmalı ve bütün *hazırlıkların, devlet denetim, gözetim ve muhasebesinden* her türlü doğrudan ya da dolaylı, açık ya da gizli *kaçışın* cezalandırılacak bir suç olduğunu ilan etmeliyiz (ve gerçekten iki katı daha ağır bir suç olarak yargılamalıyız). Sorunu ancak bu şekilde koyarak (Halk Komiserleri Konseyi şimdiden vurgunculuğa karşı yasaların yeniden gözden geçirilmesi işine başlamış, yani bu işe başlanması talimatını vermiştir), kapitalizmin kaçınılmaz ve bir ölçüde zorunlu olan gelişimini, *devlet* kapitalizmi yoluna sokma işinde başarı kazanacağız. [...]

SONUÇ

Özetleyelim.

Ayni vergi, savaş komünizminden ürünlerin düzenli sosyalist mübadelesine geçiştir.

1920 mahsulünün kötülüğünün doğurduğu aşırı yıkım, büyük sanayinin hızla yeniden kurulması imkânsız olduğundan, bu geçişi acil bir zorunluluk haline getirmiştir.

Bu yüzden, yapılması gereken ilk iş köylülerin durumunu düzeltmektir. Bunun yolları ayni vergi, tarımla sanayi arasında mübadelenin ilerletilmesi ve küçük sanayinin geliştirilmesidir.

Mübadele serbest ticarettir, kapitalizmdir. Küçük üreticinin dağınıklığını yenmemizde ve bir ölçüde bürokrasinin kötülüklerine karşı mücadelede bize yardımcı olduğu kadarıyla mübadele yararlıdır; ama ne kadar yararlı olacağını pratik deneyim belirleyecektir. Proletarya, iktidarı sağlam bir şekilde elinde tuttuğu ve gerek ulaşımı gerekse büyük sanayiyi tamamen kontrolü altına aldığı sürece, proletarya diktatörlüğü tehlikede değildir.

Vurgunculuğa karşı mücadele, hırsızlığa ve devlet gözetim, muhasebe ve denetiminden kaçmalara karşı mücadeleye dönüştürülmelidir. Bizim için belirli bir ölçüde kaçınılmaz ve zorunlu olan kapitalizmi, bu denetim yoluyla devlet kapitalizmi yoluna sokacağız.

Tarımla sanayi arasındaki mübadele teşvik edilirken yerel inisiyatifin gelişimine ve bağımsız harekete ne pahasına olursa olsun her türlü imkân tanınmalıdır. Bu alanda edinilen somut deneyimler incelenmeli ve mümkün olduğunca çeşitlendirilmelidir.

Köylü tarımına hizmet eden ve onun iyileştirilmesine yardım eden küçük sanayiye destek verilmelidir. Bu destek, be-

lirli bir ölçüde devlet stoklarından verilen hammadde biçiminde yapılabilir. Bu hammaddeleri işlenmeden bırakmak en büyük suçtur.

Tıpkı askeri uzmanlardan öğrendiğimiz gibi, ama daha farklı bir biçimde, komünistlerin, tüccarlar, kooperatif üyesi küçük kapitalistler ve kapitalistler de dahil olmak üzere burjuva uzmanlardan 'öğrenmeleri'nden korkmamalıyız. 'Öğrenilenler'in sonuçları yalnızca somut deneyimle ve işleri, burjuva uzmanlardan daha iyi yapmakla sınanmalıdır; sanayide ve tarımda bir ilerleme sağlamak ve sanayiyle tarım arasındaki mübadeleyi geliştirmek için her yolu deneyin. 'Öğrenim ücreti'ni dert etmeyin: Bir şeyler öğrendiğimiz takdirde, hiçbir bedel fazla olmayacaktır.

Emekçi halk kitlelerine yardım etmek, onlarla yakınlaşmak, ekonominin yönetimi işi için kitleler arasından yüzlerce ve binlerce partisiz yetiştirmek adına elinizden gelen her şeyi yapın. Aslında Kronstadt tarzında son moda, partisiz kılığına bürünmüş Menşevikler ve Sosyalist-Devrimcilerden başka bir şey olmayan 'partisizler'e gelince, onlar saf demokrasinin bütün nimetlerinden serbestçe yararlanabilmeleri ve Çernov, Milyukov ve Gürcü Menşevikleriyle serbestçe fikir alışverişinde bulunabilmeleri için Berlin'e, Martov'un yanına postalanmalı ya da cezaevlerinde emniyet altında tutulmalıdırlar.

Mayıs 1921'de broşür olarak yayınlandı;
Collected Works, Cilt 32, s. 329-358, 364-365.

RKP (B) ONUNCU TÜM-RUSYA KONFERANSI'NDA YENİ EKONOMİ POLİTİKASI'NIN (NEP) SORUNLARI HAKKINDAKİ KARAR TASLAĞI

27 Mayıs 1921

1) Bugün temel siyasal görev, bütün parti ve Sovyet çalışanlarının Yeni Ekonomi Politikası'nı tümüyle anlamalarını sağlamak ve bu politikayı harfi harfine uygulamaktır.

Parti, bu politikanın uzun yıllar geçerli olacağı kanaatindedir ve herkesin bu politikayı koşulsuz olarak, bütünüyle ve ihtiyatlılıkla uygulamasını talep etmektedir.

2) Yeni Ekonomi Politikası'nın başlıca kaldıracı olarak meta mübadelesi öne çıkartılmaktadır. Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde proletarya ile köylülük arasında doğru bir ilişki ya da bu iki sınıf arasında tümüyle istikrarlı bir ekonomik ittifak biçimi yerleştirmek, düzenli meta mübadelesi ya da sanayi ile tarım arasında ürün mübadelesi olmadan imkânsızdır.

Meta mübadelesi, özel olarak, köylüleri ekim yaptıkları alanı genişletmeye ve köylü çiftçiliğini geliştirmeye teşvik etmek için gereklidir.

Yerel inisiyatif ve teşebbüs ne pahasına olursa olsun her yönüyle desteklenmeli ve geliştirilmelidir.

Artı tahılı en fazla olan eyaletler meta mübadelesi için öncelik listesine alınmalıdır.

3) Kooperatifleri meta mübadelesi için temel aygıt olarak gören parti konferansı, İaşe Halk Komiserliği ile kooperatifler arasında anlaşmalar yapılması ve hükümetin denetimi altında İaşe Halk Komiserliği tarafından kooperatiflere hükümetin verdiği şu görevleri yerine getirmek üzere meta mübadelesi stoklarının aktarılması politikasının doğru olduğu kanaatindedir:

> Tedarik için ve yerel sanayinin dört başı mamur gelişimi ve genel olarak ekonomik hayatın canlanması için kooperatiflere geniş fırsatlar tanımak;
> Kooperatifler tarafından kredi işlemlerine destek vermek;
> Anarşik meta mübadelesine (yani her türlü denetimden ve devlet teftişinden kaçan mübadeleye) karşı, düzenli serbest pazar işlemlerine herhangi bir kısıtlama getirmeksizin mübadelenin esasen kooperatiflerin elinde yoğunlaşmasıyla savaşmak;
> Piyasa analizi.

4) Küçük ve orta işletmelere (özel ve kooperatif), en başta da devletten hammadde, yakıt ve iaşe rezervleri için yardım istemeyen işletmelere destek.

Devlet elindeki işletmeleri özel şahıslara, kooperatiflere, artellere ve birliklere kiralama izni. Yerel ekonomi temsilciliklerinin üst temsilciliklerden yetki almadan bu tür sözleşmeler

yapma hakkı. Fakat her durumda Çalışma ve Savunma Konseyi'nin bilgilendirilmesi zorunludur.

5) Büyük ölçekli sanayi üretim programlarının (belli kısımlarının) tüketim malları ve köylü ev araçları üretimini artırmak amacıyla gözden geçirilmesi.

Mali ve maddi kaynakların kullanımında her büyük işletmenin teşebbüs ve inisiyatifinin genişletilmesi. Halk Komiserleri Konseyi'nin onaylaması için bu amaçla kesin bir kararnameye uyulması.

6) Ayni ikramiye sisteminin geliştirilmesi ve deney yoluyla bir kolektif ikmal sisteminin kurulması.

Emek üretkenliğini artırmak amacıyla gıda ürünlerinin daha doğru bir şekilde dağıtımının sağlanması.

7) Her yerde ayni verginin tam ve süratli bir şekilde toplanması için kullandığımız aygıtı koruma ve genişletme ihtiyacı. İaşe temsilciliklerine bu amaçla gerekli parti otoritesinin tevdi edilmesi. İaşe aygıtının merkezileştirilmesinin korunması ve ilerletilmesi.

8) Sıralanan bütün önlemleri cari yılın somut ve ivedi görevine yoğunlaştırmak: Büyük sanayinin yeniden ayakları üzerinde dikilmesi ve elektriklendirme planının uygulanması için temel olarak en az 400 milyon *pud* tahıl stoku yapmak.

9) Çalışma ve Savunma Konseyi'nin taslak talimatlarını ilkesel olarak benimseyip, Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu grubunu bunları yasalaştırması için yetkilendirmek.

Partinin koşulsuz ve temel görevi olarak, genelde talimatların harfiyen yerine getirilmesi, özelde de partili olmayan kişilerin faaliyete sevk edilmelerinin gerekliliğini tanımak.

10) Yerel inisiyatifin hiçbir şekilde engellenmemesi ve desteğin yetersiz olmaması için merkezi temsilciliklere özel bir

sorumluluk yüklenmesi. Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu grubuna mütekabil bir karar alması ve hemen bir sonraki oturumda benimsetmesi için yetki vermek.

11) Konferans, Merkez Komite'yi ve bütün parti örgütlerini sıralanan görevlerin tamamen anlaşılmasını ve sektirmeden uygulanmasını teminat altına almak için ajitasyon ve propagandayı arttırmak ve partili kadroların gerekli görevlere naklini sağlamak için belli bir önlemler paketini yürürlüğe koyma yetkisi vermiştir.

12) Partinin en önemli görevi olarak basında ve sendika, Sovyet, parti toplantılarında, konferanslarında, kongrelerinde, vs. ekonomik kalkınmayla ilgili yerelde ve merkezde edinilen pratik deneyimlerin dikkatle duyurulması ve incelenmesi olarak belirlemek.

Tam metin olarak ilk kez 1921'de Lenin'in düzeltmeleriyle yayınlandı; *Collected Works*, Cilt 32, s. 433-435.

L.D. TROÇKİ'YE MEKTUP

Eylül 1921

İnsanlar her yerde parasızlıktan yakınıyorlar. Pekâlâ darmaduman olabiliriz. Bütün yerel birimlerde can havliyle her şey satılığa çıkarılmış (diyorlar) ve akla gelebilecek her şey satılmaya çalışılıyormuş. Herkes her yerde inliyor. Daha başka ne yapılabilir, nasıl yapılabilir bilmiyorum. Belki siz Preobrajenski Komisyonu'na* bizzat gidersiniz ya da kendisiyle bir konuşursunuz?

Küçük bir örnek: Rukimoviç Ekim'de Donbas'taki küçük kiracılardan *5 milyon pud* kömür tedarik edecek. Ödemeyi nasıl yapacağız? Para nereden gelecek?

---

*) Onuncu Parti Kongresi'nden sonra NEP'e geçişle bağlantılı olarak maliye politikasını görüşmesi için kurulan parti komisyonu.

Geç kaldık. Ticari dalga bizden daha güçlü. *Maliye Komisyonu* ve hepimiz geriden geliyoruz. Preobrajenski yoldaşa notunuzu demin yolladım.

İlk kez 1965'te Rusça *Toplu Eserler*'in 5. baskısında yayınlandı; *Collected Works*, Cilt 45, s. 321.

YENİ EKONOMİ POLİTİKASI VE SİYASAL AYDINLATMA DAİRELERİNİN GÖREVLERİ

Siyasal Aydınlatma Dairelerinin İkinci Tüm-Rusya Kongresi'ne Sunulan Rapor

Eylül 1921

Yoldaşlar! Bu raporu ya da daha doğrusu bu sohbeti, Yeni Ekonomi Politikası'na ve Siyasal Aydınlatma Daireleri'nin bu politikadan kaynaklandığını düşündüğüm görevlerine ayırmak istiyorum. Bir kongrenin alanına girmeyen sorunlar üzerine raporları, partide ya da Sovyet Cumhuriyeti'nde genel olarak neler olup bittiği konusunda salt bilgiyle sınırlamak bence çok yanlış olacaktır.

SOVYET HÜKÜMETİNİN VE RKP'NİN ANİ POLİTİKA DEĞİŞİKLİĞİ

Böyle bir bilginin değerini ve bütün sorunları tartışmanın yararlılığını en ufak biçimde yadsımadan, kongrelerimizin

çoğunun çalışmalarında ana eksikliğin, önlerindeki pratik görevlerle doğrudan bağın bulunmaması olduğunu düşünüyorum. Yeni Ekonomi Politikası'yla bağlantılı olarak ve aynı vesileyle bu eksiklikler hakkında bazı şeyler söylemek istiyorum.

Burada Yeni Ekonomi Politikası üzerine kısa ve genel bir konuşma yapacağım. Yoldaşlar, büyük çoğunluğunuz komünistsiniz ve bazılarınız çok genç olmasına rağmen, devrimimizin ilk yıllarında genel politikamızı uygulamak için harikulade bir şekilde çalıştınız. Bu çalışmanın büyük kısmını yerine getirmiş kişiler olarak, Sovyet hükümetimizin ve Komünist Partimizin 'yeni' adını verdiğimiz ekonomi politikasını benimsemekle kaydettiği ani değişikliği gözden kaçırmış olamazsınız.

Bu ekonomi politikamız, daha önceki ekonomi politikamıza kıyasla yenidir. Ama özüne bakıldığında, daha önceki ekonomi politikamızdan daha çok eski öğe içermektedir.

Neden? Çünkü daha önceki ekonomi politikamız, eski Rus ekonomisinden, komünist temelde devlet üretimine ve paylaşımına dolaysız bir geçişin gerçekleşeceği hesabı üzerine kuruluydu diyemesek bile (o dönemde zaten genel olarak çok az hesap yapıyorduk), yine de belirli bir dereceye kadar bunu varsayıyordu (denebilir ki, hiç hesap etmeden varsayıyordu).

Rusya'da komünistlerin iktidarı almadan hemen öncesinde ve sonrasında ne yazdıklarını hatırlarsak, Sovyet iktidarının inşasında ilk aşamayı henüz tamamladığımız ve emperyalist savaştan yeni çıktığımız ilk dönemde, ekonomik inşamızın görevleri hakkında söylediklerimizin, 1918 yılının ikinci yarısında ve bütün 1919-1920 boyunca attığımız adımlardan çok daha dikkatli ve ihtiyatlı olduğunu görürüz.

TÜM-RUSYA MERKEZ YÜRÜTME KURULU'NUN KÖYLÜLÜĞÜN ROLÜ ÜZERİNE 1918 YILINDAKİ KARARI

Bu karar, köylü tarımını hesaba katma zorunluluğuna dikkat çekiyordu ve temelinde, bir köylü ülkesinde sosyalizmin inşası sırasında devlet kapitalizminin rolünü hesaba katan, kişisel, bireysel sorumluluğun, tek adam sorumluluğunun önemini vurgulayan, devlet iktidarının örgütlenmesi gibi siyasal görevlerden ve askeri görevlerden farklı olarak ülke yönetiminde bu etkenin önemini vurgulayan bir rapor vardı.

HATAMIZ

1918 başında, barışçıl bir inşanın mümkün olacağı bir dönem yaşayacağımızı düşünüyorduk. Brest Barışı'nın imzalanmasıyla, tehlikenin bir süre uzaklaştığını ve barışçıl inşaya başlamanın mümkün olduğunu zannettik. Fakat yanıldık, çünkü 1918 yılında Çekoslovak ayaklanması ve 1920'ye kadar süren iç savaşın patlak vermesiyle birlikte gerçek bir askeri tehlike belirdi. Kısmen üstümüze yığılan askeri görevler, kısmen de emperyalist savaşın sona erdiğinde ülkemizin içinde bulunduğu umutsuz durum nedeniyle, bu ve daha bir dizi başka koşuldan ötürü, bir hata yaptık ve doğrudan komünist üretim ve paylaşıma geçme kararı aldık. Artı tahıla el koyma sistemiyle, köylülerin bize gerekli miktarda tahılı teslim edeceklerini, bizim de bunları fabrikalara dağıtmamızla komünist üretim ve paylaşımı gerçekleştireceğimizi zannettik.

Bu planı bu denli kesin ve açık bir şekilde tasarladığımızı söylemek yanlış olur, ama hemen hemen bu çizgide hareket

ettik. Maalesef bu bir gerçektir. Maalesef diyorum, çünkü kısa süreli deneyim bizi bu çizginin yanlış olduğuna, öncesinde kapitalizmden sosyalizme geçiş hakkında yazdıklarımıza ters düştüğüne, yani komünizmin alt aşamasına bile yaklaşırken sosyalist muhasebe ve denetim dönemini es geçmenin imkânsız olduğuna ikna etti. İktidarı alma sorununun gündeme geldiği ve Bolşeviklerin bunu bütün halka açıkladıkları 1917'den beri, teorik yayınlarımızda kapitalist toplumdan komünist topluma (alt ya da üst aşamasına) geçişin sosyalist muhasebe ve denetim yoluna uğrayan uzun ve karmaşık bir geçişi (bir ülke ne kadar azgelişmiş ise geçiş de o kadar uzun olacaktır) zorunlu kıldığı kesin olarak vurgulanmaktadır.

STRATEJİK BİR GERİ ÇEKİLME

İç Savaş'ın ateşi içinde ekonomik örgütlenme alanında gerekli adımları atmak zorunda kaldığımız o dönemde, bu husus unutulmuş görünüyordu. Yeni Ekonomi Politikamızın özü şudur: Bu hususta ağır yenilgiye uğradıktan sonra, stratejik bir geri çekilme başlattık. Şöyle dedik: "Tamamen hezimete uğramadan önce, geri çekilelim ve her şeyi yeniden ve daha sağlam bir temelde örgütleyelim." Elbette bu koşullar altında bazı insanların umutsuzluğa, hatta paniğe kapılmaları kaçınılmazdır. Kızıl Ordu geri çekildiğinde, düşmandan kaçışı zaferinin başlangıcı değil miydi? Her cephede geri çekilme bazı insanların bir süre paniğe kapılmalarına yol açar. Ama biz her seferinde -Kolçak, Denikin, Yudeniç, Polonya ve Vrangel cephelerinde- sıkı bir yenilgiye (hatta bazen birden de fazla kez yenilgiye) uğradıktan sonra, şu sözün doğruluğu kanıtlandı: "Temiz sopa yemiş bir adam, yememiş iki adama bedel-

dir." Temiz bir sopa yedikten sonra, yavaş, sistemli ve ihtiyatlı bir şekilde ilerlemeye başladık.

Elbette ekonomi cephesindeki görevler savaş cephesindeki görevlerden çok daha zordur, ama yine de bu iki temel stratejide genel bir benzerlik vardır. 1921 baharında, doğrudan komünizme geçmeye çalışmakla ekonomi cephesinde öyle ciddi bir yenilgiye uğradık ki, Kolçak, Denikin ya da Pilsudski bile bize böyle bir yenilgi yaşatmamıştı. Bu yenilgi çok daha ciddi, önemli ve tehlikeliydi ve ekonomi politikamızın üst yönetim mercilerinin alt mercilerden yalıtılmasında ve parti programımızın hayati ve acil diye nitelendirdiği üretici güçlerin gelişiminin sağlanamamasında ifadesini bulmuştu.

Kırsal bölgelerde artı ürüne el koyma sistemi (kent gelişimi sorununa bu doğrudan komünist yaklaşım) üretici güçlerin gelişimini engelledi ve 1921 baharında yaşadığımız derin ekonomik ve siyasal krizin başlıca sebeplerinden birisi oldu. İşte bu yüzden çizgimiz ve politikamız açısından çok ciddi bir yenilgi ve geri çekilme diye nitelendirilmesi gereken bir adım atmak zorunda kaldık. Ayrıca bu geri çekilmenin -tıpkı Kızıl Ordu'nun geri çekilmeleri gibi- öncesinde hazırlanmış mevzilere tamamen düzenli bir geri çekilme olmadığı da söylenmelidir. Doğru, mevziler öncesinde hazırlanmıştı, ama bu mevzilere geri çekilme düzensiz bir şekilde, hatta aşırı düzensiz bir şekilde gerçekleşti (ve ülkenin birçok yerinde gerçekleşmeye devam ediyor).

YENİ EKONOMİ POLİTİKASI'NIN AMACI

Yeni Ekonomi Politikası, iaşeye el koyma yerine vergi uygulamasına geçilmesi anlamına geliyor. Bu belli bir oranda

kapitalizme geri dönüş demektir, ama oranın ne kadar olduğunu bilmiyoruz. Yabancı kapitalistlere imtiyazlar (özellikle de tekliflerimizle kıyaslandığında imtiyazların çok azının kabul edildiği doğrudur) ve işletmelerin özel kapitalistlere kiralanması kuşkusuz kapitalizmi geri getirmek anlamına geliyor ve Yeni Ekonomi Politikası'nın temel bir parçası budur, zira artı ürüne el koyma uygulamasının kaldırılması köylülere tarımdan sağladıkları artı ürünü (çok fazla tutmayan vergiden sonra ellerinde kalan ürünü) ticarette serbestçe kullanmaları için izin vermek anlamına geliyor. Köylüler nüfusumuzun ve bütün ekonomimizin büyük bir kısmını oluşturmaktadır ve bu yüzden kapitalizm bu serbest ticaret toprağından yeşermek zorundadır.

Bu, iktisadın ABC'sidir; bu bilime kıyısından köşesinden bulaşanlar bile bunu bilirler, ama Rusya'da bize bu bilimi vurguncular öğretiyor, ki onların bize iktisat dersi vermek için iktisat ya da siyaset bilimi okumuş olmalarına ihtiyacı yok. Stratejik açıdan temel soru şudur: Yeni durumdan ilk kim faydalanacak? Meselenin dönüp dolaşıp düğümlendiği yer şurasıdır: Köylülük kimin peşinden gidecek? Sosyalist toplumu kurmak isteyen proletaryanın mı, yoksa 'eskiye dönelim, öylesi daha güvenliydi; bu sosyalizm dedikleri şey ne menem bir şey bilmiyoruz' diyen kapitalistlerin mi?

KİM KAZANACAK: KAPİTALİSTLER Mİ, SOVYET İKTİDARI MI?

Bu savaşı kim kazanacak? Yanı başımıza kadar gelmesine izin verdiğimiz kapitalistler mi, yoksa proleter devlet iktidarı mı? Proleter devlet iktidarı ekonomik açıdan neye güvenecek?

Bir yandan, halkın durumundaki iyileşmeye. Bu bağlamda köylüleri hatırlamalıyız. Korkunç kıtlık felaketine rağmen kitlelerin durumundaki iyileşmenin ekonomi politikamızdaki değişiklikten kaynaklandığı gün gibi aşikârdır ve çürütülemez bir gerçektir.

Diğer yandan, eğer kapitalizm kazançlı çıkarsa, sanayi üretimi ve dolayısıyla proletarya da sayıca artacaktır. Kapitalistler bu politikamızdan yarar sağlayacaklardır ve bu da, bugün ülkemizde savaştan ve yoksulluk-yıkım döngüsünden ötürü sınıfsızlaşmış, yani sınıfsal membaından koparılmış ve proletarya olarak varlığı sona ermiş olan bir sanayi proletaryası yaratacaktır. Proletarya, büyük ölçekli kapitalist sanayide maddi değer üretimiyle iştigal eden sınıftır. Büyük ölçekli kapitalist sanayi dağıldığı, fabrikalar çalışmaz hale geldiği için, proletarya da kaybolmuştur. Bazen istatistiklerde belirse de, ekonomik açıdan dağılmıştır.

Kapitalizmin geri dönüşü makinelerin olduğu büyük fabrikalarda toplumsal açıdan yararlı maddi değer üretimiyle iştigal eden (yani vurgunculukla, bireysel olarak satmak için çakmak yapmakla ya da çok yararlı olmasa da sanayi yıkım halindeyken kaçınılmaz olan başka 'işler'le uğraşmayan) bir proleter sınıfının geri dönüşü anlamına gelecektir.

Bütün mesele kimin başı çekeceğidir. Sorunu hiç eğip bükmeden ortaya koymalıyız: Kim galip gelecek? Ya kapitalistler önce örgütlenmeyi başaracaklar ve bu durumda komünistleri defedecekler, ya da proleter devlet iktidarı köylülüğün desteğiyle, kapitalizmi devlet yoluna sokacak ve devlete tabi olup devlete hizmet edecek bir kapitalizm yaratacak şekilde bu kapitalistleri dizginleyebileceğini kanıtlayacaktır. Sorunu duygusallığa kapılmadan ortaya koymak gerekiyor. Siyasal özgür-

lükler hakkında çok sık duyduğumuz (özellikle de Rus göçmenleri arasında, her gün bütün siyasal partilerin onlarca günlük gazete yayınlayarak her tondan ve her tarzda bu özgürlükleri yüceltti̇ği İkinci Rusya'da) bütün iddialar, boş laftan ibarettir. Bu lafazanlıklara kulak tıkamayı öğrenmek zorundayız.

KOMÜNIZME DOĞRUDAN GEÇEBİLECEĞİMİZİ DÜŞÜNMEYELİM!

Doğrudan komünizme geçebileceğimizi düşünmeyelim. Köylülere verilecek kişisel teşviklerden hareket etmek zorundayız. Köylülere verilen kişisel teşvikin özel mülkiyete geri dönüş anlamına geldiği söyleniyor. Oysa biz köylüler söz konusu olduğunda, bireylerin elindeki tüketim maddelerine ve üretim araçlarına hiçbir zaman karışmadık. Toprakta özel mülkiyeti kaldırdık. Köylüler sahip olmadıkları toprakları işlediler, sözgelimi toprak kiraladılar. Bu sistem birçok ülkede var. İktisadi açıdan bunda imkânsız bir durum yok. Zorluk kişisel teşvikin yaratılmasında yatıyor. Ayrıca sanayimizi geliştirmek için de her uzmana teşvik vermemiz gerekiyor.

Bunu başarabildik mi? Hayır, başaramadık! Sınıfsızlaşmış bir proletaryanın olduğu bir ülkede üretimin ve paylaşımın komünist buyruklarla halledilebileceğini zannettik. Şimdi bunu değiştirmemiz gerekiyor, yoksa proletaryanın bu geçiş sürecini anlamasını sağlayamayacağız. Tarihte bu sorun ilk kez görülüyor. Biz bu sorunu dosdoğru, deyim yerindeyse, bir cephe saldırısıyla çözmeye çalıştık, ama yenilgi yaşadık. Bu tür hatalar her savaşta olur ve hata kapsamına bile alınmama-

sı gerekir. Cephe saldırısı başarısız olduğundan, şimdi çevirme harekâtı gerçekleştireceğiz, yani düşmanı kuşatıp içeriden çökertme yöntemine başvuracağız.

KİŞİSEL TEŞVİK VE SORUMLULUK İLKESİ

Ekonominin her önemli dalının kişisel teşvik ilkesi üzerine kurulu olması gerektiğini söylüyoruz. Tartışmalar kolektif, ama sorumluluk bireysel olmalı. Her adımda bu ilkeyi uygulayamamanın sıkıntısını yaşıyoruz. Yeni Ekonomi Politikası bu ayrım çizgisinin kesin olarak ve belirsizliğe yer bırakmayacak şekilde çizilmesini gerektiriyor.

İnsanlar yeni ekonomik koşullarla karşılaşınca hemen bunun sonunun nereye varacağını ve yeniden örgütlemenin nasıl yapılması gerektiğini tartışmaya başladılar. Bu genel tartışma olmadan tek bir adım bile atamazdık, çünkü onyıllar, yüzyıllar boyunca insanların tartışması yasaklanmıştı ve insanların her sorunu tartışmak üzere toplantılar düzenledikleri bir dönem olmadan devrim ilerleyemezdi.

Bu durum epey kafa karışıklığına yol açtı. Böyle oldu ve böyle olması da kaçınılmazdı, ama bunun tehlikeli olmadığını söylemek gerekiyor. Toplantılar için neyin uygun olduğunu, yönetim için neyin uygun olduğundan ayırmayı zamanında öğrendiğimiz takdirde, Sovyet Cumhuriyeti'ni hak ettiği düzeye çıkarmayı başaracağız. Maalesef henüz bunu öğrenemedik ve birçok kongre icraata odaklı bir tarzda ilerlemiyor.

Kongrelerimizin sayısı bakımından dünyada bütün ülkelerden ilerideyiz. Bizimki kadar kongre toplayan tek bir demokratik cumhuriyet bulamazsınız, zira hiçbiri böyle bir şeye müsaade etmez.

Ülkemizin büyük kayıplar vermiş ve yoksullaşmış bir ülke olduğunu ve toplantılar için uygun olanla yönetim için uygun olanı birbirine karıştırmayacak tarzda toplantılar düzenlemeyi öğrenmemiz gerektiğini unutmamalıyız. Toplantılar düzenleyin, ama iş yönetmeye gelince en ufak bir tereddüt göstermeyin; kapitalistlerin sizi yönettiğinden daha sıkı bir şekilde yönetin. Bunu yapmazsanız, kapitalistleri dize getiremezsiniz. Yönetimin öncesine göre daha sağlam ve sıkı olması gerektiğini unutmamalıyız.

Aylarca süren toplantıların ardından, Kızıl Ordu'daki disiplinin eski ordunun disiplininden aşağı kalır yanı yoktu. Ölüm cezası dahil olmak üzere sıkı, sert, eski hükümetin bile uygulamadığı önlemler benimsendi. Hamkafalar hemen feveran edip, "Bolşevikler ölüm cezasını getirdiler," diye ünlemeye başladılar. Biz de, "Evet, getirdik ve bunu bilerek yaptık," diyoruz.

Ya bizi ezmek isteyenler ve yok edilmeleri gerektiğini düşündüklerimiz yok olacaklar ve bu durumda Sovyet Cumhuriyetimiz yaşayacak, ya da kapitalistler yaşayacaklar ve bu durumda cumhuriyetimiz yok olacaktır. Yoksullaşmış bir ülkede ya tempoya ayak uyduramayanlar yok olacaklar ya da işçi-köylü cumhuriyeti yok olacaktır. Burada duygusallığa yer yok, olamaz da. Savaş zamanında duygusallık en az korkaklık kadar suçtur. Bugün düzen ve disiplinden kopan biri düşmanın saflarımıza sızmasına izin veriyor demektir.

İşte bu yüzden, Yeni Ekonomi Politikası'nın eğitici bir yönü de olduğunu söylüyorum. Siz burada eğitim yöntemlerini tartışıyorsunuz. Yarı eğitimlilere aramızda yer olmadığını söyleyecek kadar ileri gitmeliyiz. Komünizmi kurduğumuzda, eğitim yöntemleri daha yumuşak olacaktır. Ama bugün eğitim sert olmalıdır, yoksa mahvoluruz.

Ordudan olduğu gibi emek cephesinden de kaçanlar oldu. Geçmişte kapitalistler için, sömürücüler için çalıştınız ve elbette elinizden gelenin en iyisini ortaya koymadınız. Ama şimdi kendiniz için, işçi-köylü devleti için çalışıyorsunuz. Sorun kendimiz için çalışıp çalışamayacağımızda düğümleniyor, zira bunu başaramazsak, tekrarlıyorum, cumhuriyetimiz mahvolacaktır.

Hep beraber işe koyulun! Yanı başınızda kapitalistler, yabancı kapitalistler, imtiyaz sahipleri ve kiracı işletmeciler olacak. Sizden yüzde yüze varan kârlar koparacaklar. Sizin yanınızda iş görürken bitleri kanlanacak. Varsın zenginleşsinler. Siz bu sırada onlardan ekonomiyi yönetme işini öğrenin ve ancak bunu öğrendiğinizde komünist bir cumhuriyet kurabileceğimizi unutmayın. Çabuk öğrenmek zorunda olduğumuzdan, bu açıdan her türlü gevşeklik ciddi bir suçtur. Bu eğitimden, bu şiddetli, sert ve bazen acımasız eğitimden geçmek zorundayız, çünkü başka bir çaremiz yok.

Sovyet topraklarımızın yıllarca süren savaşlar ve sıkıntılardan ötürü yoksullaştığını ve yanı başımızda ileri teknolojileri ve son derece gelişkin sanayileriyle bize yardım edebilecek bir sosyalist Fransa ya da sosyalist İngiltere olmadığını unutmayın! Bu ülkelerdeki bütün o ileri teknolojilerin ve son derece gelişkin sanayilerin şu anda, bizimle savaşan kapitalistlere ait olduğunu unutmayalım.

Kültürel açıdan geri bir ülke olduğumuzdan kapitalizmi bir cephe saldırısıyla ezemeyiz. Eğer farklı bir kültür seviyesinde olsaydık, soruna daha doğrudan yaklaşabilirdik; belki de diğer ülkeler kendi komünist cumhuriyetlerini kurmaya giriştiklerinde böyle yapacaklar. Ama biz bunu doğrudan yapamayız.

Devlet, köylülerin sınai ürün ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayacak şekilde ticaret yapmayı öğrenmelidir, ki köylüler de ticaret yoluyla ihtiyaçlarını karşılayabilsinler. Çalışan herkes, kendisini işçi-köylü devletini güçlendirmeye adamalıdır. Ancak o zaman büyük ölçekli bir sanayiye kavuşabiliriz.

ESKİMİŞ YÖNTEMLER

19 Temmuz 1920'de Ümmilikle Savaş Komisyonu kuruldu. Bu kongreye gelmeden önce bilerek bu komisyonu kuran kararnameyi okudum. Şöyle diyor: Ümmiliğin Kaldırılması için Tüm-Rusya Komisyonu. Daha da fazlası: Ümmiliğin Kaldırılması İçin Olağanüstü Komisyon.

Ümmilikle savaş için olağanüstü bir komisyon kurma ihtiyacı bile (daha yumuşak bir tabirle nasıl ifade edebilirim ki!), yarı vahşi gibi bir şeye benzediğimizi gösteriyor, çünkü yarı vahşi olmayan bir ülkede Ümmilikle Savaş İçin Olağanüstü Komisyon kurulması utanç vericidir. Bu tür ülkelerde ümmilik okullarda kaldırılıyor. Orada insanlara eğitim verilen nispeten iyi okullar vardır. Ne öğretiliyor o okullarda? Her şeyden önce, okuma yazma. Eğer bu temel sorunu henüz çözemediysek, bir Yeni Ekonomi Politikası'ndan bahsetmek gülünçtür.

BAŞLICA ÜÇ DÜŞMAN

Kanaatimce bugün üç düşmanımız var: Birincisi, komünist kibir; ikincisi, ümmilik; üçüncüsü de rüşvetçiliktir.

İlk kez 19 Ekim 1921'de yayınlandı;
Collected Works, Cilt 33, s. 60-79 (parça).

RKP MOSKOVA BÖLGESİ YEDİNCİ KONFERANSI'NDA YENİ EKONOMİ POLİTİKASI'NA İLİŞKİN RAPOR

29 Ekim 1921

[...] Partimizin 1917 sonu ile 1918 başında yaptığı resmi ve gayri-resmi beyanları hatırlarsanız, bizim o dönemde bile devrimin, mücadelenin hem görece kısa bir yolu hem de çok uzun ve meşakkatli bir yolu izleyebileceğinin farkında olduğumuzu görürsünüz. Fakat gelişim ihtimallerini değerlendirirken, çoğu durumda (neredeyse tek bir istisna bile hatırlamıyorum) her zaman açıkça ifade etmesek de zımnen kabul edilen bir varsayımla, doğrudan sosyalist inşaya girişebileceğimizi düşünüyorduk. Örneğin, Mart ve Nisan 1918'de, sosyalist inşa alanında devrimimizin görevleri üzerine yazılanları bir kez daha özellikle okudum ve gerçekten böyle bir varsayımımız olduğuna kanaat getirdim.

Bu tam da iktidarı ele geçirme, eski burjuva-parlamenter sistemin yerine Sovyet devlet sistemini koyma gibi temel ve siyasal bakımdan zorunlu olarak başlangıç niteliğindeki bir görevin ve ardından emperyalist savaştan kurtulma görevinin de çözüldüğü dönemdi. Bildiğiniz üzere, savaştan çekilirken, bize neredeyse imkânsız şartlar dayatan, inanılmaz derecede aşağılayıcı Brest Barışı'nı imzalayarak çok büyük kayıplar verdik. Bu barışın imzalanmasından sonra, 1918'in Mart ayından yaz dönemine kadar, savaş sorunlarının çözülmüş gibi göründüğü bir dönem geçirdik. Sonraki olaylarsa durumun böyle olmadığını gösterdi. Mart 1918'de, emperyalist savaş sorunu çözüldükten sonra, 1918 yazından itibaren Çekoslovak ayaklanmasıyla bağlantılı olarak İç Savaş gittikçe yaklaşıyordu. O dönemde (Mart ya da Nisan 1918) görevlerimizi tartışırken, tedrici geçiş yöntemlerinden esasen mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesi için bir mücadele gibi eylem yöntemlerine geçme ihtimalini düşünmeye başladık. Nitekim özü itibariyle, devrimin ilk aylarına, yani 1917 sonu ve 1918 başına damgasını vuran da bu oldu. O dönemde bile muhasebe ve denetim örgütümüzün, mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesiyle bağlantılı çalışmalarımızın çok gerisinde kaldığından bahsetmemiz gerekmişti. Yani, muhasebesini tutabileceğimiz, denetleyebileceğimiz ve yönetebileceğimizden, vs. daha fazlasını mülksüzleştirmiştik ve dolayısıyla faaliyetlerimizi mülksüzleştirme, sömürücülerin ve mülksüzleştirenlerin iktidarını ezme görevinden muhasebe ve denetimin örgütlenmesine, gerçek ekonomik kalkınmanın, deyim yerindeyse, biteviye görevlerine kaydırma sorunu gündeme geldi. O dönemde bile birtakım konularda geri çekilmek zorunda kaldık. Örneğin Mart ve Nisan 1918'de, uzmanların sosyalist değil, burjuva

ilişkilere uygun ücretlerle, yani yapılan işin zorluk derecesine değil, burjuva toplumunun koşulları ve âdetlerine denk düşen ücretlerle çalıştırılması sorunu gündeme geldi. Uzmanlara bu tür (burjuva tarzda) çok yüksek ücretler verilmesi ilk başta Sovyet hükümetinin planları arasında yoktu, hatta 1917 sonunda çıkartılan bazı kararnamelere ters düşüyordu. Ama 1918 yılı başında partimiz, bu konuda birkaç geri adım atmamız gerektiğini ve (o dönemde verilen adıyla) bir 'uzlaşma'nın şart olduğunu ifade eden bazı doğrudan talimatlar verdi. 29 Nisan 1918'de Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu genel ücret sisteminde bu değişikliği yapmanın zorunlu olduğunu ortaya koyan bir karara imza attı.

O dönemde ön plana çıkardığımız örgütsel, ekonomik çalışmayı tek bir açıdan değerlendiriyorduk. Eski ekonominin sosyalist ekonomiye uyum sağlayacağı bir hazırlık dönemi olmadan, doğrudan sosyalizme ilerleyebileceğimizi zannettik. Üretimi ve dağıtımı devletin eline vermekle, ekonomide öncekinden farklı bir üretim ve dağıtım sistemi kurduğumuzu zannettik. İki sistemin (üretim ve dağıtımın devletin elinde olduğu sistem ile özel meta üretimi ve dağıtımının olduğu sistemin) birbiriyle rekabet edeceğini ve bizim de bu sırada devlet üretim ve dağıtım ağını kuracağımızı, rakip sistemi adım adım çökerteceğimizi zannettik. Görevimiz mülksüzleştirenleri mülksüzleştirmekten ziyade muhasebe ve denetimi yürürlüğe koymak, emek üretkenliğini arttırmak ve disiplini sıkılaştırmaktır dedik. Bunu Mart-Nisan 1918'de söylemiştik, ama ekonomimizle piyasanın ilişkisinin ne olacağı sorusunu sormak aklımıza gelmemişti. Örneğin, 1918 baharında Brest Barışı'nı imzalamamıza karşı çıkan bazı yoldaşlarla polemiklerimizde devlet kapitalizmi sorununu gündeme getirdiğimizde, devlet

kapitalizmine geri gittiğimiz şeklinde düşünmemek gerektiğini, Rusya'da devlet kapitalizmi hâkim ekonomik sistem haline geldiği takdirde durumumuzun rahatlayacağını ve sosyalist sorunlarımızın çözümünün kolaylaşacağını söylemiştik. Ben dikkatinizi özellikle bu hususa çekmek istiyorum, çünkü ekonomi politikamızdaki mevcut değişikliği ve bu değişikliğin nasıl yorumlanması gerektiğini anlamak için bunu göz önünde tutmak şarttır.

Mücadelemizin gelişim seyrini daha somut, daha canlı bir şekilde gösterebilecek bir örnek vermek istiyorum. Moskova'da kısa süre önce özel şahıslar tarafından yayınlanan *Listok Obyavleni*'nin (İlan Bülteni) bir nüshasını gördüm. Eski ekonomi politikamızla geçen üç yılın ardından bu *Listok Obyavleni* gözüme çok farklı, çok yeni ve tuhaf bir şey olarak göründü. Oysa ekonomi politikamızın genel yöntemleri açısından bakıldığında, bunda tuhaf bir yan yoktu. Bu küçük ama oldukça tipik örneğe bakarak, mücadelenin nasıl gelişmekte olduğunu ve genel olarak devrimimiz açısından amaç ve yöntemlerinin neler olduğunu hatırlamamız gerekiyor. 1917 sonundaki ilk kararnamelerden biri, devletin ilan tekeliyle ilgiliydi. Ne anlama geliyordu bu kararname? Devlet iktidarını eline almış olan proletaryanın, yeni toplumsal ve ekonomik ilişkilere daha tedrici bir geçişi, yani özel basını kaldırmak yerine, basını devlet kapitalizmi yoluna sokacak düzeyde bir devlet denetimi kurulacağını varsaydığı anlamına geliyordu. Dolayısıyla, ilan konusunda devlet tekeli kuran kararname, özel mülk konumundaki gazetelerin yayınlanmasının yasaklanmayacağını ve özel mülkiyetin kaldırılmayacağını, yani reklama ve ilana ihtiyaç duyan birtakım özel işletmelerin var olmaya devam edeceğini varsayıyordu. Özel ilanlarda devlet

tekeli üzerine kararnamenin anlamı buydu ve bundan başka bir şey olamazdı. Bankalar üzerine kararnamelerde de buna benzer bir şey vardı, ama örneği karmaşıklaştırmaktan başka bir işe yaramayacağı için buna girmeyeceğim.

Peki, Sovyet hükümetinin ilk haftalarında özel ilanlarda devlet tekeli kuran kararnamenin akıbeti ne oldu? Kısa süre sonra buhar olup uçtu. Şimdi mücadelenin seyrini ve o dönemden bu yana ilerleyen koşulları hatırladığımızda, 1917'nin sonunda özel ilanlarda devlet tekeli getirmekten bahsetmenin ne büyük saflık olduğunu düşünüp gülmemek elde değil. Amansız bir mücadele döneminde ne tür özel ilanlar olabilirdi ki? Düşman, yani kapitalist dünya Sovyet hükümetinin bu kararnamesine mücadeleyi sürdürerek ve son sınırına dek ilerleterek karşılık verdi. Kararname, Sovyet iktidarının, proletarya diktatörlüğünün başka hiçbir ekonomi sistemine izin vermeyecek kadar sağlam bir şekilde yerleşmiş olduğunu varsayıyordu; özel müteşebbisler ve bireysel mülk sahipleri kitlesi için buna uyma zorunluluğu o kadar açık olacaktı ki devlet iktidarı olarak bizim seçtiğimiz temelde mücadeleyi kabul edeceklerdi. Aslında şunu söylüyorduk: "Özel yayınlarınızı yayınlamanıza izin vereceğiz; özel işletmeler aynen kalacak; bu özel işletmelerin hizmet görmesi için gerekli olan reklam özgürlüğü korunacak, ama devlet reklamlara vergi koyacak; reklam işi devletin elinde temerküz edecek. Eski haliyle özel reklamcılık sistemi kaldırılmayacak; tersine, ilan ve reklamların düzgün bir şekilde temerküz etmesinde her zaman görülen nimetlerden yararlanacaksınız."

Ama olaylar çok farklı gelişti ve mücadeleyi tamamen farklı bir alanda yürütmek zorunda kaldık. Düşman, yani kapitalist sınıf devlet iktidarının bu kararnamesine o devlet iktidarı-

nı tamamen reddederek karşılık verdi. İlanlar esas mesele olmaktan çıktı, zira sistemimizde burjuva ve kapitalist olarak ne kalmışsa, daha o dönemde, güçlerini devlet iktidarının temellerine karşı mücadele için birleştirmişlerdi. Biz kapitalistlere, "Devlet denetimini kabul edin, devlet iktidarına boyun eğin ve toplumun eski çıkarlarına, alışkanlıklarına ve görüşlerine denk düşen koşulların tamamen kaldırılması yerine, değişiklikler tedricen devlet denetiminde yapılacak, dedik ve bütün varoluşumuzun tehlike altında olduğunu gördük. Kapitalist sınıf bizi amansız bir mücadeleye sürükleme taktiğini benimsedi ve bu bizi, eski ilişkileri ilk başta niyetlendiğimizden çok daha fazla yıkmak zorunda bıraktı.

Özel ilanlarda devlet tekeli kuran kararnameden hiçbir şey çıkmadı; bu kararname kâğıt üzerinde kalırken, gerçek olaylar, yani kapitalist sınıfın direnişi devletimizi mücadeleyi tamamen farklı bir düzleme taşımaya zorladı: 1917 sonunda bulaşacak kadar safdil olduğumuz şu küçük, gülünç derecede küçük meselelere değil, 'olmak ya da olmamak!' meselesine, yani eski beyaz yakalıların sabotajını ezmek, bütün dünya burjuvazisinden yardım alan beyaz muhafız ordusunu püskürtme meselesine.

Kanaatimce, ilanlar üzerine kararnameyle ilgili bu hadise, eski taktiklerin doğru mu yoksa yanlış mı olduğu temel sorununda yararlı bir kılavuz mahiyetindedir. Elbette olayları sonraki tarihsel gelişim ışığında değerlendirdiğimizde, kararnamemizi safça ve belli bir oranda hatalı diye nitelendirmememiz mümkün değil. Fakat içinde doğru olan bir kısım da vardı, o da devlet iktidarının (proletaryanın) bir yandan olabildiğince tedrici bir şekilde, eskiyi olabildiğince az parçalayarak, diğer yandan o dönemde egemen olan ilişkilere olabildiğince fazla uyum

sağlayarak yeni toplumsal ilişkilere geçmeye çalışmış olmasıydı. Ama düşman, burjuva sınıfı bizi amansızca bir mücadeleye tahrik etmek için elinden geleni yaptı. Düşmanın gözüyle baktığımızda stratejik açıdan doğru bir hamle miydi bu? Elbette doğruydu; öyle ya, burjuvazi kendi gücünü doğrudan bir taarruzla sınamadan tamamen yeni, bu zamana kadar görülmemmiş bir iktidara, proleter iktidarına nasıl boyun eğebilirdi ki? Burjuvazi bize aslında şunu dedi: "Kusura bakmayın beyler, biz sizinle şu ilan meselesini değil, aramızdan yeni bir Vrangel, Kolçak ya da Denikin çıkartıp çıkartamayacağımızı ve onların uluslararası burjuvaziden sizin bir Devlet Bankası'na sahip olup olmayacağınızı değil, tamamen farklı bir meseleyi karara bağlarken yardım alıp alamayacağını konuşalım." 1917 sonunda Devlet Bankası hakkında çok şey yazıldı çizildi, ama ilanlar konusunda olduğu gibi büyük oranda kâğıt üzerinde kaldı.

O dönemde burjuvazi bize kendi bakış açısından çok doğru bir stratejiyle karşılık vermişti. Söyledikleri şuydu: "İlk önce, gerçekten iktidar mısınız, yoksa öyle olduğunuzu mu zannediyorsunuz, bu sorunu çözüme bağlayalım. Malumunuz veçhile, bu sorun kararnamelerle değil, savaşla, zor yoluyla hallolur. Her halükarda bu savaş yalnızca bizim tarafımızdan, Rusya'dan kovulan kapitalistler tarafından değil, kapitalist düzeni isteyen herkes tarafından yürütülecektir. Eğer dünyanın geri kalanı bu konuya yeterince ilgi gösterirse, biz Rus kapitalistleri uluslararası burjuvazinin yardımını aldık demektir." Burjuvazi kendi çıkarları açısından gayet doğru hareket etmişti. Eğer temel sorunu en etkili araçlarla (savaş yoluyla) çözmek için biraz da olsa umudu olsaydı, yeni düzene daha tedrici bir geçişi düşünen Sovyet hükümetinin ona önerdiği kısmi tavizleri kabul edemezdi ve etmemesi gerekirdi. "Geçiş ta-

vizleriniz de geçişiniz de sizin olsun, biz bu yeni düzeni istemiyoruz!" Burjuvazinin cevabı bu oldu.

İşte bu yüzden olaylar böyle gelişti. Bir yandan, bütün 1917-1918 dönemine damgasını vuran kitlelerin olağanüstü coşkusuyla yürütülen muazzam bir mücadele sonucunda proleter devletinin elde ettiği zafer vardı. Diğer yandan, Sovyet hükümeti ilk başta birtakım tedrici değişiklikler, yeni düzene daha ihtiyatlı bir geçişi sağlamayı amaçlayan bir ekonomi politikası uygulamaya çalışmıştı. Bu politika, her şeyden önce, size verdiğim küçük örnekte ifadesini bulmuştu. Düşman kamp buna misilleme olarak, Sovyet iktidarının, bir devlet olarak, uluslararası ekonomik ilişkiler sistemindeki konumunu sürdürüp sürdüremeyeceğini belirlemek için amansız bir mücadele yürütmeye kararlı olduğunu ilan etmişti. Daha önce de belirttiğim gibi, mücadelenin mantığı gereği burjuvazi kendi cephesinden haklıydı. Peki, biz ne diyebilirdik? Biz de dedik ki, "Beyler, siz bizi korkutamazsınız. Siyasal alanda siz de Kurucu Meclis'iniz de nasıl boyunuzun ölçüsünü aldıysanız, bu alanda da boyunuzun ölçüsünü alacaksınız." Başka türlü davranamazdık. Bunun dışında alınacak herhangi bir tutum mevzilerimizi tamamen terk etmek anlamına gelirdi.

Mücadelemizin hangi koşullar altında geliştiğini hatırlarsanız, görünüşte yanlış ve tesadüfi olan bu değişikliğin ne anlama geldiğini; genel coşkuya ve siyasal iktidarın sağlamlığına güvenerek neden çok kolay bir şekilde Kurucu Meclis'i dağıtabildiğimizi; aynı zamanda ekonomik reformlara tedrici ve ihtiyatlı geçiş anlamına gelen birtakım önlemleri deneyebildiğimizi ve son olarak mücadelenin mantığının ve burjuvazinin direnişinin bizi Rusya'yı üç yılda harabeye çeviren en aşırı, en amansız ve dehşetli bir iç savaşa başvurmaya mecbur bıraktığını anlarsınız.

1921 baharına gelindiğinde, sosyalist üretim ve dağıtım ilkelerini 'doğrudan taarruz'la, yani en kısa, en doğrudan ve en çabuk şekilde yürürlüğe koyma girişimimizin yenilgiye uğradığı anlaşıldı. 1921 baharındaki siyasal durum bize birtakım ekonomik meselelerde devlet kapitalizmi mevziine geri çekilmenin, 'doğrudan taarruz' yerine 'kuşatma' taktiklerine başvurmanın kaçınılmaz olduğunu gösterdi.

Eğer bu geçiş birilerinde yakınmaya, ağlanıp sızlanmaya, yılgınlığa ve kızgınlığa yol açıyorsa, şunu söylemek gerekir ki, yenilgi, yenilgiyi kabul etme ve yenilgiden gerekli bütün mantıksal sonuçları çıkarma korkusu kadar tehlikeli değildir. Askeri mücadele, sosyalizm ile kapitalizm arasındaki mücadeleden çok daha basittir; biz Kolçak ve şürekâsını yenilgilerimizi kabul etmekten korkmadığımız için, bu yenilgilerin bize öğrettiği dersleri öğrenmekten korkmadığımız ve yarım kalan ya da layıkıyla yapılmamış işleri tekrar tekrar yapmaktan korkmadığımız için yenilgiye uğratmayı başardık.

Sosyalist ekonomi ile kapitalist ekonomi arasındaki çok daha karmaşık ve zor mücadele alanında da aynı şekilde hareket etmeliyiz. Yenilgileri kabul etmekten korkmayın. Her yenilgiden dersler çıkarın. Kötü yaptığınız bir işi bir kez daha, ama daha eksiksiz, daha dikkatli ve daha sistemli bir şekilde yapın. Eğer içimizden biri yenilgiyi kabul etmenin -tıpkı belli mevzileri teslim etmek gibi- mücadelede yılgınlığa ve rehavete yol açması gerektiğini söylüyorsa, kendisine bu tür devrimcilerden bir halt olmayacağı cevabını vermemiz gerekir. [...]

3-4 Kasım 1921'de *Pravda*'nın 248-249. sayılarında yayınlandı; *Collected Works*, Cilt 33, s. 87-93 (parça).

DOKUZUNCU TÜM-RUSYA SOVYETLERİ KONGRESİ

23-28 Aralık 1921

CUMHURİYETİN İÇ VE DIŞ POLİTİKASI TÜM-RUSYA MERKEZ YÜRÜTME KURULU VE HALK KOMİSERLERİ KONSEYİ'NİN RAPORU

23 Aralık 1921

[...] Burjuva hükümetler Sovyet Rusya'nın resmi olarak tanınmasına ilişkin son durumun ne olduğuna ve Bolşevik hükümetin meşru bir hükümet olup olmadığına dair gazetelerine demeçler vermeye devam ediyorlar. Uzun uzadıya yapılan araştırmalar neticesinde, Bolşevik hükümetin meşru olduğu, ama tanınmasının mümkün olmadığı anlaşılmıştır! Henüz tanınmadığımız acı gerçeğini sizden saklamaya hakkım yok, ama her şeye rağmen ticari ilişkilerin geliştiğini söylemeliyim.

Bütün bu kapitalist ülkeler bize kazık atacak konumdalar; mallarına değerinden daha fazla para ödüyoruz, ama her şeye

rağmen ekonomimize yardımcı oluyorlar. Bu nasıl oldu? Neden kendi isteklerine aykırı ve gazete-dergilerindeki iddialarıyla çelişkili bir tarzda hareket ediyorlar? Ayrıca, kapitalistlerin basınının tiraj bakımından bizimkinden çok ileride olduğunu ve müthiş bir nefretle ve hırsla bize saldırdığını da unutmayalım. Bize cani diyorlar, ama bunu yapmakla bize yardım ediyorlar. Ekonomik açıdan bizden kopamadıkları ortaya çıktı. Daha önce de belirttiğim gibi, yaptığımız tahminlerin onlarınkinden daha doğru olduğu anlaşıldı. [...]

Öte yandan, biz daha yeni yeni öğrenmeye başlıyoruz ve çok fazla hata yapıyoruz, geriye bakarak geçmişteki deneyimlerimizin rüzgârına kapılıyoruz; bunlar harikulade, yüce, muhteşem, dünya çapında öneme sahip deneyimlerdir, ama şu an büyük sanayinin dibe vurduğu bir ülkede bize dayatılan ekonomik sorunları çözecek nitelikte değildir. Bu koşullar her şeyden önce bugün zorunlu ve kaçınılmaz olan ekonomik bağlantıyı kurmayı gerektirmektedir. Bu bağlantı, ticarettir. Komünistler için hiç de hoş olmayan bir keşiftir bu. Bu keşfin son derece tatsız olması oldukça muhtemeldir, hatta öyle olduğu kesindir, ama işin tatlı mı tatsız mı olduğu kısmına takılıp kaldığımız takdirde Kerenski'nin Geçici Hükümeti'nde onlarcasını gördüğümüz sosyalist müsveddelerinin düzeyine ineriz. Bu tür 'sosyalistler'in ülkemizde artık esamilerinin okunmadığını düşünüyorum. Zaten bizim gücümüz, her zaman, gerçek güçler dengesini dikkate alma yeteneğimiz ve ne kadar tatsız olsa da bu nesnellikten korkmamamız olmuştur. [...]

Ekonomi politikamızın bir başka yönünü daha vurgulamak istiyorum. Yeni Ekonomi Politikamızı değerlendirirken özel öneme sahip olabilecek şeylere dikkat çekmek yeterli değildir. Elbette bu politikanın özü proletarya ile köylülüğün ittifakıdır, proletaryanın öncüsüyle geniş köylü kitlelerinin birliğidir. Yeni

Ekonomi Politikası sayesinde, üretici güçlerin gelişimi -ne pahasına olursa olsun ve ertelemeksizin- başlamıştır. Yeni Ekonomi Politikası'nın bir başka yönü de, öğrenme imkânı sunmasıdır. Yeni Ekonomi Politikası ekonomimizi gerçek anlamda nasıl yöneteceğimizi öğrenmeye başlamamızı sağlayacak bir biçimdir; bu zamana kadar çok kötü iş çıkarttık. Elbette komünist bir önder için, emekçi kitlelerin başındaki bir sendika önderi için, şu an ticaretin ekonomik hayatın mihenk taşı olduğunu, proletaryanın öncüsüyle köylülüğün ittifakı için tek mümkün temel, ekonomik gelişime hemen başlama imkânı veren yegâne mümkün bağlantı olduğunu kavraması kolay bir şey değildir. Devletin denetiminde, yasal denetim altında ticaret yapan bir tüccarı alırsak (mahkemelerimiz proleter mahkemeleridir ve yasaların burjuva devletlerinde olduğu gibi özel işadamlarının çıkarına göre yorumlanmasını engellemek için tek tek her özel iş adamını izleyebilir; geçenlerde Moskova'da buna dair bir örnek yaşandı ve bu işadamlarının yasalarımızı atlatma girişimlerini ağır cezalara çarptırarak bu tür örnekleri istediğimiz kadar çoğaltabileceğimizi biliyorsunuz), bu tüccarın, bu özel işadamının her şeye rağmen, yüzde yüz kâr elde etme hevesiyle işini yapacağını, örneğin sanayi için birçok komünistin ya da sendika çalışanının asla yapamayacağı tarzda hammadde temin edeceğini görürüz. Yeni Ekonomi Politikası'nm anlamı budur. Alın size öğreneceğiniz bir şey. Bu çok ciddi bir derstir ve hepimiz bu dersi öğrenmek zorundayız. Bu son derece zor bir derstir, sınıfta ders dinlemeye ya da sınav geçmeye benzemez. Zor bir sorunla karşı karşıyayız, yoksulluk koşullarında, eşi görülmedik zorlukta koşullarda, kıyasıya bir ekonomik mücadele içinde, ekmek sıkıntısıyla, kıtlıkla ve soğukla boğuşuyoruz; bu gerçek bir okuldur ve biz bu okuldan mezun olmak zorundayız. Bu görevi bir kenara atmaya çalışan, buna göz kapamaya,

görmezden gelmeye çalışan her türlü girişim, komünistler ve sendikacılar açısından en tehlikeli ve canice bir küstahlık olacaktır. Yoldaşlar, Sovyet Rusya'yı yöneten bizler bu suçu işlemeye meyilliyiz ve bu kusurumuzu düzeltmek için gerçeği dürüstçe kabul etmek zorundayız.

Dünkü deneyimlerimiz temelinde ekonomik kalkınma işine girişiyoruz ve esas hatamızı da işte burada yapıyoruz. Fransızların bir sözü var: İnsanların hataları genellikle meziyetleriyle bağlantılıdır. Bir insanın hataları, deyim yerindeyse, meziyetlerinin bir devamıdır. Fakat meziyetler gereğinden fazla öne çıkarsa, artık ihtiyaç olmayan yerler ve zamanlarda sergilenirse, meziyet olmaktan çıkar, hataya dönüşür. Muhtemelen neredeyse hepiniz özel hayatınızda ve toplumsal hayatınızda bunu gözlemleme fırsatı bulmuşsunuzdur. Şimdi bunu devrimimizin, partimizin ve partinin temel dayanağı olan sendikalarımızın gelişiminde görüyoruz. Sovyet Rusya'yı yöneten bütün ekonomi mekanizmasında bu hatayı, deyim yerindeyse, meziyetlerimizin devamı olan hatayı görüyoruz. Bizim en büyük doğrumuz, en büyük meziyetimiz siyasal ve askeri alanda dünya tarihine çığır açıcı bir eylem olarak geçen tarihsel önemde bir adım atmış olmamızdı. Önümüzde ne büyük sıkıntılar olursa olsun başardıklarımızı kimse bizden alamaz. Biz tam da proleter devrimi sayesinde, emperyalist savaştan ve başımıza gelen talihsizliklerden kurtulabildik. Bunu kimse bizden geri alamaz; düşmanlarımızın çabaları ya da saldırılarının asla bizden geri alamayacağı, ama gerekli olmayan yerde sarılmaya devam ettiğimiz takdirde bir yanlışa dönüşecek olan şüphe duyulamaz, değişmez, vazgeçilmez doğrumuzdur bu.

İşçi ve köylülerin mevcut sınıf bilinçleriyle müthiş bir coşku patlaması sergilemeleri siyasal ve askeri sorunları çözmek için yeterliydi. Emperyalist savaşın onları ezdiğini anlamışlardı; bu-

nu anlamak için yüksek bir bilinç düzeyine, yeni bir örgütlenme biçimine gerek yoktu. Varlığını hâlâ sürdüren ve bir devrimin neler yaptığını ve yapabileceğini gösteren bir anıt olarak sonsuza dek kalacak olan coşku, azim ve kahramanlık bu sorunların çözülmesine yardımcı oldu. Askeri ve siyasal başarılarımızı bu şekilde elde ettik, ama bu erdem şimdi bizim en tehlikeli yanlışımıza dönüşmektedir. Hep geriye bakıyoruz ve ekonomik sorunların da aynı şekilde çözülebileceğini düşünüyoruz. Oysa bu yanlıştır; durum değişip farklı sorunların çözülmesi gerektiğinde, geriye dönüp bu sorunları dünkü yöntemlerle çözmeye çalışamayız. Sakın böyle bir şey denemeyin, başaramazsınız! Bunun hatalı bir tutum olduğunu fark etmek zorundayız. Ekonomik işletme alanındaki mütevazı, uzun yıllara yayılan, sabır, acı deneyimler, uzun çabalar, dakiklik ve sebatkârlık (gerek devlet çalışanı olarak gerekse de dünkü militanlar olarak) gerektiren zorlu çalışmaya sırt çevirip, boş ver diyen birçok komünist parti ve sendika çalışanı var; bunlar kendilerini dün yaptıkları büyük şeylerin hatıralarıyla mazur gösteriyorlar. Bu kimseler bana kazlar masalını hatırlatıyor. 'Roma'yı kurtarmış olmak'la övünen bu kazlara köylünün biri şöyle cevap vermiş: "Ey kazlar, atalarınızı boş verin de, *sizin* ne hayrınız dokundu, ondan haber verin?" 1917-1920 arasında siyasal ve askeri sorunlarımızı dünya tarihinde yeni bir çağ açacak şekilde başarıyla ve kahramanca çözdük. Bu başarı bize aittir ve ne partide ne de sendikalarda bunu bizden almaya çalışan biri vardır; fakat hükümet ve sendika çalışanlarının önünde bugün tümüyle farklı bir görev bulunmaktadır.

Şu an, size yardım etmeyecek, aksine tekerinize çomak sokacak olan kapitalist güçler tarafından çevrili durumdasınız; şu an yoksulluk, yıkım, kıtlık ve felaket koşullarında çalışıyorsunuz. Farklı bir tempoda, yapılacak işi aylarla değil, onyıllarla

hesaplayarak, günlük çalışmalarında devrimci-kahramanca hıza ayak uyduramayan yıpranmış kitlelere yaslanarak çalışmayı öğrenmek zorundasınız; ya bunu yapmayı öğrenirsiniz ya da 'kazlar' diye adlandırılmayı hak edersiniz. Bir sendika çalışanı ya da partili, sendikaların, Komünist Parti'nin işleri çekip çevirdiği şeklinde genel bir beyanda bulunduğunda, bu iyi bir şeydir. Siyasal ve askeri alanda bunu harikulade bir şekilde başardık, ama ekonomi alanında çok kötü iş yapıyoruz. Bunu kabul etmeli ve daha iyisini yapmalıyız. "Sendikaların üretimde yer almaları gerekir mi?" diye genel bir soru soran bir sendikalıya, "Gevezeliği bırak," derim. (*alkışlar*) Bu soruya pratik bir cevap vermenin ve (eğer sorumlu bir mevkide bulunan, otorite sahibi biriyseniz, bir komünist parti ya da sendika çalışanıysanız) üretimi nerede iyi örgütlediğinizi, bunu yapmanızın kaç yıl sürdüğü, altınızda kaç kişinin çalıştığını (bin mi on bin mi?) söylemeniz daha iyi olacaktır. Zaman sıkıntısı olduğu için tek bir işi tamamlamadan yirmi ayrı işe başlamak yerine, ekonomi yönetimi alanında tamamladığınız tek bir işe tahsis etiğiniz kişilerin listesini verin bana. Görünen o ki biz Sovyet Rusya'da ekonomik görevlerimizi yıllara yayılan başarılarımız hakkında konuşabilecek kadar tamamlama ve yüzde yüz kâr elde eden tüccardan bir şeyler öğrenmekten korkmama alışkanlığını edinemedik; onun yerine, hammaddeler hakkında muhteşem bir karar kaleme alıyoruz ve Komünist Parti'nin, sendikanın, proletaryanın temsilcileri olduğumuzu söylüyoruz. Kusura bakmayın ama nedir proletarya? Büyük sanayide çalışan sınıftır. Peki, nerede sizin büyük sanayiniz? Ne biçim bir proletarya bu? Nerede sanayiniz? Neden şu anda paydosta? Çünkü hiç hammadde yok. Peki, hammadde toplamayı başardınız mı? Hayır. Toplanması gerektiğini belirten bir karar yazın da nasıl bir karışıklığa yol açtığınızı görün. İnsanlar bu durumun ne kadar aptalca ol-

duğunu ve dolayısıyla sizin, ataları Roma'yı kurtarmış kazlara benzediğinizi söyleyeceklerdir.

Tarih bize siyasal alandaki büyük devrimi çok uzun bir döneme yayılan, yavaş, sıkı ve meşakkatli bir ekonomik faaliyetle tamamlama görevini verdi. Tarihte büyük siyasal değişiklikler her zaman uzun bir özümseme dönemi gerektirmiştir. Bütün büyük siyasal değişiklikler, kitlelerin çok bilinçli bir şekilde değil, kendiliğinden takip ettikleri öncünün şevk ve coşkusuyla gerçekleşmiştir. Çarlar, toprak sahipleri ve kapitalistler tarafından baskı altında tutulan bir toplumda başka bir gelişim olamazdı. Biz çalışmanın bu kısmını, siyasal devrim ayağını çığır açıcı önemini tartışılmaz hale getirecek bir tarzda yerine getirdik. Fakat sonrasında, büyük siyasal devrimin ardından, anlaşılması gereken başka bir görev ortaya çıkıyor: Bu devrimi özümseyip, hayata geçirmeli ve Sovyet sisteminin kötü olduğu ve yeniden inşa edilmesi gerektiği mazeretine sığınmamalıyız. Her türlü tarzda yeniden inşa etmeye hevesli çok sayıda 'gaz adamımız' var ve bu yeniden inşalar ömrü hayatımda hiç görmediğim türde belalara yol açıyor. Devlet mekanizmamızın kitlesel düzeydeki örgütlenme çalışmasındaki yanlışlarının gayet farkındayım ve bana gösterebileceğiniz her on yanlışa karşı ben de size yüz tane daha gösterebilirim. Fakat mesele, devlet mekanizmamızın hızlı bir yeniden örgütlenmeyle geliştirilmesi değil, farklı bir ekonomik verimlilik düzeyine ulaşacak şekilde siyasal dönüşümün özümsenmesidir. Bütün mesele budur. Yeniden inşa etmemize gerek yok; tersine, Sovyet sisteminde ve bütün yönetim mekanizmasında var olan yanlışların düzeltilmesine yardımcı olmak gerekiyor, zira ancak bu şekilde on milyonlarca insana yardım eli uzatabiliriz. Büyük siyasal zaferimizi özümsemek için bütün köylülerin yardımına ihtiyacımız var. Meselelere soğukkanlı bir şekilde yaklaşmamız ve kazandığımız

zaferin henüz gündelik ekonominin ve halkın hayat koşullarının ayrılmaz parçası haline gelmediğini fark etmemiz gerekiyor. Bu çalışma onyıllar alacak ve muazzam çabalar gerektirecektir. Bu çalışmayı aynı hızda, aynı tempoda ve savaş sırasında var olan koşullar altında yürütemeyiz.

Tamamlamadan önce, bu dersi (yani, hataların bazen doğrularımızın devamı olduğun dersini) kurumlarımızdan birine uygulamak istiyorum: Çeka. Yoldaşlar, Rus mültecilerinin ve bunların yanında yaşayan, emperyalist ülkelerin egemen sınıflarına mensup onlarcasının bu kuruma duydukları korkunç nefreti hepiniz biliyorsunuz. Buna şaşmamak gerek! Çeka, bizden katbekat daha güçlü olan kişiler tarafından Sovyet iktidarına yönelik sayısız komplo ve saldırıya karşı etkili bir silahımız oldu. Kapitalistler ve toprak sahipleri bütün uluslararası bağlarını ve bütün uluslararası desteklerini korudular; arkalarında devletimizden kıyaslanamaz derecede daha güçlü olan devletler vardı. Bu komploların tarihinden, bu adamların neler yaptıklarını biliyorsunuz. Onlara ancak işçi ve köylülerin desteği ve teveccühünü arkamıza alarak, acımasızca, çabuk ve ânında baskıya başvurarak karşılık verebilirdik. Çeka'mızın erdemi, doğruluğu budur. Bütün dillerde 'Çeka' diyen ve bunu Rus barbarlığının bir örneği olarak gören o Rusların uğultularını ne zaman duysak (ki sık sık duyuyoruz) her zaman bunu vurgulayacağız. [...]

Bugün önümüzdeki görev ticareti geliştirmektir, Yeni Ekonomi Politikamız bunu gerektiriyor, bunun için de daha fazla devrimci yasallığa ihtiyacımız var. Elbette saldırı altında olduğumuz, Sovyet iktidarının boğazından yakalandığı bir dönemde bunu en önemli görev olarak görseydik, ukalalıkla damgalanmamız gerekirdi; o zaman, devrim yapmıyor, devrimcilik oynuyor olurduk. Oysa iktidarımızın sarsılmaz ve kalıcı oldu-

ğu koşullara yaklaştıkça ve ticaretimiz geliştikçe devrimci yasallık sloganını öne çıkarmak o kadar zorunlu hale geliyor ve komploculara kısasa kısas diyerek cevap veren kurumun faaliyet alanı o kadar daralıyor. Bu sonuç hükümetin geçen yılki deneyimleri, gözlemleri ve mülahazalarından çıkmaktadır.

Sonuç olarak yoldaşlar, bu yıl önümüze koyduğumuz, ama bu zamana kadar çok kötü ele aldığımız sorunu doğru bir temele oturttuğumuzu söyleyebiliriz. Bu sorun, aşırı yoksulluk ve yıkım koşullarında bile işçilerle köylüler arasında sağlam bir ekonomik ittifakın oluşturulmasıdır. Doğru bir çizgide ilerliyoruz, bu konuda kimsenin şüphesi olamaz. Üstelik bu yalnızca Rusya için bir görev değil, dünya çapında bir görevdir. (*uzun ve şiddetli alkışlar*)

Bugün -şimdilik kendi başımıza- girişmiş olduğumuz bu görev tamamen Rusya'ya özgü gibi görünse de, aslında bütün sosyalistlerin karşı karşıya geleceği bir görevdir. Kapitalizm ölüyor; bir yandan ölüm sancıları çekerken, diğer yandan yüz milyonlarca insanı eşi görülmedik bir eziyete mahkûm etmeye devam ediyor, ama kapitalizmin çöküşünü engelleyebilecek bir güç yoktur. İşçilerle köylülerin ittifakına dayalı olan yeni toplumun doğması kaçınılmazdır. Er ya da geç, ama yirmi yıl önce ama yirmi yıl sonra, bu olacak. Yeni Ekonomi Politikamızı uygulamaya çalışırken bu toplum için işçilerle köylüler arasındaki ittifak biçimlerini geliştirmeye çalışıyoruz. Bunu başaracağız ve işçilerle köylüler arasında o kadar sağlam bir birlik oluşturacağız ki yeryüzünde hiçbir güç onu alt edemeyecek. (*uzun ve şiddetli alkışlar*)

İlk kez 25 Aralık 1921'de *Izvestiya*'nın 292. sayısında yayınlandı; *Collected Works*, Cilt 33, s. 143-177 (parça).

RKP (B) ON BİRİNCİ PARTİ KONGRESİ'NE SUNULAN MERKEZ KOMİTESİ SİYASAL RAPORU

27 Mart 1922

[...] Burjuva kampta Cenova Konferansı'nı* boşa çıkarmayı isteyen eğilim diğerlerinden çok daha güçlüdür. Ama bu konferansın mutlaka, ne pahasına olursa toplanmasını isteyen akımlar da var. İstekli olan akımlar şu an üstünlüğü ele geçirmiş durumdadırlar. Son olarak, bütün burjuva ülkelerde, bütün İkinci ve İki-buçukuncu Enternasyonal'in de dahil olduğu pasifist olarak nitelendirilebilecek bir akım var. Burjuvazinin bir dizi pasifist öneriyi savunan ve pasifist politikaya benzer bir rota çizmeye çalışan kesimi budur. Komünistler olarak bizim bu pasifizm hakkında burada anlatılması tamamen gereksiz olan kesin gö-

*) 10 Nisan-11 Mayıs 1922'de bütün Avrupa ülkelerinin katılımıyla toplanan Cenova'daki ekonomi konferansında, Avrupa ile Sovyet Rusya arasındaki ekonomik ve siyasal ilişkileri düzenleme ve bir ekonomik yeniden inşa planı çıkarma girişimleri başarısız olmuştu. (ç.n.)

rüşlerimiz var. Fakat söylemeye bile gerek yok, biz Cenova'ya komünistler olarak değil, tüccarlar olarak gidiyoruz. Biz ticaret yapmak zorundayız, onlar da ticaret yapmak zorunda. Biz bu ticaretin bizim yararımıza olmasını istiyoruz, onlar da kendi yararlarına olmasını istiyorlar. Mücadelenin seyri, çok büyük ölçüde olmasa da, diplomatlarımızın becerisine bağlı olacaktır.

Cenova'ya tüccar olarak gittiğimize göre, burjuva kampın sorunu savaşla çözmeye eğilimli temsilcileriyle mi, yoksa komünizm açısından değerlendirildiğinde en ufak bir eleştiriye bile dayanamayacak olan pasifizme (velev ki en kötü pasifizme) eğilimli temsilcileriyle mi ilişkide olacağımız bizim için önemsiz değildir. Bu farkı kavramayan ve pratik amaçlarına ulaşmak için taktiklerini buna göre belirlemeyi bilmeyen bir tüccar kötü bir tüccardır.

Biz Cenova'ya pratik bir amaçla, yani ticaret hacmimizi genişletmek ve ticaretin en geniş ölçekte başarıyla gelişebileceği koşulları yaratmak için gidiyoruz. Fakat Cenova Konferansı'nın başarısı için güvence veremeyiz. Bu konuda güvence vermek gülünç ve saçma olurdu. Cenova'nın şu an sunduğu imkânları fevkalade soğukkanlı ve dikkatli değerlendirdiğimde, bu hedefimize ulaşacağımızı söylemenin yine de abartılı olmayacağını söylemeliyim.

Eğer müzakerelerdeki diğer taraflar yeterince kurnaz olup fazla inatçı davranmazlarsa, Cenova yoluyla; yok eğer inatçı davranırlarsa Cenova'sız. Ama neticede, hedefimize ulaşacağız!

Meselenin özü şu ki, bütün kapitalist güçlerin son yıllarda iyice ortaya çıkan en acil, yakıcı ve pratik çıkarları, Rusya'yla ticaretin gelişmesi, düzenlenmesi ve genişlemesini gerektirmektedir. Bu tür çıkarlar var olduğuna göre, tartışabilir, kavga edebilir, belli şekillerde ters düşebiliriz; ama bu ekonomik zorunluluk er ya da geç, her şeye rağmen, kendi yolunu aça-

caktır. Ben bu açıdan müsterih olmamız gerektiğini düşünüyorum. Tarih konusunda kesin bir şey söyleyemem, başarı taahhüdü veremem, ama bu toplantıda, Sovyet Cumhuriyeti'yle dünyadaki diğer kapitalist ülkeler arasında normal ticari ilişkilerin kaçınılmaz olarak gelişmeye devam edeceğini oldukça kesin bir şekilde söyleyebiliriz. [...]

Yeni Ekonomi Politikası açısından göz önüne alınması gereken en önemli şeylerin şu üç hususta özetlenebileceğini düşünüyorum.

Birincisi, bizim için Yeni Ekonomi Politikası her şeyden önce köylü ekonomisiyle gerçekten bir birlik oluşturup oluşturamadığımızı sınama aracı olarak önemlidir. Bütün dikkatlerin ve bütün güçlerin esas olarak ya da neredeyse tamamen askeri saldırıları püskürtme görevine yöneldiği devrimimizin bir önceki döneminde bu birliğe gerekli ilgiyi gösteremedik; düşünmemiz gereken başka işler vardı. Diğer bütün sorunları gölgede bırakan, dünya emperyalizminin dev güçleri tarafından hemen ezilme tehlikesini püskürtme gibi fevkalade acil nitelikte bir görevle karşı karşıya bulunurken, bu birlik bir dereceye kadar ihmal edilebilirdi ve edilmesi zorunluydu.

Son parti kongresinde Yeni Ekonomi Politikası'na geçiş istisnai derecede bir oybirliğiyle, hatta (genelde görüş birliği içinde olmasıyla temayüz eden) partimizde diğer sorunlarda olduğundan çok daha büyük bir oybirliğiyle kararlaştırılmıştı. Bu birlik, sosyalist ekonomiye yeni bir yaklaşımın kesinlikle zorunlu hale geldiğini gösteriyordu. Birçok sorunda farklı düşünen ve durumu farklı açılardan değerlendiren insanlar, oybirliği içinde, hızla ve tereddüt etmeden, sosyalist ekonomiye, sosyalist ekonominin temellerini atma görevine gerçek bir yaklaşımdan yoksun olduğumuz ve bu yaklaşımı bulmanın tek yolunun Yeni Ekonomi Politikası olduğu görüşünde birleştiler. Savaşın ilerle-

mesi, siyasal olayların ve eski medeni Batı'da kapitalizmin gelişimi nedeniyle tuttuğumuz yoldan ötürü ve ayrıca sömürgelerde gelişen toplumsal ve siyasi ilişkilerden ötürü, ülkemizin ekonomik açıdan en geri olmasa bile en geri ülkelerden biri olduğu bir anda, eski burjuva dünyada ilk gediği açan biz olduk. Ülkemizde köylülüğünün ezici çoğunluğu küçük bireysel çiftçilikle uğraşmaktadır. Komünist toplum programımızdan derhal uygulayabileceğimiz hususlar, belli bir dereceye kadar, geniş köylü kitlelerinin faaliyet alanının dışındaydı, ama biz savaşın bu hususta herhangi bir yalpalamaya izin vermediği gerekçesiyle onlara çok ağır yükümlülükler dayatmıştık. Bütünü içerisinde değerlendirildiğinde, yaptığımız karşı konmaz hatalara rağmen köylülük bunu bir mazeret olarak kabul etti. Köylülük, sırtına yüklenen ağır yüklerin, devrimin bütün kazanımlarını elimizden almakla tehdit eden toprak sahiplerine karşı işçi-köylü iktidarını koruyabilmek ve kapitalist işgal tarafından boğazlanmasını engellemek için zorunlu olduğunu genel anlamda görmüş ve anlamıştı. Ne var ki devletleştirilmiş, toplumsallaştırılmış fabrikalarda ve devlet çiftliklerinde kurulan ekonomiyle köylü ekonomisi arasında herhangi bir birlik yoktu. [...]

Köylü ekonomisiyle kurmaya çalıştığımız bu yeni ekonomi arasında bir birlik yoktu. Peki, şimdi var mı? Henüz değil. Daha yeni yeni kurmaya başlıyoruz. Basınımızda hâlâ aranması gereken yer dışında her yerde aranan Yeni Ekonomi Politikası'nın bütün anlamı ve önemi, çok büyük çabalarla yaratmakta olduğumuz bu yeni ekonomiyle köylü ekonomisi arasında birlik kurmayı başarmaktır. Bize düşen görev budur ve bu olmadan kendimize komünist devrimciler dememizin bir anlamı yoktur.

Yeni ekonomiyi, eskiye ait her şeyi bir kenara atıp tamamen yeni bir tarzda kurmaya başladık. Bu işe başlamamış olsaydık,

daha ilk aylarda, daha ilk yılda yenilgiye uğrardık. Fakat bu yeni ekonomiyi muazzam bir cesaretle kurmaya başlamış olmamız, illa aynı şekilde sürdürmemiz gerektiği anlamına gelmiyor. Neden öyle yapalım? Bunun için hiçbir sebep yok.

Yepyeni bir göreve giriştiğimizi ve yoldaşlarımız, daha ileri kapitalist ülkelerdeki işçiler hızla yardımımıza gelmedikleri takdirde, müthiş zorluklarla karşılaşacağımızı ve kuşkusuz birçok yanlış yapacağımızı en baştan itibaren söyledik. Esas mesele, bu tür yanlışların nerelerde yapıldığını soğukkanlılıkla değerlendirmek ve yeniden baştan başlamayı bilmektir. Eğer her şeye iki kez değil defalarca yeniden başlarsak, hem önyargılarla malul olmadığımızı hem de dünyanın şu âna kadar gördüğü bu en büyük göreve soğukkanlılıkla yaklaştığımızı göstermiş oluruz.

Bugün Yeni Ekonomi Politikası açısından aslolan, geçtiğimiz yılın deneyimlerini doğru bir şekilde özümsemektir. Bunu yapmak gerekiyor ve zaten biz de yapmak istiyoruz. Eğer ne pahasına olursa olsun bunu yapmak istiyorsak (ki istiyoruz ve yapacağız!) şunu bilmek zorundayız: Yeni Ekonomi Politikası'nın temel, tayin edici ve her şeyden önemli görevi, şu an kurmaya başladığımız (çok kötü, çok beceriksizce de olsa, tamamen yeni, sosyalist bir ekonomi temelinde, yeni bir üretim ve dağıtım temelinde yine de kurmaya başladığımız) yeni ekonomiyle milyonlarca köylünün geçimini sağlayan köylü ekonomisi arasında bir birlik oluşturulmasıdır.

Bu birlik halen yoktur ve biz öncelikle bunu sağlamak zorundayız. Her şey bu göreve tabi kılınmalıdır. Yeni Ekonomi Politikası'nın, beceriksizce kurmaya başladığımız şeyi yıkmadan bu birliği ne ölçüde sağlamayı başardığını saptamamız gerekiyor.

Ekonomimizi köylülükle birlikte geliştiriyoruz. Ekonomimizi tekrar tekrar değiştirmek ve büyük sanayi ve tarımdaki sosyalist çalışmamızla, her köylünün uğraştığı ve felsefe yap-

madan (öyle ya, içinde bulunduğu zor durumdan çıkmak ve açlıktan ölmek gibi gerçek bir tehlikeden kurtulmak konusunda felsefe ne işe yarar ki!) yokluktan kurtulmak için elinden gelen çabayı ortaya koyduğu çalışma arasında bir bağ kuracak şekilde örgütlemeliyiz. [...]

İkinci ve daha özgül ders ise, devlet girişimleriyle kapitalist girişimler arasındaki rekabet yoluyla verdiğimiz sınavdır. Şu anda, tıpkı resmi ticaretimiz ve genel olarak Yeni Ekonomi Politikamız gibi, biz komünistlerin ticari, kapitalist yöntemlere başvurdukları anlamına gelen karma şirketler kuruyoruz (bunlar hakkında ileride birkaç şey söyleyeceğim). Bu karma şirketlerin bir önemi de, bunlar aracılığıyla kapitalist yöntemlerle bizim yöntemlerimiz arasında pratik bir rekabetin oluşmasıdır. Somut düşünün. Şimdiye kadar programlar kaleme aldık, vaatlerde bulunduk. Zamanında bu kesinlikle gerekliydi. Bir program olmadan, vaatlerde bulunmadan dünya devrimine başlamak mümkün değildir. Menşeviklerin de aralarında bulunduğu beyaz muhafızların bunun için bizimle alay etmeleri, gerek Menşeviklerin gerekse İkinci ve İki-buçukuncu Enternasyonal'in sosyalistlerinin bir devrimin nasıl geliştiğinden haberdar olmadıklarından başka bir şey göstermez. Başka türlü ilerleyemezdik.

Oysa bugünkü durum, çalışmamızı ciddi bir şekilde sınamamızı gerektiriyor, ama bizzat komünistler tarafından kurulmuş olan denetim kurumlarınca yapılan sınamadan bahsetmiyorum. Bu denetim kurumları mükemmel olsalar da, Sovyet sistemi ve parti içinde neredeyse ideal denetim kurumları olsalar da, köylü ekonomizmin somut çıkarları açısından alayla eşdeğer olan böyle bir sınamadan değil, bütün ekonomimiz açısından bir sınamadan bahsediyorum.

Kapitalistler ihtiyaçları tedarik etmesini biliyorlardı. Ama bu işi yeterli düzeyde yapamıyor, fahiş fiyatlar talep ediyor, bi-

zi aşağılıyor ve soyup soğana çeviriyorlardı. Komünizmin nasıl bir şey olduğunu bilmedikleri için komünizm hakkında bir şey söylemeyen sıradan işçi ve köylüler bunu biliyorlar.

"Fakat kapitalistler hiç olmazsa tedarik etmeyi biliyorlardı, ya siz biliyor musunuz? Siz bu işi beceremiyorsunuz." Geçen baharda duyduğumuz şeyler bunlardı; her zaman net bir şekilde duymasak da, geçen bahardaki krizin temelini bu oluşturuyordu. "İnsan olarak mükemmel bir kumaşınız var, fakat el attığınız şu ekonomiyle başa çıkmayı bilmiyorsunuz." Geçen yıl köylülüğün -ve köylülük üzerinden bazı işçi kesimlerinin- Komünist Parti'ye yönelttiği son derece basit ve utandırıcı eleştiri buydu. İşte, NEP sorununda bu eski hususun böyle önem kazanmasının sebebi budur.

Gerçek bir sınavdan geçmeye ihtiyacımız var. Yanı başımızda kapitalistler faaliyet yürütüyorlar. Soyguncu gibi davranıyorlar, büyük kârlar götürüyorlar, fakat nasıl iş yapılacağını biliyorlar. Sizse bu işi yeni bir tarzda yapmaya çalışıyorsunuz: Siz kâr elde etmiyorsunuz, komünist ilkeleriniz var, idealleriniz harika; bunlar o kadar güzel yazılmış ki size evliya dense yeridir, ölmeden cennete koymalılar sizi. Fakat iş kotarmayı biliyor musunuz? Bir sınavdan geçmeye ihtiyaç var, hem de Merkez Denetim Komisyonu'nun birini azarlaması ya da Tüm Rusya Merkez Yürütme Kurulu'nun bir ceza vermesi şeklinde değil, gerçek bir sınavdan geçmeye ihtiyaç var. Bizim ülke ekonomisi açısından gerçek bir sınavdan geçmeye ihtiyacımız var.

Biz komünistlere defalarca süre tanındı, başka hiçbir hükümete verilmediği kadar kredi verildi. Elbette biz komünistler kapitalistlerden ve toprak sahiplerinden kurtulmalarına yardım ettik. Köylüler bunu takdir ediyorlar ve bunun için bize kredi de verdiler, süre de tanıdılar, ama ancak belli bir süreliğine. Şimdi sınav zamanı: Ekonomiyi diğerleri kadar iyi çe-

kip çevirebiliyor musunuz? Eski kapitalistler bunu biliyor, sizse bilmiyorsunuz.

Merkez Komitesi siyasal raporundan çıkan ilk ders, raporun ilk ana bölümü budur. Ekonomiyi yönetmeyi bilmiyoruz. [...]

Geride bıraktığımız yıl, ekonomiyi yönetmeyi bilmediğimizi gayet açık bir şekilde gösterdi. Başlıca ders budur. Ya önümüzdeki yıl bunun tersini kanıtlarız, ya da Sovyet iktidarı son bulur. En büyük tehlike de herkesin bunun farkında olmamasıdır. Bütün komünistler, sorumlu memurlar, ekonomiyi çekip çevirme yeteneğinden mahrum olduğumuzu, bu işi en baştan öğrenmemiz gerektiğini açıkça kavrarlarsa, o zaman biz kazanırız. Kanaatimce çıkarılması gereken temel sonuç budur. Fakat birçoğumuz bunu anlamıyor ve şöyle düşünüyor: Böyle düşünen biri olsa olsa, komünizmi incelememiş cahilin biridir; kim bilir, belki bir gün komünizmi öğrenir ve anlar. Hayır, kusura bakmayın ama mesele köylünün ya da partili olmayan işçinin komünizmi öğrenmemiş olması değildir; mesele, program hazırlamanın ve halka bu büyük programı hayata geçirme çağrısı yapmanın vaktinin geçmiş olmasıdır. Onun vakti geçti, bugün yapılması gereken şey, zor koşullardaki işçi ve köylülere somut ekonomik yardımda bulunabileceğini kanıtlamak ve böylece rekabet sınavından başarıyla çıktığını göstermektir.

Kurmaya başladığımız, gerek Rus ya da yabancı olsun, özel kapitalistlerin gerekse de komünistlerin katıldığı karma şirketler, rekabeti düzgün bir şekilde örgütlemeyi öğrenmemizi ve köylü ekonomisiyle birlik oluşturmayı en az kapitalistler kadar becerdiğimizi, köylülüğün ihtiyaçlarını karşılayabildiğimizi, köylülüğe mevcut seviyesinde bile, bütün geriliğine rağmen -zira köylülüğü kısa süre içinde değiştirmek imkânsızdır- ilerlemesine yardım edebileceğimizi göstermemizi sağlayacak araçlardan birini oluşturuyor. [...]

Burada, ekonomi alanında şimdi yapmak zorunda olduğumuz bir iş var. Köylülerle komünizmden bahsederek gitmeyecek olan basit satıcıyla, sıradan kapitalistle ya da tüccarla rekabetten galip çıkmaktır. Şöyle ki, onlar köylülerle komünizm hakkında tartışarak değil, şu şekilde ilişki kuracaklar: Eğer bir şey temin etmek, doğru dürüst ticaret yapmak ya da bir şeyler kurmak istiyorsan, ben bu işi çok pahalıya yaparım, ama komünistler muhtemelen daha pahalıya yapacaklar, hatta belki de on misli pahalıya yapacaklardır. İşte, bugün meselenin püf noktası bu ajitasyondur, ekonominin kökü burada yatmaktadır.

Tekrar ediyorum: Doğru politikamız sayesinde kitleler bize zaman ve kredi verdiler; bunlar NEP diliyle ifade edecek olursa, poliçelerdir; fakat bu poliçelerde süre belirtilmemiş ve borcun ne zaman ödeneceği hakkında da bilgi verilmemiştir. İşte, tehlike buradadır; siyasal poliçeleri basit ticari poliçelerden ayıran özellik budur. Bütün dikkatimizi buraya yöneltmeli, bütün devlet tröstlerinde ve karma şirketlerde sorumlu ve iyi komünistlerin bulunmasıyla yetinmemeliyiz. Bunun hiçbir yararı yok, çünkü bu komünistler ekonomiyi nasıl yöneteceklerini bilmiyorlar ve bu bakımdan, eğitimini büyük fabrikalarda ve büyük şirketlerde almış olan sıradan bir kapitalist satıcıdan daha gerideler. Ama biz bunu kabul etmeyi reddediyoruz, bu hususta hâlâ komünist kibir, Rusçanın esnekliğinden bir kez daha yararlanacak olursak, 'komçvanstvo'* sergiliyoruz. Sorun şu ki, sorumlu komünistler, hatta içlerinde en iyileri, kuşkusuz dürüst ve sadık olan, zamanında zindanlarda yatmış ve ölümden korkmamış komünistler nasıl ticaret yapılacağını bilmiyorlar, çünkü onlar işadamı değil, nasıl ticaret yapılacağını öğrenmemişler, öğrenmek istemiyorlar ve en baştan öğrenmeye başla-

*) *Komçvanstvo*: Rusça 'komünist kibir' sözcüklerinin kısaltması.

mak gerektiğini anlamıyorlar. Dünyanın en büyük devrimini gerçekleştirmiş, kırk piramidin değilse de kırk Avrupa ülkesinin kapitalizmden kurtuluş umuduyla yüzünü çevirdiği bu devrimcilerin, bu komünistlerin sıradan satıcıdan ders almaları, bir şeyler öğrenmeleri gerekiyor. Zira bu sıradan satıcılar on yıl boyunca dükkânda, depoda vs. çalışmış ve işi öğrenmiştir, oysa sorumlu komünistler ve kendini davaya adamış devrimciler bu işi bilmiyorlar, hatta bilmediklerini bile bilmiyorlar. [...]

Üçüncü ve tamamlayıcı ders ise devlet kapitalizmi sorunuyla ilgilidir. Buharin yoldaşın kongreye katılmamış olması çok yazık. Kendisiyle biraz tartışmak isterdim, ama en iyisi bir sonraki kongreye erteleyelim. Kanaatimce genel olarak basınımız ve partimiz devlet kapitalizmi sorununda entelektüelizme ve liberalizme kayma yanlışına düşmektedir; devlet kapitalizmini nasıl yorumlamak gerektiği konusunda felsefi mülahazalara girişiyoruz ve eski kitapları deşiyoruz. Oysa bizim aradığımızı eski kitaplarda bulamazsınız, zira onlar kapitalizm egemenliğinde var olan devlet kapitalizminden bahsetmektedir. Komünizmde görülen devlet kapitalizminden bahseden tek bir kitap yoktur. Bu konu üzerine tek satır yazmak Marx'ın bile aklına gelmemiştir ve bu konuda kesin içerikli tek bir ifade ya da yönlendirme bırakmadan aramızdan ayrılmıştır. İşte bu yüzden şimdi kendi söküğümüzü kendimiz dikmek zorundayız. Ama basınımızda devlet kapitalizmi hakkında yazılanlara, benim bu raporu hazırlarken yapmaya çalıştığım gibi genel olarak şöyle bir bakıldığında, hedefin tamamen ıskalandığına, çok farklı bir yöne bakıldığına ikna olmak mümkündür.

Bütün iktisat kitaplarında ele alındığı şekliyle devlet kapitalizmi, kapitalist düzende var olan, devletin belli kapitalist işletmeleri doğrudan kendi denetimine soktuğu kapitalizmdir. Oysa

bizim devletimiz proleter bir devlettir, proletaryaya dayanır, bütün siyasal imtiyazları proletaryaya tanır ve proletarya aracılığıyla köylülüğün alt katmanlarını yanma çeker (bu çalışmaya Köy Yoksulları Komiteleri'yle başladığımızı hatırlarsınız). İşte bu yüzden devlet kapitalizmi terimi birçok kişinin kafasını karıştırıyor. Bu yanlıştan kaçınmak için, hemen şu temel şeyi hatırlatalım: Bizde olduğu biçimiyle devlet kapitalizmi, hiçbir teoride ya da kitapta ele alınmamıştır, çünkü bu terimle ilişkili bilindik kavramların tümü kapitalist toplumdaki burjuva egemenliğiyle ilişkilidir. Bizim toplumumuz ise kapitalizm rayından çıkmış, ama henüz yeni raya oturmamış bir toplumdur. Bu toplumdaki devlet burjuvazinin değil, proletaryanın egemenliğindedir. Nedense, 'devlet' derken kendimizi, proletaryayı, işçi sınıfının öncüsünü kastettiğimizi anlamak istemiyoruz. Devlet kapitalizmi, bizim sınırlayabileceğimiz, sınırlarını bizim belirleyebileceğimiz kapitalizmdir. Bu devlet kapitalizmi devlete bağlıdır, devletse işçilerdir, işçi sınıfının ileri kesimidir, öncüsüdür. Devlet biziz.

Devlet kapitalizmi, belli sınırlar içinde tutmak zorunda olduğumuz kapitalizmdir, ama henüz kapitalizmi bu sınırlar içinde tutmayı öğrenemedik. Bütün mesele budur. Bu devlet kapitalizminin akıbeti bize bağlıdır. Elimizde yeterli, gayet yeterli siyasal güç var; keza elimizin altında yeterli ekonomik kaynaklar da var, ama doğrudan denetlemek, sınırları belirlemek, ayrım çizgilerini çekmek, başkasına tabi olmayıp kendisine tabi kılmak için başa geçirilen işçi sınıfının öncüsü bunun için gerekli beceriden yoksundur. Gerekli olan tek şey beceridir, ama bizde de o yok.

Proletaryanın, devrimci öncünün yeterli siyasal güce sahip olduğu ve onun yanı sıra devlet kapitalizminin var olduğu bir durum, tarihte daha önce hiç görülmemiştir. Meselenin özü,

bunun izin verebileceğimiz ve vermek zorunda olduğumuz, belli sınırlar içinde tutabileceğimiz ve tutmak zorunda olduğumuz kapitalizm olduğunu kavramamızdır; zira bu kapitalizm geniş köylü kitleleri için ve köylülerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ticaret yapması gereken özel sermaye için zorunludur. İşler öyle örgütlenmelidir ki kapitalist ekonominin ve kapitalist mübadelenin alışıldık işleyişi mümkün olabilsin, çünkü halkın buna ihtiyacı var. Bu olmadan ayakta kalmak mümkün değildir. Köylü kitleleri ve küçük sermaye için, geri kalan hiçbir şey gerçekten hayati değildir; onlar bu kadarına razı olabilirler. Siz komünistler, siz işçiler, siz devlet idaresi için kolları sıvamış olan proletaryanın sınıf bilinçli kesimi, işleri öyle bir örgütlemelisiniz ki elinize aldığınız devlet sizin istediğiniz gibi işlesin. Artık bir yılı geride bıraktık, devlet elimizde. Peki, bu devlet geçtiğimiz yıl içinde Yeni Ekonomi Politikası'nı istediğimiz doğrultuda yürüttü mü? Hayır. Ama biz bunu reddediyoruz, bizim istediğimiz gibi işlemediğini kabullenmek istemiyoruz. Peki, nasıl işledi? Makine, onu yönlendiren ele uymayı reddetti. Sürücünün istediği yöne değil, başka birinin istediği yöne giden bir araba gibiydi; sanki gizemli, kural tanımaz bir el, Allah bilir kimin, belki de bir vurguncunun ya da bir kapitalistin, hatta belki de her ikisinin eli yönlendirdi arabayı. Ama ne olursa olsun, araba, direksiyondaki adamın düşündüğü yönde ilerlemiyor ve çoğu kez tamamen farklı bir yönde seyrediyor. Devlet kapitalizmi sorununda akılda tutulması gereken temel şey budur. Bu esas alanda öğrenmeye baştan başlamak gerekiyor; ancak bunu tamamen anlayıp özümsediğimiz zaman, öğrendiğimize emin olabiliriz.

Şimdi, Metal İşçileri Kongresi'nde yaptığım konuşmada ele aldığım, geri çekilme sürecinin durdurulması sorununa geliyo-

rum. O zamandan bu yana, ne parti basınında, ne yoldaşlardan gelen şahsi mektuplarda, ne de Merkez Komitesi'nde bir itirazla karşılaştım. Merkez Komitesi şu planımı onayladı: Mevcut kongreye sunulan Merkez Komitesi raporunda esasen geri çekilme sürecinin durdurulması vurgulanmalı ve kongre bütün parti adına, buna uygun bağlayıcı talimatları vermelidir. Bir yıldır geri çekiliyoruz. Parti adına artık buna bir dur demeliyiz. Geri çekilmeyle amaçlanan hedefe ulaşılmıştır. Bu dönem sona eriyor, ya da sona erdi. Şimdi önümüzde, güçlerimizi yeniden toplamak gibi farklı bir hedef var. Yeni bir noktaya geldik; bütüne bakıldığında, geri çekilmeyi gayet düzenli bir şekilde gerçekleştirdik. Bu geri çekilmeyi panik havasında bir kaçışmaya dönüştürmeye çalışan birçok ses duyduğumuz doğrudur. Bazıları (örneğin, kendisine 'İşçi Muhalefeti' adını veren, ama bu adı hak etmediğini düşündüğüm grubun bazı üyeleri) şu ya da bu sektörde doğru düzgün geri çekilmediğimizi savundular. Gayretkeşliklerinden ötürü kendilerini yanlış kapıda buldular, ama bunu ancak şimdi anlıyorlar. O dönemde, faaliyetlerinin hareketimizi düzeltmeye yönelik olmadığını, ortalığı velveleye vermekten ve disiplinli bir geri çekilme gerçekleştirme çabamızı engellemekten başka bir sonuç doğurmadığını görmüyorlardı.

Geri çekilme, özellikle de hep ilerlemeye alışmış devrimciler için, özellikle de birkaç yıldır büyük bir başarıyla ilerlemeye alıştıklarında, özellikle de etraflarında saldırıya geçecekleri günü dört gözle bekleyen başka ülkelerin devrimcileri varsa çok zor bir iştir. Bunlardan bazıları geri çekildiğimizi gördüklerinde, Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu'nun son genişletilmiş toplantısında olduğu gibi, utanç verici şekilde, tıpkı bir çocuk gibi ağlamaya başladılar. En yüce komünist duygularla ve komünist amaçlarla hareket eden

bazı yoldaşlar gözyaşlarına hâkim olamadılar, çünkü Rusya'nın o harikulade komünistleri -"dehşete düşmemek elde değil!"- geri çekiliyorlardı.

Uzun yıllar bu harikulade demokratik ülkelerde göçmen olarak yaşamış olmama rağmen, belki de bu Batı Avrupalı zihniyetini anlamakta güçlük çekiyorum. Belki de onlar açısından bu durumu kavramak o kadar zor ki gözyaşlarını tutamıyorlar. Her halukârda bizim duygusallıkla kaybedecek zamanımız yok. Bizim için, tam da uzun yıllar boyunca böyle başarıyla saldırdığımız ve olağanüstü zaferler kazandığımız için (hem de tam bir harabeye dönmüş ve maddi kaynaklardan yoksun bir ülkede!), çok fazla şey elde ettiğimiz için bu ilerlemeyi sağlamlaştırmak adına, geri çekilmemizin kesinlikle zorunlu olduğu açıktı. İlk saldırıda ele geçirdiğimiz bütün mevzileri koruyamazdık. Diğer yandan, tam da işçi ve köylülerin coşku dalgasını arkamıza alarak, daha ilk saldırıda bu kadar çok şey elde ettiğimiz için, ana ve temel mevzilerimizi kaybetmeden uzunca bir geri çekiliş gerçekleştirebilirdik ve hâlâ da gerçekleştirebiliriz. 'İşçi Muhalefeti'nin de katıldığı panik sesleri (ki 'İşçi Muhalefeti'nin verdiği büyük zarar tam da budur!) saflarımızda kayıplara, disiplinin gevşemesine ve düzenli geri çekilmenin bozulmasına yol açmasına karşın, yine de geri çekilme gayet düzenli gerçekleşti. Geri çekilirken en tehlikeli şey, paniktir. Mecazi anlamda konuşacak olursak, bir ordu tümüyle geri çekilirken, askerlerin saldırı dönemindeki havasında olmasını bekleyemezsiniz. Adım başında belli bir çöküntü havası sezersiniz. Şöyle söyleyeyim: Moskova'da açlık ve soğuğun kol gezdiğini, "eskiden her şey aydınlık ve güzelken, şimdi ticaret ve spekülasyonun hüküm sürdüğü"nü yazan şairlerimiz bile oldu. Bu türde birçok şairane duygu seline şahit olduk.

Bütün bunların geri çekilmeden beslendiği açıktır. Zaten asıl tehlike de buradan kaynaklanmaktadır; büyük ve muzaffer bir ilerlemenin ardından geri çekilmek korkunç derecede zordur, zira ilişkiler tamamen farklıdır. Muzaffer bir ilerleyiş sırasında, disiplinde gevşeme olsa bile, herkes kendiliğinden öne atılır, adımını sıklaştırır. Oysa geri çekilme sırasında disiplin daha bilinçli olmak zorundadır ve yüz kat daha zorunludur, çünkü bütün bir ordu geri çekiliyorsa, nerede durması gerektiğini bilmez ya da göremez; tek gördüğü şey geri çekiliştir. Bu koşullarda birkaç panik sesi bazen herkesin çil yavrusu gibi dağılması için yeterlidir. Burada muazzam bir tehlike söz konusudur. Gerçek bir ordu geri çekilirken, makineli tüfekler hazır tutulur ve düzenli geri çekilme düzensiz bir kaçışa dönüştüğünde 'ateş' emri verilir, verilmesi de doğrudur.

Her şeyin düzenin korunmasına bağlı olduğu inanılmaz zor bir geri çekilme sırasında, en iyi saiklerle de olsa panik yayan biri ya da en ufak disiplin ihlali sert, katı ve acımasızca cezalandırılmalıdır. Üstelik bu yalnızca bazı parti içi meselelerimizde değil, aynı zamanda ve daha çok, Menşevikler ve İki-buçukuncu Enternasyonal'deki bütün zevat için geçerli olmalıdır.

Geçen gün, *Komünist Enternasyonal* dergisinin 20. sayısında Rakosi yoldaşın, zamanında hepimizin bir şeyler öğrendiği, fakat savaştan sonra, tıpkı Kautsky gibi zavallı bir küçük burjuva haline gelen Otto Bauer'in yeni kitabı üzerine makalesini okudum. Bauer şöyle yazıyor: "Demek ki kapitalizme doğru geri çekiliyorlar. Biz bunun bir burjuva devrimi olduğunu hep söylemiştik."

Hepsi de bu tür şeyler vaaz eden Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler, bu tür şeyler için insanları kurşuna dizebileceğimizi söylediğimizde şaşırıyorlar. Şaşırıyor olsalar da, durum gayet açıktır. Eğer bir ordu geri çekiliyorsa, saldırı ânında ge-

rekli olandan yüz kat daha sıkı bir disipline gerek vardır, çünkü bir saldırı ânında herkes ileri atılır. Şimdi herkes telaşla kaçmaya başlayacak olsa, hızlı bir çöküş kaçınılmaz olacaktır.

Tam da böyle bir anda geri çekilmeyi düzenli yürütmek, geri çekilmenin sınırlarını tam olarak saptamak ve paniğe kapılmamak en önemli şeydir. Bir Menşevik çıkıp da, "Şimdi geri çekiliyorsunuz, oysa ben hep geri çekilmekten yanaydım. Size katılıyorum, ben de sizdenim, gelin birlikte geri çekilelim," derse, ona vereceğimiz cevap şudur: "Devrimci mahkemelerimiz, bu Menşevik beyanları kurşuna dizmeyle cezalandırmak zorundadır, aksi halde bu mahkemelere bizim diyemeyiz, ne diyeceğimizi ise tanrı bilir." [...]

Geri çekilmeyi durdurmaktan bahsederken, ticaret yapmayı öğrendiğimizi kastetmiyorum. Bilakis ben tam tersi düşüncedeyim ve konuşmam böyle bir izlenim yaratırsa, yanlış anlaşıldım ve düşüncelerimi doğru anlatmayı beceremedim demektir.

Benim kastettiğim şey, Yeni Ekonomi Politikası'nın bizde yol açtığı asabiyete ve telaşa, her şeyi yeni bir tarzda yapma ve her şeye uyum sağlama arzusuna bir son vermektir. Bugün belli sayıda karma şirketimiz var. Sayıca çok az olduğu doğrudur. Ülkemizde yabancı kapitalistlerle birlikte oluşturulmuş ve Dış Ticaret Komiserliği tarafından onanmış dokuz şirket var. Sokolnikov Komisyonu* altı, Kuzey Bölgesi Kereste Tröstü** de iki şirketi onaylamış durumdadır. Böylece bugün toplam sermayesi milyonları bulan, çeşitli resmi makamlar tarafından onaylanmış on yedi şirketimiz var (elbette bu resmi makamlarda da çok karışıklık var ve buralarda bir şeylerin atlanmış olması müm-

*) 15 Şubat 1922'de Çalışma ve Savunma Komiserliği'ne bağlı olarak Sokolnikov başkanlığında kurulan Karma Şirketler Komisyonu. (ç.n.)
**) 1921'de kurulan, kereste sanayisindeki özel bir idari birim. (ç.n.)

kündür). Her halukârda Rus ve yabancı kapitalistlerle birlikte şirketler kurmuş durumdayız. Bunlardan birkaç tane var. Ama bu küçük ve pratik başlangıç, komünistlerin yaptıkları işlerle değerlendirildiklerini göstermektedir. Bunlar Merkez Denetim Komisyonu ve Tüm-Rusya Merkez Yürütme Kurulu gibi yüksek kurumlar tarafından değerlendirilmemişlerdir. Merkez Denetim Komisyonu elbette çok iyi bir kurumdur ve biz ona şimdi daha fazla yetki tanıyacağız. Dolayısıyla, bu kurumların komünistler hakkındaki yargıları -ne hikmetse!- uluslararası pazarda tanınmamaktadır. Fakat artık sıradan Rus ve yabancı kapitalistler komünistlerle birlikte karma şirketler kurduklarına göre şunu söyleyebiliyoruz: "Yine de bir şeyler beceriyoruz, kötü de olsa, son derece küçük de olsa, başlangıç olarak yine de elimizde bir şey var." Elbette bu çok fazla değil. Şöyle bir düşünün: Bütün enerjimizi (ki enerjimizin çok olduğu söyleniyor) bu işe ayıracağımızı açıklayalı tam bir yıl oldu, ama bir yılın sonunda ancak on yedi şirket kurabildik!

Bu bizim ne kadar hantal ve acemi olduğumuzu, içimizdeki Oblomov'un ne kadar fazla olduğunu ve bunun için çok temiz bir sopa yememizin kaçınılmaz olduğunu gösteriyor. Fakat yine de, bir kez daha söylüyorum, bir başlangıç yapılmış, bir keşfe girişilmiştir. [...]

İşadamları komünistlere gülüyor ve büyük ihtimalle şöyle diyorlar: "Eskiden baş ayartıcılar* vardı, şimdi baş gevezelerimiz var." Kapitalistlerin işe geç başladığımız, yeterince uyanık olmadığımız konusunda bizimle alay ettiklerine en ufak bir şüpheniz olmasın. İşte bu anlamda, parti kongresi adına şu talimatların onaylanması gerektiğini düşünüyorum.

---

*) 1917 yazında dönemin savaş bakanı olan Kerenski'nin askerleri saldırıya ikna etmek için cephede dolaşması nedeniyle aldığı takma ad. (ç.n.)

Geri çekilme sona ermiştir. Kapitalistlerle nasıl çalışacağımız, temel faaliyet yöntemlerimiz saptanmıştır. Çok az sayıda da olsa örnekler mevcuttur.

Yeni Ekonomi Politikası üzerine felsefi mülahazalara girişmeyi, düşünüp taşınmayı bırakın. Bırakın şairler şiirlerini yazsınlar, onların işi bu. Siz iktisatçılar, Yeni Ekonomi Politikası hakkında tartışacağınıza, daha fazla şirket kurun, kapitalistlerle başarıyla rekabet edebilen komünistlerin sayısı kaç, ondan haber verin.

Geri çekilme son bulmuştur, şimdi güçlerimizi yeniden toparlama zamanıdır. Kongrenin telaşa ve karışıklığa son vermek için vermesi gereken talimatlar bunlardır. Sakinleşin, felsefe yapmayı bırakın; yoksa bu, hanenize eksi puan olarak yazılacaktır. En az kapitalistler kadar verimli çalıştığınızı pratikte kanıtlayın. Kapitalistler kendi ceplerini doldurmak için köylülükle ekonomik bağ kuruyorlar; sizse proleter devletimizin ekonomik iktidarını güçlendirmek için köylü ekonomisiyle bağ kurmalısınız. Kapitaliste göre sizin bir üstünlüğünüz var: Devlet iktidarı sizin elinizde; elinizin altında bir sürü ekonomik araç var. Tek sorun bunlardan yararlanmayı bilmiyorsunuz. Meseleleri biraz daha soğukkanlı değerlendirin. Nişanlarınızı, bayramlık komünist elbiselerinizi çıkarın ve basit bir işi basitçe öğrenin. O zaman özel kapitalistleri yeneceğiz. Siyasal iktidar bizim elimizde, bir sürü ekonomik aracımız var. Eğer kapitalizmi yenip köylü ekonomisiyle birliği sağlarsak, kesinlikle yenilmez bir güç olacağız. O zaman sosyalizmin inşası, denizde bir damladan ibaret olan Komünist Parti'nin görevi değil, bütün emekçi kitlelerin meselesi olacaktır. O zaman tabandaki köylü, kendisine yardım ettiğimizi görecek ve bizi takip edecektir. Sonuç olarak, hızımız yüz kat yavaş olsa bile, milyon kat daha güvenli ve sağlam olacaktır.

İşte, bu anlamda geri çekilmenin durdurulmasından bahsetmeli ve bu şiarı şu ya da bu biçimde bir kongre kararına dönüştürmeliyiz.

Bu bağlamda, Bolşeviklerin Yeni Ekonomi Politikası'nın bir evrim mi, yoksa bir taktik mi olduğu sorununu ele almak istiyorum. Bu soru, *Smena Vek*'çiler tarafından ortaya atılmıştır. Bildiğiniz gibi, *Smena Vek* mülteci Rusya'sında ortaya çıkmış olan, başında önde gelen Kadetlerin, sabık Kolçak hükümetinin bazı bakanlarının, kısacası Sovyet hükümetinin Rus devletinin inşasına giriştiği ve bu nedenle desteklenmesi gerektiği sonucuna varmış kişilerin bulunduğu bir toplumsal-siyasal akımdır. Şöyle diyorlar: "Sovyet hükümeti ne tür bir devlet inşa ediyor? Komünistler komünist bir devlet kurduklarını söylüyorlar ve yeni politikanın bir taktik olduğuna dair güvence veriyorlar: Bolşevikler zor bir anda özel kapitalistlerden yararlanıyorlar, ama sonradan egemenliği ellerine alacaklar. Bolşevikler istediklerini söyleyebilirler, ama gerçekte bu bir taktik değil, bir evrimdir, bir iç yenilenmedir; vardıkları yer bildiğimiz burjuva devleti olacaktır ve bu yüzden onları desteklememiz gerekir. Tarih dolambaçlı yollardan ilerler."

Aralarından bazıları komünist olduğunu iddia ediyorlar, fakat Ustryalov gibi açıksözlü olanlar da var. Sanırım Ustryalov, Kolçak hükümetinde bakandı. Meslektaşlarıyla aynı görüşü paylaşmıyor ve şöyle diyor: "Komünizm hakkında ne düşünürseniz düşünün, ben yeni politikanın bir taktik değil, evrim olduğunu savunuyorum." Bu samimi açıklamasıyla Ustryalov'un bize büyük bir yararı olduğuna inanıyorum. Bizler, görevim gereği özellikle de ben, her gün bir sürü duygusal komünist yalan, 'komünist pembe yalanlar' duyuyoruz, öyle ki bazen bunlardan gına geliyor. Oysa *Smena Vek*'çiler bu 'komünist pembe yalanlar' yerine başka telden çalıyorlar. [...] Bu tür samimi düşmanların

yararlı olduğunu dürüstçe söylemek gerekir. Ustryalov'un bahsettiği şeylerin mümkün olduğunu dürüstçe söylemek gerekir. Tarih her türlü başkalaşımı bilir. İnsanın inançlarına bağlılığına, özveriye ve diğer mükemmel ahlâki özelliklere güvenmek politikada ciddiye alınacak bir tutum değildir. Birkaç insanın mükemmel ahlâki özellikleri olabilir, ama tarihsel meseleler geniş kitleler tarafından karara bağlanır ki işlerine gelmediğinde bazen bu az sayıda insana hiç de kibar davranmayabilir. [...]

Ben komünist rekabetten bahsederken, komünist sempatileri değil, ekonomik biçimleri ve toplumsal sistemlerin gelişimini kastetmiştim. Bu bir rekabet değil, kapitalizmle komünizm arasında amansız, korkunç, son değilse de sona yaklaşan bir ölüm kalım mücadelesidir.

Bu noktada soruyu hiç eğip bükmeden ortaya koymalıyız: Gücümüz nereden kaynaklanıyor ve eksiklerimiz nelerdir? Biz yeterli siyasal güce sahibiz. İçimizde komünistlerin, Komünist Partisi'nin, şu ya da bu pratik sorunda, şu ya da bu ticari kurumda yeterince güce sahip olmadığını iddia edecek birini bulacağımızı zannetmiyorum. Yalnızca bunu düşünen insanlar var, ama bu insanlar umutsuzca geriye bakıyorlar ve yüzümüzü ileriye çevirmemiz gerektiğini anlamıyorlar. Esas ekonomik güç elimizdedir. Hayati öneme sahip bütün büyük işletmeler, demiryolları, vs. hepsi elimizdedir. Kiralanmış işletmelerin sayısı bazı yerlerde ne kadar fazla olsa da genelde önemsizdir, bütün işletmeler içinde yok denecek kadar azdır. Rusya'da proleter devletinin elinde tuttuğu ekonomik güç, komünizme geçişi güvence altına almak için gayet yeterlidir.

İlk kez 1922'de *RKP (B) On Birinci Kongresi Tutanakları* (Moskova) adlı kitapta yayınlandı;
Collected Works, Cilt 33, s. 263-288 (parça).

"1861'den önce Rusya'yı yöneten güç, feodal toprak sahipleriydi. O zamandan beri, genel olarak konuşmak gerekirse, iktidarı elinde bulunduran sınıf burjuvaziydi, zenginlerden oluşan sınıftı. Sosyalist devrimin sürekliliği bu yeni sınıfı, yani proletaryayı, hükümet görevine ne derece uygun hale getireceğimize, proletaryanın Rusya'yı ne ölçüde yönetebileceğine bağlıdır."

"Ben merkeziyetçiliği emekçi kitleler için asgari geçimlik sağlamanın bir aracı olarak görüyorum. Ben yerel Sovyet örgütleri için en geniş özerklikten yanayım, ama aynı zamanda ülkeyi bilinçli bir şekilde dönüştürme çalışmamızın verimli olması için, kesin olarak tanımlanmış tek bir maliye politikamız olması ve talimatların yukarıdan aşağıya uygulanması gerektiğine inanıyorum."

"Sınıfları kaldırmak için, ilkin, toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin alaşağı edilmesi gerekir. Görevimizin bu kısmı başarılmıştır, ama bu yalnızca bir kısmıdır, üstelik de en zor kısmı değildir. Sınıfları kaldırmak için, ikinci adım olarak, fabrika işçisi ile köylü arasındaki farkı ortadan kaldırmak, bunların hepsini işçi haline getirmek gerekir."

"Teorik düzlemde konuşacak olursak, sosyalizmin çıkarları açısından devlet tekeli illa en iyi sistem değildir. Sanayiye sahip bir köylü ülkesinde -eğer bu sanayi işliyorsa ve eğer belli miktarda mal varsa- vergilendirme ve mübadele özgürlüğü sistemi geçiş önlemi olarak kullanılabilir."

"Kendine özgü Savaş Komünizmi sırasında, köylüden bütün artı ürününü -hatta bazen gerekli ihtiyaçlarının da bir kısmını- ordunun ihtiyaçlarını karşılamak ve işçileri beslemek amacıyla aldık. Bunun çoğunu borç olarak, kâğıt para karşılığında aldık. Bunu yapmasaydık, mahvolmuş bir küçük köylü ülkesinde büyük toprak sahiplerini ve kapitalistleri yenmemiz mümkün olmayacaktı."

"Yeni Ekonomi Politikası, iaşeye el koyma yerine vergi uygulamasına geçilmesi anlamına geliyor. Bu belli bir oranda kapitalizme geri dönüş demektir, ama ne kadar olduğunu bilmiyoruz. Yabancı kapitalistlere imtiyazlar ve işletmelerin özel kapitalistlere kiralanması kuşkusuz kapitalizmi geri getirmek anlamına geliyor ve Yeni Ekonomi Politikası'nın temel bir parçası budur."

"'Çalışmayana ekmek yok.' Sosyalizmin pratik emri budur. İşlerimizi pratikte bu ilkeye göre örgütlemeliyiz. 'Komünlerimiz'in ve işçi-köylü örgütçülerimizin gurur duymaları gereken pratik başarıları bunlardır. Dahası bu, aydınlar arasındaki örgütçüler için özellikle geçerlidir (özellikle diyorum, çünkü genel talimatlarla ve kararlarla gurur duyma alışkanlığı aydınlarda çok ileri, hem de bir hayli ileri düzeydedir)."

